

Europos Sąjungos oficialusis leidinys

C 221

48 tomas

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

2005 m. rugsėjo 8 d.

Pranešimo Nr.

Turinys

Puslapis

I *Informacija*

.....

II *Parengiamieji aktai***Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas****414-ojoje plenarinė sesija, 2005 m. vasario 9 d.-10 d.**

2005/C 221/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl XXXIII-ojo pranešimo dėl konkurencijos politikos — 2003 m. SEK(2004) 658 galutinis	1
2005/C 221/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl tarptautinio geležinkelio keleivių teisių ir pareigų COM(2004) 143 galutinis — 2004/0049 (COD)	8
2005/C 221/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl kompensacijų už krovinių vežimo geležinkeliais paslaugų sutartinių kokybės reikalavimų nesilaikymą KOM(2004) 144 galutinis — 2004/0050 (COD)	13
2005/C 221/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui — Baltoji knyga dėl visuotinės svarbos paslaugų“ KOM(2004) 374 galutinis	17
2005/C 221/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Geoterminės energijos — žemės gelmių šilumos — naudojimo	22

**Kaina:
30 EUR**

(Tęsinys kitame puslapyje)

2005/C 221/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl Europos palydovinės radijo navigacijos programos parengimo darbui ir veikimo etapų įgyvendinimo KOM(2004) 477 galutinis — 2004/0156 (COD)	28
2005/C 221/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, sukuriančią Bendrijos erdvinės informacijos infrastruktūrą (INSPIRE) KOM(2004) 516 galutinis -2004/0175 (COD)	33
2005/C 221/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui — Potvynių rizikos valdymas — potvynių prevencija, apsauga nuo potvynių ir jų pasekmių sušvelninimas KOM(2004) 472 galutinis	35
2005/C 221/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą dėl bendrosios žemės ūkio politikos finansavimo KOM(2004) 489 galutinis — 2004/0164 (CNS)	40
2005/C 221/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą, iš dalies pakeičiantį Reglamentus (EEB) Nr. 2759/75, (EEB) Nr. 2771/75, (EEB) Nr. 2777/75, (EB) Nr. 1254/1999, (EB) Nr. 1255/1999, (EB) Nr. 2529/2001 dėl išimtinių rinkos rėmimo priemonių KOM(2004) 712 galutinis — 2004/0254 (CNS)	44
2005/C 221/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pekinas +10: Europoje ir besivystančiose šalyse lyčių lygybės srityje pasiektos pažangos peržiūra	46
2005/C 221/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos — Viešieji pirkimai gynybos srityje KOM(2004) 608 galutinis	52
2005/C 221/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, pakeičiančią Tarybos direktyvą 91/440/EB dėl Bendrijos geležinkelių plėtros COM(2004) 139 galutinis — 2004/0047 (COD)	56
2005/C 221/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl Bendrijos geležinkelių tinkle lokomotyvus bei traukinius valdančios traukinių įgulos sertifikavimo COM(2004) 142 galutinis — 2004/0048 (COD)	64
2005/C 221/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo parengti Tarybos reglamentą, numatantį bendrųjų preferencinių muitų tarifų sistemos taikymą KOM(2004) 699 galutinis — 2004/0242 (CNS)	71
2005/C 221/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą, nustatantį Europos mokėjimo įpareigojimo procedūrą KOM(2004) 173 galutinis/3 — 2004/0055 COD	77
2005/C 221/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos rekomendaciją dėl nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugos bei atsakymo teisės, atsižvelgiant į Europos audiovizualinių bei informacijos paslaugų pramonės konkurencingumą KOM(2004) 341 galutinis — 2004/0117 (COD)	87
2005/C 221/18	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Užimtumo politikos: EESRK vaidmuo po plėtros ir Lisabonos proceso perspektyvoje	94

2005/C 221/19	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui — Natura 2000 finansavimas KOM(2004) 431 galutinis 108
2005/C 221/20	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl paslaugų vidaus rinkoje (KOM(2004) 2 galutinis — 2004/0001 (COD) 113
2005/C 221/21	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl Kliringo ir atsiskaitymų Europos Sąjungoje — Būsimos priemonės KOM(2004) 312 galutinis 126
2005/C 221/22	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą, nustatantį integruotą veiksmų programą švietimo ir mokymosi visą gyvenimą srityje KOM(2004) 474 galutinis — 2004/0153 (KOD) 134
2005/C 221/23	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Kaip geriau integruoti regionus, turinčius nuolatinių gamtinių ir struktūrinių kliūčių“ 141
2005/C 221/24	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Vartotojų politikos po ES plėtos 153

II

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

414-OJOJE PLENARINĖ SESIJA, 2005 M. VASARIO 9 D.-10 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl XXXIII-ojo pranešimo dėl konkurencijos politikos — 2003 m.

SEK(2004) 658 galutinis

(2005/C 221/01)

2004 m. birželio 4 d. Europos Komisija pagal Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsnį nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl XXXIII-ojo pranešimo dėl konkurencijos politikos — 2003 m.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbą šiuo klausimu, 2005 m. sausio 11 d. patvirtino savo nuomonę. Pranešėjas buvo **p. Chagas**.

Savo 414-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2005 m. vasario 9 d., Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas patvirtino toliau pateiktą nuomonę 75 nariams balsavus „už“ ir 1 susilaikius.

1. Įžanga

1.1 2003 m. metiniame pranešime išryškunami sektoriaus vidinės organizacinės struktūros pokyčiai ir Komisijos darbo metodai, taip pat nagrinėjama, kaip Komisija užtikrina Europos ekonominio valdymo struktūros darną.

1.2 ES konkurencijos politika vaidina svarbų vaidmenį siekiant Lisabonos strategijoje pateiktų konkurencingumo tikslų. Ji apima ne tik antimonopolines bei susijungimų taisyklės, bet ir veiksmingos ir griežtos valstybės pagalbos drausmės diegimą.

1.3 Kad būtų užtikrintas sklandus dešimties naujųjų valstybių narių stojimas, Komisija parengė visoms valstybėms narėms bendrą konkurencijos taisyklių paketą, siekdama užtikrinti sąžiningą valstybės pagalbos taisyklių taikymą; kartu akcentuojama būtinybė spręsti konkurenciją iškreipiančio valstybės kišimosi klausimą, numatant tokius pat išpareigojimus, kokie taikomi bendrovių teisei.

1.4 2003 m. buvo užfiksuoti 815 nauji konkurencijos nuostatų pažeidimai; tarp įdiegtų priemonių minėtinas pareigūno, atsakingo už ryšius su vartotojais, posto įsteigimas, siekiant užtikrinti nuolatinį dialogą su Europos vartotojais,

kurių gerovė yra pagrindinis konkurencijos politikos tikslas, tačiau kurių nuomonė nepakankamai išklausiama nagrinėjant atskirus atvejus arba svarstant politikos klausimus. Pareigūno, atsakingo už ryšius su vartotojais, vaidmuo neapsiriboja susijungimo kontrole ir apima antimonopolinę veiklą, susijusią su karteliais bei piktnaudžiavimu vyraujančiąją padėtimi, ir kitas su konkurencija susijusias politikos sritis.

1.5 2003 m. spalio mėn. Europos Komisija paskelbė taisyklių ir gairių dėl technologijų perdavimo licencinių susitarimų projektą⁽¹⁾, dėl kurio EESRK jau pareiškė savo nuomonę. Pagal siūlomą reformą būtų atsižvelgta į pastarųjų metų tendencijas tokių susitarimų srityje ir siekiama supaprastinti Bendrijos bendrosios išimties reglamentą bei išplėsti jo taikymo sritį. Naujosios nuostatos suteikia tokius privalumus:

— bendrosios išimties reglamente bus numatytas tik juodasis sąrašas: bendroji išimtis yra taikoma visais atvejais, jeigu konkrečiai nenurodyta, kad bendroji išimtis netaikoma;

— aiškiai atskiriami susitarimai tarp konkurentų ir susitarimai tarp ne konkurentų;

— planuojama priimti „modernizavimo paketą“.

⁽¹⁾ 2004 03 30 OL C 80.

1.6 Komisija taip pat nuo 2003 m. rugsėjo 1 d. paskyrė vyriausiąjį konkurencijos ekonomistą, kartu žymiai išplėsdama išklausančio pareigūno vaidmenį. Trys pagrindinės vyriausiojo ekonomisto užduotys yra tokios:

- teikti konsultacijas ekonomikos ir ekonometrikos klausimais ES konkurencijos taisyklių taikymo srityje; tai gali apimti ir įnašą į bendrųjų politikos priemonių rengimą;
- pradėdant nuo pradinių etapų teikti bendrąsias rekomendacijas konkrečiais konkurencijos atvejais;
- teikti išsamias rekomendacijas svarbiausiais konkurencijos atvejais, susijusiais su sudėtingais ekonominiais klausimais, ypač tada, kai būtina sudėtinga kiekybinė analizė.

1.7 Tuo tarpu išklausančiams pareigūnams buvo suteikti didesni įgaliojimai ir autonomija ginant teisę būti išklaustyti tam tikruose konkurencijos procesuose. Jie tiesiogiai pavaldūs atsakingam komisarui ir nepriima Konkurencijos generalinio direktorato nurodymų. Jie gali įsikišti, kai iškyla klausimai, susiję su teisėtu teisiniu procedūrų taikymu, privalo objektyviai organizuoti bei surengti svarstymus žodžiu ir nuspręsti, ar būtina išklausti trečiąją šalį ir ar galima parengti naujus dokumentus. Visais klausimais jie kreipiasi į atitinkamą komisarą.

2. Antimonopolinių taisyklių taikymas — Sutarties 81 ir 82 straipsniai

2.1 2003 m. spalio mėn. Komisija pradėjo paskutinį ES antimonopolinių taisyklių įgyvendinimo reformos (vadinamos modernizavimo paketu) etapą, siekdama palengvinti konkurencijos institucijoms suteiktą įgaliojimų įgyvendinimą ir sukurti bendradarbiavimo su nacionalinėmis konkurencijos institucijomis (NKI) ir nacionaliniais teismais mechanizmus, kaip numatyta Reglamente 1/2003.

2.2 Modernizavimo pakete yra naujas įgyvendinimo reglamentas, skirtas susijusių šalių išklausymo modalumams ir kai kuriems kitiems procedūriniais klausimams, tokiems kaip galimybė naudotis bylomis ir konfidencialios informacijos tvarkymas. Šeši pranešimų projektai iš dalies skirti bendradarbiavimo Europos konkurencijos institucijų tinkle ir Komisijos bei nacionalinių teismų bendradarbiavimo mechanizms, poveikio prekybai tarp valstybių narių sąvokai, skundų tvarkymui ir konsultaciniams raštams, pateiktiniams siekiant padėti bendrovėms spręsti naujus ar neišspręstus klausimus. Dėl šio modernizavimo paketo visumos žiūrėkite taip pat EESRK

nuomonę „Konkurencijos taisyklės pagal 81 ir 82 straipsnius“⁽¹⁾.

2.3 2003 m. Komisija priėmė penkis sprendimus dėl neteisėtų horizontalių susitarimų tokiose srityse: prancūziška jautiena, sorbatai, elektros ir mechaniniai anglies bei grafito produktai, organiniai peroksidai ir pramoniniai vario vamzdžiai. Bendra skirtų baudų suma — 400 milijonų eurų. Nustatytų baudų lygis turėtų atlikti drausminančiąją funkciją. Tyrimai apima bendrovių patikrinimus. Visiškas imunitetas suteikiamas bendrovėms, kurios pirmosios atskleidžia egzistuojant susitarimą ir kurios pateikia pakankamai įrodymų, kad būtų galima atlikti tyrimą. Komisija pareiškia palankią nuomonę tais atvejais, kai susitarimai tarp bendrovių neriboja konkurencijos atitinkamose rinkose ir kai vartotojai turi naudoti iš tokio bendradarbiavimo. Be to, 2003 m. Komisija priėmė sprendimus dėl trijų 82 straipsnio pažeidimo atvejų, susijusių su tokiais dalykais:

- „Deutsche Telekom AG“ tarifai, nustatyti konkuruojančioms bendrovėms naudotis jos telekomunikacijų tinklo vietine infrastruktūra,
- „Wanadoo“ kainodaros strategija, taikyta ADSL paslaugoms, ir
- „Ferrovie dello Stato SpA“ piktnaudžiavimas vyraujančiaju padėtimi naudojimosi geležinkelių tinklu, vežimo ir keleivių aptarnavimo paslaugų srityje.

3. Konkurencijos politikos raida sektoriuose

3.1 2003 m. padaryta didelė, nors ir ne visiškai patenkinti, pažanga energetikos sektoriaus (elektros energijos ir dujų) liberalizavimo srityje. Birželio mėn. buvo priimtas teisės aktų paketas, užtikrinantis, kad nuo 2007 m. liepos 1 d. visi Europos vartotojai galės pasirinkti tiekėją. Šiomis nuostatomis siekiama subalansuoti paskatas kurti naują infrastruktūrą ir užbaigti bendrosios rinkos kūrimą.

3.2 Nepaisant to, daugelis vartotojų ir įmonių įvairiose ES šalyse vis dar yra nepatenkinti pastoviai aukštomis kainomis ir paslaugų efektyvumu. Ypač naujųjų valstybių narių socialiniai partneriai ir vartotojų organizacijos pabrėžia, kad nacionalinėms konkurencijos institucijoms ir komunalinių paslaugų tiekimo priežiūros institucijoms būtina suteikti visišką nepriklausomybę. Šiuo klausimu rekomenduotina užtikrinti tinkamą konsultavimo paslaugų pasiūlą.

⁽¹⁾ 2004 03 30 OL C 80.

3.2.1 Kai priimti tinkami ir išsamūs konkurenciją reglamentuojantys teisės aktai, pirmiausia naujose valstybėse narėse, visuomet trūksta valios užtikrinti, kad už kontrolę ir vykdymą atsakingos institucijos tinkamai atliktų savo vaidmenį — dėl to šios institucijos dažnai nesugebėdavo skatinti nei vartotojų, nei veiksmingų rinkų intereso. Komitetas remia oficialų konkurencijos politikos ir vartotojų politikos papildančio pobūdžio pripažinimą. Vartotojas — galintis siekti pakankamos vertės turėdamas išteklių skūstis ir siekti žalos atlyginimo prireikus — yra labai svarbus, kad būtų pasinaudota konkurencijos teikiama nauda ir ji būtų toliau skatinama. Labiau organizuotas ir daugiau išteklių turintis vartotojų judėjimas taip pat padės vyriausybėms priimti sprendimus ir suteiks daugiau informacijos apie rinkas ir antikonkurencinę veiklą.

3.3 Pašto paslaugų srityje 2002 m. priimtos direktyvos tikslas — vidaus rinkos sukūrimas, ypač palaiapsniui mažinant rezervuotąją sritį ir liberalizuojant siunčiamąjį tarptautinį paštą. Be to, Europos Vadovų Tarybos priimto susitarimo pagrindu Komisija 2006 m. atliks tyrimą, siekdama įvertinti visuotinių paslaugų poveikį kiekvienai valstybei narei. Pagal to tyrimo rezultatus ji priims pasiūlymą nuo 2009 m. visiškai atverti pašto paslaugų rinką, įskaitant priemones užtikrinti universalų paslaugos pobūdį.

3.4 Terminas perkelti naują elektroninės komunikacijos norminį paketą baigėsi 2004 m. liepos mėn. Savo ataskaitoje šiuo klausimu Komisija konkrečiai pabrėžė tokius principus: rinkos turi būti analizuojamos konkurencijos principų pagrindu; operatorių veikla gali būti reguliuojama tik jeigu jie užima vyraujančiąją padėtį; visos elektroninės komunikacijos paslaugos ir tinklai turi būti vertinami panašiai (technologinis neutralumas). Siekiant atnaujinti ekonominį augimą, nepakanka plėsti elektronines komunikacijas ir užtikrinti bendras galimybes jomis naudotis. Tuo tikslu gyvybiškai svarbu padidinti visų, kam reikia naudotis informacinėmis ir komunikacijų technologijomis, žinių ir įgūdžių lygį.

3.5 Oro transporto sektoriuje 2003 m. Komisija nusprendė inicijuoti visapusišką bendro pobūdžio dialogą su visomis sektoriaus suinteresuotomis šalimis, siekiant parengti skaidrias gaires konkurencijos įgyvendinimo klausimais oro linijų sąjungų ir susijungimų srityje.

3.5.1 Pažanga taip pat padaryta apibrėžiant ir įgyvendinant bendrąsias gaires dėl antimonopolinių taisyklių geležinkelio sektoriuje (ir prekių, ir keleivių vežimo srityje).

3.5.2 Be to, rengiantis priimti arba peržiūrėti bendrųjų išimčių reglamentus, toliau vyko dialogas jūrų transporto, automobilių pardavimo ir draudimo sektoriuose.

3.5.3 Dialoge su šia šaka, kuris vyks ir toliau anksčiau minėtose transporto srityse, reikia atsižvelgti į panašias apmokestinimo formas.

3.6 *Žiniasklaida*: Komisija mano, kad žiniasklaidos pliuralizmas yra gyvybiškai svarbus ir ES raidai, ir valstybių narių kultūrinei tapatybei, tačiau pabrėžia, kad atsakomybė už žiniasklaidos koncentracijos kontrolę pirmiausiai tenka valstybėms narėms. Konkurencijos politikos priemonių taikymas apsiriboja tokiomis klausimais kaip pamatinė rinkos struktūra bei ekonominis žiniasklaidos įmonių elgsenos poveikis ir valstybės pagalbos kontrolė. Jie negali pakeisti nacionalinės žiniasklaidos koncentracijos kontrolės ir priemonių užtikrinant žiniasklaidos pliuralizmą. Konkurencijos taisyklėmis sprendžiamos tik problemos, kylančios dėl vyraujančių padėčių susidarymo ar sustiprėjimo atitinkamose rinkose ir dėl konkurentų išstūmimo iš tokių rinkų.

3.6.1 Galima matyti, kad Komisijos požiūris, nors teoriškai ir teisingas, neleido pasipriešinti vyraujančiųjų padėčių susidarymui ir susijusiai antikonkurencinei veiklai, ypač tam tikrose šalyse. Šiame sektoriuje egzistuoja skirtingos rinkos, o televizinės reklamos rinka, kuri dar nėra reikiamai išnagrinėta, tampa vis svarbesnė pliuralizmo apsaugos aspektu.

3.6.2 Be to, metodai, kuriuos pasitelkia kai kurios žiniasklaidos grupės, siekdamos stiprinti vyraujančiąją padėtį, nebuvo tinkamai įvertinti, ypač tokie metodai kaip apsaugos nuo perėmimo priemonės ir keletą balsų suteikiančios teisės, kurios mažumos akcininkui leidžia kontroliuoti bendrovę pasitelkiant balso teises, kurių jis valdo daugiau nei akcijų.

3.6.3 Todėl Komisija, taikydama konkurencijos taisykles ir kontroliuodama konkurencijos praktiką, turi būti ypač atidi.

3.7 *Laisvosios profesijos*: Visuomenei pateiktas tyrimas, kurį Komisijai atliko Vienoje įsikūręs Pažangiųjų tyrimų institutas (IHS). Tyrime atskleidžiama, kad įvairiose valstybėse narėse skirtingų profesijų paslaugų teikimas reglamentuojamas skirtingai. Tyrime daroma išvada, kad apskritai didesnį gerovės lygį galima pasiekti šalyse, kuriose mažesnis reglamentavimas ir daugiau laisvės profesijoms.

3.7.1 Konferencijoje dėl profesinių paslaugų reglamentavimo, kuri buvo surengta Briuselyje 2003 m. spalio mėn., dalyvavo 260 įvairių profesijų atstovų, susirinkusių aptarti taisyklių ir reglamentų poveikį verslo struktūrai ir vartotojų apsaugai.

3.7.2 Konferencijoje komisaras Monti paskelbė apie Komisijos ketinimą 2004 m. pateikti pranešimą apie konkurenciją profesinių paslaugų srityje. Ši ataskaita, kurioje pateikiama svarbių patarimų ir gairių, buvo paskelbta 2004 m. vasario 9 d.

4. Susijungimų kontrolės sistemos reforma

4.1 2003 m. lapkričio 27 d. Taryba pasiekė politinį susitarimą pertaisyti Susijungimų reglamentą, apimančią daugumą reformų, kurias 2002 m. gruodžio mėn. pasiūlė Komisija. Šios reformos apėmė neteisines priemones, skirtas racionalizuoti sprendimų priėmimo procesą, stiprinti ekonominę analizę ir geriau apsaugoti gynybos teises. Be to, buvo paskirtas vyriausiasis konkurencijos ekonomistas ir sudarytos specialistų grupės, siekiant užtikrinti, kad išvados būtų visiškai nepriklausomos. Dėl susijungimų tikrinimo žiūrėkite taip pat EESRK nuomonę dėl „Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos pasiūlymo dėl katitalo įmonių iš skirtingų valstybių narių susiliejimo“⁽¹⁾.

4.2 *Tikslas:* užtikrinti, kad Susijungimų reglamente numatytas esminis testas (vyravimo testas) būtų veiksmingai taikomas visiems antikonkurenciniams susijungimams, tuo pačiu toliau užtikrinant teisinį aiškumą. Esminio testo kriterijai buvo palyginti su „esminio konkurencijos sumažėjimo“ testo kriterijais; naujojo testo sąlygos yra tokios: „koncentracija, kuri smarkiai trukdytų veiksmingai konkurencijai bendrojoje rinkoje arba didelėje jos dalyje, ypač dėl vyraujančiosios padėties susidarymo ar sustiprėjimo, turi būti vertinama kaip nesuderinama su bendrosios rinkos principais“.

4.2.1 Naujajame reglamente pateikiant frazę „ypač dėl susidarymo ar sustiprėjimo ...“ tarsi užsimenama apie galimybę išplėsti draudimo taikymą, apimant ne vien tik vyraujančiąją padėtį. Nepaisant to, ši taisyklė turės būti aiškinama atsižvelgiant į bendrą Tarybos ir Komisijos pareiškimą dėl 2 straipsnio, su nuoroda į šio reglamento 25 konstatuojamąjį punktą⁽²⁾, kuriame nurodoma, kad ši sąvoka „išskyrus vyravimo sąvoką,

turėtų būti taikoma tik koncentracijų sukeliama antikonkurencijos efektui, kuris atsiranda dėl įmonių, kurios neturėtų vyraujančiosios padėties konkrečioje rinkoje, nekoordinuotų veiksmų“. Todėl darytina išvada, kad taikymo sritis ir toliau bus apibrėžiama su nuoroda į vyravimo sąvoką.

4.3 *Gairės, skirtos horizontaliesiems susijungimams įvertinti:* t.y. susijungimams tarp konkuruojančių (arba potencialiai konkuruojančių) firmų. Šie susijungimai bus neteisėti tik tuo atveju, jeigu tuo būdu sustiprėjusi bendrovių pozicija rinkoje lemia neigiamas pasekmes vartotojams, o konkrečiai — išauga kainos, pablogėja produktų kokybė ar sumažėja pasirinkimas. Taip yra nepaisant to, ar antikonkurencinį poveikį lemia vieno vyraujančio rinkos dalyvio atsiradimas, jo sustiprėjimas ar oligopolijos situacija. Be to, susijungimo poveikis bus įvertintas atsižvelgiant į tai, kas būtų įvykę rinkoje priešingu atveju. Tai, pavyzdžiui, gali reikšti, kad nuostolingos firmos įsigijimas nesuteiktų pagrindo Komisijai įsikišti.

4.4 *Nauja geriausia praktika:* įgyvendinant 2002 m. reformų paketą 2003 m. vasario mėn. buvo surengtos konsultacijos. Jomis buvo siekiama konsultuoti suinteresuotąsias šalis einamųjų ES susijungimų kontrolės procedūrų klausimais.

5. Tarptautinis bendradarbiavimas

5.1 Komisija aktyviai bendradarbiauja Tarptautinio konkurencijos tinklo (TKT) darbo grupėje dėl tarptautinių susijungimų kontrolės. Grupės veikla suskirstyta į tris pogrupius:

- pranešimas ir procedūros,
- tyrimo metodai,
- analitinė struktūra.

5.1.1 Komisija dalyvauja visų trijų pogrupių darbe. Pagrindinis tikslas — gerinti skirtingų jurisdikcijų tarpusavio supratimą, kad susijungimų kontrolės veiklą būtų veiksmingesnė.

5.1.2 Plačiau kalbant, nacionalinėms konkurencijos institucijoms TKT yra kaip virtualus tinklas, sudarantis galimybes palengvinti tarptautinį bendradarbiavimą ir teikti pasiūlymus, skirtus mažinti reglamentavimo kaštus ir skatinti procedūrų suderinimą bei tikrą konvergenciją.

⁽¹⁾ 2004 04 30 OL C 117.

⁽²⁾ 2004 m. sausio 20 d. Tarybos reglamentas 139/2004

5.1.3 Antroje TKT konferencijoje, kuri buvo surengta 2003 m. birželio mėn. Meridoje (Meksika), buvo pabrėžta, kad formuluojant konkurencijos taisykles būtina vartoti aiškia ir lengvai suprantamą kalbą; taip pat buvo pabrėžtas veiklos, kuria skatinama konkurencija reglamentuojamų sektorių srityje, strateginis pobūdis, siekiant sumažinti susiliejimų kontrolės kaštus ir panaikinti kliūtis, kurios sunkina skirtingų teisės sistemų susiliejimų politikos supratimą.

6. Valstybės pagalba

6.1 Valstybės pagalbos kontrolė yra sutelkta į įmonėms skirtų valstybių narių pagalbos priemonių poveikį konkurencijai. Tikslas: užtikrinti, kad valdžios įsikišimas netrukdytų sklandžiai vidaus rinkos veiklai, skatinti konkurenciją bei konkurencingas rinkas ir stiprinti struktūrines reformas. Ypatingas dėmesys skiriamas užtikrinti, kad teigiamo liberalizavimo poveikio nesumenkintų valstybės pagalbos priemonės. *Stokholmo Europos Vadovų Taryba*: valstybės narės privalo sumažinti bendrą valstybės pagalbos lygį ir nukreipti ją Bendrijos interesus atitinkantiems horizontaliesiems tikslams įgyvendinti (ekonominės ir socialinės sanglaudos stiprinimas, užimtumas, aplinkos apsauga, mokslinių tyrimų ir tiriamosios veiklos skatinimas ir MVĮ plėtra). Komisija mano, kad vienas iš prioritetų yra neteisėtai valstybių narių suteiktos pagalbos išieškojimas.

6.1.1 Šiame kontekste tenka labai apgailestauti dėl to, kad kai kurios valstybės narės nesudarė galimybių dalyviams iš kitų valstybių narių dalyvauti savo viešuosiuose pirkimuose. ES viešųjų pirkimų bendra vertė — per 1500 mlrd. eurų per metus, todėl kai kurių valstybių narių praktika pirmenybę teikti „nacionaliniams lyderiams“ kenkia konkurencijai ir užkrauna papildomą mokesčių našta vartotojams.

6.2 Valstybės pagalba sunkumų patiriančioms firmoms sanuoti ir pertvarkyti: atitinkamose gairėse, kurios nustojo galioti 2004 m. spalio mėn., buvo nurodyta, kad tik tam tikromis griežtomis sąlygomis pagalba vertintina kaip suderinama: Šios gairės buvo persvarstytos, ypač akcentuojant tokius klausimus:

- būtinybė užtikrinti, kad sanavimo pagalba apsiribotų atšaukiama, laikina, trumpalaikė finansine parama, kuri yra suteikiama tik jeigu ji būtina įgyvendinant visapusišką pertvarkymo planą;
- ypatingą valstybės pagalbos kontrolės dėmesį skirti didelėms įmonėms, užsiimančioms verslu visoje ES;
- stiprinti principą (ypač didelių įmonių atveju), kad pagalbos gavėjas privalo finansuoti didelę dalį pertvarkymo kaštų be valstybės pagalbos;

— taikyti principą „pirmą ir paskutinį kartą“.

6.3 *Didelių investicinių projektų tarpsektorinė struktūra*: griežtos taisyklės sektoriuose, turinčiuose struktūrinių sunkumų. Tokių sektorių sąrašas turėjo būti nustatytas iki 2003 m. pabaigos. Dėl metodologinių ir techninių sunkumų Komisija nusprendė atidėti sąrašo priėmimą ir iki 2006 m. gruodžio mėn. toliau taikyti esamas pereinamąsias taisykles dideliems investiciniams projektams „jautriuose“ sektoriuose.

6.4 *Mokslinių tyrimų ir taikomosios veiklos pagalba MVĮ*: pagalba moksliniams tyrimams ir taikomajai veiklai gali paskatinti ekonominį augimą, konkurencingumą ir užimtumą. Tai ypač svarbu MVĮ.

6.5 *Pagalba aplinkos srityje, mokslinių tyrimų ir taikomosios veiklos pagalba, mokymo pagalba, fiskalinė pagalba*. Pastarojoje srityje ypatingas dėmesys skirtas alternatyviems apmokestinimo metodams, tokiems kaip „vidutinių kaštų plus pelno“ metodas (apmokestinamos pajamos apskaičiuojamos vienodo tarifo pagrindu kaip veiklos išlaidų ir sąnaudų sumos procentinė dalis). Pagalbos sektoriams srityje (ypač žr. laikinojo apsaugos mechanizmo (LAM) taikymą) dėmesys buvo atkreiptas į tokius sektorius: plieno, telekomunikacijų, anglies, geležinkelio transporto, mišriojo transporto, kelių transporto, jūrų transporto ir oro transporto.

6.6 *Žemės ūkis*: 2003 m. gruodžio 23 d. Komisija priėmė naują reglamentą, kuriuo buvo nustatytas bendrosios išimties režimas tam tikroms valstybės pagalbos kategorijoms, t.y. valstybės narės nebeprivalo apie tokią pagalbą informuoti Komisiją, kad gautų leidimą. Naujasis reglamentas, galiosiantis iki 2006 m. pabaigos, yra taikomas valstybės pagalbai žemės ūkio sektoriaus MVĮ. Atsižvelgiant į MVĮ apibrėžimą (ne daugiau kaip 250 darbuotojų, ne didesnė kaip 40 mln. eurų apyvarta arba ne didesnis nei 27 mln. bendras balansas), atitinkamos nuostatos taikytinos beveik visoms žemės ūkio sektoriaus įmonėms. Galiausiai Komisija įdiegia *naują skaidrumo standartą*: siekiant užtikrinti, kad visos suinteresuotos šalys turėtų visą reikiamą informaciją, visų valstybių narių valstybės pagalbos priemonių, kurioms taikoma išimtis, santrauka bus paskelbta internete likus penkioms dienoms iki pirmo pagalbos išmokėjimo.

7. Bendrasis įvertinimas

7.1 Susumavęs ir pakomentavęs Komisijos XXXIII-ąjį pranešimą apie konkurencijos politiką 2003 m., Komitetas pateiks keletą bendrų pastabų apie pranešimą apskritai ir konkrečiai apie reikšmingiausias perspektyvinius klausimus.

7.2 Santykis tarp konkurencijos politikos ir ekonominio augimo politikos

7.2.1 Įdiegus naują antimonopolinių taisyklių taikymo tvarką, persvarščius Susijungimų reglamentą ir įvedus organizacines naujoves Komisijoje, Europos Sąjungos konkurencijos politika tapo veiksmingesnė ir atviresnė teigiamiems santykiams su bendrovėmis ir vartotojais.

7.2.2 Ištiesiems ekonomikos sektoriams grąžindama rinkos principus bei dinamiką ir tuo būdu praktiškai prisidedama prie bendrosios Europos rinkos sukūrimo, konkurencijos politika Europos Sąjungai suteikė galimybę žengti svarbius žingsnius liberalizavimo srityje. Todėl konkurencijos politika yra gyvybiškai svarbi, ir jai visada turi būti suteikta visiška autonomija.

7.2.3 Tačiau ji viena negali patenkinti visoje ES juntamo ypač aštraus poreikio užtikrinti didelį ekonomikos augimą ir įgyvendinti tvarią ekonominės plėtros politiką, pagrįstą naujovių diegimu ir socialiniu dialogu. Struktūriniai gamybos ir pasaulio prekybos pokyčiai, pradėdant tais, kuriuos paskatino nauja technologinė sistema, verčia Komisiją inicijuoti bei koordinuoti kitas ekonominės politikos priemones. Tuo būdu siekiama apsaugoti bei atgaivinti Europos ekonomikos konkurencingumą ir paskatinti ekonominę bei socialinę sanglaudą, užimtumą ir aplinkos apsaugą, kartu įgyvendinant dideles bei reikšmingas mokslinių tyrimų ir taikomosios veiklos programas. Komisijos komunikate tema „Struktūrinės kaitos skatinimas: išsiplėtusios Europos pramonės politika“ bei atitinkamoje EESRK nuomonėje⁽¹⁾ pareikšta nuomonė aiškiai pabrėžia šią kryptį. Lisabonos darbotvarkėje nurodytos tolesnės veiklos gairės. Lygiai taip pat jos įgyvendinimą būtina palengvinti bei paspartinti ir bendruoju, ir sektorių lygiu.

7.2.3.1 Pakartodamas dalykus, išsakytus savo 2004 m. birželio 30 d. nuomonėje dėl dokumento *LeaderSHIP 2015 — Europos laivų statybos ir remonto sektoriaus ateities apibrėžimas — meistriškumu pagrįstas konkurencingumas*⁽²⁾, EESRK norėtų pakartotinai pabrėžti būtinybę sektorių lygiu toliau plėtoti naują 2003 m. lapkričio mėn. Konkurencingumo tarybos patvirtintą visiškai integruotą požiūrį, siekiant stiprinti pramonės konkurenciją ir skatinti visus mokslinių tyrimų, taikomosios veiklos ir naujovių diegimo sektorius.

7.3 Valstybės pagalba ir visuotinės svarbos paslaugos

7.3.1 Vadovaujantis Stokholmo Europos Vadovų Tarybos apibrėžtu tikslu mažinti valstybės pagalbos lygį ir nukreipti ją visos Bendrijos interesus atitinkantiems horizontaliems tikslams įgyvendinti (įskaitant sanglaudos tikslus), valstybės pagalbos kontrolės tvarkai racionalizuoti ir supaprastinti skirtas reformų procesas smarkiai pasistūmėjo į priekį. Kaip pavyzdį galima

paminėti keletą Komisijos patvirtintų priemonių, tokių kaip tam tikras pagalbos moksliniams tyrimams ir taikomajai veiklai išplėtimas; gairės tokiais klausimais kaip technologijų perdavimo susitarimai, sunkumus patiriančių bendrovių pertvarkymas ir pagalba mokymo bei aplinkos apsaugos srityse; ir tarpsektorinės taisyklės dideliems investiciniams projektams.

7.3.2 2003 m. liepos mėn. priimtu sprendimu „Altmark“ byloje Teisingumo Teismas patvirtino, kad, laikantis tam tikrų sąlygų, kompensacija už visuotinės svarbos paslaugų teikimą atsakingoms bendrovėms nebus vertinama kaip valstybės pagalba. Tačiau vis dar esama tam tikrų neišspręstų klausimų, ypač susijusių su poreikiu apibrėžti optimalų ryšį tarp valstybės pagalbos ir visuotinės svarbos paslaugų (VSP). Nes įvertinant Teismo nustatytų sąlygų pobūdį, būtina gerinti teisinį apibrėžtumą, ypač kaštų įvertinimo srityje, teisės aktus paslaugų finansavimo srityje⁽¹⁾, ir tobulinti su viešųjų paslaugų teikimu susijusių išpareigojimų, kuriems gali būti taikoma kompensacija, apibrėžimą. Tuo tarpu 2003 m. gegužės mėn. paskelbtoje Žaliojoje knygoje dėl visuotinės svarbos paslaugų (VSP) jau buvo pripažinta būtinybė įvertinti, ar visuotinės svarbos paslaugoms taikomi principai turėtų būti toliau stiprinami bei apibrėžiami bendrame Bendrijos kontekste, ir nustatyti optimalias paslaugoms bei priemonėms taikomas taisykles, siekiant visiems operatoriams suteikti didesnę teisinį apibrėžtumą.

7.3.3 Jeigu visuotinių paslaugų teikimo išpareigojimai nebus teisingai apibrėžti ir finansuojami, tai už juos atsakingos bendrovės gali patirti vis didesnių nuostolių dėl galimo konkurentų atėjimo į pelningiausias jų veiklos sritis.

7.3.4 Todėl, kaip jau akcentuota EESRK nuomonėje⁽²⁾ dėl Komisijos Žaliosios knygos, Komitetas pabrėžia būtinybę patvirtinti aiškų teisinį tekstą dėl VSP, siekiant veiksmingai užtikrinti lygias galimybes visiems vartotojams gauti jų reikalavimus atitinkančias aukštos kokybės paslaugas. Be to, Komitetas rekomenduoja inicijuoti kuo platesnį dialogą su socialiniais partneriais ir NVO, ypač dėl socialinių paslaugų reorganizavimo ir funkcionavimo.

7.4 Laisvosios profesijos

7.4.1 Išsamūs Komisijos tyrimai apie valstybių narių profesinių paslaugų reglamentavimo sistemas pasirodė esą labai naudingi, kadangi jie sustiprino supratimą, jog būtina atidžiai persvarstyti ribojančius reglamentus šioje srityje ir užtikrinti, kad svarbiausi profesiniame pasaulyje egzistuojantys kultūriniai ir su žiniomis susiję išteklių taptų produktyvesni ir konkurencingesni. Tai akivaizdžiai labai naudinga ne tik patiems laisvųjų profesijų atstovams, bet ir firmoms bei vartotojams.

⁽¹⁾ OL C 157, 2005 6 28.

⁽²⁾ CESE 949/2004

⁽³⁾ 2004 03 30 OL C 80.

7.4.2 Teisingumo Teismo keletą kartų pakartotas principas, kad profesinių paslaugų tiekėjai taip pat privalo gerbti konkurencijos taisykles, šiuo metu yra visuotinai priimtas. Nors visiškai akivaizdu, kad ekonominiai kriterijai negali būti vienintelis rodiklis vertinant profesines paslaugas, kadangi jos yra ne kartotinis techninis atitinkamo metodo taikymas, o paslaugos, kai žinios taikomos problemai spręsti, taip pat tiesa yra tai, kad šios paslaugos yra ekonominė veikla, kuri, jeigu ji vykdoma laikantis konkurencijos taisyklių, skatina didesnę gerovę ir gali labai prisidėti prie Lisabonos darbotvarkės įgyvendinimo.

7.4.2.1 Šiuo požiūriu įdomus Komisijos komunikatas dėl *Konkurencijos profesinių paslaugų srityje* (¹). Šiame pranešime iš esmės akcentuojama, kad profesinės paslaugos gali vaidinti svarbų vaidmenį gerinant Europos ekonomikos konkurencingumą, kadangi jos gyvybiškai svarbios bendrovėms ir šeimoms. Antra vertus, jame pasitelkiamas empirinis tyrimas, siekiant argumentuotai pagrįsti, kad neigiamą poveikį vartotojams gali turėti ir turi pernelyg didelis ar pasenęs reglamentavimas, pvz., kainodaros, reklamos, dalyvavimo reikalavimų, išskirtinių teisių ir verslo struktūros srityje.

7.4.3 Todėl pirmenybė turėtų būti teikiama reformų procesui įgyvendinti ir paspartinti. Šiuo tikslu EESRK ragina Komisiją laikytis savo įsipareigojimo 2005 m. paskelbti naują ataskaitą dėl „pažangos šalinant ribojančias ir nepagrįstas taisykles“. Šiame kontekste Komisija taip pat įsipareigojo atidžiau išnagrinėti ryšį tarp reglamentavimo lygio, ekonominių rezultatų (kainų bei kokybės) ir vartotojų pasitenkinimo.

7.4.4 Tuo tarpu EESRK pakartotinai atkreipia dėmesį į 2003 m. spalio 9 d. Teisingumo Teismo nutarties „Consortio Industria Fiammiferi“ byloje svarbą, kadangi pagal šią nutartį nacionalinėms institucijoms leidžiama nebetaikyti nacionalinių taisyklių, kuriomis bendrovės įpareigojamos užsiimti veikla, prieštaraujančia 81 straipsniui.

7.4.5 Galiausiai būtina dėti pastangas, siekiant skatinti aktyvesnį ir kompetentesnį atitinkamų sektorių dalyvavimą reformų procese.

7.5 Informacijos gausa ir konkurencijos teisė

7.5.1 Savo XXXIII-jame pranešime dėl konkurencijos politikos Komisija teigia, kad žiniasklaidos pliuralizmo išsaugojimas

bei plėtra ir laisvė teikti bei gauti informaciją, kaip demokratiniam procesui gyvybiškai svarbios vertybės, yra esminiai Europos Sąjungos tikslai. Ji taip pat nurodo, kad atsakomybė už žiniasklaidos koncentracijos kontrolę pirmiausiai tenka valstybėms narėms. Ji priduria, kad konkurencijos politikos priemonės žiniasklaidos sektoriuje taikomos tik problemoms, kurių sukelti vyraujančiosios padėties sukūrimas ar sustiprėjimas atitinkamose rinkose, spręsti ir konkurentų išstūmimui iš tų rinkų kontroliuoti. EESRK nuomone, ES ir nacionalinių vyriausybių užduotys yra nepakankamai aiškiai atskirtos, dėl to lieka neišspręstos kelios reikšmingos problemos:

- Būtina pažymėti, kad įvairiose valstybėse narėse esama skirtingų suderintinių reglamentų ir metodų: šį procesą Komisija pradėjo 1989 m. ir tęsė 1997 m., priimdama Televizijos be sienų direktyvą, kurios tikslai buvo ne tik ekonominis naudingumas, bet ir pagarba kultūrinei įvairovei, nepilnametėjų apsaugai, atsakymo teisei ir t.t.
- Žiniasklaidos srityje būtina atskirti bendrąsias antimonopolines taisykles ir taisykles, konkrečiai skirtas ginti informacijos pliuralizmą. Galiojančios konkurencijos taisyklės yra bazinė sąlyga siekiant skatinti pliuralizmą, tačiau vien tik jų nepakanka. Kitaip nei konkurencijos sistemoje, kurioje kiekviena atitinkama rinkos dalį užimanti bendrovė turi būti pasirengusi susidurti su konkuruojančių bendrovių iniciatyva bei veikla, pliuralizmo skatinimo ir apsaugos srityje būtina aiškiai pripažinti visuomenės teisę turėti realią galimybę naudotis nepriklausomais informacijos šaltiniais ir alternatyvia bei potencialiai skirtinga informacija — teise, kurią būtina ginti visais lygiais.
- Galiausiai dėl laipsniškos telekomunikacijų, IT, radijo, televizijos ir leidybos konvergencijos sudėtinga tiksliai apibrėžti skirtingų rinkų struktūras. Dėl nesugebėjimo tinkamai suvokti šį procesą gali kilti pavojus, kad konkurencijos taisyklės bus sumenkintos, o pliuralizmo principas susilpnės.

7.5.2 Naujoji Europos Konstitucija smarkiai išplės Komisijos funkcijas. EESRK yra įsitikinęs, kad nauja norminė bazė suteiks papildomą energiją Komisijos vadovaujančiam vaidmeniui ir (arba) tiesioginiam įsikišimui ginant ir plėtojant informacijos laisvę ir pliuralizmą

2005 m. vasario 9 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Anne-Marie SIGMUND

(¹) 2004 m. vasario 9 d. KOM(2004) 83

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl tarptautinio geležinkelio keleivių teisių ir pareigų

COM(2004) 143 galutinis — 2004/0049 (COD)

(2005/C 221/02)

Pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 71 straipsnį, 2004 m. balandžio 28 d. Taryba nusprendė konsultuotis su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl: Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl tarptautinio geležinkelio keleivių teisių ir pareigų

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už parengiamąjį komiteto darbą šiuo klausimu, patvirtino nuomonę 2005 m. sausio 17 d. Pranešėjas buvo p. Chagas.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 414-osios plenarinės sesijos metu (2005 m. vasario 9 d. posėdyje) 119 nariams balsavus „už“, 1 — „prieš“ ir 4 nariams susilaikius priėmė šią nuomonę.

1. Įžanga

1.1 Dabartinis pasiūlymas priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl tarptautinio geležinkelio keleivių teisių ir pareigų (toliau vadinamas „Keleivių transporto kokybės direktyva“) yra dalis vadinamo **trečiojo geležinkelio paketo**, kurį Komisija priėmė 2004 m. kovo 3 d. Kitos jo dalys yra:

— Pakeičianti direktyva 91/440/EEB dėl Bendrijos geležinkelių plėtros (COM(2004) 139 galutinė)

— Pasiūlymas priimti direktyvą dėl traukinių įgulų sertifikavimo (COM(2004) 142 galutinė);

— Pasiūlymas priimti reglamentą dėl kompensacijos už krovinių pervežimo geležinkeliais sutartinių kokybės reikalavimų nesilaikymą (COM(2004) 144 galutinis)

ir

— Komisijos pranešimas dėl tolimesnės Europos geležinkelių sistemos integracijos (COM(2004) 140);

— Komisijos personalo darbo ataskaita dėl laipsniško rinkos atvėrimo tarptautinių keleivių paslaugoms geležinkeliu (SEC(2004) 236).

1.2 **Pirmasis geležinkelio paketas** (taip pat vadinamas Infrastruktūros paketu) įsigaliojo 2001 m. kovo 15 d. ir turėjo būti perkeltas į nacionalinę teisę iki 2003 m. kovo 15 d. Jį sudaro šios dalys:

— Direktyvos 91/440/EEB pataisa: be kitų dalykų, laisvas pateikimas į rinką tarptautiniam geležinkelio krovinių pervežimo eismui, vykstančiam transeuropiniu geležinkelio krovinių pervežimo tinklu iki 2003 m. kovo 15 d. ir visiškas tarptautinio geležinkelio krovinių pervežimo eismo liberalizavimas iki 2008 m. kovo 15 d.;⁽¹⁾

— Europos geležinkelio operatorių licenzijos apimties išplėtimas (direktyvos 95/18/EB pataisa)⁽²⁾;

— Nuostatų dėl geležinkelio infrastruktūros pajėgumų skyrimo harmonizavimas ir infrastruktūros mokesčių taikymas bei saugos sertifikavimas (vietoje direktyvos 95/19/EB)⁽³⁾.

1.3 Europos Komisija 2003 m. spalio mėn. padavė devynias valstybes nares į Europos Teisingumo Teismą dėl jų nesugebėjimo pranešti apie pirmojo geležinkelio paketo perkėlimą į nacionalinę teisę. Penkios šalys 2004 m. gegužės mėn. vis dar nebuvo įrodžiusios, kad pranešė, o dvi valstybės narės tik dalinai buvo perkėlusios šias nuostatas į nacionalinę teisę.

⁽¹⁾ Direktyva 2001/12/EB – OL L 75, 2001 03 15, p. 1 – EESRK nuomonė – OL C 209, 1999 07 22, p. 22.

⁽²⁾ Direktyva 2001/13/EB – OL L 75, 2001 03 15, p. 26 – EESRK nuomonė – OL C 209, 1999 07 22, p. 22.

⁽³⁾ Direktyva 2001/14/EB – OL L 75, 2001 03 15, p. 29 – EESRK nuomonė – OL C 209, 1999 07 22, p. 22.

1.4 **Antrasis geležinkelio paketas** buvo paskelbtas Europos Bendrijos Oficialiajame leidinyje 2004 m. balandžio 30 d. ir jį privaloma perkelti į nacionalinę teisę iki 2006 m. balandžio 30 d. Jis sudaro šias dalys:

- Direktyvos 91/440/EEB pataisa: laisvo patekimo į rinką tarptautiniam geležinkelio krovinių pervežimo eismui iki 2006 m. sausio 1 d. ir vidaus geležinkelio krovinių pervežimo eismo, tame tarpe kabotažo, liberalizavimo nuo 2007 sausio 1 d. paankstinimas ⁽¹⁾;
- Direktyva dėl Bendrijos geležinkelių saugos ⁽²⁾;
- Reglamentas dėl Europos geležinkelio agentūros įsteigimo ⁽³⁾;
- Direktyvų dėl greitaeigių geležinkelių sistemos (direktyva 96/48/EB) ir įprastinės geležinkelio sistemos (direktyva 2001/16/EB) pataisos ⁽⁴⁾.

1.5 Pirmasis ir antrasis geležinkelio paketai sukūrė teisinę bazę vidaus rinkai geležinkelio krovinių transporte. Priemonės apima prieigą prie rinkos, geležinkelio operatorių licencijavimą ir saugos sertifikavimą, prieigą prie infrastruktūros ir prieigos mokesčių apskaičiavimą, geležinkelio saugos teisinių pagrindų sukūrimą, o taip pat priemones, skirtas užtikrinti geležinkelio sistemos techninę sąveiką.

1.6 Šie pirmojo ir antrojo paketų įdiegti teisiniai pagrindai reikalauja, kaip EESRK pareiškė nuomonėje dėl antrojo geležinkelio paketo ⁽⁵⁾, visiškos sektoriaus restruktūrizacijos ir naujų valdžios institucijų bei kompetencijos sukūrimo.

1.7 Dabartiniame pasiūlyme Komisija siūlo priimti teisės aktus, kurie leistų suteikti panašią apsaugą tarptautinio geležinkelio keleiviams, kuria jau naudojasi orlaivių keleiviai, kurių teisės yra geriau apsaugotos perrezervavimo ir vėlavimų atžvilgiu.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1 Atsakomybė ir kompensacija

2.1.1 Reglamento projektas nustato geležinkelio operatorių atsakomybę keleivio mirties ar sužalojimo atveju, o taip pat jų багаžo pametimo ar sugadinimo atveju.

⁽¹⁾ Direktyva 2004/51/EB – OL L 164, 2004 04 30, p. 164 – EESRK nuomonė – OL C 61, 2003 03 14, p. 131.

⁽²⁾ Direktyva 2004/49/EB – OL L 164, 2004 04 30, p. 44 – EESRK nuomonė – OL C 61, 2003 03 14, p. 131.

⁽³⁾ Directive 2004/881/EB – OL L 164, 2004 04 30, p. 1 – EESRK nuomonė – OL C 61, 2003 03 14, p. 131.

⁽⁴⁾ Direktyva 2004/50/EB – OL L 164, 2004 04 30, p. 114 – EESRK nuomonė – OL C 61, 2003 03 04, p. 131.

⁽⁵⁾ 2003 03 14 OL C 61, p. 131.

2.1.2 Už vėlavimus yra nustatyti minimalios kompensacijos išmokėjimai (III priedas); šie išmokėjimai neturi įtakos keleivio teisei į transportą.

III priedas

Paslaugos tipas	Kelionės laikas	50% kompensacija, jei	100% kompensacija, jei
Tarptautinės kelionės visiškai ar iš dalies greitaeigiais maršrutiniais traukiniais	Iki dviejų valandų	Vėlavimai tarp 30 ir 60 minučių	Vėlavimai daugiau, nei 60 minučių
	Virš dviejų valandų	Vėlavimai tarp 60 ir 120 minučių	Vėlavimai daugiau, nei 120 minučių
Tarptautinės kelionės maršrutiniais traukiniais, tačiau ne greitaeigiais	Iki keturių valandų	Vėlavimai tarp 60 ir 120 minučių	Vėlavimai daugiau, nei 120 minučių
	Virš keturių valandų	Vėlavimai tarp 120 ir 240 minučių	Vėlavimai daugiau, nei 240 minučių

2.1.3 Reglamento projektas aiškiai nustato teises keleivių, kurie praleidžia jungiamuosius maršrutus arba kurių traukiniai atšaukiami, o taip pat nustato, kaip elgtis su klientais, jei vėluojama ar praleidžiami jungiamieji maršrutai.

2.2 Informacijos pateikimas ir bilietų pardavimas

2.2.1 Reikalavimai minimaliai informacijai, kurią geležinkelio operatoriai turi suteikti prieš kelionę, jos metu ir po kelionės, nustatyti I priede. Reikalavimai minimaliai informacijai, kuri turi būti ant bilieto, nustatyti II priede.

2.2.2 Geležinkelio operatoriai privalo parduoti bilietus ir/arba tiesioginio susisiektimo bilietus mazginėms stotims ir aplinkinėms vietovėms. Keli geležinkelio operatoriai privalo dirbti kartu šiam tikslui ir pasirašyti sutartis, kad užtikrintų tiesioginio susisiektimo bilietų pardavimą. Šie bilietai turi būti parduodami bilietų kasose, bilietų automatuose, telefonu ar internetu. Jei bilietų kasos uždarytos ar automatai neveikia, tarptautiniai bilietai turi būti parduodami pačiame traukinyje. Sistemos pardavėjai turi būti atviri visiems geležinkelio operatoriams informacijos teikimo ir bilietų pardavimo atžvilgiu.

2.2.3 Geležinkelio operatoriai privalo informuoti visuomenę apie planus nutraukti tarptautines paslaugas.

2.3 Asmenys su judėjimo sutrikimais

2.3.1 Siūlomas reglamentas nustato, kad pagalba asmenims su judėjimo sutrikimais būtų teikiama stotyje ir traukinyje, o taip pat įlipant į traukinį, išlipant iš jo ar keičiant traukinius. Apie pagalbos poreikį privaloma pranešti prieš 24 valandas.

2.4 Paslaugos kokybės standartai ir skundų procedūros

2.4.1 Geležinkelio operatoriai privalo nustatyti paslaugos standartus (apibrėžtus IV priede) ir įdiegti kokybės valdymo sistemą. Informacija apie kokybės užtikrinimą turi būti skelbiama metinėje ataskaitoje.

2.4.2 Turi būti nustatyta skundų procedūra, pagal kurią klientui turi būti išsiunčiamas atsakymas skundo kalba. Skundas gali būti pateiktas bet kuria kalba bet kurios šalies, per kurią vyksta tarptautinis traukinys. Anglų, prancūzų ir vokiečių kalbos leidžiamos visais atvejais. Tai taikoma ir skundams, kuriuos asmeniškai pateikia bilietų kasose.

3. Pasiūlymo įvertinimas

3.1 Pagrindiniai pastebėjimai

3.1.1 Komisijos pasiūlymas iš karto apima dvi sritis. Pasiūlymų dėl operatorių atsakomybės ir kompensacijos vėlavimų, atšaukimų, sužalojimų ar žalos padarymo nuosavybei atveju bei dėl paramos asmenis, turintiems judėjimo sutrikimų apimtis yra ta pati, kaip ir reglamento dėl kompensacijų ir paramos keleiviams, kuriems neleista skristi arba jų skrydis panaikintas ar ilgam atidėtas⁽¹⁾. Pasiūlymas apima antrojo transporto sektoriaus, t.y. geležinkelio, keleivių teises.

3.1.2 Antra sritis apima visai kitokius klausimus. Čia reikalingas operatorių bendradarbiavimas, norint užtikrinti, kad keleiviai galėtų gauti informaciją apie grafikus ir kainas, ir nusipirkti bilietus konkurencingoje sistemoje vienoje vietoje. Tai apima tiek sujungimus tarp mazgų, tiek stočių vietovėse apink artimiausią mazginę stotį. Šis pasiūlymas yra glaudžiai susijęs su pasiūlymu pataisyti direktyvą 91/440/EEB, o taip pat su tarptautinio keleivių transporto liberalizavimu.

⁽¹⁾ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 261/2004, 2004 m. vasario 11 d., nustatantis bendras kompensavimo ir pagalbos taisykles keleiviams, jei jiems neleista skristi arba jų skrydis panaikintas ar ilgam atidėtas, ir panaikinantis reglamentą (EEB) Nr. 295/91.

3.1.3 Standartai, taikomi informacijai apie grafikus ir kainas ir, su keliomis išimtimis (pvz., Thalys, Eurostar) bilietų pardavimui, yra tenkinimai dabartinėje sistemoje, kurioje tarptautinis keleivių pervežimas vykdomas sutarčių tarp geležinkelio operatorių ar tarptautinių grupių pagrindu. Konkuruojančių įmonių sistemoje tai reikia išlaikyti ir gerinti per reglamentavimą ar teisės aktus.

3.2 Apimtis

3.2.1 Pasiūlymas taikomas tarptautiniam keleivių pervežimui geležinkeliu. Tačiau nuostatos taip pat taikomos ir sujungimams iš mazgų į aplinkinėse srityse esančias stotis.

3.2.2 EESRK pažymi, kad sujungimo paslaugoms gali būti taikomi viešųjų paslaugų sutarčių reikalavimai.

3.2.3 Tačiau reglamento sritį riboja šio teisės akto apibrėžta „geležinkelio įmonė“ (2.1 str.). Tai apima tik įmones, kurių pagrindinis verslas yra keleivių pervežimas. Tai leistų teigti, kad geležinkelio įmonėms, kurios taip pat perveža krovinius, šio reglamento nuostatos nėra taikomos. Tai nepriimtina.

3.3 Atsakomybė ir kompensacija

3.3.1 EESRK sveikina principą priimti Europos Sąjungos teisės aktą dėl kompensacijos keleiviams, kai paslauga nesuteikiama patenkinamai ar iš viso, o taip pat dėl geležinkelio operatorių atsakomybės.

3.3.2 Tačiau svarbu, kad privalomas teisės aktas traktuotų įvairius konkuruojančius pervežimo operatorius vienodai ir lygiai.

3.3.3 Itin į akis krenta tai, kad kompensacija tarptautinio geležinkelio keleiviams išmokėtina anksčiau, nei orlaivių keleiviams, nepaisant to, kad kelionės antžeminiu transportu trumpa dažnai ilgiau ir gali būti dažniai sutrikdytos. Pavyzdžiui, kompensacija už bilietą sumokėtina orlaivio keleiviams tik, jei vėlavimas virš penkių valandų.

3.3.4 Jei traukinys yra užlaikomas, nemokami valgiai ir gaivinantys gėrimai turi būti pasiūlyti keleiviams protingu santykiu su laukimo laiku. Oro transporto atveju ši riba yra dvi valandos ir daugiau.

3.3.5 Panaikintų skrydžių atveju kompensacijos nereikia mokėti, jei panaikinimas įvyko dėl „ypatingų aplinkybių“. Ši išimtis dėl atsakomybės nenumatyta keleivių pervežimo geležinkeliu atveju.

3.3.6 Panašiai reglamentas dėl kelionių orlaiviais nenumato kompensacijos už žalą, kilusią dėl vėlavimo ar atšaukimo, o tuo tarpu reglamentas dėl kelionių geležinkeliu — numato. Dar daugiau, siūlomas reglamentas nenustato aukščiausios kompensacijos už žalą ribos.

3.3.7 Maksimali atsakomybės riba, nustatyta skirtinguose lygmenyse už rankinį ir kitą bagažą: 1800 eurų už rankinį bagažą ir 1300 eurų už kitą bagažą. Iš paaiškinamojo memorandumo matyti, kad Komisija pasirinko skirtingais, tačiau palygintinai susitarimais (CIV geležinkelio sektoriui ir Monrealio konvencija oro sektoriui). Keleivių požiūriu šis skirtumas nesuvokiamas.

3.3.8 Siūlomame reglamente yra įvairios nuostatos dėl operatoriaus atsakomybės klientui, priklausomai, ar yra, ar nėra operatoriaus kaltės. Todėl operatorius atsako už keleivio rankinio bagažo pametimą ar žalą jam tik tuo atveju, jei dėl to kaltas operatorius. Kitais atvejais operatorius atsako nepriklausomai ar yra jo kaltės.

3.3.9 Operatorius neatsako už vėlavimus, kai juos sukėlė išskirtinės oro sąlygos, gamtos nelaimės, karo veiksmai ar terorizmas. Operatorius atsako už vėlavimus dėl kitų priežasčių, nepriklausomai nuo jo kaltės.

3.3.10 Kaip bendrą principą, EESRK remia atsakomybės nustatytą nepriklausomai nuo kaltės vėlavimų bet kuriame transporto sektoriuje atžvilgiu. Tai nėra klausimas apie kompensaciją už žalą siaurąja prasme, bet greičiau kompensacija už paslaugas, kurios nebuvo suteiktos. Vartotojui/klientui nesvarbu, ar operatorius kaltas. Siūlomi apribojimai yra tinkami.

3.3.11 Iš pasiūlyto reglamento nėra aišku, ar keleivis gali atšaukti savo kelionę vėlavimo atveju ir gauti visos bilieto kainos išmoką. Ypač tai aktualu verslo kelionių atveju, kai dėl vėlavimo gali nebelikti paties kelionės tikslo.

3.4 *Pagalba asmenims, turintiems judėjimo sutrikimų, ir kitiems keleiviams*

3.4.1 EESRK sveikina nuostatas dėl pagalbos asmenims, turintiems judėjimo sutrikimų.

3.4.2 Traukinių operatoriai turi rūpintis, kad informacija būtų prieinama visiems keleiviams (įskaitant neįgalius žmones, kaip nurodyta 2 punkto 21 dalyje), pavyzdžiui, ją pateikiant ant tam tikrų informacijai skirtų lentų ir stendų bei langų didesniu ir lengvai įskaitomu raštu.

3.5 *Informacija keleiviams ir apie bilietus*

3.5.1 EESRK sveikina nuostatas dėl keleivių informavimo prieš kelionę, jos metu ir po kelionės (I priedas). Vėlavimo atveju klientai būna labai nepatenkinti ypač dėl informacijos trūkumo iki kelionės ir jos metu.

3.5.2 Minimalios informacijos apie bilietus atžvilgiu (II priedas), reikėtų nurodyti, ar ir kada galima gražinti bilietą ir gauti sumokėtos kainos išmoką. Tai dažnai nėra aišku keleiviams dėl labai skirtingų rezervacijų sistemų.

3.5.3 Reglamentas nustato (3, 5 ir 6 str.):

— kad geležinkelio operatoriai ir/arba turų operatoriai privalo pateikti informaciją apie kelionių laikus, bilietų kainas, dviračių gabenimą ir pan. visoms paslaugoms, tame tarpe siūlomoms kitų operatorių, visose pardavimų sistemose (bilietų kasose, telefonu, internete ar ateityje atsirasiančiose sistemose);

— kad operatoriai privalo dirbti kartu, parduodami bilietus klientams visose pardavimų sistemose.

3.5.4 Iš esmės, EESRK mano, kad keleiviams turėtų būti pasiūlyta bilietų įsigijimo ir informacijos sistemos vienoje vietoje, kur jie galėtų įsigyti visas geležinkelio transporto ir susijusias paslaugas.

3.5.5 Tačiau reikia atkreipti dėmesį į kelionių geležinkeliais ypatumus:

— priklausomybė nuo tinklo ir tarpusavio priklausomybė nuo tarptautinių tolimų, vidaus tolimų ir vietos paslaugų, tame tarpe viešųjų paslaugų maršrutų, kuriems taikomos sutartinės prievolės;

— trumpalaikio bilietų pirkimo privalumai (spontaniškos kelionės), galimybė išsėsti maršruto metu, ir, daugeliu atvejų, reikalavimo rezervuoti vietą nebuvimas;

— bilietai, kuriuos galima perduoti kitam asmeniui.

3.5.6 Tiesiogiai taikomas reglamentas negali tinkamai nustatyti taisyklių dėl sudėtingumo, atsirandančio dėl tarptautinio keleivinio geležinkelio paslaugų sujungimo su regioninėmis paslaugomis tinkle, kuris apima konkuruojančių maršrutinių operatorių integraciją. Pavyzdžiui, yra gana didelis geležinkelio stočių, kurias palies (mazginių ir stočių vietovėse aplink jas), skaičius.

3.5.7 Komitetas pabrėžia, kad tarptautinio keleivinio geležinkelio paslaugų atžvilgiu šie standartai dabar yra didele dalimi įvykdyti. Tačiau konkuruojančių įmonių sistemoje šias nuostatas reikia išlaikyti ir gerinti per tinkamus teisės aktus.

3.6 Reglamento poveikis darbuotojams

3.6.1 Siūlomo reglamento 21 str. nustato, kad geležinkelio įmonė yra atsakinga už savo personalą. Antra vertus, 22 str. numato bendrą pretenzijų, tame tarpe pretenzijų personalui, galimybę. Turi būti visiškai aišku, kad keleivių ar trečių šalių pretenzijos dėl atsakomybės nėra taikomos geležinkelio personalui, nes už tai atsako darbdavys.

3.6.2 Todėl didelės kompensacijos už vėlavimus neleidžia operatoriams prisiimti didesnės rizikos saugos lygmenyje, taip siekiant išvengti pretenzijų dėl kompensacijų. Taip pat būtina užtikrinti, kad geležinkelio įmonės nedarytų per didelio spaudimo darbuotojams dėl nerūpestingumo darbo, vairavimo ar poilsio metu. Be to, būtina užtikinti, kad dirbtų pakankamas, gerai apmokytas personalas, siekiant įvykdyti kokybės reikalavimus.

3.6.3 Todėl IV priedas dėl minimalių paslaugos kokybės standartų privalo apimti ir reikiamo personalo kvalifikaciją. Tai taikoma ne tik traukinių įguloms, bet ir stoties personalui bei skundus nagrinėjančiam personalui.

4. Išvados

4.1 EESRK sveikina pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl tarptautinio geležinkelio keleivių teisių ir pareigų. Tai praplečia vartotojų apsaugos nuostatas, kuriuos šiuo metu taikomos tik kelionėms orlaiviais ir kitas transporto rūšis.

4.2 Tačiau EESRK yra prieš lygių galimybių neužtikrinimą konkuruojančioms transporto rūšims. Geležinkelio sektoriui taikomos nuostatos negali būti griežtesnės, nei kelionėms orlaiviams taikomos nuostatos.

4.3 EESRK mano, kad reglamentą galima toliau tobulinti atskirų nuostatų dėl atsakomybės už pasekmėje atsiradusią žalą, aukščiausios atsakomybės ribos nustatymo ir dėl išimčių traukinių anuliavimų atveju.

4.4 Iš esmės EESRK pritaria sumokėtos bilieto kainos išmokai, kai paslauga nesuteikiama ar suteikiama netinkamai, nepriklausomai nuo operatoriaus kaltės, tačiau su sąlyga, kad tai būtų taikoma visoms transporto rūšims.

4.5 EESRK remia informacijos ir bilietų pirkimo sistemų vienoje vietoje koncepciją, kuri garantuoja geros kokybės paslaugas keleiviams. Tačiau komitetas abejoja, ar ši klausimą tinka spręsti tuo pačiu reglamentu dėl kompensacijos ir atsakomybės.

4.6 EESRK atkreipia dėmesį, kad informacijos ir bilietų pirkimo sistemų vienoje vietoje sukūrimas, atsižvelgiant į tinklo įmones, teikiančias tarptautines, nacionalines, regionines ir vietos viešojo transporto paslaugas, atsižvelgiant į papildomą sudėtingumą dėl konkuruojančių maršrutinių operatorių, yra labai sudėtingas, ypatingai, jei ši sistema bus prieinama per visas pardavimų sistemas.

4.7 Komitetas pažymi, kad teisės akto dėl keleivių informavimo ir tarptautinio keleivių pervežimo geležinkelių bilietų klausimas turėtų būti svarstomas kartu su direktyvos 91/440/EEB dėl tarptautinio keleivių pervežimo geležinkeliu liberalizavimo pataisa.

2005 m. vasario 9 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl kompensacijų už krovinių vežimo geležinkeliais paslaugų sutartinių kokybės reikalavimų nesilaikymą

KOM(2004) 144 galutinis — 2004/0050 (COD)

(2005/C 221/03)

2004 m. balandžio 28 d. Taryba, vadovaudamasi Europos Bendrijos steigimo sutarties 71 straipsniu, nusprendė paprašyti Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą pateikti nuomonę dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl kompensacijų už krovinių vežimo geležinkeliais paslaugų sutartinių kokybės reikalavimų nesilaikymą

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyriui, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, priėmė savo nuomonę 2005 m. sausio 17 d. Pranešėjas buvo **p. Chagas**.

Savo 414-oje plenarinėje sesijoje (... d. posėdis) Komitetas 130 nariams balsavus „už“ ir 2 nariams susilaikius patvirtino tokią nuomonę.

1. Įžanga

1.1 Šis pasiūlymas yra 2004 m. kovo 3 d. Europos Komisijos priimto **trečiojo geležinkelių paketo** dalis. Kitos dalys yra tokios:

— Direktyvos 91/440/EEB pakeitimas: tarptautinio keleivių vežimo geležinkeliais liberalizavimas (KOM(2004) 139 galutinis);

— Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl tarptautinių geležinkelių keleivių teisių ir pareigų (KOM(2004) 143 galutinis);

— Pasiūlymas dėl reglamento dėl kompensacijų ir kokybės reikalavimų, taikomų krovinių vežimo geležinkeliais paslaugoms (KOM(2004) 144 galutinis);

ir

— Komisijos komunikatas dėl tolesnio Europos geležinkelių sistemos integravimo (KOM(2004) 140 galutinis);

— Komisijos personalo darbo dokumentas dėl laipsniško tarptautinio keleivių vežimo geležinkeliais paslaugų rinkos atvėrimo (SEK(2004) 236).

1.2 **Pirmasis geležinkelio paketas** (taip pat vadinamas infrastruktūros paketu) įsigaliojo 2001 m. kovo 15 d. ir buvo perkeltas į nacionalinę teisę iki 2003 m. kovo 15 d. Jį sudaro tokios dalys:

— Direktyvos 91/440/EEB pakeitimas, kuriuo iki 2003 m. kovo 15 d. numatoma suteikti teisę Transeuropinį krovinių vežimo geležinkeliais tinklą naudoti tarptautiniam krovinių vežimui, o iki 2008 m. kovo 15 d. liberalizuoti visą tarptautinį krovinių vežimą⁽¹⁾;

— Direktyvos dėl Europos licencijos geležinkelio įmonėms taikymo srities išplėtimo (Direktyvos 95/18/EB pakeitimas)⁽²⁾;

— Nuostatų, taikomų geležinkelių infrastruktūros pajėgumų paskirstymui, mokesčių už naudojimąsi geležinkelių infrastruktūra ėmimui ir saugos sertifikavimui, suderinimas (pakeičia Direktyvą 95/19/EB)⁽³⁾.

1.3 2003 m. spalio mėn. Europos Komisija padavė devynias valstybes nares į Europos Teisingumo Teismą už tai, kad jos neinformavo apie pirmojo geležinkelių paketo perkėlimą į nacionalinę teisę. Iki 2004 m. gegužės mėn. vis dar nebuvo gauti penkių šalių pranešimai, o dvi valstybės narės į nacionalinę teisę buvo perkėlusios tik kai kurias nuostatas.

⁽¹⁾ Direktyva 2001/12/EB – OL L 75 2001 3 15, p. 1 – EESRK nuomonė – OL C 209 1999 7 22, p. 22

⁽²⁾ Direktyva 2001/13/EB – OL L 75 2001 3 15, p. 26 – EESRK nuomonė – OL C 209 1999 7 22, p. 22

⁽³⁾ Direktyva 2001/14/EB – OL L 75 2001 3 15, p. 29 – EESRK nuomonė – OL C 209 1999 7 22, p. 22

1.4 **Antrasis geležinkelio paketas** buvo paskelbtas Europos bendrijos oficialiajame leidinyje 2004 m. balandžio 30 d.; jis turi būti perkeltas į nacionalinę teisę iki 2006 m. balandžio 30 d. Paketą sudaro tokios dalys:

- Direktyvos 91/440/EB pakeitimas, kuriuo laisvos rinkos prieigos tarptautiniam krovinių vežimui geležinkeliais suteikimo pradžia perkeliama į 2006 m. sausio 1 d., o nacionalinio krovinių vežimo geležinkeliais liberalizavimo, įskaitant kabotažą, pradžia — į 2004 m. sausio 1 d. ⁽¹⁾;
- Direktyva dėl Bendrijos geležinkelių saugos ⁽²⁾;
- Reglamentas, kuriuo steigama Europos geležinkelių agentūra ⁽³⁾;
- Direktyvų dėl greitųjų geležinkelių sistemos sąveikos (96/48/EB) ir paprastųjų geležinkelių sistemos sąveikos (2001/16/EB) pakeitimas ⁽⁴⁾.

1.5 Pirmasis ir antrasis geležinkelio paketas suteikė teisinį pagrindą bendrajai krovinių vežimo geležinkeliais rinkai. Tarp atitinkamų priemonių minėtinas rinkos atvėrimas, geležinkelio įmonių licencijavimas ir saugos sertifikavimas, galimybė naudotis infrastruktūra ir mokesčių už naudojimąsi ja apskaičiavimas, geležinkelių saugumo norminės bazės sukūrimas ir priemonės, skirtos gerinti techninę geležinkelių sistemos sąveiką.

1.6 Šis pasiūlymas papildo jau egzistuojančią rinkos atvėrimui skirtą norminę bazę, nustatydamas priemones krovinių vežimo kokybei gerinti.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1 Siekiant gerinti krovinių vežimą geležinkeliais, pasiūlyme dėl reglamento dėl krovinių vežimo kokybės yra numatytas geležinkelio įmonių ir krovinių vežimo klientų susitarimas dėl kompensacijų. Komisija mano, kad pagrindinė priežastis, dėl kurios geležinkelių dalis augančiame krovinių vežimo sektoriuje yra gana nedidelė ir dėl kurios mažėja jos rinkos dalis

⁽¹⁾ Direktyva 2004/51/EB – OL L 164 2004 4 30, p. 164 – EESRK nuomonė – OL C 61 2003 3 14, p. 131

⁽²⁾ Direktyva 2004/49/EB – OL L 164 2004 4 30, p. 44 – EESRK nuomonė – OL C 61 2003 3 14, p. 131

⁽³⁾ Reglamentas (EB) Nr. 881/2004 – OL L 164 2004 4 30, p. 1 – EESRK nuomonė – OL C 61 2003 3 14, p. 131

⁽⁴⁾ Direktyva 2004/50/EB – OL L 164 2004 4 30, p. 114 – EESRK nuomonė – OL C 61 2003 3 14, p. 131

lyginant su kitomis transporto rūšimis, yra nepakankama krovinių vežimo geležinkeliais kokybė ir patikimumas.

2.2 Komisija tikisi, kad kompensacijų sistema paskatins geležinkelio įmonės gerinti krovinių vežimo geležinkeliais efektyvumą. Ji daro prielaidą, kad konkurencija labai skatins gerinti kokybę, tačiau, Komisijos nuomone, iš tiesų Europos krovinių vežimo geležinkeliais rinka nėra atveriamą pakankamai greitai. Naujos geležinkelio įmonės užima tik 3–4 % rinkos, o kai kuriose valstybėse narėse konkurentų apskritai nėra.

2.3 Siūlomame reglamente įpareigojama, kad geležinkelių įmonės ir klientai kokybės reikalavimus nustatytų vežimo kontraktuose, o išipareigojimų nesilaikymo atveju mokėtų kompensacijas. Susitariančios šalys privalo susitarti bent dėl tokių kokybės reikalavimų:

— prekių, vagonų ar traukinių perdavimo laikas,

— atvykimo laikas ir kompensacija už vėlavimą,

— kompensacija už nuostolius ar žalą prekėms,

— kompensacija tuo atveju, jeigu geležinkelio įmonė arba krovinio klientas atšaukia traukinį,

— kokybės stebėsenos sistema.

2.4 Siūlomame reglamente nurodytos maksimalios ir minimalios kompensacijos už nuostolius, žalą, vėlavimą, informacijos apie vėlavimus nebuvimą ir už prekių praradimą ar žalą joms dėl vėlavimo. Pavyzdžiui, žalos atveju maksimali suma — 75 eurai už pažeistos bruto masės kilogramą. Maršrutinių traukinių vėlavimo atveju kompensacija yra ne mažesnė nei 5 % ir ne didesnė nei 25 % vežimo kainos. Jeigu nėra informacijos apie vėlavimą, kompensacija sudaro bent 5 % vežimo kainos.

2.5 Susitariančios šalys privalo numatyti kompensacijas už tai, kad geležinkelio įmonė ar krovinio klientas atšaukia traukinį. Jos gali susitarti dėl kompensacijos, jeigu paskelbiama vežamų prekių vertė arba pareiškiamas suinteresuotumas dėl pristatymo.

2.6 Atsakomybė netaikoma, jeigu vienos iš susitariančių šalių ar trečiojo asmens klaidos ar bet kokio kito veiksmo, nenugalimos jėgos ar aplinkybių nebuvo galima išvengti ir jų pasekmės nebuvo galima užkirsti kelio. Jeigu reikalavimas dėl kompensacijos kyla dėl infrastruktūros valdytojo kaltės, tai geležinkelio įmonė sumoka tokią kompensaciją ir reikalauja, kad infrastruktūros valdytojas jai grąžintų sumokėtą sumą.

2.7 Jeigu dalyvauja kelios geležinkelio įmonės, tai visos įmonės yra „solidariai atsakingos“, nepaisant to, kurios įmonės atveju susidarė vėlavimas ar buvo patirta žala.

3. Pastabos dėl Komisijos pasiūlymo

3.1 Siekiant skatinti tvarią transporto sistemą ir užtikrinti įvairių transporto rūšių balansą, kaip nurodyta Baltojoje knygoje dėl Europos transporto politikos 2010 m., pati Bendrija nustatė tikslą didinti krovinių vežimo geležinkeliais dalį. Krovinių vežimo geležinkeliais paslaugų kokybės gerinimas yra vienas iš daugelio būdų šiam tikslui pasiekti ir iš esmės yra sveikintinas.

3.2 Komisija siūlo paskatų sistemą, pagal kurią siekis vengti kompensacinių mokėjimų turėtų paskatinti kokybę, o ypač gerinti punktualumą. Tačiau paprastai pirmoji operatorių reakcija į padidėjusią finansinę riziką dėl galimo poreikio mokėti kompensacijas yra kainų didinimas.

3.3 Todėl kyla klausimas, ar Komisijos siūlomas požiūris yra tinkamas.

3.4 Dokumentas taikomas ir tarptautiniams, ir nacionaliniams vežimams. Pati Komisija siūlomo reglamento aiškinamajame memorandume rašo, kad kokybės kontraktai jau egzistuoja daugiausiai nacionalinių vežimų ir mažiau — tarptautinių vežimų srityje. Kitur Komisija pabrėžia, kad problemos dažniausiai kyla, jeigu atitinkamame procese dalyvauja kelios geležinkelio įmonės, o taip paprastai būna tarptautinių vežimų atveju.

3.5 Atsižvelgiant į tai, kad kišamasi į prekybos partnerių susitarimus (ir tai nėra susiję su vartotojų apsauga), kyla klausimas, ar labiau apribota dokumento taikymo sritis geriau tiks tarptautiniam krovinių vežimui.

3.6 Taip pat būtina apsvarstyti kokiame nors ES teisiniame akte numatytas teigiamas paskatas (vietoj kompensacinių mokėjimų), kurios būtų taikomos tik geležinkelio sektoriui ir papildytų jau egzistuojančią tarptautinę konvenciją COTIF (CIM). Pavyzdžiui, Direktyvos 2001/14/EB 11 straipsnyje numatytos infrastruktūros mokesčių premijos, jeigu įmonė imasi veiksmų, siekdama padėti iki minimumo sumažinti sutrikimus ir gerinti veiklos rezultatus.

3.7 Skatinant krovinių vežimus geležinkeliais, gyvybiškai būtina vengti įvairių konkuruojančių transporto rūšių diskriminacijos.

3.8 Todėl kyla klausimas apie atitinkamas Bendrijos nuostatas krovinių vežimui oru ir keliais. Tarptautiniuose susitarimuose dėl kompensavimo už žalą ar nuostolius numatyti daug mažesni tarifai (Monrealio konvencijoje dėl oro transporto — trečdalis šiame reglamente numatytos maksimalios sumos, o Konvencijoje dėl susitarimo dėl tarptautinio prekių gabenimo keliais [CMR] — šeštadalis maksimalios sumos).

3.9 Išlieka neaiškus santykis tarp susitariančių šalių nustatytos kokybės stebėsenos sistemos ir (TSS) krovinių vežimo telematinių priemonių techninės sąveikos specifikacijos. Visos Europos krovinių judėjimo geležinkeliais elektroninei stebėsenai realiu laiku taikoma krovinių vežimo telematinių priemonių TSS. Šioje nuostatoje yra apibrėžtos suderintos techninės specifikacijos ir perdavimo sąlygos. Tačiau jos taikymui ir įgyvendinimui vis dar būtinos didelės investicijos, ir tam prireiks daug metų.

3.10 Pagal pateiktą pasiūlymą geležinkelio įmonė gali reikalauti kompensacijų iš infrastruktūros valdytojo, jeigu vėlavimas susidarė dėl pastarojo kaltės.

3.11 Šiuo atveju vėlgi tikėtina, kad bus siekiama to išvengti didinant maršruto kainą (priedai dėl rizikos) ir ištraukiant vėlavimo paklaidas į tvarkaraščius. Atsižvelgiant į ribotus infrastruktūros pajėgumus, tai būtų nepageidautina. Tokia situacija jau užfiksuota oro transporto sektoriuje, išgaliojus direktyvai dėl kompensacijų keleiviams. Rizikos apskaičiavimas infrastruktūros valdytojams bus labai komplikotas, kadangi jie nežino prekių srauto vertės ir negali daryti įtakos jai bei su tuo susijusiai kompensacijai.

3.12 Būtina įvertinti tai, kad naujųjų valstybių narių Vidurio ir Rytų Europoje infrastruktūros būklė yra blogesnė, jai reikia didelių investicijų ir kad dėl reglamento nustatytų kompensavimo įpareigojimų gali kilti didelių sunkumų.

3.13 Pasiūlyme dedamos didelės pastangos, siekiant nustatyti, kas už ką atsakingas, ir apibrėžti geležinkelio įmonės pretenzijas infrastruktūros valdytojui dėl kompensavimo. Atsakomybę sunkiau priskirti, jeigu procese dalyvauja keletas geležinkelio įmonių.

3.14 Tačiau geležinkelio įmonės, kurios gali būti įpareigos mokėti dideles kompensacijas, neturėtų siekti laikytis nustatytų terminų saugos sąskaita. Be to, būtina užtikrinti, kad geležinkelio įmonės savo darbuotojams nedarytų pernelyg didelio spaudimo, dėl kurio kiltų pavojus, jog šie ims nepaisyti darbui, vairavimui ir poilsiui numatyto laiko.

3.15 Savo nuomonėje dėl antrojo geležinkelio paketo EESRK jau pabrėžė, kad, atsižvelgiant į socialines sąlygas kelių transporte, krovinių vežimų geležinkeliais konkurencinė padėtis yra nepalanki. Tačiau dėl to negalima siekti sulyginti geležinkelio transporto darbo sąlygas su kelių darbo sąlygomis ir skatinti

geležinkelio įmones nepaisyti taisyklių bei daryti spaudimą darbo jėgai.

4. Išvados

4.1 EESRK iš esmės sveikina priemones, skirtas gerinti krovinių vežimų geležinkeliais kokybę.

4.2 Pirmenybė teiktina teigiamoms paskatoms, o ne griežtai kompensavimo tvarkai, skatinančiai apeiti taisykles ir formuoti sudėtingą kompensavimo sistemą. Tai ypač taikytina infrastruktūros valdytojo vaidmeniui.

4.3 Priemonės, skirtos gerinti krovinių vežimo geležinkeliais kokybę, neturi paskatinti kitų transporto rūšių diskriminacijos.

4.4 EESRK ragina Komisiją išnagrinėti priemonių poveikį naujųjų valstybių narių įmonėms ir infrastruktūros valdytojams.

4.5 EESRK primygtinai siūlo, kad priemonės, skirtos gerinti krovinių vežimo geležinkeliais kokybę, neskatinėtų įmonių apeiti taisykles saugos ir darbo sąlygų sąskaita.

2005 m. vasario 9 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui — Baltoji knyga dėl visuotinės svarbos paslaugų“

KOM(2004) 374 galutinis

(2005/C 221/04)

2004 m. gegužės 13 d. Komisija, laikydamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsnio, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl „Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui — Baltoji knyga dėl visuotinės svarbos paslaugų“.

Transporto, energijos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, atsakingas už komiteto parengiamųjų darbų šioje srityje atlikimą, priėmė nuomonę 2005 m. sausio 17 d. (pranešėjas — p. Hencks, antrasis pranešėjas — p. Hernández Bataller).

414-osios plenarinės sesijos metu, įvykusios 2005 m. vasario 9-10 d. (vasario 9 d. posėdyje) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas patvirtino šią nuomonę 131 nariui balsavus „už“, 5 „prieš“ ir 2 susilaikius.

1. Įžanga

1.1 Visuotinės svarbos paslaugos (SIG) yra glaudžiai su Europos kūrimu susijusi visuomeninė tema.

1.2 Šiuo metu priimtose sutartyse pripažįstama, kad visuotinės ekonominės svarbos paslaugos (SIEG) yra viena iš bendrųjų Sąjungos vertybių, prisidedanti prie jos socialinės ir teritorinės sanglaudos skatinimo (16 straipsnis); galimybė naudotis SIEG ir teisės, susijusios su konkrečiomis visuotinės svarbos paslaugų sritimis (socialinė apsauga ir socialinė parama, sveikatos apsauga, aplinkos apsauga etc.), pripažįstamos Pagrindinių teisių chartijoje (IV antraštinės dalies II-23–II-36 straipsniai).

1.3 SIG yra ne tik itin svarbus veiksnys konkurencingumui užtikrinti ir Lisabonos strategijos tikslams įgyvendinti, bet taip pat ir socialinio Europos modelio dalis. Jos prisidedada užtikrinant pagrindines žmogaus teises, yra žinių ekonomikos, socialinės, ekonominės ir teritorinės sanglaudos bei tvaraus vystymosi sudėtinė dalis.

1.4 Nors EESRK prašymas visuotinės svarbos paslaugų skatinimą įtraukti kaip tikslą į konstitucinę sutarties 3 straipsnį nebuvo įgyvendintas, vis dėl to minėtoje sutartyje buvo padaryta tam tikrų teigiamų pakeitimų, susijusių su visuotinės svarbos paslaugomis: III-122 straipsnyje numatoma, kad visuotinės ekonominės svarbos paslaugas reglamentuojantys teisės aktai ES bus leidžiami atsižvelgiant į visuotinės ekonominės svarbos paslaugų įgyvendinimo principus ir sąlygas. Joje pripažįstamas laisvo vietinių bendrijų administravimo principas, o galimybė vietinėms bendrijoms pačioms teikti visuotinės ekonominės svarbos paslaugas įtraukiama kaip konstitucinis principas, taip sukonkretinant subsidiarumo principą Sąjungos

ir valstybių narių atitinkamos kompetencijos, susijusios su visuotinės svarbos paslaugomis, srityje.

1.5 Vis dėlto svarbiausioje antrinėje teisėje išlieka bendras neatitikimas — konkurencijos teisė yra išsamiai ir tiesioginiame poveikyje turinti Bendrijos teisė, bet visuotinės svarbos tikslams taikoma išimtis iš šios teisės.

1.6 Europos Sąjungai dar yra sunku suderinti prieštaravimus, kai rinka kuriama remiantis vieninteliu įrankiu — konkurencija, ir yra būtina užtikrinti, kad procesą reguliuotų valstybė, šie prieštaravimai nekyla tik dėl ekonominių procesų. Visuotinės svarbos paslaugos nėra techninės nuostatos ar priemonės, o žmogaus teisės, socialinius ryšius, žmonių įtraukimą ir integravimą į visuomenę užtikrinantis veiksnys.

1.7 Be to, būtų sunku nepripažinti, kad Europos Sąjungos gyventojai vis prasčiau susipažįsta su Sąjungos politika, auga jų kritika ir nepritarimas politikos kryptims, kurios buvo pradėtos įgyvendinti siekiant vykdyti Europos integraciją, tampančia vis svertimesne gyventojų rūpesčiams, pabrėžiančia socialinius skirtumus ir keliančia pavojų socialinei sanglaudai bei ardančia socialinį modelį.

1.8 Kuriant Europą turės būti tinkamai suderinti rinkos mechanizmai ir visuotinės svarbos uždaviniai tose srityse, kur toks papildomumas yra suderinamas su visuotinės svarbos paslaugų tikslais ir gali suteikti pridėtinę vertę naudojimo teisę turinčiam asmeniui ar vartotojui. Tai reiškia, kad laikantis EB sutarties 86 straipsnio 2 dalyje nustatytų sąlygų kilus abejonoms veiksmingai įgyvendinti visuotinės svarbos uždavinius yra svarbiau nei taikyti konkurencijos taisykles pagal EB teismų teisę.

1.9 Įgyvendinant visuotinės svarbos paslaugas išreiškiamas politinis noras valdyti kolektyvinių interesų administravimą ir, kuriant Europos socialinį modelį, patenkinti pagrindinius poreikius bei teises. Europos socialinio modelio tikslas — užtikrinti kiekvienam piliečiui, nepriklausomai nuo to, koks būtų jo amžius, socialinis statusas ar regionas, kuriame jis gyvena, tinkamą socialinę apsaugą, o taip pat galimybę nesunkiai už prieinamą kainą naudotis pagrindinėmis teisėmis: teise į maistą, būstą, vandenį, gyvenamosios vietos keitimą, bendravimą, etc. Taigi visuotinės svarbos paslaugos neabejotinai patenka į rinkos socialinės ekonomikos sritį, kurios įgyvendinimo negalima užtikrinti remiantis vien tik konkurencija. Jeigu nebus vykdoma tinkama valstybės intervencija, Sąjungos plėtra vyks dviem greičiais, didės vystymosi tempo skirtumai, neligybė ir socialinė atskirtis.

1.10 Nemažai Europos Sąjungos gyventojų artimiausiu laiku referendume išreikš savo nuomonę dėl konstitucinės sutarties ratifikavimo. Politinė Europa nebus sukurta, jei gyventojai nepareikš paramos. Gyventojai paramos nepareikš, jei Sąjunga negalės užtikrinti, kad Europos visuomenės modelis ir Europos socialinis modelis bus saugojamas bei plėtojamas.

1.11 Baltoji knyga dėl visuotinės svarbos paslaugų, sudarydama pagrindą kokybiškoms, prieinamoms ir pasiekiamoms visuotinės svarbos paslaugoms užtikrinti, yra svarbus žingsnis (vienas iš kelių) siekiant skatinti Europos sąvoką Europos gyventojų tarpe ir išvengti, kad nebūtų pasakytas Ne, kuris sustabdytų veiksmingą Europos kūrimą.

1.12 Baltojoje knygoje ir šiai temai skirtuose tęstiniuose dokumentuose pradėtos diskusijos yra tampriai susijusios su diskusijomis dėl privačios ir valstybių partnerystės, dėl paslaugų — ypač socialinių paslaugų — rinkos, valstybės pagalbos, ruošiamos ataskaitos dėl vandens, Lisabonos strategijos persvarstymo ir vertinimo ataskaitų.

2. Baltoji knyga dėl visuotinės svarbos paslaugų

2.1 2004 m. gegužės 12 d. Europos Komisijos priimtoje Baltojoje knygoje apibendrinami svarbių debatų, vykusių Europoje po Žaliosios knygos paskelbimo 2003 m., rezultatai ir daugumos veiksmų — ypač Europos institucijų ir pilietinės visuomenės veiksmų, kurie buvo įgyvendinami po minėtos knygos paskelbimo, rezultatai. Baltojoje knygoje pateikiamas strateginių kryptų pasiūlymas ateinantiems metams.

2.2 Debatų dėl Žaliosios knygos metu išryškėjo požiūrių ir planų skirtumai. Vis dėlto buvo sutarta, kad rinkos mechanizmai turi būti tinkamai suderinti su viešųjų paslaugų uždaviniais.

2.3 Visuotinės svarbos paslaugų teikimas gali būti vykdomas bendradarbiaujant su privačiu sektoriumi arba patikėtas privačioms ar viešosioms komercinėms ar nekomercinėms įmonėms, o viešųjų paslaugų uždavinius ir įpareigojimus, priešingai, apibrėžti gali tik atitinkamos valdžios institucijos. Šios institucijos taip pat yra atsakingos už tai, kad būtų užtikrintas sandėrių ir operatoriams, viešiesiems ar privatiems, patikėtų viešųjų paslaugų uždavinių įgyvendinimas.

2.4 Komisija požiūrį pagrindžia devyniais principais:

2.4.1 Turi būti sudaryta galimybė valdžios institucijoms susipažinti su piliečių problemomis: visuotinės svarbos paslaugos turėtų būti teikiamos ir jų įgyvendinimas užtikrinamas kuo labiau atsižvelgiant į piliečius, o subsidiarumo principo griežtai laikomasi.

2.4.2 Viešųjų paslaugų tikslus reikia įgyvendinti atvirose ir konkurencingose rinkose: Komisija mano, kad atvira ir konkurencinga vidaus rinka bei kokybiškų, prieinamų ir pasiekiamų visuotinės svarbos paslaugų vystymas yra suderinami tikslai: pagal EB sutartį, laikantis 86 straipsnio 2 dalyje nustatytų sąlygų, kilus abejonėms veiksmingai įgyvendinti visuotinės svarbos uždavinius yra svarbiau nei taikyti sutarties taisykles.

2.4.3 Turi būti užtikrinta sanglauda ir universalus naudojimo galimybė: galimybė visiems piliečiams ir įmonėms visoje valstybių narių teritorijoje naudotis kokybiškoms, prieinamoms ir pasiekiamoms visuotinės svarbos paslaugomis yra itin svarbi siekiant skatinti Europos Sąjungos socialinę ir teritorinę sanglaudą. Taigi „universalioji paslauga“ yra pagrindinė sąvoka, kurią plėtojo Bendrija, norėdama užtikrinti galimybę veiksmingai naudotis pagrindinėmis paslaugomis.

2.4.4 Reikia išlaikyti aukštą kokybės ir saugumo lygį: paslaugų teikimo saugumas, ypač aprūpinimo saugumas, yra pagrindinis reikalavimas, į kurį turi būti atsižvelgta apibrėžiant viešųjų paslaugų uždavinius. Be to, operatoriams turėtų būti palankios ir paslaugų teikimo sąlygos, siekiant išlaikyti atitinkamą ilgalaikių investicijų lygį.

2.4.5 Turi būti užtikrintos vartotojų ir naudojimo teisę turinčių asmenų teisės: šie principai ypač susiję su galimybe visoje Sąjungos teritorijoje visoms gyventojų grupėms naudotis paslaugomis — ypač tarpvalstybinėmis paslaugomis, su finansinėmis galimybėmis naudotis paslaugomis, įskaitant specialias sistemas mažas pajamas gaunantiems asmenims, fizinį saugumą, apsaugą ir patikimumą, tęstinumą, aukštą kokybę, pasirinkimą, skaidrumą ir teisę teikėjams bei įgyvendinimą užtikrinantiems asmenims gauti informaciją. Kad šie principai būtų įgyvendinti, paprastai turi būti paskiriami nepriklausomi įgyvendinimą užtikrinantys asmenys, kurių įgaliojimai ir užduotys aiškiai apibrėžiami. Į užduotis įeina nuobaudų skyrimas (universaliosias paslaugas reglamentuojančių taisyklių perkėlimo ir taikymo tikrinimo priemonės), užduotys turėtų apimti ir nuostatas dėl vartotojų ir naudojimo teisę turinčių asmenų atstovavimo bei aktyvaus dalyvavimo apibrėžiant ir vertinant paslaugas, dėl galimybių teikti apeliacinius skundus ir atitinkamų kompensacinių mechanizmų bei dėl evoliucinės sąlygos, leidžiančios prisitaikyti prie reikalavimų atsižvelgiant į vartotojų ir naudojimo teisę turinčių asmenų poreikių bei pageidavimų kaitą, taip pat į ekonominės ir technologinės aplinkos pokyčius.

2.4.6 Turi būti tikrinamas ir vertinamas paslaugų įgyvendinimas: pritardama neseniai viešų konsultacijų metu išsakytai nuomonei, Komisija atkreipia dėmesį, kad vertinimas turėtų būti įvairiaplaniš ir apimti visus tinkamus teisinius, ekonominius, socialinius bei aplinkos aspektus.

2.4.7 Turi būti atsižvelgiama į paslaugų ir situacijų įvairovę: įgyvendinant visas su visuotinės svarbos paslaugomis susijusias Bendrijos politikos kryptis, turi būti tinkamai atsižvelgiama į šio tipo paslaugoms bei sąlygoms, kuriomis šios paslaugos teikiamos, būdingą įvairovę. Tačiau kartu yra būtina užtikrinti įvairių sektorių Bendrijos politikos nuoseklumą ar rengti keliems sektoriams taikomas bendras nuomones.

2.4.8 Turi būti didinamas skaidrumas: šis principas turėtų būti taikomas visiems su įgyvendinimo procesu susijusiems aspektams ir apimti viešųjų paslaugų uždavinių apibrėžimą, paslaugų teikimą, finansavimą bei įgyvendinimo užtikrinimą, taip pat jų rezultatus ir vertinimą, įskaitant skundų tvarkymo mechanizmus.

2.4.9 Reikia užtikrinti teisinį saugumą: Komisija neabejoja, kad Bendrijos teisę taikant visuotinės svarbos paslaugoms gali kilti sudėtingų klausimų. Todėl, siekdama pagerinti teisinį saugumą visuotinės svarbos paslaugas teikiant pagal Bendrijos teisės nuostatas, ji įgyvendins nuolatinius veiksmus, nepažeisdama Europos Teisingumo Teismo ir Pirmosios instancijos teismo teismų praktikos.

2.5 *Remiantis šiais principais, Baltojoje knygoje siūlomos aštuonios naujos kryptys:*

2.5.1 Atsižvelgti į įvairovę įgyvendinant nuoseklią politiką: Komisija persvarstys galimybę ir poreikį pradėdant galioti konstitucinei sutarčiai priimti pamatinį įstatymą dėl visuotinės svarbos paslaugų; ji išanalizuos padėtį, susidariusią taikant visuotinės svarbos paslaugas, ir iki 2005 m. pabaigos pateiks ataskaitą.

2.5.2 Paaiškinti ir supaprastinti įpareigojimų, susijusių su viešosiomis paslaugomis, kompensavimo teisinį pagrindą: Komisija iki 2005 m. liepos mėn. priims sprendimą dėl Sutarties 86 straipsnio taikymo, valstybės pagalbą viešajai paslaugai teikiant kompensacijos pavidalu tam tikroms įmonėms, atsakingoms už visuotinės ekonominės svarbos paslaugų administravimą; iki 2005 m. liepos mėn. priims Bendrijos gaires dėl valstybės pagalbos, teikiamos viešajai paslaugai kompensacijos pavidalu; iki 2005 m. liepos mėn. iš dalies pakeis Direktyvą 80/723/EEB dėl finansinių santykių tarp valstybių narių ir valstybės įmonių skaidrumo; taip pat iki 2005 m. liepos mėn. patikslins sąlygas, kuriomis kompensacijos viešajai paslaugai gali būti laikomos valstybės pagalba pagal 87 straipsnio 1 dalį.

2.5.3 Nustatyti aiškų ir skaidrų įmonių, atsakingų už visuotinės svarbos paslaugą, pasirinkimo pagrindą: Komisija viešai konsultuosis dėl Žaliosios knygos dėl valstybinės ir privačios partnerystės aspektų, susijusių su viešaisiais pirkimais; pateiks, jei to reikės, viešos konsultacijos metu pasiektais rezultatais pagrįstus pasiūlymus.

2.5.4 Visuotinai pripažinti socialinių ir sveikatos paslaugų visuotinę svarbą: 2005 m. Komisija pateiks komunikatą dėl visuotinės svarbos socialinių ir sveikatos paslaugų; ji skatins valstybių narių bendradarbiavimą sveikatos ir medicininės priežiūros paslaugų srityje, kad visoje Sąjungoje būtų užtikrintas aukštas sveikatos apsaugos lygis.

2.5.5 Analizuoti rezultatus ir vertinti paslaugų teikimą: 2004 m. Komisija pateikė pirmąjį horizontalų visuotinės svarbos paslaugų vertinimą, pagrįstą Komisijos taikoma vertinimo metodologija; 2006 m. Komisija persvarstys jos taikomus vertinimo mechanizmus.

2.5.6 Persvarstyti sektorinės politikos kryptis: Komisija skatins nacionalinių reguliavimo institucijų bendradarbiavimą steigiant įgyvendinimą užtikrinančių įstaigų tinklus; ji atsižvelgs į viešos konsultacijos dėl Žaliosios knygos rezultatus, persvarstydama, kaip yra numatyta, įvairių sektorių sritis: iki 2005 m. liepos mėn. — universaliosios paslaugos taikymo sritį bendraujant elektroniniu būdu; iki 2006 m. liepos mėn. — priemonės dėl elektroninio bendravimo; iki 2006 m. pabaigos — direktyvą dėl pašto paslaugų; iki 2006 m. sausio 1 d. — elektros ir dujų vidaus rinkas; iki 2005 m. pradžios — direktyvą „Televizija be sienų“; vandens sektoriaus vertinimą — jau svarstoma.

2.5.7 Išreikšti vidaus politikos kryptis įgyvendinant Sąjungos tarptautinę komercinę politiką: Komisija ir toliau užtikrins, kad tarptautinių komercinių derybų metu priimtose Bendrijos pozicijos būtų visiškai suderintos su Sąjungos vidaus teisės aktų visuotinės svarbos paslaugų srityje pagrindu.

2.5.8 Skatinti visuotinės svarbos paslaugas vykdant vystymąsi remiantį bendradarbiavimą: Komisija padės besivystančioms šalims sukurti tvirtą institucinį ir teisinį pagrindą, kuris yra būtinas skatinant investicijas į pagrindines visuotinės svarbos paslaugas ir suteikiant galimybę gauti finansavimą šioms paslaugoms.

3. Bendrosios pastabos

3.1 EESRK džiaugiasi, kad Baltoji knyga buvo paskelbta. Jis susipažino su devyniais principais ir aštuoniomis naujomis kryptimis, kurios yra siūlomos visuotinės svarbos paslaugoms sustiprinti. Tačiau komitetas apgailestauja, kad dar nėra įtraukti paskutiniaisiais metais keletą kartų jo išsakyti prašymai ⁽¹⁾ dėl pamatinės direktyvos ar pamatinio įstatymo, užtikrinančių SIG teikimą, valstybių narių laisvę jas apibrėžti ir teikti, laisvą administravimo būdų pasirinkimą, ilgalaikį paslaugų finansavimą, pasiekimų teikiant paslaugas vertinimą, vartotojų teises etc, priėmimo, net jei Komisija ir išsipareigoja šiuo klausimu pateikti ataskaitą iki 2005 m. pabaigos.

3.2 EESRK ypač vertina tai, kad Baltojoje knygoje pateikiamas tikslus pasiūlymų ir priemonių, kurių Europos Komisija išsipareigoja imtis siekdama šiuos principus ir kryptis įgyvendinti artimiausiais metais, aprašymas.

3.3 EESRK skirs daug dėmesio šių išsipareigojimų įgyvendinimui. Jis pasirėngęs prisidėti prie to, kad jie būtų įgyvendinami veiksmingai.

4. Konkretios pastabos

4.1 Apibrėžiant pirmąjį principą — „sudaryti galimybę valdžios institucijoms susipažinti su gyventojų problemomis“ — numatyta, kad visuotinės svarbos paslaugos bus teikiamos ir jų įgyvendinimas užtikrinamas kaip įmanoma labiau atsižvelgiant į piliečius ir kad „turi būti griežtai laikomasi subsidiarumo principo“. Tačiau puslapyje esančioje 30 — ojoje išnašoje daroma nuoroda į reglamento projektą dėl vietinio sausumos transporto, kuriame numatoma „įpareigoti valstybes nares sudaryti koncesines viešųjų paslaugų sutartis“, taigi sistemingai rengti pasiūlymų konkursus. Subsidiarumo principo nebebus laikomasi, jeigu kiekviena bendrija negalės laisvai pasirinkti jos kompetencijoje esančių visuotinės svarbos paslaugų administravimo būdo.

4.2 Nustatydama trečiąjį principą — „užtikrinti sanglaudą ir universalios naudojimo galimybę“ — Komisija pabrėžia, kad „universalioji paslauga“ yra pagrindinė sąvoka, kurią plėtojo Bendrija, norėdama užtikrinti galimybę veiksmingai naudotis pagrindinėmis paslaugomis. Taigi yra sudaroma galimybė „prisitaikyti prie reikalavimų atsižvelgiant į vartotojų ir naudojimo teisę turinčių asmenų poreikių bei pageidavimų kaitą, taip pat į

ekonominės ir technologinės aplinkos pokyčius“. Atsižvelgdamas į išdėstytas mintis ir į planą „elektroninė Europa“, kuriame rekomenduojama bendraujant elektroniniu būdu išplėsti plačiosios juostos naudojimą, EESRK primena, kad 15-oje senųjų Europos Sąjungos valstybių narių 20 % gyventojų šiuo metu šiomis paslaugomis negali naudotis. Tuo tarpu plačioji juosta yra visuotinės svarbos paslauga, pagerinanti ir geografiškai izoliuotų, ir pačių neturtingiausių gyventojų gyvenimo sąlygas, sumažinant atstumus ir sudarant palankesnes galimybes naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis, švietimu ir viešosiomis paslaugomis. Todėl neplėtojant universaliosios telekomunikacijų paslaugos, kuria už prieinamą kainą mobilieji galėtų naudotis didelis skaičius vartotojų, Europos Sąjungos atsilikimas įdiegiant ir naudojant naujas informacines ir komunikacines technologijas bei kuriant žinių visuomenę didės, o nevienodos galimybės naudotis interneto tinklu išaugs, ypač naujosiose valstybėse narėse.

4.3 Šeštasis principas — „tikrinti ir vertinti paslaugų teikimą“ — taip pat atitinka EESRK, kaip ir daugelio kitų dalyvių, pageidavimą vystyti dinamišką ir progresyvią visuotinės svarbos paslaugų teikimo vertinimą siekiant padidinti paslaugų veiksmingumą ir vienodas galimybes naudotis jomis ir prisidėti prie to, kad būtų prisitaikyta prie vartotojų, gyventojų ir visuomenės poreikių kaitos bei taisyklių persvarstymo. Baltojoje knygoje teisingai pabrėžiama, kad vertinimas turi būti „daugiaplanis ir apimti visus tinkamus teisinius, ekonominius, socialinius bei aplinkos aspektus“: EESRK norėtų, kad atliekant vertinimą būtų išsamiai apsvarstyti užimtumo klausimai. EESRK pabrėžia, kad Europos Sąjungos vaidmuo — nustatyti bendrą metodologiją ir bendrus kriterijus, ypač kokybės kriterijus, ir skatinti objektyvų bei nepriklausomą vertinimą, kuris turi būti atliekamas laikantis subsidiarumo principo. EESRK mano, kad įgyvendinant Baltojoje knygoje pateiktus pasiūlymus dėl sektorinės politikos kryptių persvarstymo (žr. 2.5.6 punktą) turi būti pateiktos ataskaitos, kuriose vertinamas ankstesnių priemonių poveikis. EESRK primena, kad pageidautų dalyvauti vadovaujant vertinimui, nes į komitetą įeina visos suinteresuotos dalyvaujančios šalys. EESRK analizuos galimybę šiuo tikslu sukurti nuolatinę SIG tyrimų grupę.

4.4 Septintasis principas — „atsižvelgti į paslaugų ir situacijų įvairovę“. „Tačiau kartu yra būtina užtikrinti įvairių sektorių Bendrijos politikos nuoseklumą ar rengti keliems sektoriams taikomas bendras nuomones“. Pasiūlytoje kryptyje numatoma, kad pradedant galioti konstitucinei sutarčiai Komisija persvarstys galimybę ir poreikį priimti pamatinį įstatymą dėl visuotinės svarbos paslaugų ir iki 2005 m. pabaigos pateiks ataskaitą. Taigi į Baltąją knygą neįtrauktas EESRK ir daugelio kitų Europos sistemoje dalyvaujančių veikėjų prašymas priimti pamatinę direktyvą (žr. EESRK nuomonę dėl „Žaliosios knygos dėl visuotinės svarbos paslaugų“ — OL C 80, 2004 3 30). Tačiau visos SIG, įskaitant visuotinės svarbos socialines ir sveikatos paslaugas, turinčias konkretų pobūdį, turi būti nedelsiant konsoliduotos nustatant ryšius su konkurencijos teise, skiriant finansavimą, laikantis subsidiarumo principo ar apibrėžiant jų vietą Europos integracijoje.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė dėl „Visuotinės svarbos paslaugų“, OL C 241, 2002 10 7, ir dėl „Žaliosios knygos dėl visuotinės svarbos paslaugų“, OL C 80, 2004 3 30.

4.5 Pagal devintąjį principą — „užtikrinti teisinį saugumą“ — Komisija „įgyvendins nuolatinius veiksmus“, nepažeisdama Europos Teisingumo Teismo ir Pirmosios instancijos teismo teismų praktikos. Remiantis šiuo principu pateikiami du kryptių pasiūlymai:

4.5.1 „iki 2005 m. liepos mėn. paaiškinti ir supaprastinti įpareigojimų, susijusių su viešosiomis paslaugomis, kompensavimo teisinį pagrindą“ — tai turėtų užtikrinti saugų ilgalaikį investicijų, kurios yra būtinos paslaugų tęstinumui ir ilgalaikiškumui užtikrinti, finansavimą bei įpareigojimų, susijusių su viešosiomis paslaugomis ar universaliosiomis paslaugomis, kompensavimo finansavimą, laikantis skaidrumo, nediskriminavimo ir proporcingumo principų; pripažinti, kad būdai šioms kompensacijoms išmokėti yra labai įvairūs ir turi sudaryti galimybę prisitaikyti prie apibrėžtų tikslų: valstybės dotacijos, lygios vidaus proporcijos įvedimas užtikrinant sąnaudų, kurios padaromos realizuojant iš pelningos veiklos gautą pelną, finansavimą, kartu nustatant arba nenustatant išimtinę teisę, kompensaciniai operatorių fondai, atleidimas nuo mokesčių ar kitos lengvatos, valstybinė ir privati partnerystė, pagalba paslaugų teikimui naudojimo teisę turintiems asmenims, etc.

4.5.2 „nustatyti aiškų ir skaidrų įmonių, atsakingų už visuotinės svarbos paslaugą, pasirinkimo pagrindą“, vykdant viešas konsultacijas dėl Žaliosios knygos dėl valstybinės ir privačios partnerystės. EESRK mano, kad tuo tikslu turi būti pripažinta, jog galimų visuotinės svarbos paslaugų administravimo būdų įvairovė yra būtina, o kiekviena suinteresuota bendrija turi pasirinkimo laisvę: arba tiesioginį pačios valstybinės institucijos (tarnybos ar direkcijos) administravimą, arba valstybinei ar mišriai (kurią valstybės institucija valdytų taip pat, kaip ir kitas viešiasias paslaugas) įmonei patikėtą, nuo pačios valstybinės institucijos ar socialinės ir kooperatinės arba asociacinės, ne pelno siekiančios organizacijos priklausantį administravimą, arba įgaliojimų perdavimą įmonei apibrėžtam laikotarpiui (koncesija surengiant išankstinę konkurencinę įmonių atranką), nepamirštant galimybės sugrįžti nuo vieno valdymo būdo link kito.

2005 m., vasario 9 d., Briuselis.

5. Išvados

5.1 Baltoji knyga dėl visuotinės svarbos paslaugų įrodo, kad svarstant minėtas paslaugas Sąjungoje yra padaryta pažanga. Ši knyga sudaro tinkamą pagrindą siekiant plėtoti Europos visuotinės svarbos paslaugų politikos, kuri suteikia galimybę Europos įmonėms ir kiekvienam piliečiui naudotis prieinamomis, pasiekiamomis, pažangiomis viešosiomis paslaugomis ir kuri yra svarbiausia technologinio progreso dalis, koncepcijas.

5.2 Visuotinės svarbos paslaugos yra ne tik labai svarbios ekonominiam konkurencingumui užtikrinti, bet taip pat yra ir pagrindinė socialinės bei aplinkos sričių sudėtinė dalis. Jos apima tris Lisabonos strategijoje paminėtas sritis (ekonomiką, socialinę sferą, susijusią su aplinka), šioje strategijoje visuotinės svarbos paslaugos yra įvardytos kaip pagrindinė ir būtina priemonė sėkmei, kuriant Europos Sąjungoje konkurencingiausiomis ir dinamiškiausiomis žiniomis besiremiančią visuomenę, užtikrinti, nuolat keliant ekonomikos lygį, didinant darbo vietų skaičių ir kokybę ir stiprinant socialinę sanglaudą. Visuotinės svarbos paslaugos, atsižvelgiant į jų ypatumus, nebėra tik bendros rinkos sritis, jos sudaro išankstinę sąlygą ekonominei bei socialinei piliečių ir įmonių gerovei kurti.

5.3 Taigi, turės būti suderinti rinkos mechanizmai su viešųjų paslaugų uždaviniais srityse, kur toks papildomumas suderinamas su visuotinės svarbos paslaugų tikslais ir gali turėti pridėtinę vertę gerinant Europos piliečių gyvenimo kokybę, siekiant ekonomikos augimo, darbo vietų kūrimo ir tvarios gerovės.

5.4 „Piliečių teisės naudotis prieinamomis, pasiekiamomis ir pažangiomis visuotinės svarbos paslaugomis turi būti saugomos ir stiprinamos solidarumo bei socialinės ir ekonominės sanglaudos, kurios yra pripažįstamos pagrindiniuose Sutarties principuose, vardan. Visuotinės svarbos paslaugų liberalizavimas, dėl kurio apsisprendžia valstybė narė, turi būti vykdomas laikantis minėtų kriterijų. Dėl to, besąlygiškai laikantis subsidiarumo principo, turi būti parengtas universalių principų rinkinys, taikomas įvairioms paslaugoms, kurių teikimo taisyklės skiriasi priklausomai nuo valstybės narės“.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Geoterminės energijos — žemės gelmių šilumos — naudojimo

(2005/C 221/05)

2004 m. liepos 1 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, nusprendė parengti nuomonę dėl: „Geoterminės energijos — žemės gelmių šilumos — naudojimo“.

Transporto, energijos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, savo nuomonę priėmė 2005 m. sausio 17 d. Pranešėjas — p. WOLF.

Savo 414-oje plenarinėje sesijoje 2005 m. vasario 9-10 d. (vasario 9 d. posėdis) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 132 nariams balsavus „už“ ir 2 — „prieš“ priėmė šią nuomonę:

Ši nuomonė papildo ankstesnes Komiteto nuomones dėl energetikos ir tyrinėjimų politikos. Joje nagrinėjamas geotermijos (žemės gelmių šilumos) kaip energijos šaltinio, kuris savo išteklių apimtimi atitinka tvarumo kriterijų ir kurį naudojant į aplinką neišmetamas klimatui kenksmingas CO₂ bei kuris yra laikomas atsinaujinančiu energijos šaltiniu, vystymas ir naudojimas. Trumpai apžvelgiamas ir įvertinamas geotermijos vystymas ir naudojimas, galimas potencialas ir su įvedimu į rinką susijusios problemos. Tai vyksta globalinio energetikos klausimo nagrinėjimo kontekste.

Turinys:

1. Energetika
2. Geotermija
3. Dabartinė situacija
4. Geotermijos raida ateityje ir rekomendacijos
5. Santrauka

1. Energetika

1.1 Naudinga energija ⁽¹⁾ yra mūsų šiandieninio gyvenimo būdo ir kultūros pagrindas. Dėl pakankamo disponavimo ja buvo pasiektas dabartinis gyvenimo lygis: dėl vidutinės gyvenimo trukmės, aprūpinimo maistu, bendros gerovės ir asmeninės laisvės didelėse ir pažangos siekiančiose pramoninėse šalyse pirmą kartą atsirado galimybė pasiekti tam tikrą lygį. Be pakankamo energijos tiekimo tokie pasiekimai būtų buvę neįmanomi.

⁽¹⁾ Energija nėra suvartojama, bet tik pasikeičia jos forma ir tada ji panaudojama. Tai vyksta pasikeitimo procesų metu, pavyzdžiui, anglių sudeginimas, vėjo energijos pakeitimas elektra arba branduolio dalijimasis (energijos gavimas; $E = mc^2$). Be to, taip pat yra nurodomas „energijos tiekimas“, „energijos gavyba“ arba „energijos suvartojimas“.

1.2 Būtinybė apsirūpinti saugia, pigia, nekenksminga aplinkai, nuolat tiekiamą naudingą energiją yra akcentuojama Tarybos Lisabonos, Geteborgo ir Barselonos nutarimuose. Remiantis šiais nutarimais Europos Sąjunga energetikos politikos tvarios plėtros kontekste siekia trijų tarpusavyje glaudžiai susijusių ir vienodai svarbių tikslų — t.y. konkurencingumo gynimo ir pagerinimo (1), energijos tiekimo saugos (2) ir aplinkosaugos (3).

1.3 Komitetas keliose nuomonėse ⁽²⁾ atkreipė dėmesį į tai, kad energijos tiekimas ir naudojimas yra susijęs su aplinkos tarša, rizika, išteklių eikvojimu bei problemiška priklausomybe nuo užsienio politikos ir nenusipėjama pavojaus (pavyzdžiui, šiuo metu — naftos kainos), ir kad svarbiausia priemonė siekiant sumažinti aprūpinimo, ekonominę ir kitokią riziką yra kuo įvairiapusiškesnis ir geriau suderintas visų energijos rūšių ir formų naudojimas, įskaitant ir visas pastangas siekiant taupyti ir racionaliai naudoti energiją.

1.4 Visi pasirinkimai ir technologijos, kurios ateityje gali padėti vystyti energetiką, yra techniškai netobulos, turi neigiamos įtakos aplinkai; jų nepakanka visiems poreikiams tenkinti ir nėra galimybės pakankamai numatyti ilgalaikę potencialo perspektyvą. Be to, šiuolaikinės tendencijos ir įprastinių energinių medžiagų bei alternatyvių energijos formų savikainos raida aiškiai rodo, kad ateityje energija daugiau jau nebus tokia pigi, kaip iki šiol deginant fosilines energines medžiagas — naftą, anglį ir gamtines dujas ⁽³⁾.

⁽²⁾ Naujų energijos medžiagų (nešėjų) rėmimas: Veiksmų galimybės ir finansavimo instrumentai, Pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai dėl jėgainių šilumos panaudojimo remiantis naudingos šilumos poreikiu vidaus energetikos rinkoje, Projektas pasiūlymui Tarybos direktyvai (Euratom) dėl pagrindinių įsipareigojimų ir bendrųjų principų nustatymo branduolinės technikos įrenginių sityje ir Projektas pasiūlymui Tarybos direktyvai (Euratom) dėl sudegusių kuro elementų ir radioaktyviųjų atliekų šalinimo, Branduolinės energijos reikšmė elektros gamybai, Branduolių sintezės energija.

⁽³⁾ Deginimą ateityje vis labiau riboti ne vien tik dėl išteklių mažėjimo, bet ir dėl reikalavimo mažinti CO₂ išmetimą į aplinką mažinimo (pagal Kyoto reikalavimus!).

1.5 Todėl jokia, į perspektyvą orientuota ir atsakomybę prisiimanti Europos energetikos politika, negali pasikliauti tuo, kad minėtų tikslų prasme pakankamą energijos tiekimą galėtų garantuoti tik vienos iš nedaugelio energinių medžiagų naudojimas.

1.6 Ilgalaikiai disponuojamas, tausojantis aplinką ir ekonomiškai priimtinas energijos tiekimas nėra užtikrintas nei Europoje, nei pasauliniu mastu⁽¹⁾. Galimi sprendimai gali būti priimti tik tęsiant intensyvius energetikos tyrimus ir vystant jų. Tai turėtų apimti ir bandomųjų įrenginių sukūrimą, jų techninių bei ekonominių išbandymą ir laipsnišką įvedimą į rinką.

1.7 Be to, Komitetas nurodė, kad energetikos problemos tyrimas turėtų būti globalesnis ir apimti žymiai didesnę laikotarpį, nes pokyčiai energetikos pramonėje yra gana lėti, o išmetamų dujų tarša (šiltnamio efektą sukeliančios dujos) yra ne regioninė, bet globalinė problema, o be to, tikėtina, jog šios problemos svarba antroje šio šimtmečio pusėje vis didės.

1.8 Ne tik resursų apribojimas, bet ir taršos problematika yra papildomai apsunkinami prognoze, kad pasaulyje energijos poreikis, kurį lemia gyventojų skaičiaus augimas ir silpnai išsivysčiusių šalių poreikis pasiekti daugiau išsivysčiusių šalių lygį, iki 2060 metų tikriausiai padidės du kartus arba gal net ir tris kartus. Remiantis dabartine informacija, siekiant patenkinti tokį išaugusį papildomą poreikį, vien efektyvumo didinimo ir energijos taupymo nepakaks.

1.9 Todėl strategija ir vystymo perspektyva turi apimti daugiau kaip vien šį 2060 m. tikslą.

1.10 Kaip Komitetas jau yra nustatęs, piliečiai ir visuomenė nepakankamai supranta minėtus teiginius. Galimos įvairios nuomonės dėl nepakankamo rizikos ir galimybių įvertinimo bei jų pervertinimo.

1.11 Todėl dar nėra pakankamai vieningos globalinės energetikos politikos. Šitas faktas apsunkina taip reikalingas Europos Sąjungai lygias galimybes pasaulinėje ekonominėje konkurencijoje.

(¹) Pirmieji viso problematikos ženklai buvo ligšiolinės naftos krizės (pvz., 1973 ir 1979 metais), dabartinis naftos kainų pakilimas, o taip pat įtampa, susidaranti dėl prieštaros tarp ekonomikos ir ekologijos sričių, išduodant emisijos sertifikatus.

(²) Žr. taip pat 2.2.1.2 ir 2.2.2.2 punktus.

1.12 Ir netgi tarp Europos Sąjungos valstybių narių egzistuoja ryškūs pozicijų skirtumai dėl energetikos problemų. Tačiau ne tik valstybių narių, bet ir Europos Sąjungos lygmenyje, išskyrus keleto šalių neigiamą nusistatymą branduolinės energetikos atžvilgiu, ir toliau vyrauja vieninga nuomonė, kad ir toliau reikia vystyti visas energetikos rūšis. Šiuo tikslu ne tik atskirų valstybių narių, bet ir Europos Sąjungos lygmenyje yra taikoma daugybė mokslinių tyrimų ir plėtros programų, o iš dalies ir kitų rėmimo programų.

1.13 Ypatingas Europos Sąjungos tikslas — padidinti atsinaujinančių energijos šaltinių vidutinį arba ilgalaikį naudojimą, ir tai taip pat gali turėti teigiamos įtakos klimato kokybei. Šiame kontekste geotermijai tenka gana svarbus vaidmuo.

2. Geotermija (žemės šiluma)

2.1 Geoterminės energijos gavyba apima tokias technologijas, kurios iš labai karštų žemės gelmių išgauna žemės paviršiaus link tekančią šilumos srovę ir padaro ją naudojama. Šilumos nešėju gali būti vanduo⁽²⁾ (skysčio ar garų forma).

2.1.1 Tačiau tokios šilumos srovės tankis yra labai mažas. Po žemės paviršiumi esanti temperatūra gilėjant kyla gana nežymiai. Bendras temperatūros priaugio (geoterminio gradiento) vidurkis yra +3°C/100 m gylio. Geologinės zonos, kuriose temperatūros didėjimas tiesiogiai proporcingas gilėjimui, vadinamos geoterminėmis anomalijomis.

2.1.2 Paviršinių žemės sluoksnių šilumos balansui poveikį taip pat galima daryti saulės spinduliais ir šitaip „sumuojant“ didinti žemės gelmių šilumą.

2.2 Yra skiriamos dvi žemės gelmių šilumos naudojimo formos.

2.2.1 Viena iš jų yra **šilumos naudojimas (patalpų šildymui)**. Šildymo tikslams Europos Sąjungoje šiuo metu reikia apie 40 % bendro energijos tiekiamo kiekio ir tam paprastai pakanka gana neaukštos vandens temperatūros (< 100°C).

2.2.1.1 Vien šildymo tikslams yra naudojami **žemės šilumos zondai**, kurių apatiniame koaksialinio vamzdžio gale (2,5–3 km žemės gylyje) prateka vanduo ir yra paimama maždaug iki 500 kW_{th} naudingos šilumos energijos.

2.2.1.2 Ypatingas sekliųjų geoterminių išteklių energijos naudojimo būdas, panaudojant **žemės šilumos siurblius** („atvirkštinius šalčiui įrenginius“) yra skirtas pastatams apšildyti (maždaug nuo 2 kW_{th} iki 2 MW_{th} geoterminės energijos); be to, geoterminė energija dar gali būti panaudojama ir kaip „vėsinanti kondicionavimo priemonė“⁽¹⁾. Yra ir daugiau šios energijos panaudojimo variantų, kurie priklauso nuo technologijų, taikomų nuo vieno iki kelių šimtų metrų gylyje.

2.2.2 **Antra vertus, iš geoterminės energijos galima gauti elektros energiją ir** tam jau reikia aukštesnės (vandens) temperatūros (pvz.: > 120°C); vanduo, kuris turi būti sušildomas, paprastai dviem gręžiniais, tarp kurių yra pakankamai didelis atstumas, nukreipiamas priešingomis kryptimis. Taip pasiekama didesnė šilumos galia — maždaug nuo 5 iki 30 MW_{th}.

2.2.2.1 Tačiau ir šios (vandens) temperatūros dar yra per žemos šilumos energijai paversti elektros energija, kad būtų pasiektas pageidaujamas termodinaminio veikimo laipsnis ir turbinos ciklui būtina virimo temperatūra.

2.2.2.2 Todėl turbinų ciklui yra naudojamos medžiagos, kurių virimo temperatūra žemesnė už vandens (pvz., perfluorpentano C₅F₁₂). Tuo tikslu sukurti specialūs turbinos ciklai — Renkino ciklas („Organic Rankine Cycle“ (ORC procesas) arba Karno proceso ciklas.

2.2.3 Ypač naudinga derinti **abi šias taikomas formas** (elektros energiją bei šilumą) ir gaminant elektros srovę arba elektros srovės gamybai nesunaudotą šilumą panaudoti šildymo tikslais. Taip būtų pateikiama ne tik šiluma, bet ir elektros energija.

2.3 Siekiant tiekti techniškai naudingą energiją, ypač elektros srovei gaminti, paprastai tinka tik pakankamai giliai, net keleto kilometrų gylyje glūdintys šilumos šaltiniai („rezervuarai“). Jiems pasiekti reikia brangių giluminių gręžinių.

2.3.1 Taip pat vis didėja tos įrangos įsisavinimo ir eksploataavimo sąnaudos. Todėl atsižvelgiant į numatytą panaudojimo būdą, turi būti apsvarstytas gręžinio gylis, naudingumo koeficientas ir šilumos išeiga.

2.4 Todėl dažniausiai naudingos šilumos šaltinių ieškama tuose geologiniuose sluoksniuose, kur vyrauja geoterminės anomalijos.

2.4.1 Ryškesnės geoterminės anomalijos (aukštos entalpijos⁽²⁾ telkiniai) dažniausiai aptinkamos padidėjusio vulkanizmo regionuose (Islandijoje, Italijoje, Graikijoje Turkijoje). Aukštos entalpijos telkiniai jau senovėje buvo naudojami kaip gydamosios vonios ir, jau maždaug šimtmetį, elektros srovei gaminti (Larderello, Italija, 1904).

2.4.2 Mažesnės geoterminės anomalijos (vadinamieji žemos entalpijos telkiniai), t. y. vis didėjanti temperatūra, yra išsidėčiusios tektoniškai aktyviose srityse (Aukštutinio Reino, Tirėnų ir Egėjo jūrų ir kt.) ir sedimentaciniuose baseinuose (Panonijos baseine Vengrijoje ir Rumunijoje, Šiaurės Vokietijos ir Lenkijos baseine).

2.5 Dėl riboto zonų, turinčių geotermines anomalijas, kiekio nuo praeito šimtmečio devintojo dešimtmečio vidurio vis labiau stengiamasi atrasti sukauptą šilumą ar energijos šaltinius „normaliuose“ geologiniuose kloduose, kad būtų galima geriau patenkinti vis didėjantį naudingos energijos poreikį ir atitinkamų regionų poreikiams geriau pritaikyti natūralius gamtinius šilumos ir energijos išteklius.

2.5.1 Praeito šimtmečio dešimtojo dešimtmečio pradžioje energijos gavybai buvo pradėti naudoti netoli geoterminių anomalijų esantys telkiniai, dažniausiai aptinkami vokiškai kalbančių tautų regionuose. Šitai elektros energija tik paskutinius ketverius metus buvo gaminama Altheime ir Bad Blumau (Austrijoje) bei Neustadt-Glewe (Vokietijoje).

2.5.2 Kadangi todėl reikia įsiskverbti bent į 2 ½ km, o dar geriau — į 4-5 km ir didesnę gylį, būtini atitinkami giluminių gręžiniai.

⁽¹⁾ Ateityje, pvz.: CO₂.

⁽²⁾ Termodinamikoje „entalpija“ - tai vidinės energijos suma plus plėtimosi energija (plėtimosi darbas).

2.6 Šio metodo privalumai yra šie:

- kitaip nei vėjo ar saulės energija, žemės gelmių šilumos naudojimas nepriklauso nuo oro sąlygų, paros ar metų ritmo, todėl nuolat gali būti tiekama kaip pagrindinė;
- jau natūraliai gamtoje esanti šiluma iš keleto kilometrų gylyje glūdinčio energijos šaltinio (rezervuaro) turi būti tik pakeliama į žemės paviršių, ir todėl nereikia pirminio šilumos gavybos proceso (kuro deginimo arba atominio proceso), ir tai sumažina energijos savikainą ir netešia aplinkos;
- žemės gelmių energija yra neišsenkantis atsinaujinantis šilumos šaltinis, kurio panaudojimas teoriškai galėtų padėti apsirūpinti energija.

2.7 Metodo trūkumai yra šie:

- esamos temperatūros yra palyginti per žemos, kad būtų galima pasiekti elektros energijai pagaminti reikiamą termodinaminį veikimo laipsnį;
- kad neatsirastų išeikvojimo reiškinį išgaunant didžiulius išteklių kiekius iš požeminių šaltinių rezervuarų (dėl šios priežasties vietoj planuoto naudojimo reikėtų pirma laiko atsisakyti rezervuaro), juos būtina nuolat papildyti;
- naudojant rezervuarus būtina užkirsti kelią galimam aplinkai kenksmingų ir (arba) korozinių medžiagų (tarp jų CO₂, CH₄, H₂S bei druskų) išmetimui į aplinką ir apsaugoti konstrukcines įrangos dalis nuo korozijos;
- kol kas dar yra pakankamai didelė geoterminių telkinių įsisavinimo savikaina ir pakankamai daug neapibrėžtų ekonominių veiksnių (*inter alia*, išteklių turtingumo rizika ir išsekimo rizika).

3. Dabartinė situacija

3.1 Giluminio geotermio lauko energijos (gelmių geotermijos) potencialą iš esmės sudaro trys energijos įsisavinimo ir naudojimo technologijos, kurioms paprastai reikia bent dviejų gręžinių derinio (dubletu) ⁽¹⁾ arba jų variantų, t. y.:

- hidroterminiai išteklių — vandeningų horizontų energijos resursai, iš kurių požeminis, neartezinis (sprūdinis) šiltas vanduo pakeliamas į žemės paviršių ir iki šiol naudojamas šildymo tikslams. Šiuo metu tokia technologija taip pat apima karšto vandens, kurio temperatūra žymiai aukštesnė, naudojimą elektros energijai gaminti. Šilumos šaltinis — giliai esantys giluminiai vandenys;

⁽¹⁾ Žr. taip pat 2.2.1.1 punktą uždarasis „žemės šilumos zondas“ ir 2.2.1.2 punktą „žemės šilumos siurblys“.

⁽²⁾ Žr. 2.2.2.2 punktą apie turbinų ciklą.

- petroterminiai išteklių — karštų sausų uolienų energijos resursai (*Hot-Dry-Rock-Systeme* — HDR), kuriuose tinkamos uolienų formacijos yra įsisavinamos naudojant giluminius gręžinius ir galingas stimuliacijos priemones. Su paviršinio vandens pagalba šiluma yra paimama iš giluminių gręžinių ir vėsinant stimuliacijos būdu giluminėse uolienose dirbtinai sukurtus šilumokaičių paviršius;
- spaudimo veikiami karšto vandens rezervuarai, kurių vandens garų mišinio temperatūra yra virš 250°C (toks karštis pasitaiko tik retais ypatingais atvejais) gali būti panaudojami elektros srovei gaminti arba specialiam procesų šildymui.

Be to, yra kuriamos technologijos ⁽²⁾, kurios turi pagerinti šilumos perdavimą ir jos panaudojimą.

3.2 Europos Sąjungoje (daugiausia Italijoje) šiuo metu instaliuota elektros gamybos iš geoterminių įrenginių galia — iš esmės naudojant geotermines anomalijas — siekia apie 1 GW_{el}, taigi, apie 2% bendros ES elektros galios. Tiesioginiam šilumos panaudojimui šildymo tikslais šiuo metu yra instaliuota apie 4 GW_{th}. Remiantis augimo tendencija, 2010 m. numatoma instaliuoti jau 8 GW_{th} arba daugiau.

3.3 Taigi, abu naudojimo būdai iki šiol kiekybiniu požiūriu aprūpinant Europos Sąjungą energija, nėra labai reikšmingi, ir iš atsinaujinančių energijos šaltinių gaunamai energijai iki šiol neskiriama pakankamai dėmesio.

3.4 Tačiau geoterminės energijos naudojimo augimas per paskutinius metus yra gana didelis, nes jį remia ne tik atskiros valstybės narės, bet ir ES. Nors šilumos galios diapazonas nuo kelių iki keletos dešimčių MW_{th} nėra labai reikšmingas kiekybės atžvilgiu, tačiau geotermija turi įtakos energijos tiekimo decentralizavimui.

3.5 Komitetas mano, kad tai yra visiškai pateisinama ir remtina. Ir šiuo atveju yra kalbama apie demonstracinius įrenginius, kuriuose turėtų būti išbandomi ir toliau vystomi įvairūs metodai.

3.6 Už geoterminių anomalijų teritorijų ribų vieno kWhel elektros energijos savikaina šiuo metu dar sudaro maždaug pusę saulės pagaminamos elektros energijos ir dvigubai daugiau vėjo jėgainių gaminamos elektros savikainos, todėl dažniausiai kartu yra tiekama šiluma ir elektros energija.

3.6.1 Vis dėlto (žr. pirmiau pateiktą tekstą) ir toliau geoterminę energiją galima tiekti atsižvelgiant į poreikius, ir tai ateityje turės vis daugiau privalumų, ypač augant atsinaujinančių energijos šaltinių užimamai daliai energijos rinkoje. Dėl vėjo ir saulės energijos svyravimų reikės papildomų reguliavimo ir buferinių priemonių, tikriausiai nebus apsieita ir be energiją eikvojančių ir brangių energijos kaupimo terpių, tokių kaip vandenilis.

4. Geotermijos raida ateityje ir rekomendacijos

4.1 Jeigu geoterminių anomalijų zonose (žr. 2.4 ir 2.5 punktus) nebus apribojimų, tai geoterminės energijos naudojimas turės didelį potencialą ir padės saugoti aplinką nuo teršimo bei užtikrins tvarų energijos tiekimą. (Taip pat žr. 4.13 punktą).

4.2 Siekiant šį potencialą įsisavinti ir vystyti, ekonomiškai naudingai elektros energijos gamybai būtini ne mažiau kaip 4-5 km gylio gręžiniai, kad būtų galima įsisavinti (uolienų) sluoksnius, kurių temperatūra siektų bent 150°C. Be to, uolienos ten turi būti taip apdorojamos (stimuliuojamos), kad būtų galimas pakankamas šilumos pasikeitimas tarp karštos uolienos ir tekančio vandens.

4.2.1 Priešingai tam (taip pat žr. 2.2.1.1 punktą), vien tik šilumos naudojimui (šilumos tikslams) užtenka ir mažesnio gręžinių gylio, pavyzdžiui, 2-3 km.

4.3 Taikomos technologijos atskirose Europos vietovėse su skirtingomis geologinėmis formacijomis (pvz.: Soultz-sous-Forêts, Groß Schönebeck) jau yra kuriamos ir išbandomos. Naudojamų technologijų vystymas šiuo atveju tiek, kiek galima, nepriklauso nuo vietovės ir todėl tokias technologijas galima eksportuoti. Šiam tikslui dar reikia didelių mokslinių tyrimų ir plėtros pastangų.

4.4 Viena vertus, įvairias jau esamas technologijas reikia vystyti toliau, kad jas būtų galima panaudoti jau kaip tobulas ir tinkamas tvariam geoterminės energijos naudojimui.

4.4.1 Ypač svarbu išsiaiškinti, ar tokiaime stimuliuojamame rezervuare iš tikrųjų galima sudaryti hidraulinės ir termodinaminės sąlygas pakankamam tvarumui.

4.5 Kita vertus, tam tikri metodai turi būti pamažu tobulinami ir racionalizuojami taip, kad energijos naudojimo saviškumą taptų konkurencinga (žr. toliau). Tuo tikslu būtinos atitinkamos mokslinių tyrimų ir plėtros pastangos (žr. 1.6 punktą), o taip pat ir rinkos paruošimas, kad būtų galima sutaupyti gamybos metu patirtas išlaidas.

4.6 Kalbant apie vidutinio laikotarpio perspektyvą, konkurencingumas turėtų pasižymėti tuo, kad savikainos požiūriu geoterminės energijos naudojimas turėtų konkuruoti su vėjo energija. To reiktų tikėtis atsižvelgiant į vis labiau pastebimus vėjo energijos trūkumus. Labai stipriai svyruojanti šios energijos galia labai didina antrines išlaidas ir sąlygoja aplinkos taršą kitose vietose, kenkia gyventojams ir vietovaizdžiui, taip pat dėl šios priežasties įrenginį reikia vis dažniau remontuoti ir prižiūrėti. Taip pat būtina atsižvelgti į tai, kad vartotojai ir valdžios institucijos turi mokėti mokesčius.

4.7 Atsižvelgiant į ilgalaikę perspektyvą ir į vis didėjančias naftos bei dujų kainas (ir pačių išteklių galimą stygių), atsiranda neaiškumų dėl esminio geoterminės energijos konkurencingumo. Ar šios energijos naudojimas galėtų tapti konkurencingas atsižvelgiant į visų kitų energijos išgavimo technologijų saviškumą, o jeigu galėtų, tai kada — t. y., netaikant subsidijų bei nesuteikiant ypatingo palankumo statuso, kuris galėtų iškreipti rinką.

4.8 Tačiau dar prieš tai būtina ⁽¹⁾:

- ne tik atskirų valstybių narių, bet ir Europos Sąjungos tikslinių mokslinių tyrimų ir plėtros programų pagalba išvystyti mokslą ir techniką iki tokio lygio, kad būtų galima sukurti ir tinkamai išbandyti įvairias technologijas ir metodus daugybėje demonstracinių įrenginių, ir
- iš pradžių skatinti geoterminės energijos pateikimą į rinką, taip pat priimti teisės aktus (pvz., elektros energijos tiekimo įstatymą, patalpų šilumos ir kondicionavimo teisinės normos) privatiems investuotojams, tačiau parama palaipsniui turi mažėti, ir tai remiamos energijos pardavimą pateikimo į rinką etape laikinai padėtų padaryti patrauklesniu ir taip pat atsirastų galimybė patikrinti, patobulinti ir įvertinti ekonominį potencialą. Ypač svarbu tinkamai parengti sutarčių tarp energijos tiekimo įmonių ir galutinių vartotojų modelius.
- Suteikti garantijas dėl rizikos, susijusios su geoterminių telkinių išžvalgymu ir įsisavinimu, suradimu ir gręžimu.

4.9 Komitetas su malonumu pripažįsta, kad šioje srityje jau daug dirbama. Jis visiškai remia Komisiją ir jos jau vykdomus arba dar tik viešųjų pirkimų konkursui pateiktus mokslinių tyrimų ir plėtros projektus, o taip pat ketinimą dar daugiau pastangų dėti bendrosiose mokslinių tyrimų ir plėtros programose. Komitetas remia ir valstybių narių pastangas jau dabar palengvinti ir skatinti bandomąją naujos energijos įvedimą į rinką, panaudojant rėmimo priemones.

⁽¹⁾ Žr. „Naujų energinių medžiagų rėmimas: veiksmų galimybės ir finansavimo instrumentai“

4.10 Komitetas šiame kontekste pakartoja savo ankstesnę rekomendaciją — išnaudoti Europos tyrinėjimų erdvės galimybes, susitelkus visiems partneriams, siekiantiems įgyvendinti plačią, skaidrią, koordinuotą ENERGIJOS TYRINĖJIMO strategiją, ir padaryti ją esminiu bendros Septintosios mokslinių tyrimų ir plėtros programos ir *plus Euratom* programos elementu.

4.11 Programoje taip pat turėtų būti numatytos ir reikiamos mokslinių tyrimų ir plėtros priemonės geotermijai vystyti bei tam skiriama derama vieta iki to laiko, kol pakitusioje energetikos rinkoje bus galima geriau įvertinti šios technologijos ilgalaikę savikainos raidą ir nustatyti faktiškai realizuojamą potencialą.

4.12 Be to, Komitetas rekomenduoja visas, taip pat ir iki šiol vien tik nacionaliniu lygmeniu remiamas mokslinių tyrimų ir plėtros programas geotermijos srityje įtraukti į Europos energijos tyrinėjimų programą siekiant jas koordinuoti ir taip Europoje skatinti šio sektoriaus bendradarbiavimą.

4.13 Šiame kontekste Komitetas atkreipia dėmesį ir į naujų valstybių narių galimybę dalyvauti bendroje Europos Sąjungos mokslinių tyrimų ir plėtros programoje. Turėtų būti pasinaudota šiose šalyse esančių energetikos sistemų būsimu atnaujinimu ir instaliuoti atitinkamus bandomuosius bei demonstracinius įrenginius.

4.14 Be to, Komitetas rekomenduoja Komisijai pasistengti harmonizuoti veiksmingas rėmimo priemones, skirtas naujos energijos įvedimui į rinką Europos Sąjungoje (pvz., parengiant Elektros srovės maitinimo įstatymą) taip, kad iš pradžių bent jau „geotermijos“ technologijų srityje būtų sudaryta galimybė tinkamai konkurencijai tarp vienos rūšies technologijų visoje Europos Sąjungoje.

4.15 Kadangi geotermija suteikia galimybę vienu metu aprūpinti ne tik šiluma (pastatų apšildymui), bet ir elektros energija, Komitetas rekomenduoja, kad Komisija parengtų tinkamus šilumos tiekimo ir naudojimo tinklus.

5. Santrauka

5.1 Geoterminės energijos išgavimas apima visas technologijas, kurios iš labai karštų žemės gelmių pakelia šiltą vandens srovę į žemės paviršių.

5.2 Visų pirma tai susiję su karšto vandens tiekimu, bet taip pat ir su elektros energija arba galimybe vienu metu aprūpti iš karto abiejų rūšių energija.

5.3 Geoterminių anomalijų srityse jau dabar yra praktiškai išgaunama geoterminė energija, tačiau jos įtaka visai energijos tiekimo sistemai palyginti dar yra labai maža.

5.4 Panaudojant technologijas, su kurių pagalba galima įsivientinti ne vien tik geoterminių anomalijų sritis, galima padidinti geoterminės energijos išgavimo potencialą ir ilgalaikiai apsirūpinti tokia energija, kuri būtų tiekama kaip pagrindinė. Tačiau tokioms technologijoms yra reikalingi 4–5 km giluminiai gręžiniai ir papildomos „stimuliacijos priemonės“.

5.5 Tačiau ir naudojant žemės gelmių energiją iš „negilių“ sluoksnių patalpų šildymui ir kondicionavimui (panaudojant šilto vandens siurblius) yra kuriamas perspektyvus potencialas.

5.6 Geotermija gali sudaryti pagrindinio energijos aprūpinimo potencialą, kadangi ji skiriasi nuo svyruojančios vėjo ar saulės energijos, kuriai dar reikia ar reikės reguliavimo ir kaupimo technologijų ir kuri dėl žemės plotų poreikio ir neigiamos įtakos kraštovaizdžiui susilaukia gyventojų protestų.

5.7 Komitetas pakartoja savo rekomendaciją išnaudoti Europos erdvės tyrinėjimų galimybes, taikant plačią ENERGIJOS TYRINĖJIMO strategiją.

5.8 Programoje taip pat turėtų būti numatytos ir reikiamos mokslinių tyrimų ir plėtros priemonės geotermijai vystyti, kartu pratęsiant bei sustiprinant ir iki šiol taikomas esamas atitinkamos srities programas.

5.9 Komitetas rekomenduoja visas iki šiol vien tik nacionaliniu lygmeniu remiamas mokslinių tyrimų ir plėtros programas geotermijos srityje ir jos integravimo priemones koordinavimo tikslais įtraukti į Europos energijos tyrinėjimų programą.

5.10 Komitetas rekomenduoja visose valstybėse narėse sukurti iš pradžių taikomas bei palaipsniui mažėjančias ekonominio skatinimo priemones ir taisykles naujos energijos pateikimui į rinką bei privatiems investuotojams (pvz., parengiant Elektros energijos tiekimo įstatymą), ir tai remiamos energijos įsisavinimą bei pardavimą laikinai padarytų patrauklesniais, kad taip būtų galima patikrinti, patobulinti bei įvertinti šios elektros energijos formos ekonominį potencialą.

5.11 Komitetas rekomenduoja harmonizuoti tokio pobūdžio rėmimo priemones, kad „geotermijos“ technologijų srityje būtų sudaryta galimybė tinkamai konkurencijai tarp vienos rūšies technologijų visoje Europos Sąjungoje.

2005 m. vasario 9 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl Europos palydovinės radijo navigacijos programos parengimo darbui ir veikimo etapų įgyvendinimo

KOM(2004) 477 galutinis — 2004/0156 (COD)

(2005/C 221/06)

Remiantis Europos Bendrijos steigimo sutarties 156 straipsniu, 2004 m. lapkričio 16 d. Taryba nusprendė konsultuotis su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl Europos palydovinės radijo navigacijos programos parengimo darbui ir veikimo etapų įgyvendinimo

Transporto, energetikos, infrastruktūrų ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už parengiamąjį komiteto darbą šiuo klausimu, patvirtino nuomonę 2005 m. sausio 17 d. Pranešėjas — p. Rannochiari.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 2005 m. vasario 8-9 d. vykusios 414- osios plenarinės sesijos metu (9 d. posėdis), 134 nariams balsavus „už“ ir 3 nariams susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Įžanga

1.1 Pripažindamas, kaip svarbu turėti konkurencingą Europos Sąjungos sistemą, EESRK sekė GALILEO palydovinės radijo navigacijos ir padėties nustatymo infrastruktūros programos pasiekimus nuo pat jos pradžios, kadangi GALILEO yra svarbus dėl inovacinio jo poveikio ekonomikai, užimtumui ir visuomenei, o taip pat dėl pagerėjusio pilietinės visuomenės gyvenimo, kurį gali užtikrinti GALILEO.⁽¹⁾ Be to, EESRK atkreipė dėmesį į tai, kad būtina įtraukti privatų sektorių į sistemos kūrimo ir veikimo etapus nuo bendros įmonės „Galileo“ įkūrimo⁽²⁾, taip užtikrinant nuolatinę paramą kūrimo ir parengimo darbui etapuose⁽³⁾.

1.2 Savo naujausioje nuomonėje⁽⁴⁾ šiuo klausimu, EESRK pabrėžė, kad „GALILEO programa sėkmingai buvo pradėta, kai 2003 m. gegužės 23 d. Europos kosmoso agentūros (EKA) taryboje buvo susitarta dėl EKA valstybių atitinkamų finansinių įnašų“. Komitetas taip pat patvirtino, kad „GALILEO programa yra didžiulis iššūkis Europos Sąjungai, jos nepriklausomybei, jos technologiniams ir moksliniams pajėgumams, jos ekonomikai ir pirmiausiai jos kosmonautikos sektoriui“.

2. Dabartinė padėtis ir numatoma veiksmų eiga

2.1 Reikėtų atminti, kad GALILEO programą sudaro keturi etapai:

⁽¹⁾ Nuomonė OL C 311, 2001 11 17, 19 psl.

⁽²⁾ Bendra įmonė „Galileo“ buvo įkurta remiantis EB sutarties 171 str. Tarybos reglamentu EB 876/2002, 2002 m. gegužės 21 d. Ji užtikrina GALILEO programos administravimą kūrimo etape ir nustato įrengimo ir veikimo etapų valdymą. Centrinė būstinė yra Briuselyje. Nariai steigėjai – Europos Bendrija, atstovaujama Komisijos, ir Europos kosmoso agentūra (EKA).

⁽³⁾ OL C 48 2002 02 21, p. 42

⁽⁴⁾ Nuomonė CESE dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai – Pažangos ataskaita apie GALILEO mokslinių tyrimų programą 2004 m. pradžioje. Pranešėjas m. Buffetaut – OL C 302, 2004 12 07

— **Apibrėžimo etapas** (nuo 1999 iki 2001 m.), kurio metu buvo sukurta visos sistemos struktūra ir apibrėžti penki — toliau pateikiami — paslaugų tipai. Šis etapas buvo daugiausiai finansuojamas iš Penktosios bendrosios mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros programos 1998 — 2002 m.

— **Kūrimo ir suderinimo etapas**, kuris tęsiasi nuo 2002 iki 2005 m. ir apima palydovų ir sistemos antžeminių komponentų sukūrimą, o taip pat suderinimą orbitoje. ES ir EKA finansavimas sudarė 1,2 milijardo eurų, o daugiau nei 100 milijonų eurų gauta iš Šeštosios bendrosios mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros programos 2002 — 2006 m.

— **Parengimo darbui etape** (2006 ir 2007 m.) bus konstruojami ir paleidžiami palydovai — pirmi du palydovai turi būti paleisti 2005 m. pabaigoje — ir įrengiama visa antžeminė struktūra. Bendras numatytas finansavimas siekia 2,1 mlrd. eurų, trečdalis šios sumos (apie 700 mln. eurų) bus padengtas iš Bendrijos biudžeto, likusius du trečdalius (apie 1,4 mlrd. eurų) padengs išrinktas konsorciumas.

— **Naudojimo komerciniams tikslams etapas** prasidės 2008 m. Planuojamos metinės veikimo ir priežiūros sąnaudos sieks apie 220 mln. eurų, kuriuos visiškai padengs privatus sektorius, išskyrus išimtinį Bendrijos 500 mln. eurų įnašą, skirtą pirmiesiems šio etapo metams, kaip numatyta spendimuose, priimtuose remiantis naujomis Bendrijos finansinėmis perspektyvomis 2007 — 2013 m.

2.2 Apibrėžimo etapo pabaigoje 2002 m. gegužės mėn. ketveriems metams buvo įsteigta bendra įmonė „Galileo“, kad būtų galima užtikrinti „GALILEO“ programos mokslinių tyrimų, kūrimo ir parodomąjį etapų vienodą administravimą ir finansinę kontrolę bei programai skirtų lėšų suteikimą“.

2.3 Be to, Tarybos reglamentas 1321/2004⁽¹⁾, įsteigiantis **GNSS (PNPS — Pasaulinė navigacijos palydovų sistema) Europos priežiūros instituciją** ir Tarybos Bendrieji veiksmai 2004/552/BUSP⁽²⁾, abu buvo priimti 2004 m. liepos 12 d., sukuria sistemos veikimo struktūras, skirtas užtikrinti su programomis susijusių viešųjų interesų administravimą bei GALILEO sistemos saugumą bei apsaugą.

2.4 Tarptautiniu mastu **Europos Sąjunga ir Jungtinės Amerikos Valstijos** po ketverius metus trukusių derybų 2004 m. birželio 26 d. pasirašė nepaprastai svarbų susitarimą dėl GALILEO ir GPS (PVNS — Pasaulinė vietos nustatymo sistema)⁽³⁾. Susitarimas yra skirtas skatinti, teikti ir naudoti šių dviejų navigacijos palydovų ir vietos nustatymo sistemų paslaugas bei liečia susijusių programų visiško suderinamumo ir sąveikos klausimus. Šios dvi sistemos veiks greta viena kitos be signalų trukdžių. Pagal Pasaulinę navigacijos palydovų sistemą (GNSS) tai leis GALILEO tapti pasauliniu standartu atvirus signalus naudojant civiliniais ir komerciniais tikslais (GPS valdo kariškiai). Be to, per bendrą imtuvą jis taps prieinamas ir „patrauklus“ dabartiniams GPS naudotojams.

2.5 Tarptautiniu lygiu 2004 m. liepos 13 d. taip pat buvo pasirašytas bendradarbiavimo susitarimas su **Izraeliu**. Tai įvyko po susitarimo su **Kinija** pasirašymo 2003 m. spalio 30 d. Jau daugelį metų vyksta derybos dėl sąveikos su **Rusijos sistema GLONASS**⁽⁴⁾. Šios derybos jau gerokai pasitūmėjo į priekį, ypač dėl teisės naudoti dažnius išsigijimo ir Rusijos nešančiųjų raketų panaudojimo. Nors bendradarbiavimo susitarimai su pačia Rusijos Federacija, Ukraina ir Indija yra gerokai pažengę į priekį derybų atžvilgiu, kontaktai su Australija, Brazilija, Meksika ir Pietų Korėja buvo neseniai užmegzti. Šveicarija, Norvegija ir Kanada taip pat svarsto finansinio dalyvavimo galimybę.

⁽¹⁾ Tarybos reglamentas dėl Europos palydovinės radijo navigacijos programų valdymo struktūrų įsteigimo (OL L 246 2004 m. liepos 20 d.)

⁽²⁾ Žr. OL L 246, 2004 07 20

⁽³⁾ JAV GPS: Jungtinių Valstijų Pasaulinė vietos nustatymo sistema, valdoma kariškių.

⁽⁴⁾ GLONASS: Pasaulinė navigacijos palydovų sistema.

2.6 Europos ir Viduržemio jūros regiono užsienio reikalų ministrų konferencija, įvykusi 2002 m. balandžio mėn Valencijoje, patvirtino **Viduržemio jūros regionui skirtą** veiksmų planą. Šiame veiksmų plane yra numatytas Viduržemio jūros regiono valstybių bendradarbiavimas navigacijos palydovų ir vietos nustatymo klausimais. Visai neseniai, bendros įmonės „Galileo“ iniciatyva ir bendradarbiaujant su Viduržemio jūros regiono partneriais, Kaire buvo pradėtas **Euro-Med GNPS** projektas, skirtas GNSS regioninio plano demonstravimui, apmokymui ir koordinavimui bei geostacionaraus palydovo ir GALILEO pirmtako — **EGNOS**⁽⁵⁾ poveikiui tirti.

2.7 Pradėjusi visiškai veikti, GALILEO sistema teiks **penkių tipų paslaugas**:

- atviras paslaugas, skirtas visuomenės naudojamoms programoms ir bendros svarbos paslaugoms;
- komercines paslaugas, skirtas užtikrinti profesionalių programų kūrimą, kurios, lyginant su atviromis paslaugomis, būtų pranašesnės, ypač dėl paslaugų garantijos;
- labai aukštos kokybės gyvybės saugos paslaugas, skirtas situacijoms, kai žmonių gyvybei gresia pavojus, kaip pvz. jūrų ir oro navigacijos srityse;
- paieškos ir gelbėjimo paslaugas, kad būtų galima iš esmės pagerinti esamas žmonių paieškos ir gelbėjimo sistemas;
- viešas reglamentuojamas paslaugas (VRP), kurios yra užkoduotos ir atsparios radijo slopinimui ir trukdžiams. Jos iš esmės bus skirtos tik valstybės institucijoms, atsakingoms už civilinę apsaugą, nacionalinį saugumą, taikos palaikymo misijas ir teisėsaugą, kur būtina maksimali apsauga⁽⁶⁾.

2.8 Atsižvelgdama į GALILEO sistemos civilinio panaudojimo savybes ir valdymą bei vyraujančias komercines ir profesionalias programas, Komisija mano, kad potenciali jos rinka iki 2010 m. galėtų pasiekti 3 mlrd. imtuvų, o metinė investicijų grąža — iki 250 mlrd. eurų, o taip pat būtų sukurta šimtai tūkstančių naujų įmonių ir aukštos kvalifikacijos darbo vietų, iš jų vien Europoje apie 150 000.

⁽⁵⁾ EGNOS: Europos geostacionarinės navigacijos padengties tarnyba. Sistema, kurios pagrindas yra GPS signalo korekcija naudojant antžemines stotis ir geostacionarių stočių tinklą. Buvo paleista 1996 m. ir veikė kaip GALILEO pirmtakas. EGNOS bus integruota į GALILEO pagal bendros koncesijos schemos sąlygas.

⁽⁶⁾ Žr. koncesiją, skirtą GALILEO programos parengimo darbo ir veikimo etapams 2003/S 200-179789, paskelbta 2003 m. spalio 17 d.

2.9 Bendra įmonė „Galileo“ 2004 m. rugsėjo mėn. užbaigė **konkursinį derybų etapą**. Ji gavo du galutinius pasiūlymus iš dviejų konsorciūmų, kurie pateikė paraiškas dėl koncesijos sutarties (Eurely⁽¹⁾) ir Inavsat⁽²⁾). Pagrindinis dėmesys buvo kreipiamas į šiuos dalykus: verslo ir finansiniai pajėgumai, techniniai pajėgumai, teisiniai bei techniniai aspektai.

2.10 Remiantis savo kompetencija ir pateikus atitinkamą ataskaitą Komisijai bei po to, kai Komisija pateiks komunikatą Europos Parlamentui ir Tarybai⁽³⁾ dėl perėjimo prie įrengimo ir veikimo etapo, bendra įmonė galės kurti **„reikalingas polines gaires dėl valstybės finansavimo vėlesniuose programos etapuose ir viešųjų paslaugų užduočių**, ypač šių paslaugų apibrėžimo“. Tada ji galės pateikti paraišką, kad ją pasirašytų Priežiūros institucija, kuri, iš tiesų, remiantis Reglamentu EB 1321/2004, yra įgyvendinimo institucija.

2.11 Komitetas yra susirūpinęs dėl anksčiau paminėtų procedūrų, kurios gali pasirodyti per daug sudėtingos, ir kurios gali būti sutapimų ir dvigubos kontrolės — o tai nei padeda, nei paaiškina — priežastimi.

2.12 Be to, svarstomas pasiūlymas dėl reglamento numato, kad **Priežiūros institucija**, apibūdinama kaip Bendrijos agentūra, kurios paskirtis valdyti Reglamente 1321/2004 numatomus viešuosius navigacijos palydovų programų interesus, bus įsteigta tik 2005 m.

3. Europos Komisijos pasiūlymas

3.1 Nuomonėje svarstomu pasiūlymu patenkinamas reikalavimas sukurti specialų **teisinių instrumentą**, kuris užtikrins nepriklausomą biudžeto eilutę, leisiančią efektyviau valdyti finansus ir kontroliuoti GALILEO parengimo darbui ir veikimo etapus, taip pat atsižvelgiant į koncesijos gavėjus.

3.2 Svarstomas pasiūlymas dėl reglamento turi nustatyti Bendrijos finansinio indėlio, skirto įgyvendinti parengimo darbu ir veikimo etapus, sąlygas. Esminiai jo punktai yra šie:

3.2.1 Bendrijos įsikišimas turi užtikrinti aiškų pačios Bendrijos skirtų ir koncesijos gavėjo turimų lėšų finansinį pagrindą:

— teikiant GALILEO paslaugas,

⁽¹⁾ EURELY: konsorciūmą įsteigė ALCATEL, FINMECCANICA ir VINCI

⁽²⁾ INAVSAT: įsteigė EADS, Space, Inmarsat Ventures ir Thales grupė.

⁽³⁾ KOM(2004) 636 galutinis, 2004 m. spalio 6 d.

— Priežiūros institucijai nemokamai teikiant licenzijas ir intelektinės nuosavybės teises į sudedamąsias sistemos dalis,

— EIB teikiant ilgalaikes paskolas.

3.2.2 turi būti tinkama Priežiūros institucijos valdymo ir kontrolės sistema.

4. Bendros pastabos

4.1 EESRK įsitikinęs, kad reikėtų imtis neatidėliotinų žingsnių, siekiant tiksliau nustatyti įvairių paslaugų teikimo techninius aspektus. Tai užtikrins **atvirus** kitų paslaugų teikėjų ir novatoriškų paslaugų prieigos **standartus**. Taigi naujokai, taip pat ir smulkūs paslaugų teikėjai galės išvengti dirbtinių kliūčių ir per didelių mokesčių.

4.2 **Finansinio pagrindo aiškumo** atžvilgiu, EESRK tikisi, kad Bendrijos biudžeto finansinės perspektyvos bus kuo greičiau priimtos. Be to, Komitetas remia Komisijos prašymą numatyti specialią 1 mlrd. eurų dydžio biudžeto eilutę, skirtą GALILEO programai, kuri būtų nepriklausoma nuo kitų biudžeto eilučių. Komitetas taip pat rekomenduoja padidinti sumą, siekiant užtikrinti EGNOS išplėtimą ir integravimą į GALILEO programą. EESRK mano, kad mokslinių tyrimų veikla, susijusi su pasaulinės navigacijos palydovų sistema GNSS, turėtų būti taip pat įtraukta į Septintąją bendrąją mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros programą ir jai numatytos atitinkamos lėšos.

4.3 EESRK taip pat mano, kad būtina išsiaiškinti, kaip galimas viešasis trečiųjų šalių institucijų, kurios jau pareiškė norą dalyvauti GALILEO programoje suteikiant lėšas, finansavimas bus įtrauktas į šiuos finansinius pagrindus.

4.4 EESRK žino, kad finansiniai pagrindai suteikia pranašumą koncesijos gavėjui dėl jo, kaip paslaugos teikėjo bei licenzijų ir nemokamų INT⁽⁴⁾ naudotojo, vaidmens. EESRK išreiškia susirūpinimą, kad koncesijos gavėjas gali įgyti dominuojančią padėtį ar monopolį, o tai reikštų konkurencijos iškreipimą ar laisvos rinkos suvaržymą.

⁽⁴⁾ INT: intelektinės nuosavybės teisės.

4.5 Dėl Europos agentūrai (Pasaulinės navigacijos palydovų sistemos Europos priežiūros institucija) suteiktų **institucinių valdymo ir kontrolės pagrindų tinkamumo**, Komitetas norėtų pabrėžti šiuo punktu:

4.5.1 Europos kosmoso agentūra nėra atstovaujama **Europos GNSS tarnybos administracinėje valdyboje**, tačiau ji yra dabartinės bendros įmonės administracinės valdybos narė.

4.5.2 Bendros įmonės **valdymas ir kontrolė** bus perduota GNSS Europos institucijai, kuri administruoja GALILEO lėšas, turi teisę sudaryti koncesijos sutartis, stebi sutartinių prievolių vykdymą, suteikia koncesijos gavėjui teisę sutarties galiojimo metu naudoti turtą, administruoja susitarimą su EGNOS operatoriumi, koordinuoja valstybių narių iniciatyvas dėl dažnių, būtinų sistemos veikimui užtikrinti, garantuoja sudėtinių dalių sertifikavimo atitiktį ir užtikrina, kad laikomasi saugumo įsipareigojimų, taip pat ir sąlygų, kurios yra numatytos Bendruosiuose veiksmuose 2004/552/BUSP.

4.5.3 EESRK negali paslėpti susirūpinimo dėl itin keblaus **bendros įmonės**, kurios veikla bus sustabdyta 2006 m. gegužės mėn., užduočių perdavimo **GNSS Europos priežiūros institucijai**, kuri turėtų pradėti veiklą 2005 m. pirmoje pusėje, etapo.

4.5.4 Todėl Komitetas rekomenduoja, kad Komisija ir Taryba atidžiai stebėtų pereinamąjį laikotarpį kai tuo pačiu metu veiks bendra įmonė ir priežiūros institucija.

4.5.5 **Bendrijų veiksmų 2004/552/BUSP** nuostatos ir reglamentas, įsteigiantis Europos GNSS priežiūros tarnybą, kuri numato įsteigti **Sistemos saugos ir saugumo komitetą**, reglamentuoja su GALILEO vidaus saugumu susijusius klausimus.

EESRK įsitikinęs, kad santykiai tarp GALILEO sistemos ir kitų tuo pačiu metu vykdomų Europos iniciatyvų, kaip *Aplinkos ir saugumo visuotinės kontrolės* (GMES) ir paieškos ir gelbėjimo sistemos COSPAS-SARSAT⁽¹⁾, tinklų teisingumo ir vidaus reikalų srityse, o taip pat daugialypės terpės GRID, turėtų būti nedelsiant stiprinami.

(1) COSPAS (Rusiškas trumpinys „Kosmičeskaja sistema poiska avarijnich sudov“, arba Palydovinė avarinių laivų paieškos sistema -SARSAT: paieškos ir gelbėjimo palydovinis sekimas: tarptautinė humanitarinių tikslų siekianti palydovinė paieškos ir gelbėjimo sistema. Nuo 1982 iki 2003 m. sistema padėjo išgelbėti daugiau kaip 15 000 žmonių visame pasaulyje.

4.5.6 EESRK dar kartą pabrėžia (?) būtinybę, kad saugumo problemos ir **privatumo bei asmens duomenų apsaugos** klausimai turėtų būti sprendžiami kartu, **kur galima konsultuojantis su Europos pagrindinių teisių agentūra⁽²⁾, arba įsteigiant atitinkamą konsultacinę struktūrą**. Neatrodė, kad pakaktų pasikliauti vien tik Reglamento EB 45/2001, nurodyto anksčiau minėto reglamento, įsteigiančio Europos GNSS priežiūros instituciją, 19 str. nuostatomis. EESRK mano, kad aiškios privatumo ir asmens duomenų apsaugos garantijos yra ne mažiau svarbios, nei saugumas, jei GALILEO sėkmė turės būti užtikrinta visiškos pilietinės visuomenės paramos dėka.

4.5.7 Turėdamas galvoje būtinybę įtraukti pilietinę visuomenę, EESRK pastebi, kad tokia Europai svarbi iniciatyva, kaip GALILEO programa, dar yra beveik nežinoma daugeliui Europos piliečių. Dėl šios priežasties EESRK tikisi, kad Europos Sąjungos institucijos, koordinuodamos veiksmus su atskirų valstybių vyriausybėmis, pradės visuomenės informavimo kampaniją, kuri ne tik padės Europos piliečiams geriau suvokti ir įvertinti šį puikų Europos mokslinių tyrimų ir pramonės produktą, bet taip pat ir garantuoti, kad jų privatumas yra gerbiamas bei saugojamas.

5. Konkrečios pastabos

5.1 Atsižvelgdamas į anksčiau išsakytus teiginius, EESRK rekomenduoja, kad pasiūlymo dėl reglamento konstatuojamosios dalys būtų papildytos šiais punktais:

5.1.1 **Nauja 3 (a) konstatuojamoji dalis:** „Atsižvelgdama į galimą programos poveikį Europos piliečių gyvenimui, Komisija pasirūpins, kad Europos pagrindinių teisių agentūrai arba kaip alternatyvai *ad hoc* konsultacinei struktūrai, būtų patikėta privatumo ir asmens duomenų apsauga teikiant GALILEO paslaugas. Tai užtikrins skaidrų vystymą ir nuolatinį dialogą su potencialiais naudotojais ir pilietine visuomene“.

(2) Žr. Nuomonė CESE dėl Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą dėl bendros veiklos Galileo, 3.5 punktas – OL C 48, 2002 02 21

(3) KOM(2004) 693 2004 10 25, Komisijos komunikatas, kuris rekomenduoja įsteigti agentūrą 2005 m., ir siūlo, kad jai būtų patikėta fizinių asmenų apsauga asmens duomenų apdorojimo atžvilgiu.

5.1.2 **Papildyti 12 konstatuojamąją dalį:** „toje pačioje biudžeto eilutėje, skirtoje EGNOS integravimui į GALILEO, užtikrinti kitų Bendrijos lėšų skyrimą ir Septintojoje bendroje mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros programoje skirti tinkamą dėmesį bei suteikti atitinkamas lėšas palydovinei navigacijai ir jos integravimui į esamus tinklus“.

5.1.3 **Nauja 13 (a) konstatuojamoji dalis:** „Komisija ir Taryba užtikrins, kad pereinamasis procesas nuo bendros įmonės „Galileo“ į naują GNSS Europos priežiūros instituciją būtų įgyvendintas visiškai skaidriai, kad taip būtų galima išvengti galimų sutapimų, uždelimo ar net rinkos apribojimų“.

5.1.4 **Nauja 14 (a) konstatuojamoji dalis:** „Komisija užtikrins, kad, pasirašant atitinkamus susitarimus, kurie bus pateikti Tarybai ir Europos Parlamentui, galimi trečiųjų šalių institucijų finansiniai indėliai į GNSS Europos priežiūros institucijos kapitalą atspindėtų bendrus interesus ir esamą pusiausvyrą“.

6. Išvados

6.1 EESRK dar kartą patvirtina savo **visišką paramą GALILEO programai** ir pateikia rimtus argumentus dėl paskutinių dviejų kūrimo etapų spartinimo, siekiant užtikrinti, kad 2008 m. sistema visiškai veiktų.

6.2 EESRK ragina Komisiją tęsti koncesijos gavėjo pridėtinės vertės, gaunamos iš intelektinės nuosavybės teisių ir paslaugų teikimo, *ex ante* įvertinimą ir, remiantis įvertinimo rezultatais, pateikti aiškią ir tikslią informaciją.

6.3 EESRK mano, kad buvo pasiekta svarbi pažanga kuriant **pasaulinę infrastruktūrą**, ypač atsižvelgiant į ES ir JAV bend-

radarbiavimo susitarimą, užtikrinantį visišką suderinamumą ir sąveiką tarp esamų pasaulinių navigacijos palydovų ir vietos nustatymo sistemų.

6.4 EESRK pabrėžia tarptautinio bendradarbiavimo su Kinija ir Izraeliu svarbą ir tiki, kad neturėtų būti gailima pastangų sudarant abipusių interesų susitarimus su Šveicarija, Norvegija, Rusijos Federacija, Ukraina, Indija, Australija, Meksika, Brazilija ir Pietų Korėja. Komitetas mano, kad Viduržemio jūros regionas yra privilegijuota sritis, kadangi ji jau gali naudotis EGNOS paslaugomis. Be to, ji yra strategiškai svarbi taikai, stabilumui ir darniam vystymuisi Europoje.

6.5 Šiuo atžvilgiu EESRK yra įsitikinęs, kad prieinamumo suteikimas trečiosioms šalims yra gyvybiškai svarbus Europos Sąjungos išorės politikos dimensijai.

6.6 EESRK tikisi, kad Europos Komisijai bus skirta speciali biudžeto eilutė visuomenės informavimo kampanijai, kuri ne tik padės Europos piliečiams geriau suvokti ir įvertinti šį puikų Europos mokslinių tyrimų ir pramonės produktą, bet taip pat ir garantuoti, kad jų privatumas yra gerbiamas ir saugomas.

6.7 Baigdamas, EESRK tikisi, kad bus atsižvelgta į anksčiau pateiktas pastabas dėl tam tikrų konstatuojamųjų dalių (privatumo apsauga, lėšų padidinimas, pereinamasis laikotarpis ir trečiųjų šalių indėlis). Pasiūlymais siekiama padidinti šios iniciatyvos aiškumą ir skaidrumą, o taip pat užtikrinti, kad jai būtų skirtos pakankamos lėšos, kadangi tai atitinka tiek Europos institucijų, tiek pilietinės visuomenės interesus.

2005 m. vasario 9 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, sukuriančią Bendrijos erdvinės informacijos infrastruktūrą (INSPIRE)

KOM (2004) 516 galutinis -2004/0175 (COD)

(2005/C 221/07)

2004 m. rugsėjo 13 d. Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 175 straipsnio 2 dalimi, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių komitetu dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, sukuriančią Bendrijos erdvinės informacijos infrastruktūrą (INSPIRE)

Specializuotas skyrius „Žemės ūkis, kaimo plėtra ir aplinkosauga“, kuris buvo atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2005 m. sausio 13 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas — **p. Retureau**.

Savo 414-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2005 m. vasario 9-10 d., (vasario 9 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 140 narių balsavus „už“ ir 2 nariams susilaikius priėmė šią nuomonę.

1. Komiteto nuomonės santrauka

1.1 Komitetas mano, kad pasiūlymas sukurti Bendrijos masto erdvinės informacijos infrastruktūrą (INSPIRE) yra tinkamas, sveikintinas ir atitinka proporcingumo principą. Ši infrastruktūra koordinuos ir pavers valstybių narių nacionaliniu mastu patikrintus erdvinis duomenis sąveikinais ir prieinamais, kad geriau registruoti, remiantis moksliniu pagrindu, aplinkosaugos srityje priimtus sprendimus, jų vykdymą bei kai kurių direktyvų numatytas ataskaitas. Komitetas mano, kad juridinė bazė (EB 175 str.) tam yra tinkama.

1.2 Šios iniciatyvos tikslas yra sumažinti dubliavimo atvejus, spragas ar netikslumus bei paskatinti tikslingesnio duomenų surinkimo ir apdirbimo koordinavimą. Šiai iniciatyvai įgyvendinti reikia veikti Bendrijos mastu; tai padės administracijoms ir atitinkamoms tarnyboms efektyviau naudotis duomenimis, kurie viešiesiems ir privatiems naudotojams bus prieinami įvairia, taip pat ir pridėtinės vertės paslaugų, forma, (pvz., specializuotų duomenų žemėlapiai ar bazės, t.t.).

1.3 Pasiūlyta direktyva sukuria teisinį ir techninį pagrindą, būtiną šios iniciatyvos įgyvendinimui, įsteigia techninį komitetą ir įpareigoja valstybes nares padaryti prieinamais jų geografinius duomenis. Stebėseną bus užtikrinta Komisijos; numatoma rengti reguliarias ataskaitas.

1.4 Taigi Komitetas pritaria pasiūlymui, dėl kurio jis turi pateikti nuomonę, kadangi pastarasis turi akivaizdžios pridėtinės vertės europiniame lygmenyje, sukuria harmonizuotą duomenų struktūrą ir skatina būtiną pažangą, gerinant surinktų erdvinis duomenų kokybę ir pobūdį, kad paremtų aplinkosaugos politiką ir kitas nacionalines ir europines politikos kryptis bei palengvintų sprendimų priėmimo procesus.

1.5 Komitetas nori pabrėžti būtinybę naudoti atvirus dokumentų protokolus ir formatus arba visuotinai naudojamus formatus, įskaitomus nemokama programine įranga; jis taip pat

pabrėžia būtinybę padaryti INSPIRE surinktus duomenis viešai prieinamais, kadangi šie moksliniai duomenys yra reikalingi tiek aplinkosaugos politikai, tiek studentams ir mokslininkams. Galiausiai, Komitetas pabrėžia, kad pastarieji veiksmai turi būti vykdomi, nesikėsinant į tam tikrų duomenų konfidencialumą, apspręstą privataus gyvenimo ar visuotinės svarbos ir saugumo sumetimų.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1 Teisiniu pagrindu yra laikomas EB sutarties 175 straipsnio 1 punktas. Jis leidžia, atsižvelgiant į 174 straipsnį, remiantis techniniais ir moksliniais duomenimis, siūlyti priemonės aplinkosaugos ir sveikatos apsaugos srityse.

2.2 Gamtos ir žmogaus veiklos sukelti reiškiniai turi poveikio aplinkos kokybei ir sveikatai; tuo remiasi Bendrijos informavimo ir koordinavimo kampanija, kurioje bus atsižvelgta į proporcingumo, subsidiarumo ir atsargumo principus.

2.3 Yra siūloma pamatinė direktyva, kuri leistų plačiai taikyti subsidiarumo principą, kad nuostatos galėtų būti pritaikytos prie valstybių narių ir regionų įvairovės.

2.4 Pagrindiniai duomenys bus teikiami nacionalinių viešųjų šaltinių, tačiau neatmetama galimybė naudotis kitais šaltiniais. Bendrijos tinklapis suteiks galimybę naudotis elektroninio formato nacionalinėmis duomenų bazėmis.

2.4.1 Valstybės narės neprivalo rinkti prieduose paminėtus duomenis. INSPIRE iniciatyva papildo kitas iniciatyvas, kaip kad GMES ir GALILEO, kuriomis galima naudotis, renkant specifinius ar papildomus duomenis.

2.4.2 Ypač svarbus yra INSPIRE horizontalus pobūdis; jis apima įvairius sektorius, kas leidžia aptikti spragas ir jas užpildyti.

2.4.3 Aplinkosaugos teisės aktai numato specifinių sektorių dokumentams tinkančių duomenų pobūdį, kokybę ir registraciją (pavyzdžiui, direktyva dėl vandens kokybės).

2.4.4 Dalinimasis duomenimis leis aptikti sunkumus, su kuriais susidūrė valstybės narės, ar spragas, kas turėtų leisti palaipsniui priėti šių problemų sprendimų.

2.5 Tikslas yra rinkti ir koordinuoti išsamius erdvinis (geografinius) duomenis, pavyzdžiui, I, II ir III prieduose, bei užtikrinti įvairių nacionalinių šių duomenų surinkimo ir apdirbimo sistemų sąveikumą, kad padaryti juos prieinamais sprendimus priimančioms institucijoms, administracinėms tarnyboms, tyrimo struktūroms ir besidominčiai visuomenei.

2.6 Valstybės narės įdeda harmonizuotus duomenis į tinklus. Šie lengvai prieinami duomenys ir įvairios paslaugos galės tapti plataus sričių spektro Europos, nacionalinių ar regionų politikos kryptųjų techniniu ir moksliniu pagrindu.

2.7 Dalinantis ir kombinuojant skirtingose šalyse ir sektoriuose surinktą informaciją ir žinias, bus galima išvengti dubliavimo ir užtikrinti, kad visose Bendrijos politikos kryptyse būtų atsižvelgta į aplinkosaugą.

2.8 Komisija pritaikys 1998 m. birželio 22 d. Tarybos sprendimu jai suteiktas įgyvendinimo įgaliojimus. Įvairios Komisijos tarnybos, tame tarpe Eurostat ir Bendras tyrimų centras aktyviai dalyvaus direktyvos įgyvendinime; prie jo prisidės ir Europos aplinkos agentūra. Valstybės narės paskirs nacionalinę valdžios instituciją, atsakingą už ryšius su Komisija. Techniniam INSPIRE valdymui yra numatyta komitologijos procedūra, dalyvaujant vyriausybės ekspertams, Europos agentūroms ir atitinkamiems GD.

3. Bendros pastabos

3.1 Komitetas pritaria ir remia direktyvos, sukuriančios Bendrijos geografinių duomenų infrastruktūrą. Jis mano, kad EB sutarties 175 str. tam yra tinkamas pagrindas.

3.2 Kartu su kitais informacijos šaltiniais INSPIRE parems sprendimų priėmimo procesą aplinkosaugos, sveikatos apsaugos politikoje ir daugelyje kitų sričių.

3.3 Komitetas mano, kad projekto privalumas yra tai, kad jo rezultatai atsveria sąnaudas; tai leis išvengti dubliavimo ir pagerinti Bendrijos politiką bei visuomenės informavimą.

3.4 Komiteto nuomone, ši Bendrijos infrastruktūra ir per ją prieinamos paslaugos turi būti viešai prieinamos, kadangi daugelis jų yra mokslinių duomenų ir žinių bazės, kurių naudojimas yra visuotinės svarbos (stichinių ar pramoninių nelaimių prevencija, sveikata, t.t.). Reikia vengti pernelyg griežtų duomenų rinkinių ir paslaugų naudojimo teisių apribojimų kliūties.

3.5 Tačiau yra galimos viešojo ir privataus sektorių partnerystės bei duomenų naudojimas privačiomis struktūromis, siekiant teikti pridėtinės vertės paslaugas ar kurti specializuotų geografinių duomenų bazes komerciniais tikslais.

3.6 INSPIRE infrastruktūros sėkmė priklauso nuo duomenų rinkinių ir paslaugų sąveikumo; Komitetas pritaria pasiūlymui nustatyti, bendradarbiaujant su tiekėjais, naudotojais ir standartizavimo įstaigomis, įgyvendinimo taisykles. Akivaizdu, kad yra skubus poreikis harmonizuoti, bet sritis yra labai sudėtinga. Tačiau Komitetas pritaria terminams, nustatytiems įgyvendinimui ir ataskaitų pateikimui.

3.7 Komitetas mano, kad nacionalinio ir Bendrijos lygmens dokumentų protokolai ir formatai turi būti atviri ar laisvai prieinami ir nemokami, ir kad duomenys turi būti įskaitomi visos nemokamos programinės įrangos, teikiančios prieigą prie interneto, kad būtų išvengta diskriminacijos duomenų prieinamume ir naudojime dėl naudojamos programinės įrangos.

3.8 Galiausiai, Komitetas, pritardamas Komisijos pasiūlytam išimčių sąrašui, primena savo susirūpinimą dėl asmeninių ir privataus gyvenimo duomenų apsaugos. Šią apsaugą reikia pridėti prie būtinybės apsaugoti pagrindinius nacionalinius interesus ir viešąją saugumą laisvai prieinamų duomenų pobūdžio prasme.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Kalbant apie direktyvos projekto numatytas reguliarias ataskaitas, Komitetas taip pat norėtų jas gauti.

2005 m. vasario 9 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui — Potvynių rizikos valdymas — potvynių prevencija, apsauga nuo potvynių ir jų pasekmių sušvelninimas

KOM(2004) 472 galutinis

(2005/C 221/08)

2004 m. liepos 12 d. Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui — Potvynių rizikos valdymas — potvynių prevencija, apsauga nuo potvynių ir jų pasekmių sušvelninimas

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2005 m. sausio 13 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja buvo p. Sanchez Miguel.

Savo 414-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2005 m. vasario 9-10 d. (2005 m. vasario 9 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 132 nariams balsavus „už“, 0 „prieš“, ir 2 susilaikius priėmė šią nuomonę:

1. Įžanga

1.1 Galima teigti, kad Bendroji vandens politikos direktyva ⁽¹⁾ (BVPD) labai pakeitė ES vandens politikos kryptį, ir ne tik dėl to, kad direktyvoje buvo įtvirtintas suderintas požiūris į įvairias situacijas, susijusias su mūsų kontinentiniais ir jūrų vandenimis, bet ir todėl, kad joje buvo nustatytas efektyvus metodas šių vandenų kokybei įvertinti ir įdiegta centralizuota organizacinė sistema, sudaranti geresnes sąlygas vieningai spręsti kiekvieno upės baseino klausimus, nepaisant skirtingos kompetencijos atskirų upės baseino atkarpų atžvilgiu. Be to, siekdama užtikrinti, kad ES vandens politika padėtų apsaugoti mūsų upes ir jūras, Komisija teisinėmis ⁽²⁾ bei kitomis priemonėmis ⁽³⁾ toliau papildė BVPD.

1.2 Tačiau sunku suprasti, kaip BVPD buvo praleisti kai kurie aspektai, kurie yra ypač svarbūs mūsų upių baseinų kokybei, įskaitant potvynių klausimą. Potvyniai yra gamtos reiškiniai, bet jų poveikį iš dalies ypač sustiprina žmonės. Daugelį neigiamų potvynių padarinių būtų galima sušvelninti pasitelkiant tinkamą upių ir upių krantų naudojimo bei apsaugos politiką. Todėl visų pirma reiktų užtikrinti, kad statant su vandeniu susijusią infrastruktūrą, būtų ne formaliai, o realiai atsižvelgta į poveikį aplinkai, siekiant užtikrinti, kad nebūs pakeista natūrali dinamika ir bus išsaugotas tinkamas vandens išteklių panaudojimas.

⁽¹⁾ OL L 327, 2000 12 22, p 72.

⁽²⁾ EESRK nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl požeminių šaltinių vandens apsaugos nuo taršos (KOM(2003)550 galutinis) – OL C 112, 2004 m. balandžio 30 d., p. 40 – 43.

⁽³⁾ Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas, nustatantis prioritетinių medžiagų sąrašą vandens politikos srityje KOM(2000) 47 galutinis; Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Kainodaros politika stiprinant vandens išteklių tvarumą“, KOM(2000) 477 galutinis; Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui „Siekiant strategijos, skirtos apsaugoti ir tausoti jūrinę aplinką“, KOM(2002) 539 galutinis.

1.3 Potvynių pavojus ES didėja dėl dviejų pagrindinių priežasčių: pirma, klimato pokyčiai gali dažniau sukelti liūtinius lietus, o atmosferos atšilimas — padidinti jūros lygį. Antrasis veiksnys — tai poveikis, nulemtas žmogiškosios veiklos, pavyzdžiui, statybos darbai upėse, upių vagų nukreipimo projektai ir uostų statyba neįvertinant ir negerinant tokių uostų poveikio aplinkai. Kitas žmogiškasis veiksnys — didėjantis mūsų kontinento dykumėjimas, kurį lemia plataus masto miškų kirtimas, gaisrai ir kitokia gamtai kenksminga veikla. Trumpai tariant, potvynių pavojus didėja dėl netvarios veiklos. Todėl šią riziką galima sumažinti patvirtinant tvarius ekonominės, socialinės ir aplinkos plėtros modelius.

1.3.1 Per potvynius pramonės, intensyvaus ūkininkavimo ir gyvulių veislininkystės reikmėms naudojamose zonose ir užstatytose teritorijose paplinta medžiagos bei produktai, kurie įprastinėmis sąlygomis nekelia grėsmės vandens kokybei, tačiau dėl potvynio tampa pavojingais teršalais, galinčiais turėti neigiamos įtakos žmonių sveikatai bei susijusioms ekosistemos.

1.4 EESRK primena, kad 1998-2002 m. Europai žalos padarė daugiau kaip 100 didesnių potvynių, įskaitant katastrofiškus Dunojaus ir Elbės potvynius 2002 m. Nuo 1998 m. dėl potvynių žuvo maždaug 700 žmonių, maždaug pusė milijono neteko namų ir apdraustos žalos suma sudarė maždaug 25 mlrd. eurų ⁽⁴⁾.

⁽⁴⁾ KOM(2004) 472 galutinis.

1.5 Komisija, atkreipdama dėmesį į tokią padėtį, 2004 m. liepos mėn. Aplinkos tarybai pateikė pasiūlymą dėl ES veiksmų dėl apsaugos nuo potvynių, kad būtų patvirtinti suderinti veiksmai siekiant pagerinti apsaugą nuo potvynių rizikos. Valstybės narės privalo bendradarbiauti kartografuojant rizikos zonas ir įgyvendinant potvynių rizikos valdymo planus kiekviename upės baseine ir pakrančių zonose, o Komisija padėtų koordinuoti informaciją tarp visų valstybių ir skatinti geriausią praktiką šioje srityje.

1.6 Taip pat būtina pridurti, kad nors šių veiksmų būtina imtis Bendrijos vandens politikos kontekste, minėtoji problematika turi įtakos ir kitoms Europos politikoms sritims, pavyzdžiui, žemės ūkio, aplinkos, civilinės apsaugos, transporto ir kt. politikai. Be to, visas šias politikos sritis veikia itin didelė teisinė problema, susijusi su potvynių užliejamų lygumų valdymu: su upių krantų bei pakrančių apsauga susijusios viešosios sferos demarkavimas ir apibrėžimas, siekiant užtikrinti, kad tik politiniais motyvais besivadovaujančios valdžios institucijos negalėtų atlikti didelių pakeitimų, kurie pakenktų kitų subjektų kompetencijai vandens valdymo ir potvynių rizikos planavimo srityje. Saugomų teritorijų demarkavimas palengvintų galimybes imtis potvynių prevencijos priemonių.

2. Komisijos pasiūlymo esmė

2.1 Komunikato turinį galima suskirstyti į šias tris antraštes:

- potvynių rizikos valdymas,
- dabartiniai veiksmai ir būsimos iniciatyvos,
- suderintų ES veiksmų programa.

2.2 Potvynių rizikos valdymo tikslas — sumažinti potvynių tikimybę ir poveikį. Todėl siūloma, kad potvynių rizikos planuose būtų numatyti šie elementai:

- prevencija,
- apsauga,
- pasirengimas,
- reagavimo į nepaprastąsias padėtis planai,
- regeneravimas ir padarytos išvados.

2.3 Kalbant apie dabartinius veiksmus ir apie ateities iniciatyvas, skirtas sušvelninti potvynių pasekmes, yra siūlomi trys veiksmų lygiai.

2.3.1 Europos lygiu veiksmai yra orientuoti į tai, kad būtų pasitelkiamos esamos priemonės ir politika, skirta užkirsti kelią potvyniams bei sušvelninti jų pasekmes. Tyrimų politikos srityje siekiama panaudoti tyrimų projektus, pavyzdžiui, *FLOODsite*, kuris padeda tobulinti integruotas potvynių rizikos analizės ir valdymo metodologijas. Struktūrinių fondų, ypač Europos regioninės plėtros fondo, naudojimas gali padėti tobulinti technologinius tyrimus ir infrastruktūros plėtrą⁽¹⁾. IRMA projektas („INTERREG Reino ir Maso veikla“) yra tarptautinio požiūrio į kovą su potvyniais pavyzdys.

2.3.1.1 Europos lygiu taip pat siūloma, kad per miškininkystės ir kitokią žemės ūkio veiklą BŽŪP būtų naudojama potvynių apsaugos teritorijoms nustatyti, kad būtų galima apsaugoti dirvą. Panašiai planuojama aplinkos politiką pasitelkti įgyvendinant BVDP ir siekiant šio tikslo, potvynių rizikos valdymą įtraukti į integruotus upių baseinų planus. Be to, 2002 m. po didelių potvynių Vidurio Europoje sukurtas Solidarumo fondo parama ir toliau bus naudojama nepaprastųjų padėčių atvejais.

2.3.2 Valstybių narių vaidmens kontekste būtina pabrėžti, kad jos ėmėsi veiksmų kovojant su potvynių pasekmėmis, patvirtindamos oficialias ir teisines gaires; tai ypač pasakytina apie valstybes, kurios daugiausiai nukenčia nuo tokių reiškinių. Be to, egzistuoja apsaugos nuo potvynių planai ir strategijos, o dažniausiai nuo potvynių nukenčiančiuose regionuose yra sudaryti rizikos žemėlapiai.

2.3.3 Trečia, įgyvendinamos tarptautinio bendradarbiavimo priemonės tarpvalstybinių upių atžvilgiu, ypač Vidurio Europoje — kuriamos institucijos, leisiančios užtikrinti suderintą požiūrį į upių baseinų valdymą.

2.4 ES suderintų veiksmų programoje yra keletas elementų, būtinų nustatant priemones, kurios padėtų užkirsti kelią potvyniams ir sušvelninti jų poveikį. Visų pirma atkreiptinas dėmesys į šiuos elementus: valdžios institucijų koordinacijos gerinimą pasitelkiant upių baseinų ir pakrančių teritorijų valdymo planus, potvynių rizikos kartografavimą, kaip planavimo priemonę, ir geriausios praktikos mainus.

2.4.1 Kad ši programa būtų sėkminga, valstybės narės, Komisija ir kitos suinteresuotos šalys privalo bendradarbiauti ir vykdyti savo užduotis bei išsipareigojimus potvynių rizikos prevencijos srityje.

⁽¹⁾ Įdomų pavyzdį pateikė Vengrijos aplinkosaugos ir vandenų valdymo departamento atstovas Sandor Toth EESRK „Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkosaugos“ skyriuje dėl ilgalaikės potvynių valdymo ir regioninės plėtros Tisos slėnyje programos.

2.4.2 Sunku kiekybiškai įvertinti apskaičiuotus šių bendrųjų veiksmų kaštus, tačiau kokybinė potvynių pasekmių sumažinimo nauda Europos žmonėms, jų turtui ir atitinkamiems žmonėms bei teritorijoms yra daug didesnė už bet kokius kaštus.

2.5 Priede pateikiamos gairės dėl potvynių rizikos valdymo planų ir potvynių rizikos žemėlapių parengimo bei įgyvendinimo; tai svarbu siekiant užtikrinti vienodą požiūrį į programos tikslų įgyvendinimą.

3. Bendros pastabos

3.1 EESRK pritaria Komisijos komunikatui, kuriuo siekiama tobulinti ir suderinti daugelyje valstybių narių egzistuojančias prevencijos sistemas, skirtas sušvelninti potvynių pasekmes. Nepaisant to, pirma, būtina išsamiau įvertinti šią problemą, kad būtų galima apsispręsti dėl priemonių, kurios būtų tinkamos rengiant efektyviausius prevencinius veiksmus, suteikiančius galimybę labai sumažinti potvynių sukeltą žalą. Antra, būtina apibrėžti tam tikras pasiūlyme nepaminėtas pagrindines sąvokas, siekiant pasiekti kuo geriau suderintą susitarimą dėl valdymo planų ir rizikos žemėlapių priemonių.

3.2 Potvyniai — tai gamtos reiškiniai, susiję su įprastiniu upių ir pakrančių sistemų funkcionavimu; jų geologinė laiko skalė yra daug didesnė nei laiko skalė, kuri paprastai pasitelkiama, pavyzdžiui, ekonominiam planavimui ar žemėtvarkos planavimui ir t.t. Todėl „pasikartojimo intervalas“ reiškia, kad:

- įvykus potvyniui (nesvarbu, ar tai įvyktų po 100, ar po 500 metų), upė užlies atitinkamą teritoriją;
- tokie potvyniai būtinai pasikartos;
- jie gali pasikartoti bet kuriuo metu.

Minėtinos šios hidrologinio planavimo srityje vartojamos sąvokos:

- Upės vaga arba natūralus nenutrūkstamos ar nutrūkstamos vandens srovės kanalas — tai žemė, esanti po vandeniu, kai vanduo pakyla iki maksimalaus normalaus lygio.
- Potvynių užliejamos lygumos — tai teritorijos, demarkuotos taikant teorinius lygius, kuriuos vanduo pasiektų per potvynį, kurio statistinis pasikartojimo intervalas gali būti 100 arba 500 metų. Tai neturi įtakos žemės nuosavybei (viešajai ar privačiai), tačiau kompetentingos institucijos, siekdamos užtikrinti asmenų ir turto saugumą, gali apriboti naudojimąsi.
- Paprastai potvynių užliejami plotai — pelkynai, aliuviniai miškai, kitos potvynių užliejamos lygumos, dėl smarkių potvynių kalnuotose vietovėse susiformuojančios konuso formos nuolaužos, liūnai ir dar keletas elementų (dauguma jų yra susiję su ekologiškai vertingomis ekosistemomis),

nurodančių potvynių, kurie, kaip jau minėta, yra reiškiniai, susiję su įprastu upių ir pakrančių sistemų funkcionavimu, ribas.

3.3 Potvynio mastai priklauso nuo to, kaip žmonės įsisavina ir naudoja užtvindomas teritorijas veiklai, kuri kenkia normaliam šių vandens sistemų funkcionavimui, iš esmės pakeisdama upių ir pakrančių aplinką. Dėl tokios veiklos padidėja rizika, kad gali susidaryti nenormalios sąlygos, ypač žalingos žmonėms ir turtui. EESRK mano, kad toliau nurodytus dalykus būtina vertinti kaip veiksnius, didinančius potvynių smarkumą ir mastą:

- iš dalies ilgai trunkantis netinkamas istorinis žemėtvarkos planavimas dėl mokslinio ir techninio neišmanymo, kuris šiuo metu yra nepriimtinas;
- neapgalvotas potvynių rizikos valdymas (upių tiesinimas, potvynių vandenų nukreipimas, rezervuarų ir užtvankų statyba, sutvirtinimų atskyrimas arti upių statant pylimus), priemonės, kurios dažnai pasirodo esančios netinkamos arba, bendrai vertinant, ypač žemupiuose jos yra iš dalies neveiksmingos.

3.4 Atsižvelgiant į didėjantį potvynių pavojų dėl kintančių natūralių veiksnių (ypač dėl klimato pokyčių), būtini nuodugnūs tyrimai, siekiant nustatyti, kaip šie pokyčiai gali paveikti upių bei pakrančių dinamiką ir, atitinkamai, šalia kitų kintamųjų, — potvynių teritorijas bei jų pasikartojimo intervalus.

3.5 Galima ir būtina neutralizuoti riziką, kuri didėja dėl tokių žmogiškųjų veiksnių kaip šiose teritorijose vykdoma žemėtvarka ir jose įsikūrusių žmonių skaičius; siekiant šio tikslo, būtina parengti aktyvią planavimo politiką, kuri sudarytų tinkamas sąlygas TVARIAI panaudoti užliejamas teritorijas ir sumažinti riziką.

4. Konkretūs komentarai

4.1 EESRK sutinka, kad potvynių rizikos valdymo tikslas — sumažinti potvynių tikimybę ir (arba) poveikį, paprastai pasitelkiant Komisijos nurodytus prevencijos, apsaugos, informacijos ir kt. tikslus. Nepaisant to, reiktų klasifikuoti galimus veiksmus ir priemones, taip pat kriterijus, kurie kiekvienu atveju leistų priimti teisingą sprendimą. Taikytinos šios prevencinės priemonės:

- natūralios apsaugos nup potvynių priemonės, pavyzdžiui, natūralaus sausavimo patobulinimas arba atstatymas sumažinant slėgį arba kalnų miškų tvarkymas, potvynių (buvusių) natūralių sutvirtinimų atstatymas, srovės greičio ir potvynio plitimo sustabdymas tiesinant upes, tobulinant kritulių vandens sausinimą gyvenviečių teritorijose.

— veiksmai, mažinantys tikimybę, kad potvynių teritorijos patirs žalą (išankstinio perspėjimo sistemos, žemėtvarkos planavimas, ribotas potvynių teritorijų naudojimas ir t.t.).

— veiksmai, kuriais siekiama užkirsti kelią potvyniams (hidrologinės ar hidraulinės priemonės): jie gali būti struktūriniai (potvynių kontrolės rezervuarai, kanalų formavimas, dambos ir kt.) arba nestrukūriniai (naudojimo miestuose apribojimai, turto apsaugos programos ir kt.);

4.2 EESRK siūlo Komisijai, kad valdymo planai būtų pagrįsti šiais principais ir nestrukūrinėmis priemonėmis:

— upių ir pakrančių vandenų sistemų natūralios būklės atkūrimas, natūralių erdvių regeneravimas ir natūralių baseinų savireguliacijos funkcijų skatinimas (miškų atkūrimas paveiktose kalnų teritorijose, pelkynų ir susijusių ekosistemų apsauga, erozijos ir sedimentacijos vandentakiuose stebėjimas, programos alternatyviems didelės rizikos žemės panaudojimo būdams nustatyti ir tokiai žemei regeneruoti ir t.t.).

— Tvarios plėtros potvynių teritorijose įgyvendinimo principas:

i. apskaičiuojant tinkamą naudoti ekonominę žemės panaudojimo potencialą, suderinamą su natūraliais potvynių procesais;

ii. planuojant perėjimą prie šių modelių įvairiose planavimo srityse, ypač žemėtvarkos planavimo srityje.

Būtent šiame kontekste būtina pasitelkti *ilgalaikio strateginio planavimo* principą, t.y. ne tik atsižvelgti į prognozių pasikeitimus, kaip nurodyta Komisijos komunikate, bet ir iš esmės pataisyti juos tais atvejais, kai yra priežasčių manyti, kad dabartinis rizikos lygis išliks toks pat arba padidės.

4.3 Siekiant pasirinkti tinkamas apsaugos nuo potvynių patobulinimo priemones, reiktų nustatyti tinkamas gaires ir kriterijus:

— gerinant apsaugą nuo potvynių kitose vietose hidraulikos bloginti negalima (pavyzdžiui, didinant nutekėjimą, keliant vandens lygį arba žemupiuose greitinant potvynio srovę);

— tvarios plėtros kontekste, kiek įmanoma, pirmenybę reiktų teikti ne techninių apsaugos įrenginių montavimui, bet baseinų tvarkymui ir natūralioms priemonėms, kad potvynio apimtai teritorijai būtų galima padėti sustiprintai ir nedarant žalos („vanduo vietoj potvynio“);

— jei galima, pirmenybę reiktų teikti priemonėms, kurios sąlygotų teigiamą sinergetinį poveikį ir kitų tvarios plėtros tikslų įgyvendinimą (pavyzdžiui, vandens politikos pagrindų

direktyvos dėl vandens kokybės ir požeminio vandens, Europos gamtos apsaugos direktyvų tikslus).

4.4 Įvairiose pasaulio šalyse sukaupta potvynių rizikos valdymo patirtis (ypač nuo XX a. aštuntojo dešimtmečio) parodė, kad pagrindinės problemos įgyvendinant prevencines priemones yra ne techninio pobūdžio ir kad jos negali būti sprendžiamos pasitelkiant vien tik rizikos ar pavojų žemėlapius. Pavyzdžiui, JAV armijos inžinerinės pajėgos parengė per 20 000 rizikos žemėlapių, tačiau labai nedaugelis vietos valdžios institucijų jais naudojasi, o jeigu naudojasi, tai dažniausiai pasirenka vieno tipo struktūrinius veiksmus (pavyzdžiui, kanalų formavimą, užtvankų ir dambų statybą), kurie dažnai neužtikrina potvynių kontrolės ir neužkerta kelio žalai, kurios galima išvengti; taip yra todėl, kad įgyvendinus tokias priemones, valdžios institucijos ir plačioji visuomenė nepagrįstai pradeda manyti, kad jos yra saugios.

4.5 Būtina pabrėžti, kad Europos Sąjungoje būtent tokios priemonės — daugiausiai riboto naudojimo užtvankų ir kanalų statyba — yra finansuojamos Struktūrinių fondų (ERPF ir Sanglaudos fondų) lėšomis. Prevencinės priemonės (struktūrinės ar kitokios) paprastai yra mažiau finansuojamos. Todėl EESRK mano, kad būtina įvertinti poreikį numatyti specialią šios Veiksmų programos finansavimo liniją arba, jeigu tai nepadaroma, reikia parengti gaires dėl veiksmų įtraukimo į kitas Komisijos finansuojamas programas.

4.6 Bet kuriuo atveju tokių struktūrinių priemonių nepakanka, kad būtų užkirstas kelias potvyniams ar apsaugotos potvynių užliejamos teritorijos. Jos gali būti naudingos tik kaip platesnio požiūrio dalis, kai yra atsižvelgiama ir į tokius dalykus kaip žemėtvarkos planavimas, transporto planavimas (keliai, geležinkeliai ir t.t.), potvynių sausinimo kanalų priežiūra ir teritorijų bei ekosistemų, reguliuojančių natūralų nutekėjimą, apsauga. Todėl ateityje komunikato priede reiktų pateikti tikslesnes gaires ir rengiant šiuos planus įtraukti metodologinius principus ar geros praktikos pavyzdžius.

4.7 Potvynių valdymo planus būtina įtraukti į Vandens politikos pagrindų direktyvoje numatytus valdymo planus, siekiant užtikrinti, kad viso upės baseino atžvilgiu numatyti veiksmai būtų reikiamai planuojami ir kad priemonės bei veiksmai, kurių skirtingais lygiais (vietos, valstybės, tarptautiniu lygiu ir t.t.) imasi kompetentingos valdžios institucijos, būtų suderinami ir tinkamai koordinuojami. Būtina nustatyti kriterijus ir formules, kurios leistų tinkamai integruoti šias dvi suderinamas, tačiau skirtingas planavimo sistemas, priimant tokį procesą palengvinančią direktyvą. Šiuos elementus būtina atidžiau išnagrinėti toliau tobulinant priede pateikiamas gaires.

4.8 Siekiant potvynių valdymą įtraukti į BVPD, iš esmės būtini šie dalykai:

- potvynio, kaip su normaliu upių ir pakrančių sistemų funkcionavimu susijusio reiškinio, kuris ne tik išskirtiniais atvejais, bet ir periodiškai gali pakenkti vandens kokybei bei ekosistemoms, apibrėžimas;
- „potvynių zonos“ apibrėžimas, glaudžiai susijęs su teritoriniu BVPD taikymo srities aspektu (žemėtvarka, galimas užteršimas, su vandens kokybe susijusios ekosistemos ir t.t.);
- potvynių rizikos apibrėžimas, susijęs su rizika ir žala vandens telkiniams, kuriems taikoma BVPD;
- specifinis rizikos valdymas, kai vandens ūkio tvarkyba tiksliai atitinka BVPD nuostatas (upės baseino vandens naudojimas, sąnaudų padengimas, veiksmų planai, apsaugos teritorijų nustatymas).

4.9 Svarbiausi potvynių rizikos valdymo aspektai, susiję su BVPD besiremiančiu planavimu, yra šie:

- 1) Rizikos apibrėžimas ir valdymas:
 - hidrologinė rizika, vandens kokybė ir ekosistemos;
 - susijusi geologinė rizika, žemės nuošliaužos, lavinos;
 - viešųjų vidaus vandens kelių ir pakrančių vandenu valdymas ir atnaujinimas;
 - ekologiniai potvynių valdymo kriterijai;
 - miestų planavimo kriterijai.
- 2) Pespėjimai ir nepaprastosios padėty:
 - geografinis suskirstymas zonomis;
 - hidrologinės informacijos sistemos ir nepaprastųjų padėčių prevencijos sistema;
 - civilinė sauga;
 - kiekvienoje valstybėje narėje patvirtinta norminė bazė, reglamentuojanti pirmiau minėtus aspektus;
 - piliečių švietimas;
 - susijusių valdžios institucijų veiklos koordinavimas.
- 3) Kiti aspektai:
 - daugiadiscipliniai tyrimai ir koordinavimas;
 - draudimas nuo rizikos;
 - tinkamas infrastruktūros kūrimas.

5. Išvados

5.1 EESRK mano, kad planuojant bet kuriuos veiksmus, kuriais siekiama užkirsti kelią potvyniams, nuo jų apsisaugoti ar sušvelninti jų pasekmes, būtina pasitelkti BVPD numatytą metodologiją ir priemones, ypač upių baseinų planą, kuris sudaro sąlygas reguliuoti visą veiklą, susijusią su vidaus vandenu ir atitinkamų pakrančių teritorijų valdymu. EESRK mano, kad tuo tikslu komunikato turinį ir čia pateiktus komentarus būtina įtraukti į Bendrijos direktyvą, kuri rizikos valdymo planus padėtų suderinti su kiekvieno baseino plano charakteristikomis ir šitaip prisitaikyti prie konkrečių mūsų upių ir pakrančių zonų sąlygų.

5.2 Siekiant užtikrinti, kad šie aspektai būtų tinkamai įvertinti, būtina:

- aiškiai apibrėžti pagrindines sąvokas, kuriomis bus pagrįsti veiksmai (ypač nuomonės 4.7 punkte nurodytas sąvokas);
- nuodugnai įvertinti dabartinę situaciją kiekviename Europos upės baseine ir pakrančių teritorijoje, ypač teritorijose, kurios dėl klimato pokyčių ir žmogiškosios veiklos pasekmių yra vertinamos kaip didelės rizikos zonos;
- ypač aiškiai numatyti veiksmus, kuriais siekiama užkirsti kelią žalingam potvynių poveikiui, pasitelkiant visas gyventojams skirtas priemones, tokias kaip tinkamas švietimas ir informacija.

5.3 Rizikos valdymo planai ir rizikos kartografavimas, kaip nurodyta siūlomo komunikato prieduose, turi būti išplėsti, siekiant nustatyti ir išaiškinti veiksmų bei priemonių klasifikaciją, išskiriant prioritetinius veiksmus bei priemones, geriausiai tinkamas pagal užsitikrintą finansavimą, taip pat kriterijus, kuriuos būtina pateikti, siekiant sumažinti kaštus ir padidinti naudą žmonėms bei turtui. Svarbiausias tikslas — suderinti natūralų vidaus vandens kelių ir pakrančių sistemų funkcionavimą su žmogiškąja veikla, siekiant užtikrinti integruotą ir tvarią veiklą potvynių teritorijose.

5.4 Pagaliau EESRK mano, kad svarbiausi su planavimu pagal BVPD susiję potvynių rizikos valdymo aspektai — tai rizikos, perspėjimų ir nepaprastųjų padėčių apibrėžimai laikotarpiams, kai šie reiškiniai pasireiškia. Be to, būtina neužmiršti kitų Bendrijos priemonių, skirtų daugiadiscipliniams tyrimams bei bendradarbiavimui, siekiant sušvelninti potvynių sukeltą žalą; priemonių, kurias pasitelkiant nustatomas draudimas, būtinas norint padengti potvynių aukų patirtą žalą ir minimizuoti jų ekonominius nuostolius; o svarbiausia, — priemonių, užtikrinančių budrumą ir kontrolę infrastruktūrinių projektų, įgyvendinamų vidaus vandens kelių ir pakrančių sistemose, atžvilgiu.

2005 m. vasario 9 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą dėl bendrosios žemės ūkio politikos finansavimo

KOM(2004) 489 galutinis — 2004/0164 (CNS)

(2005/C 221/09)

2004 m. spalio 29 d. Taryba, vadovaudamasi EB sutarties 37 straipsnio 2 dalimi, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl: pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą dėl bendrosios žemės ūkio politikos finansavimo

Žemės ūkio, kaimo vystymo ir aplinkos apsaugos skyrius, kuriam pavestas parengiamasis darbas, savo nuomonę pareiškė 2005 m. sausio 13 d. Pranešėjas **p. KIENLE**.

Komitetas savo 414-ojoje plenarinėje sesijoje 2005 m. vasario 9-10 d. (vasario 9 d. posėdyje) 133 nariams balsavus „už“ ir 6 — susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Įžanga

2005 m. sausio 1 d. iš esmės buvo pradėtas žemės ūkio reformos įgyvendinimas. Šios reformos esmė — atsietas materialinis skatinimas bei didesnis dėmesys kaimo vietovių vystymui. Finansinį bendrosios žemės ūkio politikos pagrindą apibrėžia 2002 m. spalio mėn. valstybės vadovų priimtas sprendimas dėl 25 valstybių narių ES žemės ūkio išlaidų višutinės ribos, kuri negali viršyti 2006-2013 m. faktinio lygio pirmojo ramsčio kontekste. ES finansinėje perspektyvoje, reglamentuojančioje visą ES finansavimą, šis sprendimas įtraukiamas į žemės ūkio sritį 2007-2013 m. 2007 m. (27 valstybių narių ES) išlaidos bendrajai žemės ūkio politikai, įskaitant išlaidas kaimo vystymui turi būti 57.180 mlrd. EUR, o iki 2013 m. jos turi išaugti 1,1 % (2004 m. kainomis).

Tačiau šio Komisijos projekto dėl bendrosios žemės ūkio politikos finansavimo objektas, kitaip nei būtų galima nuspręsti remiantis pavadinimu, nėra bendrosios žemės ūkio politikos lėšų kilmė ir panaudojimas. Projekte visų pirma svarstomas žemės ūkio ir kaimo vietovių techninio rėmimo įgyvendinimas.

2. Komisijos pasiūlymo turinys

Šiuo projektu Europos Komisija siekia sukurti techninį ūkio pagrindą bendrajai žemės ūkio politikai, įskaitant ES kaimo vystymo politiką 2007-2013 m. Bendrosios žemės ūkio politikos finansavimas turi būti reglamentuojamas vienu teisės aktu. Pasiūlymas turi būti susijęs su reglamento projektu dėl kaimo vietovių vystymo rėmimo. Šiame kontekste Komisija siekia supaprastinti nuostatas ir padaryti jas veiksmingesnėmis. Šių tikslų turi būti siekiama taikant griežtesnę priežiūros, vertinimo ir pranešimų sistemą.

2.1 Finansavimo fondų sukūrimas

2.1.1 Iki šiol: Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas (EŽŪOGF)

Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas (EŽŪOGF), įsteigtas siekiant finansuoti bendrąją žemės ūkio politiką, yra

skirstomas į garantijų skyrių ir orientavimo skyrių. Garantijų skyriaus veikla yra susijusi su žemės ūkio rinkų bendru organizavimu (tiesioginiais mokėjimais, eksporto kompensacijomis, intervenciniais supirkimais), tam tikromis išlaidomis veterinarijos ir augalų apsaugos srityse bei bendrosios žemės ūkio politikos informavimo ir vertinimo priemonėmis. Be to, Garantijų skyrius finansuoja tam tikras kaimo vietovėms skirtas priemones (agrarinės aplinkosaugos planą, išlyginamąsias dotacijas ne tikslo 1 regionams, miškų želdinimą, paankstintą išėjimą į pensiją) bei nepalankiems regionams taikomas investicines priemones.

Orientavimo skyrius finansuoja kitas investicines išlaidas kaimo vystymui, kurių neperima EŽŪOGF garantijų skyrius, t.y. tikslo 1 regionams taikomas priemones ir *Leader* + iniciatyvą.

2.1.2 Bendrajai žemės ūkio politikai skirtų būsimųjų fondų principai

Naujieji fondai savo struktūra turi būti panašūs į EŽŪOGF. Fondų valdymą vykdo Komitetas, kurį sudaro valstybių narių ir Komisijos atstovai (41 straipsnis, Fondų komitetas). Šiuo metu visoms naujų fondų lėšomis finansuojamoms priemonėms turi būti taikoma sąskaitų uždarymo procedūra. Iki šiol tai buvo taikoma tik Garantijų skyriaus priemonėms. Priemonių, kurios buvo finansuojamos Orientavimo skyriaus lėšomis, peržiūrėjimas iki šiol buvo atliekamas pagal daugiametę rėmimo programą (pagal Struktūrinių fondų reglamentą 1260/1999).

2.1.3 Naujasis Europos žemės ūkio garantijų fondas (EŽŪGF)

EŽŪGF veikla yra panaši į esamą bendrojo žemės ūkio fondo garantijų skyrių (EŽŪOGF) ir kaip iki šiol jo lėšomis turi būti finansuojamos, *inter alia*, intervencinės priemonės, eksporto kompensacijos, tiesioginiai mokėjimai, informavimo ir komercinės paskatos. EŽŪGF nebetaikys kaimo vystymui skirtų skatinimo priemonių, kurios buvo taikomos iki šiol. Ateityje už tai bus atsakingas EFL.

2.1.4 Naujasis Europos žemės ūkio ir kaimo plėtros fondas (EFLF)

Ateityje naujojo fondo EFLF lėšomis bus būtina finansuoti visas kaimo plėtros priemonės, taigi, antrojo ramsčio finansavimas bus supaprastintas. Šis fondas turi apimti EŽŪOGF orientavimo ir garantijų skyrių lėšas kaimo vystymui. Pirmojo ramsčio kontekste naudojant moduliacijos būdu sutaupytas lėšas, numatytas pagal Reglamento (EB) Nr. 1782/2003 10 straipsnį, 2013 m. biudžeto išteklių kaimo vystymui ES Komisijos požiūriu iš viso turėtų sudaryti 14,2 mlrd. EUR (remiantis 2004 m. kainų baze 27 valstybių narių ES).

2.2 Mokėjimų procedūros ir kontrolė

2.2.1 Mokėjimo agentūros

Pagal Komisijos pasiūlymą, mokėjimai atliekami valstybių narių įsteigtose mokėjimo agentūrose. Mokėjimo agentūros — tai įgaliosios valstybių narių tarnybos arba institucijos, kurioms pavesta tikrinti paraiškų priimtinumą, atlikti mokėjimų apskaitą ir Komisijai pateikti būtinus dokumentus.

2.2.2 Mokėjimo būdas ir numatomos išlaidos

EŽŪGF lėšos turi būti skiriamos kas mėnesį, o EFLF lėšos turi būti skiriamos kiekvieną ketvirtį. Atsižvelgiant į reglamento projektą, EFLF numatomos išlaidos pagal programas keliems metams yra skirstomos į metines dalis. Tokiu atveju taikoma „n+2“ taisyklė, o praėjus šiam laikotarpiui, numatomos išlaidos panaikinamos automatiškai. „n+2“ taisyklė reiškia, kad pagal programą skirtas lėšas būtina išleisti iki antrųjų metų nuo lėšų skyrimo, pabaigos („n“ — lėšų skyrimo metai).

2.2.3 Informacijos teikimas Komisijai

Valstybės narės Komisijai turi pateikti išlaidų deklaracijas, o pasibaigus finansiniams metams turi pateikti metinės finansinės atskaitomybės dokumentus ir dokumentą, įrodantį, kad ta atskaitomybė yra užbaigta, tiksliai ir teisinga. Be to, būtina pateikti mokėjimo agentūros vadovo patikinimo pareiškimą. Remiantis Komisijos pasiūlymu, mokėjimo agentūra taip pat turėtų pateikti atskirtus metinės finansinės atskaitomybės dokumentus, kuriuose nurodomos kiekvienos programos EFLF išlaidos.

2.2.4 Sąskaitų ir atitikties patikrinimas ir patvirtinimas bei finansinė ataskaita

Reglamento projekte Komisija numato mokėjimo agentūrų sąskaitas uždaryti ne vėliau kaip iki balandžio 30 d. Siekiant patikrinti sąskaitas, atsižvelgiama į pateiktų finansinės atskaitomybės dokumentų užbaigtumą, tikslumą ir teisingumą. Atliekant esamas procedūras, Komisija privalo nuspręsti, kokių išlaidų Bendrija neturėtų finansuoti (atitikties patikrinimas ir patvirtinimas). Finansinei korekcijai skirtas laikotarpis pratę-

siamas nuo 24 iki 36 mėnesių. Kiekvienais metais ne vėliau kaip iki rugsėjo 1 d. (iki šiol galiojęs galutinis terminas buvo liepos 1 d.) Komisija turi Europos Parlamentui ir Tarybai pateikti finansinę ataskaitą dėl fondų valdymo.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Parama visuomenei turi būti priimtina ir suprantama

EESRK yra informuotas, kad bendrajai žemės ūkio politikai skirtos finansinės lėšos sudaro didelę (nors ir su laiku santykinai mažėjančią) viso ES biudžeto dalį. Todėl EESRK mano, kad ypač svarbu, jog žemės ūkio ir kaimo plėtros rėmimas visuomenei būtų suprantamas ir priimtinas. EESRK mano, kad siekiant šio tikslo būtina patenkinti šias dvi sąlygas:

- Galutiniai naudos gavėjai mokėjimus turi gauti su kuo mažesniais atskaitymais.
- Veiksminga kontrolė turi užkirsti kelią neleistinam lėšų panaudojimui.

3.2 Paprastesnių operacijų modernizavimas

EESRK pripažįsta, kad šiame reglamento projekte yra numatyta daug įvairių naujovių, skirtų patobulinti ir supaprastinti biudžeto operacijas. EESRK mano, kad šiuo tikslu reiktų įsteigti du fondus, aiškiai apibrėžiant jų paskirtį. Reglamentu siekiama labiau supaprastinti nuostatas. Bendrosios žemės ūkio politikos finansavimas turi būti reglamentuojamas vienu teisės aktu. Dvi ligšiolinės stebėjimo sistemos pakeičiamos viena sistema. Suvienodinamos skirtingos finansų valdymo sistemos, skirtos kaimo plėtros priemonėms. Tačiau EŽŪGF priemonėms skirta antra finansų valdymo sistema nėra keičiama. Reglamento projektas dėl paramos kaimo plėtros vystymui penkias programų sudarymo sistemas pakeičia viena sistema ir sumažina programų skaičių. EESRK pritaria šiam supaprastinimui, kuris yra ypač naudingas Briuselio administracijai.

3.3 Supaprastinimas turi būti veiksmingas naudos gavėjų atžvilgiu

Tačiau EESRK mano, kad supaprastinimas turi būti veiksmingas visais lygiais. Jis turi būti naudingas ne tik ES, bet ir valstybėms narėms bei galutiniams naudos gavėjams. EESRK ypač svarbu, kad administracinės grandinės pabaigos biurokratinių procedūrų supaprastinimas turėtų įtakos ūkininkams. Šiuo metu ūkininkai Europoje turi atlikti daug biurokratinių procedūrų ir dažnai dėl šios priežasties subsidijos išmokamos pavėluotai. Šiame kontekste, pavyzdžiui, visų pirma minėtinas SAPARD (specialioji žemės ūkio ir kaimo plėtros programa) atvejis, kurį taip pat neseniai kritikavo Europos Teisingumo Teismas. Tačiau yra tik labai nedidelė rizika, kad nebus galimybių padengti sumas, kurios ūkininkams buvo išmokėtos neteisėtai. Todėl EESRK mano, kad būtina imtis skubių veiksmų siekiant užtikrinti, kad galutiniams naudos gavėjams būtų sudarytos galimybės paramą gauti greitai ir taikant kuo paprastesnes procedūras.

3.4 Administracinės išlaidos gali būti sumažintos

Nors Komisija tinkamai siekia supaprastinimo, valstybės narės šio tikslo taip nesiekia. Tam tikrų reglamento dalių nuostatos netgi prieštarauja supaprastinimo tikslui, taigi, yra didinamos administracinės išlaidos. EESRK apgailestauja, kad dėl skirtingų mokėjimo būdų ir numatomų išlaidų procedūrų mokėjimo agentūros vis dar turi taikyti dvi finansų valdymo sistemas. Todėl būtina atkreipti dėmesį į tai, kad siekiant iki kuo labiau sumažinti biurokratiją, abi šios sistemos būtų „supaprastintos“. Šiuo aspektu visų pirma reglamente dėl paramos kaimo plėtrai būtina padaryti kitus pakeitimus. Reikalavimas pateikti papildomus dokumentus reiškia dar vieną administracinę valstybių narių pareigą.

3.5 Valstybėms narėms keliami daugiau reikalavimų

Dėl išlaidų mokėjimo ilgesnio laikotarpio, sugriežtintų galutinių terminų ir nuostatų, kurias Komisija taiko lėšų atstatymui šis Komisijos pasiūlymas sąlygoja didesnę solidarią finansinę atsakomybę valstybių narių atžvilgiu. EESRK sveikina reikalavimą, kad dėl lėšų atstatymo nuostatų ne tik ES, bet ir valstybės narės turi būti atsakingos už išmokėtas lėšas. Siekiant lėšas panaudoti veiksmingai ir viešai, net ir po ilgesnio laikotarpio turi būti sudaryta galimybė atstatyti netinkamai panaudotas lėšas. Kadangi dauguma valstybių narių kritiškai vertina padidėjusią solidarią atsakomybę, EESRK ypatingai kreips dėmesį į tai, kad šios valstybės narės neprarastų susidomėjimo programomis ir tuo pačiu pablogintų potencialių privilegijuotų valstybių narių padėtį. Sugriežtintoms galutinio mokėjimų termino nuostatomis siekiama iš valstybių narių daugiau disciplinos. EESRK pritaria nustatytoms mokėjimų riboms, tačiau mano, kad taip nustatyti galutiniai terminai yra per griežti ir kreipiasi į Komisiją su prašymu juos peržiūrėti.

3.6 Netiesioginė parama turėtų likti išimtimi

EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad dėl techninės paramos padidinimo lėšų skyrimas nebeatitiks tikrojo fondų tikslo remti žemės ūkį ir kaimo plėtrą. Tokia netiesioginė parama, t.y. institucijoms ir struktūroms, kurios turi vykdyti tikrąją rėmimo veiklą, skiriama parama neturi būti didinama. Ši parama turi būti skiriama tik būtiniais atvejais. Šiame kontekste EESRK ypatingai kritikuoja Bendrijos paramą, skirtą plėsti valstybių narių administracines ir kontrolės struktūras. Neabejotinai tai yra valstybių narių pareiga. EESRK siūlo, kad ši techninė pagalba būtų taip išplečiama tik retais išimtiniais atvejais ir ribotam laikotarpiui. Šiuo atveju EESRK reikalauja iš Komisijos pranešimo, kad tokia parama būtų griežtai stebima.

4. Specifinės pastabos

4.1 Europos žemės ūkio ir kaimo plėtros fondo (EFL) pavadinimas

Naujasis Europos žemės ūkio ir kaimo plėtros fondas EFL reglamente dėl paramos kaimo plėtrai vadinamas Europos

žemės ūkio fondu kaimo plėtrai (ELER). EESRK prašo nevertoti šių skirtingų pavadinimų ir reglamente vartoti vienodą šio fondo pavadinimą.

4.2 Administracinės išlaidos

4.2.1 Sertifikavimo procedūros išplėtimas (7 straipsnis)

Papildomų administracinių išlaidų atsirastų tuo atveju, jei išplėsta sertifikavimo procedūra apimtų stebėjimo sistemas (7 straipsnis). Iki šiol sertifikavimo įstaigos tikrindavo Komisijai pateiktų metinės finansinės atskaitomybės išsamumą, tikslumą ir teisingumą. Remiantis pasiūlymu priimti reglamentą, sertifikavimo įstaigos turi būti atsakingos už „igaliotų mokėjimo agentūrų valdymo, stebėjimo ir kontrolės sistemų bei tų agentūrų metinės finansinės atskaitomybės sertifikavimą“. EESRK pageidauja paaiškinimo, kodėl toks sertifikavimas yra būtinas. Sertifikavimo įstaigos mokėjimo agentūrų mokėjimus turėtų sertifikuoti vienodai.

4.2.2 Metinė finansinė atskaitomybė (8 str.)

Naujo EFL žemės ūkio ir kaimo plėtros fondo mokėjimams būtina parengti metinę finansinę atskaitomybę, tačiau finansavimo sistema (numatomos išlaidos, išankstinis finansavimas, tarpiniai mokėjimai, balanso mokėjimai, likučio apmokėjimas) priklausys nuo visos programos trukmės. EESRK nerimauja, kad mokėjimo agentūros ne tik metinės finansinės atskaitomybės dokumentuose, bet ir bendroje finansinėje programos ataskaitoje turės nurodyti savo išlaidas ir todėl padaugės biurokratijos. Bet kuriuo atveju metinės finansinės atskaitomybės dokumentus būtina akceptuoti.

Be to, mokėjimo agentūros turi pateikti atskirus metinės finansinės atskaitomybės dokumentus dėl skirtingų EFL programų išlaidų. Taip pat ir sertifikavimo įstaigos, kurios iki šiol pateikdavo ataskaitas ir metinės finansinės atskaitomybės dokumentus, šias ataskaitas turės parengti atskiroms metinėms ataskaitoms. EESRK apgailestauja, kad Komisija labiau nesupaprastino tų procedūrų, bet mano, jog tokia biurokratija yra priimtina.

4.2.3 Papildomi dokumentai (8 str.)

Būtina pateikti ne tik metinės finansinės atskaitomybės dokumentus, bet ir mokėjimo agentūros vadovo patikinimo pareiškimą. EESRK nemano, kad tai būtina. Mokėjimų agentūroms ir sertifikavimo įstaigoms jau numatyta taikyti kontrolės sistemą. EESRK mano, kad pakaktų mokėjimo agentūros vadovo patvirtinimo, jos duomenys yra teisingi.

4.3 Finansavimas

4.3.1 Papildomas techninės paramos finansavimas (5 str.)

Papildomas techninės paramos finansavimas taip pat turi apimti bendros žemės ūkio politikos analizę, valdymą, kontrolę ir vykdymą bei kontrolės sistemų ir techninės bei administracinės paramos vystymą. Pasiūlyme taip pat naujai apibrėžiamas vykdomųjų agentūrų finansavimas pagal Tarybos reglamentą (EB) Nr. 58/2003 ir informacijos skleidimo priemonių bei kaimo plėtros kontekste (įskaitant atitinkamų šalių bendradarbiavimą) numatytų bendradarbiavimo skatinimo priemonių bei priemonių, skirtų patirties mainams Bendrijos lygiu, finansavimas. Šiame kontekste centralizuotas administravimas yra būtinas. EESRK ypač kritiškai vertina pasiūlymus, kuriais numatoma Bendrijos paramą skirti valstybių narių administracinėms funkcijoms.

Tačiau pritariama pasiūlymui, kad Komisija turėtų būti atsakinga už bendradarbiavimo skatinimą.

4.3.2 Lėšų atstatymas (32 str., 33 str., 35 str.)

Jeigu lėšos neatstatomos, valstybės narės turi padengti didesnę finansinių padarinių dalį. Remiantis pasiūlymu, Komisija gali valstybę narę įpareigoti padengti lėšas, kurias būtina atstatyti, jeigu ta valstybė narė nesiėmė visų galimų administracinių arba teisminių procedūrų lėšoms atstatyti (kai mokama iš EŽŪGF: tas procedūras būtina atlikti per vienerius metus nuo pirminių administracinių arba teisminių išvadų pateikimo). Šiuo metu to atlikti negalima. Jeigu lėšos nebuvo atstatytos per 4 metus (arba per 6 metus: jeigu lėšų atstatymas buvo nacionalinio teismo nagrinėjimo objektu), atitinkama valstybė narė padengia 50 % finansinių padarinių. Iki šiol visi finansiniai padariniai tekdavo tik Bendrijai. EESRK pritaria nuostatai, kad už mokėjimus būtų atsakinga ne tik Komisija, bet ir valstybės narės. Tai galėtų valstybes nares paskatinti atidžiau įgyvendinti paramos struktūrų ir jų kontrolės veiklą. Tačiau dėl padidintos solidarios finansinės atsakomybės valstybės narės neturi prarasti susidomėjimo programomis. Atsižvelgiant į tai, kad minėtos procedūros gali trukti ilgiau kaip 4 arba 6 metus EESRK siūlo peržiūrėti valstybėms narėms nustatytus laikotarpius ir procentines normas.

4.3.3 Išankstinio finansavimo apribojimas 7 % (25 str.)

Remiantis 25 straipsniu, išankstinis finansavimas, kurį Komisija, patvirtinusi kaimo plėtros programą, skiria valstybės narės nurodytai mokėjimo agentūrai, apriojamas EFLL 7 % įnašu. EESRK šį apriojimą laiko priimtiniu, nes panašūs apriojimai jau yra taikomi ir nereikia nerimauti dėl mokėjimo agentūrų likvidumo.

4.4 Galutiniai mokėjimų terminai (16 str.)

16 straipsnyje numatoma, kad atitinkamų biudžetinių metų spalio 15 d. turi būti laikoma galutiniu pavėluotų mokėjimų, kuriuos atlieka valstybės narės, terminu. Tačiau kartais priemokos yra būtinos (pvz. teismo sprendimų atvejais). Ypač pereinant prie naujos (atsietos nuo gamybos apimčių) gamybos subsidijų sistemos, administracinėms institucijoms reikės daugiau laiko. Todėl EESRK mano, spalio 15 d. nėra tinkamas galutinis terminas.

4.5 Laikotarpis, per kurį atsisakoma skirti finansavimą (31 str.)

Remiantis 31 straipsniu (atitikties patikrinimas), dėl tam tikrų sąlygų Komisija gali atsisakyti skirti finansavimą (kai nesilaikoma Bendrijos teisės aktų nuostatų, nepavyksta susitarti su atitinkama valstybe nare). Tai netaikoma išlaidoms, kurios buvo patirtos per daugiau kaip 36 mėnesius iki tos dienos, kai Komisija atitinkamai valstybei narei raštu pranešė apie patikrinimo rezultatus. Šiuo metu šis „senaties terminas“ — 24 mėnesiai. Ateityje dėl šio pakeitimo Komisijai bus lengviau išvengti mokėjimų, kurie neatitinka Bendrijos teisės. Tačiau EESRK mano, kad atsižvelgiant į esamą reglamentavimą, naudinga apriboti atitikties patikrinimui skiriamą laiką. Taip pat ES taikomos skubios intervencijos priemonės yra skirtos prevencijos tikslams ir drausmina valstybes nares.

4.6 Komisijos mažinami mokėjimai (17 str.)

Pagal 17 straipsnį Komisijai suteikiama galimybė sumažinti valstybėms narėms skiriamus mėnesinius mokėjimus arba juos atidėti. Be to, tikrinant sąskaitas, Komisija gali ne tik pareikalauti atstatyti mokėjimus arba atsisakyti juos skirti, bet ir sumažinti mokėjimus pranešus per trumpą laiką, jeigu Bendrijos lėšos naudojamos netinkamai. Tai jau taikoma praktikoje. EESRK mano, kad reiktų pasisakyti už atitinkamą teisinį pagrindą.

2005 m. vasario 9 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Anne-Marie SIGMUND

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą, iš dalies pakeičiantį Reglamentus (EEB) Nr. 2759/75, (EEB) Nr. 2771/75, (EEB) Nr. 2777/75, (EB) Nr. 1254/1999, (EB) Nr. 1255/1999, (EB) Nr. 2529/2001 dėl išimtinių rinkos rėmimo priemonių

KOM(2004) 712 galutinis — 2004/0254 (CNS)

(2005/C 221/10)

2004 m. gruodžio 3 d. Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 37 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl: Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą, iš dalies pakeičiantį Reglamentus (EEB) Nr. 2759/75, (EEB) Nr. 2771/75, (EEB) Nr. 2777/75, (EB) Nr. 1254/1999, (EB) Nr. 1255/1999, (EB) Nr. 2529/2001 dėl išimtinių rinkos rėmimo priemonių.

Žemės ūkio, kaimo vystymo ir aplinkos apsaugos skyrius, kuris buvo atsakingas už parengiamąjį darbą, 2005 sausio 13 d. pareiškė savo nuomonę. Pranešėjas — p. Leif E. Nielsen.

Komitetas savo 414-oje plenarinėje sesijoje 2005 m. vasario 9-10 d. (2005 m. vasario 9 d. posėdis) 135 pasisakius „už“ ir 6 susilaikius priėmė šią nuomonę:

1. Kontekstas

1.1 Dėl gyvūnų pavojingų infekcijų protrūkio, t.y. smegenų kempinligės (BSE), nagų ir snukio ligos, kiaulių maro ir Niukaslio ligos ES gyvūninių produktų rinkoje įvyko pasikartojančios krizės. Dėl tokių epizootijų yra skerdžiami gyvūnai bei taikomi prekybos apribojimai ir pan., ir tai turi sustabdyti ligų plitimą. Dažniausiai veterinarijos fondas apmoka išlaidas, skirtas 50 % padengti valstybių narių patirtų sąnaudų.

1.2 Juo labiau, kad atitinkamų gaminių rinkoje kyla problemų dėl, inter alia, draudimo prekiauti ir draudžiamųjų teritorijų. Todėl tokiais atvejais numatoma palaikyti kiaulienos, kiaušinių, paukštienos, jautienos, pieno ir pieno produktų bei avienos ir ožkienos rinkos organizavimą. Siekiant taikyti šias išimties priemones, iškeliamą pagrindinę sąlyga, kad atitinkamos valstybės narės taikytų epizootijų prevencijai skirtas būtinas veterinarijos priemones. Be to, rinkos palaikymo priemonės yra taikomos tik tokiu mastu ir tokiam laikotarpiui, kuris yra būtinas atitinkamai rinkai palaikyti.

1.3 Iš pradžių, pavyzdžiui, kiaulių maro atveju aštuntojo dešimtmečio pabaigoje ir devintojo dešimtmečio pradžioje Bendrija finansuodavo visas atitinkamas išimties priemones, kurioms Komisija pritardavo taikydama komiteto procedūrą. 1992 m. dėl kiaulių maro pirmą kartą buvo vykdomas bendrasis valstybių narių finansavimas. Kadangi buvo neaiškumų dėl tokio finansavimo apimties, 1994 m. Komisija nusprendė nustatyti 70 % Bendrijos finansavimą patikslinant didžiausią gyvūnų skaičių. Vėliau toks pat procentinis dydis buvo taikomas jautienos sektoriui, kad būtų išvengta smegenų

kempinligės bei nagų ir snukio ligos. Dėl Audito Rūmų reikalavimo taikyti paralelizmą tarp bendrojo veterinarijos priemonių ir rinkos priemonių finansavimo, nuo 2001 m. bendrasis valstybių narių finansavimas sudaro 50 %.

1.4 2003 m. EB Teisingumo Teismas nusprendė, kad Komisija neturi teisinio pagrindo nustatyti, kad bendrasis šalies finansavimas sudarytų 30 %; toks nutarimas buvo paskelbtas remiantis Teisingumo Teismui įteiktu Vokietijos ieškiniu teismo byloje dėl jautienos supirkimo reglamentavimo smegenų kempinligės kontekste⁽¹⁾. Todėl Komisija neturi teisinio pagrindo ir toliau taikyti ligšiolines nuostatas. Todėl siūloma, kad ateityje bendrasis šalies 50 % finansavimas būtų vykdomas patikslinant kiaulienos, kiaušinių, paukštienos, jautienos, pieno ir avienos bei ožkienos rinkos organizavimą ir priemones, susijusias su vidaus rinka ir eksportu į trečiąsias šalis.

2. Bendro pobūdžio pastabos

2.1 Deja, nuo 1992 m. Komisija ir valstybės narės bendrosios žemės ūkio politikos kontekste nesilaiko iki šiol galiojusio visuotinio principo, kuriuo remiantis Bendrija skiria visą finansavimą „pirmojo ramsčio“ priemonėms ir taip pat bendrai rinkai organizuoti skirtoms priemonėms. Suprantama, kad Taryba, priimdama aktualų pasiūlymą dėl jos pačios įvesto principo, gali nuo jo nukrypti. Tačiau šiame kontekste Komisija, remdamasi EB Teisingumo Teismo sprendimu ir turėdama aiškų įgaliojimą, gali nukrypti nuo Tarybos sprendimų net ir tais atvejais, kai Komisija, dalyvaujant valstybėms narėms, savo veiklą vykdo atsakinguose valdymo komitetuose.

⁽¹⁾ 2003 m. rugsėjo 30 d. teismo nutarimas teismo byloje C-239/01, 2003 m. teismų praktikos rinkinys S. I-10333.

2.2 Atsižvelgiant į epizootijų paplitimą ir trukmę, atitinkamos priemonės gali sąlygoti nemažas išlaidas, kurios dažniausiai turi būti apmokėtos viešosiomis lėšomis. Išlaidų paskirstymo tarp ES ir valstybių narių klausimas yra glaudžiai susijęs su valstybių narių finansinio solidarumo klausimu. Bendrojo šalies finansavimo kontekste tam tikros valstybės narės gali būti geriau pasirengusios arba, palyginus su kitomis, jos gali turėti daugiau galimybių padengti šias išlaidas. Tam tikros valstybės narės išlaidas gali tiesiogiai arba netiesiogiai perduoti įmonėms, o tai, kaip paaiškėjo dėl smegenų kempinligės kilusios krizės atveju, gali sąlygoti didelius konkurencijos iškraipymus.

2.3 Remiantis Komisijos nuostatomis, jei valstybės narės bus labiau įtrauktos į bendrąjį finansavimą, jos taikys griežtesnes priemones, skirtas kovai su gyvūnų ligomis ir jų prevencijai. Nors Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas gali šiuo argumentu vadovautis, gali būti, kad kartais dėl šio reikalavimo sprendimų priėmimas gali užtrukti arba tapti sudėtingesniu, o tai turėtų įtakos veiksmingoms kovos su gyvūnų ligomis priemonėms.

2.4 Taip pat EESRK supranta Komisijos nuostatą, pagal kurią šis pasiūlymas prilygsta nuo 1992 m. atliekamos praktikos tęsimui ir kuri užtikrintų paralelizmą tarp veterinarijos fondų ir rinkos organizavimo priemonių.

2.5 Tačiau Komitetas mano, kad rinkos organizavimo kontekste numatytų išimtinių priemonių sąnaudas, kurias pirmiausia nustatė Taryba, būtina vertinti bendros atsakomybės ir finansinio solidarumo aspektu. EESRK nuomone, šio principo pažeidimas sąlygotų riziką, kad valstybės narės pasirinktų skirtingus metodus, skirtus kovai su epizootijomis; epizootijų protrūkiai gali atsirasti atsitiktinai ir netikėtai, nepaisant veiksmingos kontrolės ir epizootijų profilaktikos. Tokie protrūkiai taip pat neigiamai paveiktų ir kitų valstybių narių rinką. Be to, šiame kontekste bendras šalies finansavimas gali sąlygoti riziką, kad bus neigiamai paveiktos kitos sritys ir iškilus bendrosios žemės ūkio politikos pakartotinio nacionalizavimo pavojus.

2.6 Jeigu nepaisant to bus remiamas Komisijos pasiūlymas, administraciniu požiūriu būtų sudėtinga ir neteisėta šių nuostatų kontekste pagal Sutarties sąlygas finansavimą laikyti valstybės pagalba. Taigi jau nuo pat pradžių turėjo būti taikomas Komisijos pasiūlymas dėl atleidimo nuo pranešimų teikimo procedūros.

3. Išvados

3.1 EESRK mano, kad reiktų laikytis Bendrijos solidarumo principo ir rinkos organizavimo formoms taikyti išimtines priemones. Todėl komitetas nepritaria Komisijos pasiūlymui dėl valstybių narių 50 % bendro finansavimo.

2005 m. vasario 9 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pekinas +10: Europoje ir besivystančiose šalyse lyčių lygybės srityje pasiektos pažangos peržiūra

(2005/C 221/11)

Vadovaudamasis savo reglamento 29 taisyklės 2 punktu, 2004 m. gruodžio 16 d. plenarinėje sesijoje Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nusprendė parengti nuomonę dėl „Pekinas +10: Europoje ir besivystančiose šalyse lyčių lygybės srityje pasiektos pažangos peržiūra“.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, priėmė savo nuomonę 2005 m. sausio 12 d. Pranešėja buvo **p. Florio**.

414-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2005 m. vasario 9-10 d. (vasario 9 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 135 nariams balsavus „už“, 1 „prieš“ ir 6 susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Įžanga

1.1 Nuo 2005 m. vasario 28 d. iki kovo 15 d. vyksianti Jungtinių Tautų Moterų padėties komisijos (MPK) 49-oji sesija bus skirta peržiūrėti Pekino veiksmų Platformos ir Pekino Deklaracijos, priimtų IV pasaulinėje moterų konferencijoje (Pekinas, 1995 m.), taikymą bei dokumentų, patvirtintų Generalinės Asamblėjos 23-ioje specialioje sesijoje „Moterys 2000 m.: lyčių lygybė, vystimasis ir taika XXI amžiuje“ (Niujorkas, 2000 m.), taikymą. Pastaroji inicijavo pasiektos pažangos ir kliūčių, su kuriomis buvo susidurta siekiant lyčių lygybės, išankstinį įvertinimą.

1.2 Generalinė Asamblėja 23-ioje specialioje sesijoje priėmė „Pekino Deklaracijos ir Veiksmų Platformos įgyvendinimo tolimesnių veiksmų bei iniciatyvų“ rezoliuciją ir politinę deklaraciją, kurioje valstybės narės sutarė vėl susitikti praėjus 10 metų po platformos priėmimo, siekiant įvertinti pažangą ir apsvarstyti naujas iniciatyvas.

1.3 Kaip numatoma MPK daugiametėje programoje, 49-os sesijos darbas bus nukreiptas į pažangą, pasiektą 12-oje Veiksmų platformos nustatytų sričių, ir dabartinių iššūkių bei naujų strategijų nustatymą, remiant *teisių suteikimą* moterims ir vaikams. Siekdama skatinti dialogą, šia proga Asamblėja leis plačiau dalyvauti valstybių narių delegacijoms, pilietinei visuomenei ir tarptautinėms organizacijoms.

1.4 Jungtinių Tautų išpareigojimas nulėmė lyčių lygybės problemos įtraukimą į tarptautinę darbotvarkę. Pirmoji pasaulinė moterų konferencija įvyko **1975 m.**, paskelbus

Moterų dešimtmetį (**Meksikas**). Antrojoje konferencijoje („Dešimtmečio vidurys“, vykusioje **1980 m. Kopenhagoje**) vyriausybės (iš pradžių 57) pasirašė Konvenciją dėl moterų visų diskriminacijos formų panaikinimo (angl. CEDAW), 1979 m.), kuri yra viena gairių ilgame kelyje link lyčių lygybės. Trečiojoje konferencijoje (**Nairobi, 1985 m.**) buvo patvirtintas veiksmų planas „Moterų pažangos ateities strategijos“, kuriame vyriausybės ir tarptautinės organizacijos paskelbė lyčių lygybės siekinį.

1.5 Tolimesnis moterų klausimų ir moterų vaidmens pripažinimo proceso žingsnis buvo **JT Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 1325** (2000 m.) dėl moterų, taikos ir saugumo (kuri pripažino, kad karas skirtingai paveikia moteris ir dar kartą patvirtino poreikį stiprinti moterų vaidmenį su konfliktų prevencija bei išsprendimu susijusių sprendimų priėmimo procesuose). Bendrai tariant, per pastarąjį dešimtmetį į moterų skatinimo klausimą buvo atsižvelgiama visų Jungtinių Tautų remiamų svarbių konferencijų ir tarptautinių susitikimų išvadoje (!)

1.6 Kitas svarbus įvykis buvo 2000 m. rugsėjo mėnesį įvykęs Jungtinių Tautų Tūkstantmečio viršūnių susitikimas, kuriame valstybės narės nustatė aštuonis aiškius ir išmatuojamus siekinius (Tūkstantmečio vystymosi tikslus), kuriais siekiama iki 2015 m. ženkliai sumažinti skurdą, badą, ligas ir aplinkos degradaciją. Tūkstantmečio Deklaracija taip pat tapo

(!) Aplinkosaugos ir vystymosi konferencija (Rio de Žaneiras, 1992 m.), Pasaulinė žmogaus teisių konferencija (Viena, 1993 m.), Speciali JT Generalinės Asamblėjos sesija dėl ŽIV/AIDS (Niujorkas, 2001 m.), Tarptautinė gyventojų skaičiaus ir vystymosi konferencija (Kairas, 1994 m.), Socialinės raidos pasaulio viršūnių susitikimas (Kopenhaga, 1995 m.), Pasaulinė konferencija prieš rasizmą, rasinę diskriminaciją, ksenofobiją ir su tuo susijusį nepakantumą (Durbanas, 2001 m.), Tarptautinė vystymo finansavimo konferencija (Monterėjus, 2002 m.), Antroji pasaulinė senėjimo asamblėja (Madridas, 2002 m.) ir Darnaus vystymosi pasaulio viršūnių susitikimas (Johanesburgas, 2002 m.), Informacinės visuomenės pasaulio viršūnių susitikimas (Ženeva, 2003 m. ir Tunisas, 2005 m.).

atsaku į poreikį parengti nuoseklų prioritetų sąrašą, remiantis tais prioritetais, kurie buvo nustatyti per pastarąjį dešimtmetį tarptautiniame lygmenyje vykusiose įvairiose konferencijose ir viršūnių susitikimuose. Trečdalis siekinių yra susiję su lyčių lygybės skatinimu bei teisių suteikimu moterims, ir yra glaudžiai susieti su švietimu bei mokymu; penktadalis jų yra susiję su reprodukcine sveikata. Tačiau visiems aštuoniems tikslams yra būdingi lyčių klausimai.

2. Bendros pastabos

2.1 Nors ir Jungtinių Tautų sistema nustatė svarbius lyčių lygybės pasiekimui skirtus teisinius pagrindus, praktinis principų taikymas šalyse ir jų prekybos ir vystymosi politika kartais neatitinka rašytinių ketinimų. Visišką pilietinių, ekonominių, socialinių ir politinių moterų teisių įgyvendinimą praktikoje dažnai varžo makroekonominė politika ir neoliberaliais principais pagrįstos prekybos sutartys, kuriose visiškai neatsižvelgiama į lyčių klausimus.

2.2 Be to sudėtinga tarptautinė padėtis yra ištis nepalanki moterų padėties gerinimo aplinkai, o taip pat kyla pavojus, jog ankstesnių metų pasiekimai pradės nykti.

2.3 Dabartiniai konfliktai toliau silpnina ir sunkina moterų padėtį.

2.4 Smurtas šeimoje kaip ir anksčiau yra dar dažnai pasaulyje sutinkamas fenomenas, dėl kurio kenčia įvairaus amžiaus, socialinės padėties ir tikėjimo moterys.

2.5 Todėl svarbu prioritetiniu siekiniu dar kartą patvirtinti lyčių lygybę ir moterų teisių gynimą, lygaus vystymosi, geresnio gerovės paskirstymo, darnaus ekonomikos augimo pasiekimo ir silpnesnių gyventojų sluoksnių apsaugos sistemų stiprinimo priemones.

3. Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto vaidmuo

3.1 Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui svarbu dalyvauti parengiant savo dokumentą, skirtą įvertinti Europos Sąjungos pasiektą pažangą lyčių lygybės atžvilgiu.

3.2 Reikia pažymėti, kad Komitetas visada entuziastingai domėjosi moterų padėties gerinimui skirta veikla, tiek pasisakydamas daugelyje savo nuomonių, tiek pats skatindamas įvairias iniciatyvas. Atsižvelgdamas į IV pasaulinę moterų konferenciją (Pekinas, 1995 m.), o ypač į tolimesnius su ja susijusius veiksmus (Pekinas +5), Komitetas pateikė dvi nuomones (EXT/

131 ir REX/033), kuriose pabrėžė, pavyzdžiui, Komiteto delegacijos dalyvavimo Jungtinių Tautų posėdžiuose svarbą.

3.3 Be to, bendradarbiavimo su Europos Sąjungos institucijomis kontekste, ypač su Taryba, Europos Parlamentu ir Komisija, Komitetas prisiėmė svarbų vaidmenį stebėti daugelį Europos Sąjungos lyčių lygybės užtikrinimo iniciatyvų, kurios rodo praėjusių kelerių metų pastangas įveikti iššūkius ir nugalėti Pekine įvardintas kliūtis.

3.4 Šiuo atžvilgiu mes tikime, kad, peržiūredamas nuo IV konferencijos pasiektą pažangą ir iškilusias kliūtis, Komitetas galėtų svariai prisidėti, padėdamas užtikrinti, kad į moterų klausimus būtų *sistemiškai* atsižvelgiama vis didesniame Europos Sąjungos politikos ir visuomenės sričių skaičiuje.

3.5 Be to, atsižvelgdami, kad Europos Sąjunga turės priimti vadovaujantį vaidmenį tarptautiniame lygmenyje, o kartu ir sunkią atsakomybę, mes ketiname šioje nuomonėje nustatyti galimus ES indėlius į moterų pažangos ir gyvenimo sąlygų gerinimą visame pasaulyje, remiantis jos bendradarbiavimo ir prekybos bei vystymosi politika.

4. Europos Sąjunga

4.1 Lyčių lygybės klausimas Europos Sąjungoje buvo galutinai kodifikuotas Amsterdamo sutartimi, kuri patvirtino „dvikryptį požiūrį“, apjungusį lyčių integravimą į visas Bendrijos politikos sritis su moterų padėties gerinimo konkrečių priemonių įvedimu. Tačiau lygių galimybių klausimas jau buvo įtrauktas į Bendrijos ekonominės ir socialinės sanglaudos politiką, o taip pat buvo pagrindiniu struktūrinių fondų siekiniu dar 1994 m.

4.2 Europos Sąjunga socialinės politikos srityje pradėjo taikyti integracinį metodą, pagal kurį išskiriami vykdomieji bei finansiniai instrumentai ir viešos koordinacijos metodas. Naujausi lyčių lygybei pasiekti skirti ES priimti instrumentai yra Lyčių lygybės bendroji strategija (2001–2005 m.), o taip pat lyčių lygybės metinės darbo programos struktūriniuose fonduose.

4.3 Lyčių lygybės bendroji strategija (2001–2005 m.) skirta koordinuoti veiklą ir programas, kurios iš pradžių buvo sukurtos sektoriniu pagrindu, atspindint dvikryptį Amsterdamo sutarties požiūrį, siekiant gerinti aiškumą, pvz., sukuriant patikimus rodiklius ir stebėsenos, įvertinimo bei pasiektų rezultatų paskelbimo sistemą.

4.4 Strategija nustato penkias plačias tarpusavyje susijusias lyčių lygybės skatinimo veiksmų/siekinių sritis: ekonomika (susijusi su užimtumo strategija ir struktūriniais fondais, o taip pat su integravimu į visas politikos sritis, turinčias įtakos moterų padėčiai ekonomikoje, taikymu); dalyvavimas ir atstovavimas (susiję su sprendimų priėmimo procesais); socialinės teisės (susijusios su gyvenimo sąlygomis ir socialinės apsaugos sistemoms būdingais skirtumais); pilietinis gyvenimas (susijęs su pagrindinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis, ypač pabrėžiant smurtą bei prekybą sekso paslaugoms); vaidmenų ir stereotipų pasikeitimai (susiję su kultūra ir žiniasklaidos priemonėmis).

4.5 Lyčių lygybės politiką taip pat paspartino struktūrinių fondų naudojimas. Kruopščia ir kritiška lygių galimybių skatinimo priemonių bei jų silpnųjų analize pagrįstos 2000-2006 m. laikotarpio nuostatos ir jose įtrauktas Amsterdamo sutartyje nustatytas dvikryptis požiūris. Be to, struktūriniai fondai, o ypač Europos socialinis fondas, jau visada buvo laikomi pagrindiniu Europos Sąjungos užimtumo strategijos instrumentu; 2003 m. liepos mėn. patvirtintose naujose užimtumo politikos ramsčiuose lyčių lygybė paverčiama horizontaliu klausimu, apimančiu visus ramsčius, o vieną ramstį atvirai skiriančių moters ir vyro lygybės klausimams.

4.6 Europos socialiniame fonde pasiekta ženkli pažanga daugiausiai susijusi su užimtumu ir mokymu. Pastangos šioje srityje visų pirma buvo sutelktos į moterų patekimą į darbo rinką, jų dalyvavimo rinkoje bei užimamų pareigų gerinimą (E ašis), o taip pat darbo bei šeimos gyvenimo suderinimą. Jau yra vilčių teikiančių sėkmingų pasiekimų šioje srityje. Taip ESF atsizvelgė į Europos Tarybos Lisabonoje (2000 m.) nustatytą kiekybinį siekinį, pagal kurį būtent moterų užimtumas turi padidėti nuo 51 % (2000 m.) iki 60 % ir pagal Europos Tarybos Barselonoje (2002 m.) priimtą siekinį ikimokyklinio švietimo paslaugas teikti 90 % vaikų nuo trejų metų amžiaus iki pradinės mokyklos pradžios, ir mažiausiai 33 % vaikų, kuriems mažiau nei treji metai (iki 2010 m.).

4.7 Tačiau priemonės, skirtos gerinti darbo kokybę ir karjeros galimybes, skatinti moteris verslininkes, mažinti darbo užmokesčio skirtumą ir remti moterų padėti naujų technologijų sektoriuje, yra tik fragmentiškos. Darbo/gyvenimo pusiausvyros srityje esama keletu projektų, skirtų gerinti vaikų priežiūros struktūras, tačiau labai nedaug susijusių būtent su senyvo amžiaus žmonių priežiūra ar šeimos išlaikytiniais.

4.8 Lyties matmuo vis yra labai kuklus kituose fonduose, ypač susijusiuose su žemės ūkiu ir žuvininkyste, sektoriuose, kuriuose moterys tradiciškai mažiau atstovaujamos, net jei jos atlieka aktyvų vaidmenį šių sektorių vystyme. Todėl išlieka didžiulė nelygybė šiose srityse, o moterų indėlis į visuomenę vis dar nepakankamai įvertinamas, tuo pačiu ir aplinkosaugos gerinimo atžvilgiu.

4.9 ES politika paremta įvairiomis konkrečiomis finansavimo programomis ir iniciatyvomis, pvz., „NOW“ (užimtumas) — darbo rinkai, „STOP“ — bendradarbiavimo kovoje su prekyba moterimis ir vaikais skatinimui, „DAPHNE“ — smurto aukų apsaugos ir informacijos gerinimui bei „Moterys ir mokslas“ (Mokslinių tyrimai ir vystymosi bendroji programa) — naujų technologijų sektoriuje. Bendroji strategija taip pat skirta stiprinti lyčių integravimą į įvairias Bendrijos iniciatyvas, tokias kaip „Equal“, „Interreg“, „Urban“, „Leader“, o taip pat „Leonardo“, „Socrates“, „Jaunimas“ ir „Kultūra“ kultūros sektoriuje.

4.10 Komisijos ataskaitoje apie vyrų ir moterų lygybę (COM(2004) 115) pažymima, kad šioje srityje jau esama pakankamai sudėtingų ES teisinių pagrindų⁽¹⁾, pagrįstų išsamia precedentine teise. Taip pat rengiamas pasiūlymas priimti bendrą direktyvą dėl vienodo elgesio su moterimis bei vyrais principo įgyvendinimo priegios prie prekių bei paslaugų, bei jų gavimo atžvilgiu, kuri turėtų konsoliduoti ir standartizuoti atitinkamus esamus teisės aktus.

4.11 Europos užimtumo ir socialinių reikalų ministrai paskutiniame posėdyje pirmininkaujant nyderlandams susitarė dėl bendros nuomonės, pažymėdami, kad, atsizvelgiant į bendros direktyvos dėl vienodo elgesio rengimą, sritys, kuriose pirmiausiai reikia veiksmų, yra darbo užmokesčio lygybė, vienodos galimybės įsidarbinti, vienodas socialinės apsaugos sistemų traktavimas, lavinimo ir karjeros galimybės ir pareiga įrodyti diskriminacijos lyties pagrindu atvejus.

(¹) Direktyva dėl vyrų ir moterų lygių galimybių jų priegios prie užimtumo, profesinio mokymosi bei paaugstinimo ir darbo sąlygų atžvilgiu (Tarybos direktyva 2003/73/EB, pataisanti direktyvą 76/207/EEB); Direktyva dėl lygaus darbo užmokesčio (75/117/EEB); Direktyvos dėl lygių galimybių socialinės apsaugos reikaluose (79/7/EEB), lygių galimybių profesinėse socialinės apsaugos schemose (86/378/EEB) ir individualia veikla užsimančių moterų ir vyrų lygių galimybių (86/613/EEB); o taip pat Direktyvos dėl nėsčių darbuotojų ir maitinančių krūtimi darbuotojų sveikatos ir saugos darbe (92/85/EEB), darbo laiko organizavimo (93/104/EB), tėvų atostogų (96/34/EB), pareigos įrodyti diskriminacijos lyties pagrindu atvejus (97/80/EB) ir nepilnos darbo dienos (97/81/EB).

4.12 Pasiūlymą direktyvai, įgyvendinančiai moterų ir vyrų lygių galimybių principą prieigos prie prekių bei paslaugų, bei jų gavimo atžvilgiu (2003/0265 (CNS)), taip pat išnagrinėjo EESRK⁽¹⁾ ir nustatė tam tikrus nemažus trūkumus, kurie turi būti ištaisyti nedelsiant.

4.13 Be to, po Pekino Veiksmų platformos priėmimo ir Lisabonos Tarybos, per pastaruosius kelerius metus iš dalies dėl naujų rodiklių įvedimo, buvo pateikta daugiau statistikos lyčių klausimais (pvz., apie sprendimų priėmimo procesus, darbo rinką arba smurtą šeimoje), o tai leido veiksmingai analizuoti problemas ir stebėti politikos bei priemonių poveikį. Todėl statistikos atžvilgiu pažanga jau akivaizdi, net jei ir lieka dar daug ką padaryti, siekiant įvairių sričių rimtos stebėsenos. Tikslų pasiektos pažangos mastą galima nustatyti tik tuomet, jei įmanoma kiekybiškai bei kokybiškai išnagrinėti ir išanalizuoti reiškinius ir vykstančius procesus.

4.14 Iš kitos pusės, lyčių klausimų biudžetai, t.y. lyčių klausimų integravimo į biudžeto procedūras taikymas, vis dar beveik nežinomas Europos Sąjungos lygmenyje ir valstybėse narėse. Lyčių matmens įvedimas kiekviename biudžeto planavimo lygmenyje patvirtina, kad administratorių sprendimai nėra nešališki, o skirtingai įtakoja vyrus ir moteris; šiuo atveju lyčių klausimų biudžeto sudarymas taip pat yra politikos įtakos įvertinimo, lėšų skyrimo ir vyrų bei moterų apmokestinimo instrumentas.

4.15 Deja, nors ir Bendrijos paramos moterims politika paspartėjo, vis dar reikia teigiamų veiksmų ir valstybių narių didžiulių pastangų, siekiant užtikrinti, kad siekiniai būtų iš tikro pasiekti.

4.16 Nors moterų nedarbo rodiklis Europoje per pastaruosius metus 55,6 % sumažėjo, Lisabonos Tarybos nustatytas tikslas vis dar atrodo labai tolimas daugumoje šalių: moterys toliau didina dirbančių rizikingomis sąlygomis ir dažnai neturinčių jokios socialinės apsaugos sistemos bei priskiriamų silpniausios klasės darbuotojų kategorijai gretas; vis išlieka žymi darbo užmokesčio diskriminacija tarp vyrų ir moterų, kuri vis stiprėja, o vertikalus bei horizontalus atskyrimas tebėra liūdna tikrovė. Kaip jau buvo minėta, net darbo/gyvenimo pusiausvyros atžvilgiu, priemonės pasirodo išimtinai nukreiptos į vaikus

priežiūrą; beveik nieko nedaroma, kad būtų remiama kitų šeimos narių priežiūra, ir tik kelios šalys įvedė tėvystės atostogų skatinimo priemones dirbantiems tėvams.

4.17 Ženklių skirtumų taip pat esama sprendimų priėmimo atžvilgiu. Tereikia pažvelgti į tai, jog ES lygmenyje Europos Komisijos narių kolegiją sudaro 22 vyrai ir septynios moterys (tik 24 % bendro narių skaičiaus), o Parlamente yra 510 vyrų ir 222 moterys (tik 30 % bendro parlamentarų skaičiaus). Taip pat negerėja padėtis ir nacionaliniame lygmenyje: vidutinis moterų procentas nacionaliniuose parlamentuose nesiekia net 25 %, o tuo tarpu vyriausybėse jis vos viršija 20 %.⁽²⁾ Ypač moterys per mažai atstovaujamos EESRK (tik 79 iš 317 visų narių (t.y. tik 25 %)).

5. Europos Sąjunga ir trečios šalys: tarptautinis bendradarbiavimas ir prekyba moterų pažangos labui

5.1 Į vyrų ir moterų lygių galimybių problemą dabar taip pat visiškai atsižvelgiama Europos Sąjungos bendradarbiavimo ir vystymosi politikoje: Komisijos pranešimas COM(95) 423 (1995 m. rugsėjo 18 d.), po kurio buvo priimta Tarybos rezoliucija dėl lyčių klausimų integravimo į bendradarbiavimo vystymą (1995 m. gruodžio 20 d.), tapo pirminio reglamento priėmimo 1998 m. pagrindu (1998 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2836/98), kuris dabar atnaujintas 2004–2006 m. laikotarpiui. Naujas tekstas (Nr. 806/2004) stiprina siekinius remti integravimą ir priimti konkrečių priemonės, skirtas skatinti lygias galimybes, kaip esminį indėlį į pasaulio skurdo mažinimą, o taip savo prioritetu nustato išteklių bei paslaugų moterims stebėseną, ypač švietimo, užimtumo ir dalyvavimo sprendimų priėmimo procesų atžvilgiu. Taip pat pabrėžiama parama valstybinėms ir privačioms lyčių lygybės skatinimo priemonėms.

5.2 Lyčių lygybės integravimo į Bendrijos vystymosi bendradarbiavimą (2001–2006 m.) veiksmų programa⁽³⁾ skirta padėti užpildyti spragą tarp išsakytų principų ir praktikos, konkrečios strategijos bei prioritetinių sričių nustatymo pagrindu: parama skurdą mažinančiai makroekonomikos politikai ir sveikatos bei švietimo socialinėms vystymo programoms; maisto sauga ir darnus kaimo vystimasis; transportas; institucinis galimybių didinimas ir geras valdymas; prekyba ir vystimasis, bendradarbiavimas ir regionų integracija; parama lyčių integravimui į visus projektus bei programas regioniniame ir nacionaliniame lygmenyje; o taip pat Europos Komisijos personalo aprūpinimas instrumentais bei atitinkamas apmokymas lyčių lygybės klausimais.

⁽²⁾ Europos Komisijos, Užimtumo ir socialinių reikalų skurdaus 2004 m. rugsėjo 29 d. duomenys.

⁽³⁾ COM(2001) 295 galutinė

⁽¹⁾ Žr. nuomonę ...

5.3 2005 m. ir 2006 m. programavimo dokumentai „Lyčių lygybės skatinimas vystymo bendradarbiavime“ nustato šias prioritetines veiksmų sritis: paauglių tarpe skatinti teigiamas pažiūras ir elgesį, siekiant užkirsti kelią smurtui prieš merginas bei moteris; pagrindinių suinteresuotų šalių valstybės partnerėse apmokymo ir jiems teikiamos metodologinės paramos poreikis.

5.4 Europos Komisija remia lyčių lygybę didinančius veiksmus ir projektus per dvišalį ir regioninį bendradarbiavimą su Vakarų Balkanais, Rytų Europa ir Centrine Azija, Viduržemio jūros šalimis, Afrika, Karibų jūros šalimis ir Ramiojo vandenyno bei Lotynų Amerikos šalimis. Kai siekiama įgyvendinti priemonės šioje srityje, kita finansinė parama paskirstoma teminiu, o ne geografiniu pagrindu.

5.5 Su AKR (Afrikos-Karibų jūros-Ramiojo vandenyno) šalimis 2000 m. birželio 23 d. pasirašytas Kotonu (pranc. Cotonou) susitarimas taip pat yra svarbus ES santykių su trečiojomis šalimis vystymo etapas. Šis susitarimas, parodantis esamą politikos, prekybos ir vystymosi ryšį, vystymosi strategijose įveda socialinį matmenį, pvz. skatindamas visišką nevyriausybinę suinteresuotų šalių dalyvavimą, įtraukiant ir pilietinę visuomenę. Lyčių lygybė taip pat yra pripažinta vienu iš visų sutartų apimančių klausimų, į kurį būtina sistemingai atsižvelgti (8 ir 31 straipsniai). Labai teigiama pasiekimas, jog nevyriausybinių suinteresuotų šalių dabar dalyvaus skirtinguose nacionalinių strateginių dokumentų rengimo etapuose, o mes tikimės, kad ypatingas dėmesys bus atkreiptas į moterų organizacijų įtraukimą.

Susitarimas taip pat suteikia Komitetui aiškų įgaliojimą konsultuoti ekonomikos ir socialinių interesų grupes, taip oficialiai įtvirtindamas jo, kaip privilegijuoto konsultanto vaidmenį.

5.6 Visiško moterų įtraukimo ir jų aktyvaus dalyvavimo vystymosi politikoje pasiekimas neabejotinai bus sudėtingas ir ilgai trunkantis procesas, tačiau mes tikime, kad svarbu, jog visos Europos institucijos palaikytų aukštą suinteresuotumo lygmenį, o tai, kas išdėstyta dokumentuose, kad virstų konkrečiomis priemonėmis.

5.7 Šiuo atžvilgiu mes manome, kad svarbu Bendrijos ekonomikos ir socialinės sanglaudos politiką pateikti kaip modelį, kurį būtų galima perkelti į likusį pasaulį, o ES — skatinti ir taikyti socialinės sanglaudos principus tarptautiniame lygmenyje, panaudojant jos santykius su trečiomis šalimis.

5.8 Žinoma, naudinga būtų į prekybos ir bendradarbiavimo susitarimus įtraukti konkrečias išlygas arba net imtis teigiamų veiksmų moterų teises gerbiančių šalių atžvilgiu.

5.9 Nors prekybos liberalizavimas neabejotinai padidino moterų užimtumą besivystančiose šalyse, moterys dažnai priskiriamos dirbančių rizikingomis sąlygomis, žemesnės kvalifikacijos, mažiau apmokamų ir neturinčių jokios socialinės apsaugos darbuotojų kategorijai. Be to, prekybos liberalizavimą dažnai lydi tarptautinių organizacijų pasiūlytos arba diegiamos struktūrinės reformos, kurios, nesant atitinkamų socialinės apsaugos mechanizmų, tampa sunkia našta silpnesniems gyvenimo sąlygoms, kuriuose moterys dažnai sudaro daugumą.

5.10 Šiose politikos srityse, ypač prekybos politikoje, vis dėlto dar mažai atsižvelgiama į lyčių klausimus. Žinant, kad jos tikrai nėra neutralios, o atvirkščiai, dažnai neigiamai įtakoja ypač moteris, o taip pat, jog vystantis šalies ekonomikai, negalima nepaisyti socialinės lygybės klausimo, būtų naudinga, jeigu (1) dėl šių politikos sričių būtų deramasi, svarstant lyčių integravimą ir (2) būtų įvestos jų poveikio stebėsenos sistemos makroekonomikos ir mikroekonomikos lygmenyse.

6. Išvados ir darbo pasiūlymai

Europos institucijų dabar vystomas veiksmingas bendradarbiavimas davė reikšmingų rezultatų aktyvios pagalbos moterims politikos formavimo bei moterų dalyvavimo darbo rinkoje, jų teisių gynimo ir jų gyvenimo sąlygų gerinimą skatinančių konkrečių programų bei projektų atžvilgiu. EESRK pažymi, kad lieka daug sričių, kuriose reikia imtis veiksmų:

- Dalyvavimas sprendimų priėmimo procesuose ir moterų atstovavimas yra vis dar per menkas tiek Europos institucijose, tiek daugumoje valstybių narių nacionaliniuose, regionų ir vietos lygmenyse; tai reikia visuose lygmenyse skatinti, o taip pat svartyti dėl kvotų sistemos įvedimo;
- Institucijose ir valstybėse narėse turi būti įvestos mokymo priemonės, skirtos lyčių integravimo skatinimui visuose lygmenyse nuo sprendimų priėmimo iki politikos ir strategijos įgyvendinimo;
- Lyčių įvertinimai, studijos ir statistiniai duomenys bei specialūs rodikliai yra esminiai nustatant klausimus, gerinant įsikišimo strategijas bei politiką, o taip pat veiksmingai vertinant jų įtaką; būtina tęsti atskirų duomenų pateikimą ir naujų rodiklių nustatymą;
- Visuose ES fonduose ir finansiniuose instrumentuose, įskaitant valstybėse narėse, moterų skatinimui skirti išteklių turi būti įvertinti remiantis ir skatinant lyčių klausimų biudžeto sudarymą;

- Tačiau svarbiausia pagrindinė sąlyga yra užtikrinti lygias moterų švietimo ir mokymo galimybių teises, ką ir ragina Tūkstantmečio vystymosi tikslų 3-ias tikslas;
- Struktūrinių fondų atžvilgiu būtina spartinti pagalbos moterims žemės ūkio (EŽŪOGF) ir žuvininkystės (ŽOFI) sektoriuose priemonės ir jas susieti su aplinkosauga, nes tai dar viena sritis, kurioje Bendrijos politika lyčių klausimais yra ganėtinai silpna;
- Žinių visuomenėje turi būti sustiprintos mokymo priemonės, kurios padėtų pasiekti tikslus pagal Lisabonos strategiją, o ne dar labiau diskriminuotų ir atskirtų moteris. Moterų verslininkų skatinimo ir moterų dalyvavimo naujų technologijų sektoriuje didinimo politikai turi būti suteiktas naujas impulsas;
- Bendrai tariant, darbo rinkoje reikia papildomų priemonių, kad būtų įveiktas vertikalus bei horizontalus atskyrimas ir panaikintos visos kliūtys, neleidžiančios pasiekti tikrą lygybę; valstybės narės turi susitarti su socialiniais partneriais ir nustatyti konkrečius, kiekybiškai įvertinamus tikslus bei siekinius. Ypač darbo užmokesčio diskriminacijos atžvilgiu valstybės narės turi pradėti taikyti daugiabriaunį požiūrį, kaip numatyta valstybių narių užimtumo politikai skirtose Tarybos gairėse⁽¹⁾, kuriose pagrindiniais problemos aspektais įvardinti švietimas ir mokymas, darbo klasifikacijos ir mokėjimų sistemos bei kultūriniai stereotipai;
- Darbo ir šeimos gyvenimo suderinimui skirtose priemonėse daugiau dėmesio reikia skirti priežiūros teikimui senyviams giminaičiams, iš dalies atsižvelgiant į gyventojų senėjimą, bet ir nepamiršus vaikų priežiūros klausimų;
- Siekiant skatinti lygias galimybes, reikia remti ir gerinti investicijas į viešas paslaugas, ypač į mokyklinį ir universitetinį švietimą, sveikatos priežiūrą bei socialinės apsaugos paslaugas.;
- Reikia spartinti, taip pat ir valstybėse narėse, moterų imigracijos bei prieglobsčio politiką ir imigruojančių moterų integracijos skatinimo politiką, o taip pat pagalbos priemonės,

skirtas moterims, esančioms konfliktų, diskriminacijos ir smurto aukomis jų kilmės šalyse;

- Reikia stengtis užkirsti kelią prekybai moterimis ir vaikais;
- Prekybos ir vystymosi politikos atžvilgiu būtina remtis visos visuomenės dalyvavimu o ypač moterų vaidmens, politiką; moterų interesų grupės turi pilnai dalyvauti vystymosi politikos formavime nacionalinės strategijos dokumentų rengime susijusiose šalyse; taip pat ypač svarbu padidinti konkretų moterims skirtą finansavimą, siekiant pagerinti jų ekonominę ir socialinę padėtį.
- Reikia stebėti prekybos sutarčių ir vystymosi politikos poveikį, tame tarpe ir mikroekonomikos lygmenyje, pateikiant konkrečią jų poveikio silpniausių socialinių sluoksnių gyvenimo sąlygoms analizę ir atsižvelgiant į lyčių skirtumus;
- Reikia stiprinti Komisijos ir jos delegacijų vaidmenį, kad jos galėtų įtakoti pagarbos žmogaus teisėms užtikrinimą, o tuo pačiu ir pagarbą moterims, kai jų teisės pažeidžiamos;
- Delegacijoms turėtų būti perduota konkreti atsakomybė už lyčių klausimų *integravimą* skatinimą;
- Europos Sąjunga turi panaudoti visą savo įtaką, kad įtikintų kiek galima daugiau šalių ratifikuoti ir įgyvendinti tarptautines sutartis, teigiamai įtakojančias moterų padėtį, o ypač Tarptautinę konvenciją dėl moterų visų diskriminacijos formų panaikinimo ir papildomą protokolą, bei užtikrinti, kad pasirašiusių šalių pateiktos išlygos būtų atšauktos.

Komitetas įsipareigoja nedelsiant iširti moters padėtį naujose Europos Sąjungos valstybėse narėse.

Atsižvelgiant į Komiteto vaidmenį, jo funkcijas santykyje su pilietine visuomene, jo siekinius ir patirtį, įgytą vykdant su lyčių lygybe susijusių klausimų nuolatinę stebėseną, taip pat būtų naudinga, kad jis būtų atstovaujamas Europos Sąjungos delegacijoje Jungtinių Tautų Moterų padėties komisijos (MPK) 49-oje sesijoje.

2005 m. vasario 9 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Tarybos 2003 m. liepos 22 d. sprendimas dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių (OL L 197/13)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos — Viešieji pirkimai gynybos srityje

KOM(2004) 608 galutinis

(2005/C 221/12)

2004 m. rugsėjo 23 d. Komisija, vadovaudamasi Europos Bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė paprašyti Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą pateikti nuomonę dėl Žaliosios knygos — Viešieji pirkimai gynybos srityje

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyriui buvo atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu parengimą.

Atsižvelgiant į šio darbo neatidėliotiną pobūdį, EESRK paskyrė **p. Wilkinson** pagrindiniu pranešėju savo 414-oje plenarinėje sesijoje (2005 m. vasario 9 d. posėdis). Tame pačiame posėdyje EESRK patvirtino toliau pateiktą nuomonę 96 nariams balsavus „už“ ir 9 nariams susilaikius:

1. Įžanga

1.1 Žalioji knyga dėl viešųjų pirkimų gynybos srityje (KOM(2004) 608 galutinis) yra viena iš priemonių, numatytų komunikate „Europos Sąjungos politikos dėl gynybos įrangos kūrimo link“, kuris buvo patvirtintas 2003 m. kovo mėn. ir dėl kurio Komitetas pateikė savo komentarus 2003 m. rugsėjo mėn. (1).

1.2 „Europos gynybos įrangos rinka (EDEM)“ iš esmės yra tik vidaus rinkos dalis, apimanti konkretų sektorių. Žaliosios knygos tikslas — prisidėti kuriant atviresnę ir skaidresnę ES gynybos įrangos vidaus rinką, kartu atsižvelgiant į šio sektoriaus specifiką. Tai sudarytų sąlygas sukurti stipresnę bei konkurencingesnę gynybos pramonę, pagerinti išlaidų efektyvumą ir Bendrosios užsienio ir saugumo politikos (BUSP) kontekste paremti ES karinių pajėgumų plėtrą Europos saugumo ir gynybos politikos (ESGP) srityje.

1.3 2004 m. liepos 12 d. Taryba susitarė steigti Europos gynybos agentūrą (EGA), kurios paskirtis — „paremti valstybių narių (VN) pastangas gerinti Europos gynybos pajėgumus krizių valdymo srityje ir stiprinti ESGP dabar ir ateityje“. Ši agentūra jau veikia. Visos EGA funkcijos (2) yra susijusios su Europos gynybinės veiklos gerinimu, skatinant darną vietoj šiuo metu egzistuojančio susiskaidymo.

1.4 „Gynybinė veikla“ apima pastangas tinkamai pasirūpinti pajėgumais, reikalingais norint atlikti numatytas užduotis, ir

doktrina, būtina šių užduočių įgyvendinimui. Tuo tikslu būtina užtikrinti maksimalią įmanomą sąveiką. Šiuo metu visos 25 VN kasmet gynybai bendrai išleidžia apie 160 mlrd. eurų, iš kurių apie 20 % yra naudojama įrangos viešųjų pirkimų procesui (įskaitant mokslinius tyrimus ir taikomąją veiklą, įsigijimus ir paramą) (3).

2. Bendri komentarai

2.1 Šioje Žaliojoje knygoje nagrinėjami klausimai yra susiję su tuo, kaip galima patobulinti gynybos įrangos viešųjų pirkimų sistemą 25 valstybėse narėse (VN). Reikšminga pažanga bus įmanoma tik kai bus aiškūs kiti „gynybinės veiklos“ elementai (žr. pirmiau pateiktą 1.4 punktą) (4). Sektoriui ypač svarbūs tokie aspektai kaip labai aiškios rekomendacijos, suderinti reikalavimai ir tęstinumas. Nepaisant to, Komitetas sveikina šią iniciatyvą, kadangi ją galima vertinti kaip atskirą dalį proceso, kuriuo siekiama suformuoti gyvybingesnę ESGP skaidrioje ir konkurencingoje rinkoje.

2.2 Sveikintinas EGA numatytas pagrindinis vaidmuo. Būtina aiškiai susitarti dėl EGA ir kitų subjektų, šiuo metų susijusių su gynybos įrangos sritimi, vaidmenų (5); EESRK tikisi, kad ateityje bus galima apriboti jų atskirus vaidmenis. Tačiau, prieš atliekant pakeitimus, būtina išnagrinėti patirtį, susijusią su OCCAR (6) (kuri užsiima pačiu projektų administravimu, įskaitant svarbiausią — sutarčių teisės — klausimą).

(1) 2004 1 14 OL EB C 10/1

(2) EGA turi keturias suderintas funkcijas: gynybos pajėgumų plėtra, ginklavimosi bendradarbiavimas, Europos gynybos technologinė bei pramoninė bazė ir gynybos įrangos rinka ir moksliniai tyrimai bei technologija.

(3) Kaip komentavome savo nuomonėje dėl KOM(2003) 113 galutinis, šios bendros ES išlaidos sudaro apie 40 % atitinkamų JAV išlaidų, tačiau iš jų apsirūpinama tik apie 10 % operacinių pajėgumų.

(4) Pavyzdžiui, Komitetas atkreipia dėmesį į pastarąjį (2004 m. rugsėjo mėn.) EGA vadovo pareiškimą, kad ES pajėgos nėra tinkamai pritaikiosios prie šiuolaikinio pasaulio ir jo konfliktų bei grėsmių; jis kalbėjo apie poreikį įsigyti aukštesnės technologijos įrangą.

(5) Tokios kaip OCCAR, Vakarų Europos ginklavimosi grupė (VEGG) ir Ketinimų protokolą (KP) pasirašiusios šalys.

(6) OCCAR yra Jungtinė ginklavimosi bendradarbiavimo organizacija, kuriai šiuo metu priklauso 5 VN.

2.3 Sveikina pripažinimą, kad kiekvienos VN pradinės pozicijos (ir taikomos procedūros) gynybos viešųjų pirkimų procese yra labai skirtingos ir kad pokyčius greičiausiai teks įgyvendinti skirtinga sparta. Sutinkame, kad tai bus naudinga, siekiant nustatyti bendrą viešųjų pirkimų gynybos srityje pagrindą, ir kad tai galima padaryti gana greitai, jeigu bus užtikrintas visų VN susitarimas ir bendradarbiavimas.

2.4 EESRK sutinka, kad reiks sumažinti gynybos įrangos rinkos susiskaidymą ir padidinti jos konkurencingumą bei skaidrumą, kadangi tai yra išankstinės sąlygos, kurias būtina pateikti, norint išlaikyti bei stiprinti gyvybingą ES gynybos pramonę ir užtikrinti didesnę išlaidų efektyvumą pasirūpinant tinkamais gynybiniais pajėgumais ir juos administruojant.

2.5 Žaliosios knygos 2 dalyje numatytos gynybos įrangos rinkų konkrečių charakteristikų analizė yra geras pagrindas šiai rinkai aptarti; joje pateikiamos nuorodos į kai kuriuos sunkumus, su kuriais tenka susidurti.

2.6 Tačiau EESRK pabrėžia, kad, atsižvelgiant į rinkos situaciją, gynybos sektorių pertvarkymai turi būti svarbūs pirmiausiai patiems sektoriams (?). Tokią nuostatą galima pagrįsti tuo, kad svarbiausios bendrovės yra tarptautinės, nepaisant to, kad jų vartotojai yra nacionaliniai subjektai. Be to, VN vadovaujasi skirtingomis pramonės strategijomis, kuriose gynybos sektoriai sudaro tik vieną iš dalių.

2.7 Pramonėje (ir gynybos sektoriuje, ir kitur) būtina vengti per daug sudėtingos reglamentavimo tvarkos, norint pasiekti, kad ji būtų veiksminga ir užtikrintų rentabilius bei ekonomiškus pagrįstus rezultatus.

3. Konkretūs komentarai

3.1 Būtina aiškiai nurodyti, kokioms būtent gynybos įrangos viešųjų pirkimų proceso dalims turėtų būti taikomos suderintos taisyklės. Šalia tokios įrangos įsigijimo būtina apsvaistyti tokius aspektus kaip moksliniai tyrimai ir taikomoji veikla, priežiūra, remontas, pakeitimai ir mokymas, kurie yra įtraukti į „nuosavybės“ sąnaudas; laikui bėgant šie aspektai apskritai tampa daug brangesni nei pats įsigijimas.

(?) Tačiau dėl specifinio gynybos rinkos pobūdžio ir dėl poreikio tvarkyti mokėjimus per nacionalinius finansavimo priemones, VN neišvengiamai vaidins vaidmenį palengvinant gynybos įrangos tobulinimą.

3.2 296 straipsnis

3.2.1 EESRK sutinka, kad ir toliau reiks taikyti ES viešųjų pirkimų taisyklių išimtis, suteiktas pagal ES sutarties 296 straipsnį, kad VN, siekdamas apsaugoti savo gyvybinius saugumo interesus, galėtų pasitelkti tokią nukrypti leidžiančią nuostatą.

3.2.2 Komisija turėtų nurodyti įrangos, kuriai ši nukrypti leidžianti nuostata buvo taikoma penkerius metus, vertę (ir nurodyti ją kaip visos ES gynybos įrangai išleistos sumos procentinę dalį). Tai būtų atitinkama gairė vertinant padarytą pažangą.

3.2.3 Problema ta, kad kai kurioms VN naudojimas tokia nukrypti leidžianti nuostata tapo beveik taisyklė, o ne išimtis, o tai nėra suderinama su bendrosios rinkos principais. EESRK remia Komisijos nuostatą, kad tokią tendenciją būtina pakeisti. Suprantama, kils iššūkis dėl 296 straipsnio taikymo pagal sprendimus, priimtus ankstesniais atvejais (⁸), kartu išsaugant jį kaip galimybę nukrypti nuo standartinių viešųjų pirkimų taisyklių. VN turi būti pasirėngusios pagrįsti (jeigu reikia, ir teisiškai) jų taikomas nukrypti leidžiančias nuostatas. Svarstymuose būtina pabrėžti didesnės konkurencijos ir didesnio skaidrumo naudą.

3.2.4 Pagal 296.2 straipsnį, kuriame numatyta 296.1 straipsnio taikymo sritis, 1958 m. parengtas produktų sąrašas nefunkcionuoja ir greičiausiai neturės realios vertės norint užtikrinti, kad būtų tinkamai naudojamosi nukrypti leidžianti nuostata saugumo srityje. Kiekvieną atvejį ir toliau teks vertinti atskirai, kadangi kai kuriais atvejais net bazinei įrangai (⁹) bus taikytinos nukrypti leidžiančios nuostatos. Be to, sąrašai greičiausiai negalės atitikti naujų tendencijų.

3.2.5 Todėl nėra paprasta apibrėžti, kokiai įrangai ir kokioms su ja susijusioms paslaugoms galima taikyti 296 straipsnį. Pirmiausiai pasitelkiant „aiškinamąjį komunikatą“ būtina išaiškinti esamą ES norminę bazę, kad būtų užtikrintas geresnis supratimas ir lengvesnis bei nuoseklesnis taikymas.

3.2.6 Bet kuris toks komunikatas turės pasekmių ne tik viešiesiems pirkimams, bet ir kai kuriems kitiems aspektams, įskaitant valstybės pagalbą ir (galbūt) visuotinės svarbos paslaugas; į šiuos aspektus būtina atsižvelgti.

(⁸) Sprendimas „Bremeno byloje“ (1999/763/63 (1999 m. lapkričio 24 d. OL L 301/8) ir 2001 m. rugsėjo 13 d. „Damen sprendimas“ – tai pavyzdžiai, demonstruojantys, kad šiuo metu trūksta aiškumo.

(⁹) Norėtume pažymėti, kad netgi akivaizdžiai paprasta įranga, tokia kaip drabužiai, gali būti susijusi su pažangia technologija.

3.2.7 Manome, kad tais atvejais, kai netinka „atviri“ ir „riboti“ metodai, konkretiems gynybos įrangos poreikiams turėtų tikti išankstiniu pranešimu pagrįstos „derybos“. Tačiau ši poziciją gali tekti peržiūrėti po to, kai bus sukaupia patirtis, susijusi su „aiškinamuoju komunikatu“.

3.2.8 Egzistuoja nuostata, kad komunikatas gali būti tik tarpinė priemonė iki bus parengta konkreti direktyva (arba kita teisinė priemonė). EESRK mano, kad, pateikus ir suderinus tokią „aiškinamąjį komunikatą“, galima apsvarstyti įstatymų leidybos priemonės poreikį, atsižvelgiant į tai, kokių poveikį turėjo minėtas komunikatas. Mes sveikintume išankstinius veiksmus komunikatui parengti.

3.2.9 Egzistuoja ir kita Žaliojoje knygoje nepaminėta galimybė — parengti „elgesio kodeksą“, kurį dalyvaujančios valstybės narės taikytų kaip kitą priemonę EDEM rinkai suformuoti. Kadangi už šią sferą atsako VN, būtų galima apsvarstyti tokią galimybę, galbūt kaip tarpininką pasitelkiant EGA. Tačiau gali iškilti problemų, susijusių su tokio kodekso stebėjimu ir taikymu, todėl vis tik reiktų pasitelkti ir vidaus rinkos aspektus.

3.3 Konkursų paskelbimas

3.3.1 Raginimas toliau svarstyti konkursų sistemą ir formatą nėra įtikinamas. Jeigu gynybos įranga iš esmės vertintume kaip vidaus rinkos dalį (nors jos atžvilgiu ir esama daugiau galimybių taikyti nukrypti leidžiančias nuostatas), tai jai būtų taikomi tokie pat konkursai, kaip ir kitose srityse. Dėl to gali iškilti skirtingų sistemų klausimas ir susidaryti kitose srityse išskylančių klausimų, tokių kaip kalba. Pateikiami motyvai siekti centralizuotos paskelbimo sistemos yra neįtikinantys.

3.3.2 Galimos probleminės sritys — konfidencialumas ir kompensavimas, kadangi šie klausimai gali greičiau iškilti gynybos įrangai nei kitai įrangai ar paslaugoms; taip pat tiekimo saugumas, kadangi perdavus kontraktą bus sunku pakeisti tiekėjus ar rangovus. Visa tai yra sritys, už kurias turi būti atsakingos atitinkamos VN, nors gali būti naudingos ir tam tikros bendros Komisijos rekomendacijos.

3.4 Dviguba paskirtis

3.4.1 Šiandienos pramonėje bendroves dažnai sunku įvardinti kaip „gynybos įrangos gamintojas“. Didelė įrangos dalis šiais laikais yra „dvigubos paskirties“, ir tokios įrangos dalis auga. Tai sveikintina dėl keleto priežasčių: pavyzdžiui, masto ekonomija gali paskatinti konkurencingesnę kainodarą, be to, galima lengviau garantuoti tiekimo saugumą.

3.4.2 Visos mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros (MTTP) pastangos, susijusios su tokios įrangos tobulinimu, yra naudingos ir kitoms (civilinėms) reikmėms. Todėl svarbu, kad gynybos MTTP numatytiems ištekliams nebūtų taikomas koks nors labai nelankstus režimas.

3.4.3 Mums ir toliau kelia rūpestį tai, kad dar daug reiks nuveikti, siekiant maksimaliai padidinti gynybos įrangos srityje būtinos koordinacijos bei koncentracijos vertę, kaip pažymėjome savo ankstesniame gynybos įrangai skirtame dokumente ⁽¹⁰⁾.

3.5 Europos gynybos agentūra (EGA)

3.5.1 Sveikiname EGA įsteigimą ir pripažįstame, kad ji gali vaidinti vieną svarbiausių vaidmenų gynybos įrangos srityje. Pabrėžiame, kad šiuo metu ji vis dar formuoja savo išteklius, būtinus vykdyti jai numatytas funkcijas.

3.5.2 EGA privalės užtikrinti, kad formuojant ES doktriną ir pajėgumus būtų visapusiškai atsižvelgta į NATO vaidmenį, doktriną bei pajėgumus, tuo tikslu maksimaliai išnaudojant sąveiką ir minimizuojant bet kokius skirtumus. Kol kas neaišku, kaip EGA galėtų būti naudinga, tiesiogiai dalyvaudama viešųjų pirkimų veikloje, tačiau, atsižvelgiant į jos patirtį gynybos įrangos srityje, EGA galės teikti pasiūlymus dėl geresnio nacionalinių taisyklių suderinimo.

3.5.3 Ji taip pat bus naudinga siekiant susitarimo dėl finansinių bendradarbiavimo įrangos srityje aspektų. Sunkumų gali kilti tokioje reikšmingoje sferoje kaip MTTP, vykdomos su gynyba susijusiose srityse, sąnaudų bei naudos pasidalinimas, taip pat gynybos bei bendrųjų aspektų atskyrimas atliekant tokį pasidalinimą.

3.5.4 EGA taip pat turėtų būti naudinga paspartinant nacionalinių licencijavimo sistemų suderinimą, kai gynybos įranga yra perduodama iš vienu valstybių narių kitoms. Šiuo metu nacionalinės procedūros yra nevienodos ir sudėtingos. Be to, EGA gali padėti pasiekti susitarimą dėl kompensavimo tvarkos, kadangi tokia tvarka ir ateityje išliks viešųjų pirkimų dalis.

3.5.5 EGA gali padėti pasiekti susitarimą dėl nacionalinės pramonės politikos gynybos įrangos srityje ir apibrėžti elementus, sudarančius „strateginę įrangą“, kurios tiekimą ES norėtų pati užtikrinti, siekdama sumažinti priklausomybę nuo trečiųjų šalių; tai būtų ypač naudinga.

⁽¹⁰⁾ Žr. 1 išnašoje nurodytos nuomonės 5 pastraipą.

3.5.6 EGA taip pat gali paskatinti valstybes narės įvertinti naujoviškus išsigijimo metodus — išteklių sujungimą, išperkamąją nuomą ir specializaciją, — kurie leistų pateikti atitinkamų pajėgumų poreikius.

3.5.7 Kadangi ESGP bus veiksminga tik jeigu valstybės narės pademonstruos reikiamą politinę valią reikiamiems pajėgumams užsitikrinti ir išlaikyti vykdant suderintas ES užduotis, EGA taip pat turėtų vaidinti atitinkamą vaidmenį nukreipiant valstybes narės šia linkme.

4. Išvados

4.1 Gynybos įranga yra tik vienas iš reikalavimų, būtinų gyvybingai „gynybinei veiklai“. Siekiant užtikrinti, kad sektorius tinkamai vaidintų savo vaidmenį, būtini aiškūs orientyrai, suderinti reikalavimai ir tęstinumas. Jam taip pat turi tekti pagrindinė atsakomybė už būtinus pertvarkymus. Be to, sektoriuje būtina vengti per daug apsunkinančios reglamentavimo tvarkos.

4.2 Būtina labai aiškiai nurodyti, kurioms gynybos įrangos viešųjų pirkimų proceso dalims bus taikomos suderintos taisyklės.

4.3 Sutarties 296 straipsnis ir toliau bus reikalingas. Siekiant užtikrinti, kad jis nebūtų taikomas per daug dažnai, Komisija

privalo nustatyti atitinkamą gairę dabartiniams rezultatams įvertinti. Įrangos ir procedūrų, kurioms gali būti taikomas 296 straipsnis, sąrašas nėra naudingas.

4.4 Visų pirma Komisija privalo kuo greičiau pateikti „aiškinamąjį komunikatą“ dėl 296 straipsnio. Tik po to, kai bus sukaupta patirtis, susijusi su šiuo komunikatu, bus galima nuspręsti, ar būtina ir teisinė priemonė.

4.5 „Dvigubos paskirties“ įranga pasitaiko vis dažniau, ir ši tendencija yra sveikintina, ypač dėl galimybių MTTP, taikomą karinei įrangai, panaudoti civilinėms reikmėms.

4.6 Sveikintina tai, kad Europos gynybos agentūrai (EGA) numatytas svarbus vaidmuo; reiks išsiaiškinti visų šiuo metu procese dalyvaujančių agentūrų vaidmenį.

4.7 Tarp svarbių EGA funkcijų šioje srityje minėtinos tokios:

- užtikrinti koordinaciją su NATO reikalavimais;
- padėti derėtis dėl visų būtinų finansinių aspektų;
- padėti suderinti esamas nacionalines procedūras;
- pasiūlyti naujoviškus būdus užsitikrinti reikiamus pajėgumus;
- skatinti būtinos politinės valios palaikymą.

2005 m. vasario 9 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinio reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, pakeičiančią Tarybos direktyvą 91/440/EB dėl Bendrijos geležinkelių plėtros

COM(2004) 139 galutinis — 2004/0047 (COD)

(2005/C 221/13)

Pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 71 straipsnį, 2004 m. balandžio 28 d. Taryba nusprendė konsultuotis su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl: Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, pakeičiančios Tarybos direktyvą 91/440/EC dėl Bendrijos geležinkelių plėtros

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už parengiamąjį komiteto darbą šiuo klausimu, patvirtino nuomonę 2005 m. sausio 17 d. Pranešėjas buvo **p. Chagas**.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 414-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2005 m. vasario 9-10 d. (vasario 9 d. posėdyje), 122 nariams balsavus „už“, 53 — „prieš“ ir 12 narių susilaikius priėmė šią nuomonę.

1. Įžanga

1.1 Dabartinis pasiūlymas sudaro dalį **trečiojo geležinkelių paketo**, kurį Komisija priėmė 2004 m. kovo 3 d. Kitos daly yra:

- pasiūlymas priimti direktyvą dėl traukinių įgulų sertifikavimo (COM(2004) 142 galutinis);
- pasiūlymas priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl tarptautinio geležinkelio keleivių teisių ir pareigų (COM(2004) 143 galutinis);
- pasiūlymas priimti reglamentą dėl kompensacijos ir kokybės reikalavimų krovinių pervežimo geležinkeliais paslaugoms (COM(2004) 144 galutinis);

ir

- Komisijos pranešimas dėl tolimesnės Europos geležinkelių sistemos integracijos (COM(2004) 140 galutinis);
- Komisijos personalo darbo ataskaita dėl laipsniško rinkos atvėrimo tarptautinių keleivių paslaugoms geležinkeliu (SEC(2004) 236).

1.2 **Pirmasis geležinkelio paketas** (taip pat vadinamas infrastruktūros paketu) įsigaliojo 2001 m. kovo 15 d. ir turėjo būti perkeltas į nacionalinę teisę iki 2003 m. kovo 15 d. Jį sudaro šios dalys:

- Direktyvos 91/440/EEB pataisa, tame tarpe laisvos rinkos prieiga tarptautiniam krovinių pervežimui geležinkeliais transeuropiniu krovinių pervežimo geležinkelių tinklu iki 2003 m. kovo 15 d. ir viso tarptautinio krovinių pervežimo geležinkeliu liberalizavimas iki 2008 m. kovo 15 d. ⁽¹⁾;
- Direktyvos dėl Europos Sąjungos licenzijos geležinkelio įmonėms apimties išplėtimas (direktyvos 95/18/EB pataisa) ⁽²⁾;
- Nuostatų dėl geležinkelio infrastruktūros pajėgumų skyrimo ir infrastruktūros mokesčių taikymo bei saugos sertifikavimo harmonizavimas (vietoje direktyvos 95/19/EB) ⁽³⁾.

1.3 Europos Komisija 2003 m. spalio mėn. padavė devynias valstybes nares į Europos Teisingumo Teismą dėl jų nesugebėjimo pranešti apie pirmojo geležinkelio paketo perkėlimą į nacionalinę teisę. Penkios šalys iki 2004 m. gegužės mėn. vis dar nebuvo pranešusios, o dvi valstybės narės tik dalinai buvo perkėlusios šias nuostatas į nacionalinę teisę.

⁽¹⁾ Direktyva 2001/12/EB – OL L 75, 2001 03 15, p. 1 – EESRK nuomonė – OL C 209, 1999 07 22, p. 22.

⁽²⁾ Direktyva 2001/13/EB – OL L 75, 2001 03 15, p. 26 – EESRK nuomonė – OL C 209, 1999 07 22, p. 22.

⁽³⁾ Direktyva 2001/14/EB – OL L 75, 2001 03 15, p. 29 – EESRK nuomonė – OL C 209, 1999 07 22, p. 22.

1.4 **Antrasis geležinkelio paketas** buvo paskelbtas Europos Bendrijos Oficialiajame leidinyje 2004 m. balandžio 30 d. ir jį privaloma perkelti į nacionalinę teisę iki 2006 m. balandžio 30 d. Jį sudaro šios dalys:

- direktyvos 91/440/EEB pataisa: laisvo patekimo į rinką tarptautiniam geležinkelio krovinių pervežimo eismui iki 2006 m. sausio 1 d. ir vidaus geležinkelio krovinių pervežimo eismo, tame tarpe kabotažo, liberalizavimo nuo 2007 sausio 1 d. paankstinimas ⁽⁴⁾;
- direktyva dėl Bendrijos geležinkelių saugos ⁽⁵⁾;
- reglamentas dėl Europos geležinkelio agentūros įsteigimo ⁽⁶⁾;
- direktyvų dėl greitaeigių geležinkelių sistemos (96/48/EB) ir įprastinės geležinkelio sistemos (2001/16/EB) sąveikos pataisos ⁽⁷⁾.

1.5 Pirmasis ir antrasis geležinkelio paketai sukūrė teisinę bazę vidaus rinkai geležinkelio krovinių transporte. Priemonės apima prieigą prie rinkos, geležinkelio operatorių licencijavimą ir saugos sertifikavimą, prieigą prie infrastruktūros ir mokesčių už jos naudojimą apskaičiavimą, geležinkelio saugos teisinių pagrindų sukūrimą, o taip pat priemones, skirtas užtikrinti geležinkelio sistemos techninę sąveiką.

1.6 Kaip EESRK jau nurodė savo nuomonėje dėl antrojo geležinkelių paketo ⁽⁸⁾, šiems naujiems teisiniams pagrindams reikia visiškai reorganizuoti šį sektorių ir įsteigti naujas valdžios institucijas bei nustatyti kompetenciją.

1.7 Toje pačioje nuomonėje EESRK atkreipė dėmesį į Europos socialinių taisyklių poreikį. Europos socialiniai partneriai geležinkelio sektoriuje, Europos geležinkelių bendruomenė ir Europos transporto darbuotojų federacija 2004 m. sausio 17 d. pasirašė Europos susitarimus dėl:

- 1) Europos traukinio vairuotojo pažymėjimo įvedimo traukinių vairuotojams tarptautiniuose maršrutuose;
- 2) Susitarimų dėl traukinių įgulų tarptautiniuose maršrutuose darbo sąlygų tam tikrų aspektų.

⁽⁴⁾ Direktyva 2004/51/EB – OL L 164, 2004 04 30, p. 164 – EESRK nuomonė – OL C 61, 2003 03 14, p. 131.

⁽⁵⁾ Direktyva 2004/49/EB – OL L 164, 2004 04 30, p. 44 – EESRK nuomonė – OL C 61, 2003 03 14, p. 131.

⁽⁶⁾ Reglamentas (EB) 881/2004 – OL L 164, 2004 04 30, p. 1 – EESRK nuomonė – OL C 61, 2003 03 14, p. 131.

⁽⁷⁾ Direktyva 2004/50/EB – OL L 164, 2004 04 30, p. 114 – EESRK nuomonė – OL C 61, 2003 03 14, p. 131.

⁽⁸⁾ OL C 61, 2003 03 14, p. 131..

1.8 Kaip dalį trečiojo geležinkelio paketo, Komisija siūlo direktyvą dėl traukinių įgulų sertifikavimo, kuri įsigaliotų 2010 ar 2015 m.

1.9 Pateikdama tolesnes direktyvos 91/440/EEB pataisas, Komisija toliau siekia palaipsniui panaikinti geležinkelio sektoriaus reguliavimą.

2. Europos Komisijos pasiūlymas

2.1 Komisija siūlo panaikinti prieigos prie tarptautinių keleivių paslaugų rinkos reguliavimą nuo 2010 m. sausio 1 d. Pasiūlymas taip pat apima kabotažą, tai yra keleivių paėmimą ir išlaipinimą geležinkelio stotyse viso maršruto ruože. Tuo pačiu metu turi būti panaikinta nuostata dėl laisvos prieigos prie rinkos suteikimo tarptautinėms grupėms.

2.2 Kiekvienais metais 6 milijardai keleivių vyksta traukiniais per ES iš 25 valstybių, kur vietos ir regioniniai maršrutai sudaro didžiąją dalį. Tarptautiniai keleiviniai maršrutai sudaro tik maždaug 10 % visų kelionių geležinkeliu pagal parduotus bilietus. Tai apima ir regioninius maršrutus per sienas, tolimus maršrutus per sienas ir greitaeigius maršrutus (per sienas).

2.3 Komisija pripažįsta, kad tarptautinių keleivinių maršrutų, tame tarpe kabotažinių, atvėrimas konkurencijai galėtų padaryti neigiamą poveikį viešųjų paslaugų keleivinio transporto ekonominei pusiausvyrai. Ji siūlo suteikti išimtis laisvos rinkos prieigai prie maršrutų, kuriems jau galioja viešųjų paslaugų sutartys pagal direktyvą (EEB) Nr. 1191/69, ir kur tarptautinių maršrutų reguliavimo panaikinimas galėtų pažeisti pusiausvyrą. Ši išimtis būtų suteikiama tik tais atvejais, kai jos suteikimas yra visiškai būtinas, kad išlaikyti viešųjų paslaugų transportą ir kur tai leido priežiūros institucija pagal direktyvos 2001/14/EB 30 str. Turi būti numatyta galimybė teismine tvarka peržiūrėti sprendimą taikyti išimtį.

2.4 Komisija turi pateikti atskaitą apie nuostatos įgyvendinimą iki 2012 m. gruodžio 31 d.

3. Pasiūlymo įvertinimas

3.1 Geležinkelių ūkio atgaivinimo būtinos sąlygos

3.1.1 Pasiūlymas panaikinti tarptautinių keleivinių maršrutų reguliavimą yra paremtas prielaida, kad konkurencija teikiant tarptautinių maršrutų paslaugas lems vieną ar daugiau toliau nurodytų pasekmių: didesnę keleivių skaičių, persėdimą iš kitų transporto rūšių (ypač oro transporto) į geležinkelį, pagerėjusią kokybę keleiviams ir žemesnes bilietų kainas.

3.1.2 EESRK nuomonėje dėl antro geležinkelio paketo ⁽⁹⁾ jau nurodė geležinkelių sistemos atgaivinimo pagrindines būtinas sąlygas:

- geležinkelių infrastruktūros konsolidavimo ir išplėtimo finansavimas;
- techninės sąveikos įdiegimas ir jai reikiamo finansavimo užtikrinimas;
- aplinkos sąžiningai konkurencijai tarp transporto rūšių sukūrimas, o ypač:
 - kad būtų laikomasi socialinės srities teisės aktų kelių transporto sektoriuje;
 - sąžiningos infrastruktūros mokesčių politikos visoms transporto rūšims užtikrinimas.

3.1.3 Iki šiol pasiūlymas dėl sąžiningos infrastruktūros mokesčių politikos visoms transporto rūšims, kaip skelbta Europos transporto politikos 2010 m. baltojoje knygoje, nėra įgyvendintas.

3.1.4 Socialinės srities teisės aktų stebėseną ir tinkamas taikymas kelių transporto sektoriuje išlieka rimta problema.

3.1.5 Dar daugiau, reikia išspręsti daugelio geležinkelio įmonių skolų problemas. Ypač naujose valstybėse narėse geležinkelio įmonės negali konkuruoti, kol nebus išspręsta jų didelių skolų problema.

3.1.6 EESRK taip pat atkreipė dėmesį, kad naujų valdžios institucijų įsteigimas, kaip reikalauja pirmasis ir antrasis geležinkelio paketai (priežiūros struktūra, mokesčių struktūra, skyrimo struktūra, pranešimo struktūra, saugos tarnyba, nelaimingų atsitikimų tyrimo struktūra) pareikalautų pertvarkyti geležinkelio ūkio organizacines struktūras per trumpą laiką, o taip pat prireiktų daug metų praktinės patirties, kol tai pradėtų veikti sklandžiai. EESRK paskelbė, kad remia pirmenybę

suteikimą geležinkelio saugai. Tai apimtų Europos socialinės srities teisės aktų taikymą geležinkelių ūkiui.

3.2 Krovinių pervežimo geležinkelių reguliavimo panaikinimo ex-post analizė

3.2.1 Sprendimai dėl krovinių pervežimo geležinkeliais maršrutų jau priimti; tačiau šių sprendimų poveikis dar nėra žinomas.

3.2.2 Europos Komisija turi pateikti ataskaitą iki 2006 m. sausio 1 d., kuri apimtų šias sritis ⁽¹⁰⁾:

- direktyvos 91/440/EB įgyvendinimą valstybėse narėse ir tyrimą, kaip įvairios dalyvaujančios struktūros iš tikro veikia;
- rinkos vystymąsi, ypač tarptautines tendencijas transporte, visų rinkos dalyvių veiklą ir rinkos dalis (tame tarpe naujų operatorių);
- poveikį visam transporto ūkiui, o ypač bet kokią perėjimą prie alternatyvaus transporto vežėjų;
- poveikis saugos lygiams atskirose valstybėse narėse;
- darbo sąlygos ūkyje atskirose valstybėse narėse.

3.2.3 EESRK mano, kad derėtų palaukti, kol bus paskelbta ataskaita ir suprastos iki šiol taikytos priemonės dėl poveikio, prieš imantis tolesnių žingsnių link rinkos atvėrimo ir prašo, kad Komisija pateiktų ataskaitą laiku.

3.3 Tarptautinių keleivinių geležinkelio maršrutų reguliavimo panaikinimo ex-ante analizė

3.3.1 Prieš paskelbdama trečiąjį geležinkelio paketą, Komisija užsakė keleivinių maršrutų reguliavimo panaikinimo studiją. Studijos skelbiamas tikslas buvo iširti įvairius reguliavimo panaikinimo variantus ir rekomenduoti vieną jų. Šie variantai buvo:

- tarptautinių maršrutų be kabotažo reguliavimo panaikinimas;
- tarptautinių maršrutų su kabotažu reguliavimo panaikinimas;
- nacionalinių ir tarptautinių keleivinių geležinkelio maršrutų reguliavimo panaikinimas.

⁽¹⁰⁾ Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/51/EB, pakeičiančios Tarybos direktyvą 91/440/EEB dėl Bendrijos geležinkelių vystymo, 2 str. d. dalis.

⁽⁹⁾ Žr. 8 išnašą.

3.3.2 Studija rekomendavo tarptautinių maršrutų su kabotažu reguliavimo panaikinimą⁽¹⁾.

3.3.3 EESRK apgailestauja, kad tokia studija nebuvo panaudota, siekiant nuodugniau ištirti svarbius klausimus. Šie klausimai susiję su keleivinių maršrutų reguliavimo panaikinimo poveikiu:

- regioninėms geležinkelio paslaugoms, kaip bendro intereso paslaugoms, ypač mažose ir vidutinėse valstybėse narėse;
- paslaugos vartotojams kokybei;
- užimtumo ir darbo sąlygoms keleiviniame geležinkelio transporte;
- geležinkelio operatoriams naujose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse narėse.

3.3.4 Studija apima apstebėjimus dėl atskirų sričių, kurios buvo paliestos (tokios, kaip bilietų kainų ir maršrutų kainų svarba). Šie pastebėjimai buvo pagrįsti keturiomis atskirų atvejų studijomis (Švedijoje, Vokietijoje, Ispanijoje ir Vengrijoje) ir simuliacijomis pratybomis dviejuose maršrutuose. Ji taip pat pataria nepanaikinti nacionalinių keleivinio geležinkelio paslaugų reguliavimo. Tačiau studijos paskelbtas tikslas buvo rekomenduoti vieną iš trijų variantų.

3.4 *Reguliavimo panaikinimo poveikis regioninėms ir viešosioms paslaugoms*

3.4.1 Dėl kabotažo, pasiūlymas dėl tarptautinių keleivinių paslaugų reguliavimo panaikinimo reikalauja, kad tam tikrų racionalių keleivinių paslaugų rinkos būtų tam tikra dalimi atvertos.

3.4.2 Nacionalinis keleivinis transportas dažniausiai yra tinklinis transportas, kur pelnas gaunamas iš maršrutų, kuriais vyksta daug keleivių, kurie kompensuoja nuostolius maršrutuose, kuriais vyksta mažai keleivių, tačiau taip galima suteikti platesnės apimties paslaugą. Tai taikytina ne tik viešųjų paslaugų maršrutams, turintiems išskirtines teises ir/ar subsidijas, kuriems Komisijos pasiūlymas leidžia taikyti išimtis pagal griežtas sąlygas.

3.4.3 Ypač mažose ir vidutinėse valstybėse narėse tai sukeltų rimtus keleivinių geležinkelio paslaugų, kurioms sutartinių pagrindu nėra taikomos išskirtinės teisės.

3.4.4 Kai kuriose valstybėse narėse sutartys dėl viešųjų paslaugų teikimo apima net tik atskirus maršrutus, bet visą

tinklą. Tokiomis aplinkybėmis būtų sunku įrodyti, kad esama pavojaus viešųjų paslaugų transporto pusiausvyrai.

3.4.5 Išimčių galimybė, kaip siūlo Komisija, apima sudėtingas procedūras, skirtas įrodyti išimčių pagrįstumą, jos taip pat gali sukelti teisinius ginčus.

3.4.6 Europos Komisija 2000 m. liepos mėn. pasiūlė COM(2000) 7 galutinį, kuris turėjo pakeisti reglamentą (EEB) Nr. 1191/69 dėl išpareigojimų, kylančių iš viešosios paslaugos transporte koncepcijos, kuris nustatė taisykles išskirtinėms teisėms ir kompensacijoms už viešąjį keleivinį transportą, nauju reglamentu.

3.4.7 Pasiūlymą pataisyti reglamentą (EEB) Nr. 1191/69 blokuoja Transporto taryba jau keletą metų. Tarp Komisijos pasiūlymo ir Europos Parlamento pozicijos vis dar išlieka esminiai skirtumai, kurie gali turėti ženklų pasekmių pasiūlymo poveikiui dėl geležinkelio keleivinių paslaugų reguliavimo panaikinimo. Komisija planuoja pateikti naują pasiūlymą iki metų pabaigos.

3.4.8 Tai dar vienas argumentas, kodėl geriau palaukti, kol šis teisės aktas bus priimtas, prieš teikiant bet kokius pasiūlymus, skirtus apsaugoti viešųjų paslaugų geležinkelio keleivinių paslaugų pusiausvyrą ryšium su reguliavimo panaikinimu.

3.5 *Poveikis paslaugos vartotojams kokybei*

3.5.1 Atsižvelgdama į dideles sąnaudas ir tradiciškai žemas bilietų kainas, studija daro išvadą, kad mažai tikėtina, jog tarptautinių keleivinių paslaugų reguliavimo panaikinimas lems kainų sumažėjimą vartotojams.

3.5.2 Padidėjusios pasirinkimo galimybės dėl konkurencijos tarp geležinkelio operatorių tame pačiame maršrute tuo pačiu gali reikšti, kad iki šiol galioję standartai — vienas grafikas, vienas bilietas, informacija iš vieno šaltinio — negalės būti užtikrinami. Bus sukurtos dar didesnės kliūtys gauti informaciją.

3.5.3 Komisijos atsakymas į tai yra teisės akto pasiūlymas, kuris įpareigoja konkuruojančias įmones bendradarbiauti, siekiant, kad būtų išlaikyti iki šiol garantuoti informacijos standartai.

⁽¹⁾ ES keleivinio geležinkelio liberalizacija: išplėstinis poveikio įvertinimas, 2004 m. vasario mėn., atliko Steer Davies Gleave, Londonas.

3.5.4 EESRK ištirs šį pasiūlymą atskiroje nuomonėje. Tačiau komitetas norėtų pažymėti, kad įpareigojimas konkuruojančioms įmonėms bendradarbiauti klientų informavimo tikslas yra reikalingas tik nuo keleivinių paslaugų rinkos atvėrimo.

3.6 Poveikis užimtumui

3.6.1 Komisija preziumuoja, kad tarptautinių keleivinių paslaugų reguliavimo panaikinimas lems personalo mažinimą artimiausiu metu, tačiau vidutinės trukmės atžvilgiu užimtumas didės dėl padidėjusio keleivių skaičiaus. Pavyzdžiui ji neatsižvelgia į galimą neigiamą poveikį užimtumui dėl reguliavimo panaikinimo regioniniuose ir viešųjų paslaugų maršrutuose. Dėl siūlomos direktyvos 1.7 str. poveikis priklausys nuo kiekvienos valstybės narės sprendimo finansuoti regioninį keleivinį transportą.

3.6.2 Per pastarąjį dešimtmetį darbuotojų skaičius geležinkelio ūkyje sumažėjo perpus. Geležinkelio operatoriai naujose valstybėse narėse ir Vakarų Europos geležinkelyje pranešė apie tolesnį didelį personalo mažinimą. Jei tarptautinių keleivinių paslaugų reguliavimo panaikinimas lems, kad geležinkelio operatoriai mažose ir vidutinėse ES valstybėse narėse bus pakeisti nacionalinėse tolimojo susisiekimo paslaugose taip pat, tai neverta tikėtis teigiamo poveikio užimtumui.

3.6.3 Keleivinis geležinkelis tradiciškai buvo visiems visuomenės sluoksniams atvira transporto rūšis. Oro transporto iš elitinės tapo masine susisiekimo rūšimi. Šio vystymosi teigiamas poveikis užimtumui negali būti atkartotas tokia apimtimi tarptautiniame keleiviniame geležinkelio transporte.

3.6.4 Tuo pačiu metu aukštos kokybės darbo vietos valstybei priklausiusiose oro linijose buvo pakeistos žemesnės kokybės darbo vietomis kituose civilinės aviacijos ūkio segmentuose.

3.6.5 EESRK su dideliu susirūpinimu žvelgia į staigų užimtumo mažinimą geležinkelio ūkyje. Tokie užimtumo mažinimai lemia dideles socialines problemas naujose valstybėse narėse, kurios kenčia dėl didelės bedarystės ir nepakankamai išvystytos socialinės apsaugos sistemos. Čia skubiai būtinos socialinės paramos priemonės. EESRK prieštariauja bet kokioms

priemonėms, kurioms lems tolesnį darbo vietų mažinimą ir darbo vietų kokybės prastėjimą ūkyje, kuris ir taip išgyvena sunkius laikus.

3.7 Poveikis geležinkelio operatoriams naujose valstybėse narėse

3.7.1 Anksčiau minėta Steer Davies Gleive atlikta studija pažymi, kad prasta infrastruktūros būklė naujose valstybėse narėse, prastas geležinkelio operatorių finansavimas ir bilietų kainos, kurios paprastai žemiau ilgalaikių sąnaudų lygio, sudaro papildomas kliūtis didesnei konkurencijai.

3.7.2 Dar daugiau, geležinkelio operatoriai neturi aukštos kokybės riedmenų, būtinų atlaikyti konkurenciją.

3.7.3 Regioninės geležinkelio paslaugų naujose valstybėse narėse vaidmuo yra dar didesnis, nei ES iš 15 valstybių. Jei tarptautinių keleivinių paslaugų reguliavimo panaikinimas neigiamai regioninių paslaugų teikimą, šis poveikis bus dar didesnis naujose valstybėse narėse. Tai pagreitintų geležinkelių nuosmukį, kuris vis dar santykinai sudaro didelę keleivinio transporto dalį.

4. Išvada

4.1 Ankstesnėse nuomonėse EESRK visada rėmė geležinkelio ūkio atgaivinimą Europoje ir nurodė būtinas sąlygas tam pasiekti:

— infrastruktūros plėtra ir kliūčių šalinimas;

— sąveikos tarp geležinkelio sistemų užtikrinimas;

— sąžiningos konkurencijos tarp transporto rūšių užtikrinimas;

— socialinių nuostatų ir geležinkelių saugos užtikrinimas.

4.2 EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares padėti užtikrinti, kad šios sąlygos būtų kaip galima greičiai įvykdytos.

4.3 EESRK pabrėžia keleivinio geležinkelio transporto svarbą užtikrinant žmonių mobilumo poreikius ir jo svarbą teikiant bendro ekonominio intereso paslaugas.

4.4 EESRK pripažįsta koks svarbus yra tinklo paslaugos teikėjas ir jo integracija su kitomis viešojo transporto rūšimis, užtikrinant visuomenės mobilumo interesą. Negalima leisti, kad šiai paslaugai kiltų pavojus.

4.5 EESRK tiki, kad bet koks sprendimas dėl tarptautinių keleivinių paslaugų reguliavimo panaikinimo turėtų būti pagrįstas plačiomis ir aiškiomis žiniomis apie bendrą poveikį geležinkelio keleiviniam transportui, o taip pat apie priemonių, dėl kurių priimtas sprendimas pirmame ir antrame geležinkelio paketuose, poveikį.

4.6 Todėl komitetas ragina Komisiją atlikti keleivinių paslaugų reguliavimo panaikinimo privalumų ir trūkumų adekvatorią *ex-ante* analizę. Analizė turėtų nagrinėti reguliavimo panaikinimo poveikį:

- regioninėms ir bendro intereso geležinkelio transportui, ypač mažose ir vidutinėse valstybėse narėse;
- paslaugų vartotojams kokybei;
- užimtumo ir darbo sąlygoms keleiviniame geležinkelio transporte;
- geležinkelio operatoriams naujose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse narėse.

4.7 EESRK ragina Komisiją pradžia pateikti ataskaitą apie rinkos atvėrimo geležinkelio krovinių pervežimo paslaugoms įgyvendinimą, kaip reikalauja direktyva 91/440/EEB (sutinamai su direktyvos 2004/51/EB pataisa).

4.8 EESRK atkreipia dėmesį, kad pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl valstybių narių veiksmų dėl viešųjų paslaugų reikalavimų ir viešųjų paslaugų sutarčių dėl keleivinio geležinkelio, kelių ir vidaus vandens transporto

sudarymo [COM(2000) 7 galutinio ir pataisyto pasiūlymu COM(2002) 107 galutiniu] vis dar nėra išnagrinėtas Taryboje. Šios direktyvos detalus pavidalas galėtų įtakoti taisykles dėl viešųjų paslaugų maršrutų apsaugos tarptautinių geležinkelio keleivinių paslaugų reguliavimo panaikinimo rėmuose.

4.9 Kokybės keleiviniuose maršrutuose pagerinimas didina šios transporto rūšies patrauklumą, kuris savo ruožtu prisideda prie Europos transporto politikos tikslo užtikrinti darnią transporto sistemą. Pagrindinė atsakomybė čia tenka geležinkelio operatoriams. Tačiau EESRK kritiškai žvelgia į priemones, kurios galėtų sumažinti dabartinius paslaugos kokybės standartus. Komitetas aukštai įvertintų priemones, skirtas didinti paslaugų kokybę.

4.10 EESRK mano, kad geresnio bendradarbiavimo tarp geležinkelio įmonių skatinimas būtų teisingas kelias gerinti paslaugų kokybę keleiviams, vykstantiems tarptautiniu geležinkelio keleiviniu transportu, ypač regioniniu tarptautiniu keleiviniu transportu.

4.11 EESRK labai sveikintų, jei Komisija pradėtų dialogą su Europos socialiniais partneriais dėl reguliavimo panaikinimo poveikio geležinkelio transportui, o taip pat ypač dėl užimtumo kiekybės ir kokybės.

4.12 Geležinkelio keleivinio transporto dalis bendrame keleiviniame transporte yra ženkliai didesnė naujose valstybėse narėse, nei ES iš 15 valstybių. Todėl EESRK mano, kad būtina ypač atkreipti dėmesį į pokyčius geležinkelio keleiviniame transporte naujose valstybėse narėse ir į poveikį dėl rinkos atvėrimo šiose šalyse. Šios didelės dalies išlaikymas yra visos Bendrijos interesas ir atitinka Transporto politikos baltosios knygos tikslus.

2005 m. vasario 9 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Anne-Marie SIGMUND

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės Priedas

(pagal darbo taisyklių 54 punkto trečią dalį)

Šie pakeitimų pasiūlymai, už kuriuos balsavo daugiau nei vienas ketvirtadalis skyriaus narių, buvo atmeti diskusijos eigoje.

3.1.4 punktas

Išbraukti.

Paiškinimas

Šis punktas neturi nieko bendro su geležinkelių dereguliacija. Nuomonėje maišomi du sektoriai, kurie susiję su Bendrijos geležinkelių plėtra.

Balsavimo rezultatai

Už: 58

Prieš: 80

Susilaikė: 7

3.1.6 punktas

Išbraukti paskutinį sakinį:

„... o taip pat pririnktų daug metų praktinės patirties, kol tai pradėtų veikti sklandžiai. EESRK paskelbė, kad remia pirmenybės suteikimą geležinkelio saugai. Tai apimtų Europos socialinės srities teisės aktų taikymą geležinkelių ~~ūkiui.~~“

Paiškinimas

Geležinkelių saugumą reguliuoja Direktyva 2004/49/EB.

Balsavimo rezultatai

Už: 52

Prieš: 93

Susilaikė: 5

3.2.3 punktas

Taip pakeisti tekstą:

„EESRK nuomone, patartina prieš paskelbiant išstudijuoti šios ataskaitos turinį, tam, kad direktyvą būtų galima pakeisti ar papildyti.“

Paiškinimas

Iš tikrųjų dabartinė redakcija stabdo teisės aktų leidybos procesą, sukurdamas tam tikrą teisinį netikrumą, kuris yra žalingas visoms suinteresuotoms šalims — įmonėms, darbuotojams ir vartotojams.

Atrodytų, kad būtų geriau ir konstruktyviau parodyti aiškų pasiryžimą atsižvelgti į išvadas ir, jei reikia, iš dalies pakeisti pasiūlymą.

Tokiu būdu visas procesas būtų dinamiškas ir atviras.

Balsavimo rezultatai

Už: 54

Prieš: 92

Susilaikė: 9

3.4.7 ir 3.4.8 punktai

Pakeisti šiuos punktus vienu 3.4.7 punktu.

„Kai naujas pasiūlymas pakeisti reglamentą (EEB) Nr. 1191/69 bus pateiktas Ministrų Tarybai ir Europos Parlamentui, turėtų būti aptartos teksto pasekmės geležinkelių transporto keleivių paslaugoms ir viešųjų paslaugų transporto balansui“

Paaiškinimas

Dabartinėje redakcijoje kalbama apie nebeegzistuojančią padėtį. Komisija parengė naują tekstą, kuris birželį gali būti pateiktas Transporto tarybai. Neįmanoma nuspėti, kokio įvertinimo jis susilauks Ministrų Taryboje ir Europos Parlamente.

Siūloma redakcija yra konstruktyvesnė.

Balsavimo rezultatai

Už: 68

Prieš: 90

Susilaikė: 8

3.6 punktas

Išbraukti.

Paaiškinimas

Dabartinėje redakcijoje kalbama apie nebeegzistuojančią padėtį. Komisija parengė naują tekstą, kuris birželį gali būti pateiktas Transporto tarybai. Neįmanoma nuspėti, kokio įvertinimo jis susilauks Ministrų Taryboje ir Europos Parlamente.

Siūloma redakcija yra konstruktyvesnė.

Balsavimo rezultatai

Už: 66

Prieš: 102

Susilaikė: 6

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl Bendrijos geležinkelių tinkle lokomotyvus bei traukinius valdančios traukinių įgulos sertifikavimo

COM(2004) 142 galutinis — 2004/0048 (COD)

(2005/C 221/14)

Pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 71 straipsnį, 2004 m. balandžio 28 d. Taryba nusprendė konsultuotis su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl: Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl Bendrijos geležinkelių tinkle lokomotyvus bei traukinius valdančios traukinių įgulos sertifikavimo

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už parengiamąjį komiteto darbą šiuo klausimu, 2005 m. sausio 17 d. patvirtino nuomonę. Pranešėjas buvo **p. Chagas**.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 414-os plenarinės sesijos metu (2005 m. vasario 9 d. posėdyje) 127 nariams balsavus „už“, 25 — „prieš“ ir 26 susilaikius priėmė šią nuomonę.

1. Įžanga

1.1 Dabartinis pasiūlymas sudaro dalį **trečiojo geležinkelių paketo**, kurį Komisija priėmė 2004 m. kovo 3 d. Kitos dalys yra:

— direktyvos 91/440/EEB pataisa: tarptautinio geležinkelio keleivinio transporto liberalizacija (COM(2004) 139 galutinis);

— Pasiūlymas priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl tarptautinio geležinkelio keleivių teisių ir pareigų (COM(2004) 143 galutinis);

— Pasiūlymas priimti reglamentą dėl kompensacijos ir kokybės reikalavimų krovinių pervežimo geležinkeliais paslaugoms (COM(2004) 144 galutinis);

ir

— Komisijos pranešimas dėl tolimesnės Europos geležinkelių sistemos integracijos (COM(2004) 140 galutinis);

— Komisijos personalo darbo ataskaita dėl laipsniško rinkos atvėrimo tarptautinių keleivių paslaugoms geležinkelių (SEC(2004) 236).

1.2 **Pirmasis geležinkelio paketas** (taip pat vadinamas infrastruktūros paketu) įsigaliojo 2001 m. kovo 15 d. ir turėjo būti perkeltas į nacionalinę teisę iki 2003 m. kovo 15 d. Jį sudaro šios dalys:

— direktyvos 91/440/EEB pataisa, tame tarpe laisvos rinkos prieiga tarptautiniam krovinių pervežimui transeuropiniu krovinių pervežimo geležinkelių tinklu iki 2003 m. kovo 15 d. ir viso tarptautinio krovinių pervežimo geležinkelių liberalizavimas iki 2008 m. kovo 15 d. ⁽¹⁾;

— direktyvos dėl Europos Sąjungos licenzijos geležinkelio įmonėms apimties išplėtimas (direktyvos 95/18/EB pataisa) ⁽²⁾;

— nuostatų dėl geležinkelio infrastruktūros pajėgumų skyrimo ir infrastruktūros mokesčių taikymo bei saugos sertifikavimo harmonizavimas (vietoje direktyvos 95/19/EB) ⁽³⁾.

1.3 Europos Komisija 2003 m. spalio mėn. padavė devynias valstybes nares į Europos Teisingumo Teismą dėl jų nesugebėjimo pranešti apie pirmojo geležinkelio paketo perkėlimą į nacionalinę teisę. Penkios šalys iki 2004 m. gegužės mėn. vis dar nebuvo pranešusios, o dvi valstybės narės tik dalinai buvo perkėlusios šias nuostatas į nacionalinę teisę.

⁽¹⁾ Direktyva 2001/12/EB – OL L 75, 2001 03 15, p. 1 – EESRK nuomonė – OL C 209, 1999 07 22, p. 22.

⁽²⁾ Direktyva 2001/13/EB – OL L 75, 2001 03 15, p. 26 – EESRK nuomonė – OL C 209, 1999 07 22, p. 22.

⁽³⁾ Direktyva 2001/14/EB – OL L 75, 2001 03 15, p. 29 – EESRK nuomonė – OL C 209, 1999 07 22, p. 22.

1.4 **Antrasis geležinkelio paketas** buvo paskelbtas Europos Bendrijos Oficialiame žurnale 2004 m. balandžio 30 d. ir jį privaloma perkelti į nacionalinę teisę iki 2006 m. balandžio 30 d. Jį sudaro šios dalys:

- direktyvos 91/440/EEB pataisa: laisvo patekimo į rinką tarp tautiniam geležinkelio krovinių pervežimo eismui iki 2006 m. sausio 1 d. ir vidaus geležinkelio krovinių pervežimo eismo, tame tarpe kabotažo, liberalizavimo nuo 2007 sausio 1 d. paankstinimas ⁽¹⁾;
- direktyva dėl Bendrijos geležinkelių saugos ⁽²⁾;
- reglamentas dėl Europos geležinkelio agentūros įsteigimo ⁽³⁾;
- direktyvų dėl greitaeigių geležinkelių sistemos (96/48/EB) ir įprastinės geležinkelio sistemos (2001/16/EB) sąveikos pataisos ⁽⁴⁾.

1.5 Pirmasis ir antrasis geležinkelio paketai sudarė teisinę bazę krovinių pervežimo geležinkeliu bendros rinkos sukūrimui. Priemonės apima prieigą prie rinkos, geležinkelio operatorių licenzijavimą ir saugos sertifikavimą, prieigą prie infrastruktūros ir mokesčių už jos naudojimą apskaičiavimą, geležinkelio saugos teisinių pagrindų sukūrimą, o taip pat priemones, skirtas užtikrinti geležinkelio sistemos techninę sąveiką.

1.6 Kaip EESRK jau nurodė savo nuomonėje dėl antrojo geležinkelių paketo ⁽⁵⁾, pagal šiuos naujus teisinius pagrindus reikia visiškai reorganizuoti šį sektorių ir įsteigti naujas valdžios institucijas bei nustatyti kompetenciją.

1.7 **Socialinės nuostatos** dėl personalo, atliekančio saugai kritiškai svarbias pareigas, apmokymo ir darbo sąlygų yra neadekvačiai sprendžiamos arba visai nesprenžiamos šiuose pagrinduose.

1.8 Europos socialiniai partneriai geležinkelio sektoriuje, Europos geležinkelių bendruomenė (EGB) ir Europos transporto darbuotojų federacija (ETF) 2004 m. sausio 17 d. pasirašė Europos susitarimus dėl:

- 1) Europos traukinio vairuotojo pažymėjimo įvedimo traukinių vairuotojams, kai teikiamos paslaugos per sienas;
- 2) Traukinių įgulų darbo sąlygų tam tikrų aspektų, kai teikiamos paslaugos per sienas.

⁽¹⁾ Direktyva 2004/51/EB – OL L 164, 2004 04 30, p. 164 – EESRK nuomonė – OL C 61, 2003 03 14, p. 131.

⁽²⁾ Direktyva 2004/49/EB – OL L 164, 2004 04 30, p. 44 – EESRK nuomonė – OL C 61, 2003 03 14, p. 131

⁽³⁾ Reglamentas (EB) Nr. 881/2004 – OL L 164, 2004 04 30, p. 1 – EESRK nuomonė – OL C 61, 2003 03 14, p. 131

⁽⁴⁾ Direktyva 2004/50/EB – OL L 164, 2004 04 30, p. 114 – EESRK nuomonė – OL C 61, 2003 03 14, p. 131

⁽⁵⁾ OL C 61 2003 03 14, p. 131

1.9 Dabartinis pasiūlymas iš dalies atspindi socialinių partnerių susitarimą dėl Europos traukinių vairuotojo pažymėjimo įvedimo.

1.10 Europos Komisija pranešė EESRK, kad Europos socialiniai partneriai oficialiai kreipėsi, kad susitarimas dėl darbo sąlygų (darbo ir poilsio laikotarpių) būtų įgyvendintas Tarybos sprendimo forma. Komisija šiuo metu nagrinėja šį prašymą.

2. Europos Komisijos pasiūlymas

2.1 Komisija pagrindė šios direktyvos projektą poreikiu gerinti sąveiką ir personalo valdymą. Tikslas yra palengvinti leidimų išdavimą geležinkelio įmonėms, tuo pačiu išlaikant aukštą saugos lygį ir garantuojant laisvą darbuotojų judėjimą.

2.2 Komisija taip pat cituoja Europos socialinių partnerių siekinius, kaip:

- garantuoti traukinių įgulų aukštą kvalifikaciją išlaikant ir gerinant saugos lygius; ir

- mažinti socialinio dempingo pavojų.

2.3 Komisija siūlo traukinių vairuotojų sertifikavimo procesą, paremtą vienodais minimaliais Europos Sąjungos standartais. Tarptautiniuose maršrutuose dirbantys traukinių vairuotojai bus sertifikuoti pirmiausiai iki 2010 m., o po jų iki 2015 m. seks visi kiti vairuotojai, dirbantys nacionaliniuose maršrutuose.

2.4 Komisijos teigimu pirmas etapas apims maždaug 10 000 vairuotojų Bendrijoje, o antras — apie 200 000 vairuotojų.

2.5 Komisija taip pat siūlo sertifikavimo procesą kitam traukinio personalui, netiesiogiai dalyvaujančiam traukinio valdyme. Tačiau direktyvos projekte nėra jokių konkrečių nuostatų šiuo klausimu, o ypač nėra jokių nuostatų dėl kitam traukinio personalui reikalingų įgūdžių lygių. Reikia atsižvelgti į direktyvoje išdėstytus principus. Kvalifikacijos reikalavimus vėliau nustatys Europos geležinkelių agentūra arba jie bus apibrėžti Sąveikos techninėse specifikacijose.

2.6 Direktyvos projektas nusistato dviejų dalių sertifikavimo procesą:

- 1) kompetentingos valstybinės institucijos išduodamas ir visoje Bendrijoje pripažįstamas Europos vairuotojo pažymėjimas yra traukinio vairuotojo nuosavybė ir patvirtina atitiktą pagrindiniams reikalavimams ir pagrindinės kvalifikacijos įgytį;
- 2) geležinkelio įmonės išduodamas harmonizuotas papildomas pažymėjimas lieka įmonės nuosavybe ir patvirtina su įmone ar infrastruktūra susijusias specialias žinias.

2.7 Kompetentingos valstybinės institucijos ir geležinkelio įmonės turi vesti registrus, parodančius atitinkamą kvalifikaciją ir jos atnaujinimą, o taip pat pažymėjimų ir harmonizuotų papildomų pažymėjimų sustabdymą ir papildymą.

2.8 Yra siūlomos trys traukinių vairuotojų kategorijos: (A) manevrinių lokomotyvų ir darbinių traukinių, (B) keleivinių traukinių, ir (C) prekinų traukinių.

2.9 Minimalus amžius yra 20 m., nors amžiaus riba gali būti sumažinta iki 18 m., kai vairuotojai dirba tik nacionaliniuose maršrutuose.

2.10 Projekte yra nuostatos dėl pažymėjimų ir harmonizuotų papildomų pažymėjimų papildymo ir atnaujinimo, o taip pat nuolatinių patikrų vykdymo, siekiant užtikrinti, kad pažymėjimų turėtojai ir toliau atitiktų nustatytas sąlygas, o taip pat nuostatos dėl jų panaikino bei galimybių apskūsti tokius sprendimus. Tai pat numatytos inspekcijos ir baudos.

2.11 Pasiūlyme taip pat yra nuostatos dėl prieigos prie mokymo, egzaminų bei dėl mokymo sistemų ir procedūrų įvertinimo.

2.12 Pirmas priedas skirtas Bendrijos pavyzdiniam pažymėjimui ir papildomam pažymėjimui, o II—VII prieduose išdėstytos vairuotojų pareigos, medicininiai/psichologiniai egzaminai ir profesinė kvalifikacija.

2.13 Europos geležinkelių agentūra bus įpareigota pateikti ataskaitą iki 2010 m. pabaigos, kurioje turės išnagrinėti galimybę įdiegti lustinę kortelę.

3. Komisijos pasiūlymo įvertinimas

3.1 Pagrindinės pastabos

3.1.1 EESRK iš esmės sveikina pasiūlymą.

3.1.2 Traukinių vairuotojai ir kitas personalas, atliekantis saugai kritiškai svarbias užduotis, turi didžiulę atsakomybę už eismo, personalo, keleivių ir prekių saugą. Liberalizuotoje geležinkelio rinkoje bendros nuostatos privalo užtikrinti aukštą kvalifikacijos lygį.

3.1.3 Harmonizuotos minimalios nuostatos taip pat palengvina personalo panaudojimą per sienas⁽¹⁾. Tačiau skirtumai valstybių narių darbo sistemose ir saugos nuostatose ypač trukdo panaudoti personalą per sienas ir tai tęsis dar daugelį metų. Šie skirtumai bei skirtingų kalbų buvimas kelia didelius papildomus reikalavimus personalo kvalifikacijai.

3.1.4 EESRK taip pat atkreipia dėmesį, kad aukštas kvalifikacijos lygis ir tai patvirtinantis sertifikavimo procesas padeda užtikrinti tolesnį šios profesijos pripažinimą ir patrauklumą. Tai labai svarbu profesijai, kurios darbo valandos nėra patrauklios ir darbo vietos išlaikymas padaugėjus užimtumo agentūrų skaičiui nėra užtikrintas. Kelių transporto ar vidaus vandens kelių sektorių įmonės jau dabar skundžiasi, kad labai sunku rasti personalą. Šios direktyvos tikslas negali būti mokymo trukmės mažinimas.

3.1.5 Tradicinės save reglamentuojančios geležinkelio įmonės buvo visiškai atsakingos už personalo mokymą ir kvalifikacijos lygius, bei saugų paslaugų teikimą. Tai leido pasiekti aukštą kvalifikacijos lygį, o geležinkeliai tapo viena iš saugiausių transporto rūšių.

3.1.6 Būtinai atsargumas siekiant užtikrinti, kad šios direktyvos siekinys lemtų didesnę mobilumą tarp traukinių vairuotojų ir prieigą prie mokymo įstaigų be jokios diskriminacijos, o ne situaciją, kurioje mažėtų mokymo kokybė ir mokymo išlaidos perkeliama darbo jėgai.

(¹) Tačiau reikėtų pabrėžti, kad traukinių vairuotojų ir įgulų pasikeitimas trunka tik keletą minučių pasienyje (pvz., aštuonias minutes Brenner pasienio punkte). Krovinių sektoriuje sustojimai pasienyje yra daugiau susiję su kitais veiksniais, kaip dokumentų patikra ar riedmenų patikrinimas.

3.2 Individualios nuostatos

3.2.1 Sertifikavimo apimtis ir įvedimas

3.2.1.1 EESRK remia laipsnišką sertifikavimo įvedimą **tarptautiniam ir nacionaliniam eismui**. Tai leistų įmonėms išskirti operacijas.

3.2.1.2 Tačiau 34 straipsnyje nustatytas **grafikas** (2008–2010 m. eismui per sienas ir 2010–2015 m. vairuotojams, dirbantiems nacionaliniuose maršrutuose) stebina. Traukinių vairuotojų sertifikavimas turėtų įvykti iki to laiko, nes tarptautinio krovinių pervežimo eismo liberalizavimas bus vykdomas nuo 2003/2006 m., o nacionalinis eismas bus liberalizuotas nuo 2007 m.

3.2.1.3 EESRK taip pat sveikina **traukinio įgulų sertifikavimą**. Saugos funkcijas vykdančias personalas atlieka svarbų vaidmenį geležinkelio saugos atžvilgiu. Tačiau pasiūlytas apibrėžimas nesuprantamas: „Išskyrus vairuotoją, bet kuris personalo narys, esantis lokomotyve ar traukinyje ir netiesiogiai dalyvaujantis lokomotyvo ar traukinio valdyme“ (25 straipsnis). Geriau būtų kalbėti apie traukinio įgulos narius, kurie vykdo saugos užduotis. EESRK mano, kad geriau ši direktyva taip pat nurodytų kokias užduotis turi atlikti šios kategorijos personalas bei jam reikalingą kvalifikaciją.

3.2.2 Traukinių vairuotojų kategorijos

3.2.2.1 Yra pasiūlytos trys „**vairuotojo pažymėjimo kategorijos**“ — manevrinių lokomotyvų ir darbinių traukinių; keleivių pervežimo; ir prekių pervežimo (4 str. 2 dalis). Keleivinio ir krovinio eismo atskyrimas nėra praktiškas, ir jo atskirumui nėra jokios svarbios priežasties. Mokymas ir tenkantis realus darbas yra vienodas. Bus išduodami atskiri sertifikatai, skirti patvirtinti žinias apie naudojamus lokomotyvus, tačiau dažnai lokomotyvai yra tie patys. Pakanka dviejų kategorijos, pagrįstų saugos reikalavimais: uždaroje linijoje veikiančios lokomotyvai (traukinių paskirstymo stotys, statybų aikštelės) ir atviroje linijoje veikiančios lokomotyvai (pagrindinių linijų traukinių vairuotojai).

3.2.2.2 EESRK taip pat mano, kad labiau derėtų ant vairuotojo pažymėjimo nurodyti kategoriją, o ne ant papildomo pažymėjimo.

3.2.3 Minimalus amžius ir profesinė patirtis

3.2.3.1 Direktyvos projektas nurodo **minimalų amžių** 20 m., nors valstybė narė gali išduoti tik jos teritorijoje galiojantį pažymėjimą nuo 18 m. amžiaus (8 str.). Daugelyje valstybių narių⁽¹⁾ minimalus amžius yra 21 m. Todėl direktyva sumažintų minimalų amžių, bent jau eismo per sienas atžvilgiu.

3.2.3.2 EESRK mano, kad minimalus amžius turėtų būti nustatytas ties 21 m. riba. Eismas per sienas kelia daugiau reikalavimų ir jam reikia labiau kvalifikuoto personalo. Šis reikalavimas dėl amžiaus taip pat suderinamas su galimybe nustatyti žemesnę amžiaus ribą nacionaliniam eismui.

3.2.3.3 EESRK taip pat sveikina reikalavimą dėl trejų metų **profesinės patirties** dirbus nacionalinių pagrindinių linijų vairuotoju, kad būtų leista dirbti vairuotoju tarptautiniame eisme. Panaši nuostata dėl nacionalinio eismo jau įtraukta į 10 str. Geležinkelio įmonių, teikiančių tik tarptautines geležinkelio transporto paslaugas, atveju, vairuotojai galėtų įgyti reikiamą patirtį bendradarbiaudami su kitomis geležinkelio įmonėmis, teikiančiomis nacionalines paslaugas.

3.2.4 Sertifikavimo proceso struktūra

3.2.4.1 Komisija siūlo **dvejų dalių sertifikavimo procesą**: Europos vairuotojo pažymėjimą išduos atitinkama valdžios institucija ir jis pripažįstamas visoje Europoje, o harmonizuotą sertifikatą išduos geležinkelio įmonės. Procesas buvo padalintas į dvi dalis, nes per daug sudėtinga ir brangu įdiegti pradžioje planuotą vairuotojo pažymėjimą su lustine kortele.

3.2.4.2 Apskritai EESRK sutinka su Komisijos pasiūlyta struktūra. Tačiau dviejų dokumentų naudojimas gali kelti sumaištį. Tai ypač taikytina **žinioms apie infrastruktūrą**. Reikėtų aiškiai atskirti žinias apie konkrečiai infrastruktūrai taikomas veikimo ir saugos nuostatas ir žinias apie linijas ir vietas. Nors žinios apie vienam ar keliems infrastruktūros tinklams taikomas nuostatas turėtų būti patvirtintos vairuotojo pažymėjime, tačiau žinios apie linijas ir vietas, kurios turi būti nuolat atnaujinamos, turėtų būti patvirtintos harmonizuotame papildomame pažymėjime.

3.2.4.3 Dvejų dalių sertifikavimo procesas galimas pereinamoju laikotarpiu. Tačiau galutinis tikslas yra išduoti bendrą dokumentą su lustine kortele, kuris patvirtintų turėtojo pagrindines žinias bei žinias, susijusias su konkrečia įmone, ir to nereikėtų pamiršti.

⁽¹⁾ Pavyzdžiui, Austrijoje, Danijoje, Nyderlanduose, Vokietijoje ir Norvegijoje

3.2.5 Egzaminuotojų ir mokymo įstaigų akreditacija

3.2.5.1 Europos geležinkelių agentūra bus įpareigota nustatyti instruktorių, egzaminuotojų ir mokymo įstaigų akreditacijos kriterijus. EESRK mano, kad tai turi būti praktiškas sprendimas, tačiau direktyva nėra aiški kai kuriais klausimais. Nėra aiškiai pasakyta, kuriuos testus atliks akredituotas egzaminuotojas ir kuriuos įgūdžius tvirtins pati geležinkelio įmonė be akredituoto egzaminuotojo. Taip pat nėra aiškiai pasakyta, kad žinių apie konkrečios infrastruktūros darbą ir saugos sistemą tikrinimą atliks konkrečioje valstybėje narėje akredituotas egzaminuotojas.

3.2.6 Profesinė kvalifikacija ir medicininiai/psichologiniai reikalavimai

3.2.6.1 Direktyvos projekto prieduose nurodytos traukinių vairuotojų pareigos, reikalingos bendros ir specialios žinios, ir medicininiai/psichologiniai reikalavimai. Apskritai Komisija vadovavosi pozicija, kurią nustatė socialinių partnerių susitarimas dėl Europos traukinių vairuotojo pažymėjimo įvedimo.

3.2.6.2 EESRK sveikina Komisijos sprendimą pasiremti socialinių partnerių nustatytais profesiniais ir medicininiais/psichologiniais reikalavimais. Tai garantuos aukštą kvalifikacijos lygį, kuris bus naudingas eismo saugai. EESRK apskritai galvoja, kad traukinio vairuotojo sertifikavimui reikalinga kvalifikacija ir reikalavimai turėtų būti nurodyti pačioje direktyvoje.

3.2.6.3 Priedų pataisas atliks valstybių narių atstovų komitetas, kuris taip pat atsakingas už sąveikos techninių specifikacijų priėmimą (STS). Konsultavimasis su socialiniais partneriais bus privalomas klausimais, susijusiais su kvalifikacija ir profesine bei sveikatos apsauga sąveikos direktyvų pagrindais. Kadangi direktyvos priedai dėl traukinių įgūlių sertifikavimo pagrįsti Europos socialinių partnerių pateiktais apibrėžimais, būtų logiška, kad šie socialiniai partneriai dalyvautų rengiant priedų pataisas. EESRK reikalauja, kad tokia nuostata būtų įtraukta į direktyvą.

3.2.7 Nuolatinės patikros

3.2.7.1 Tam tikros žinios turi būti nuolat tikrinamos, siekiant užtikrinti traukinio vairuotojo pažymėjimo ar harmonizuoto pažymėjimo išsaugojimą.

3.2.7.2 Nuolatinė medicininė patikrų atžvilgiu Komisija vadovavosi Europos socialinių partnerių susitarimu.

3.2.7.3 EESRK norėtų atkreipti dėmesį į psichologinės pagalbos poreikį po geležinkelio avarių, kuriose dalyvauja žmonės (neretai tai savižudžiai, puolantys po traukiniu). Šis klausimas direktyvoje praleistas (14 str. kartu su III priedu).

3.2.7.4 Pasiūlymas yra per daug netikslus nuolatinio žinių apie linijas atnaujinimo atžvilgiu. Turėtų būti aiškiai nurodyta, kad žinių apie linijas sertifikavimas baigiasi, jei linija nebuvo važiuota vienerius metus.

3.2.7.5 Direktyva nieko nesako apie pastoviais laiko tarpais atliekamą traukinių vairuotojų tolesnį mokymą bendrų žinių srityje. Šiuo klausimu yra pasisakyta Europos socialinių partnerių susitarime. EESRK rekomenduoja, kad, sutinkamai su šiuo susitarimu, direktyva turėtų nustatyti, kad reikia vystyti ir kasmet atnaujinti bendrą žinių lygį.

3.2.8 Pažymėjimų panaikinimas

3.2.8.1 Direktyva numato, kad traukinių vairuotojai turi pranešti kompetentingoms valdžios institucijoms, jei jie nebeatitinka jų pareigų atlikimui keliamų sąlygų. Tai prilygsta vairuotojų atsistatydinimui savo iniciatyva, ko jie patys negali padaryti. Tik akredituotas darbo srities gydytojas gali priimti šį sprendimą ir pranešti apie tai įmonei. O įmonė privalo apie tai pranešti valdžios institucijoms.

3.2.8.2 Direktyva nenustato procedūros, kaip atgauti atimtą pažymėjimą.

4. Pasiūlymas priimti direktyvą dėl traukinių įgūlių sertifikavimo ir Europos socialinių partnerių susitarimo dėl Europos traukinių vairuotojo pažymėjimo įvedimo

4.1 EESRK sveikina tai, kad Europos socialiniai partneriai EGB ir ETF — patys ėmėsi veiksmų ir jau pasiūlė tarptautiniuose maršrutuose dirbančių traukinių vairuotojų pažymėjimų išdavimo sistemą.

4.2 Susitarimo privalumas yra tame, kad EGB narėmis esančių įmonių darbuotojams bus anksčiau suteikta aukšta kvalifikacija ir nereiks laukti iki 2010 m. Šios įmonės neturi patirti tokių nuostolių kaip įmonės, kurios netaiko susitarimo.

4.3 EESRK mano, kad privaloma visiškai atsižvelgti į Europos socialinių partnerių susitarimą srityse, kurios persidengia su direktyvos apimtimi.

4.4 Europos socialinių partnerių susitarime preziumuojama, kad traukinių vairuotojai visada turės tam tikros formos nacionalinį pažymėjimą, todėl nereglamentuoja šio klausimo. Tai pagrįsta tradicinių geležinkelio įmonių daugiamete bendradarbiavimo maršrutuose patirtimi.

4.5 Socialinių partnerių susitarime numatytas Europos traukinio vairuotojo pažymėjimas yra papildomas pažymėjimas, liudijantis apie papildomas žinias, reikalingas vairuoti traukinį kitos šalies infrastruktūroje. Ji išduoda įmonė ir jis yra įmonės nuosavybė.

4.6 Direktyvoje siūlomas harmonizuotas papildomas pažymėjimas daugmaž atitinka Europos traukinio vairuotojo pažymėjimą.

4.7 EESRK prašo, kad Komisija ištirtų, kokia apimtimi socialinių partnerių susitarime numatytas Europos traukinio vairuotojo pažymėjimas gali būti pripažintas lygiaverčiu harmonizuotam papildomam pažymėjimui pereinamuoju laikotarpiu, kad padėti įmonėms, kurios jau aktyviai veikia šiuo klausimu. Direktyvoje turėtų būti nuostata šiuo klausimu.

4.8 EESRK mano, kad įmonės, kurios prisijungė prie socialinių partnerių susitarimo, atsidurs prastesnėje padėtyje negu įmonės, naudojantios direktyvos nustatytą sertifikavimo sistemą, nes tolesnis profesinių žinių suteikimas turui būti užtikrinamas kasmet pagal susitarimo sąlygas, tačiau ši nuostata nėra įtraukta į direktyvos projektą, nors yra labai svarbi kvalifikacijos lygio išlaikymui.

5. Išvados

5.1 EESRK taip pat sveikina pasiūlymą priimti direktyvą dėl traukinio įgulų sertifikavimo. Komitetas apgailestauja, kad ši socialinė priemonė pateikiama kaip Europos Sąjungos krovinių pervežimo geležinkeliu sektoriaus liberalizavimo teisės aktų nuostatų grandinės paskutinė grandis.

5.2 Traukinių vairuotojai ir įgulos atlieka savo vaidmenį saugos srityje. Traukinių vairuotojų ir įgulų sertifikavimas privalo užtikrinti, kad jie būtų itin kvalifikuoti.

5.3 EESRK susirūpinimą kelia didžiulis laiko tarpas tarp visiško krovinių pervežimo geležinkeliu rinkos atvėrimo ir terminų dėl sertifikavimo įvedimo, bei prašo, kad Komisija imtųsi visų žingsnių sumažinant šį atotrūkį.

5.4 Todėl EESRK prašo, kad Taryba ir Europos Parlamentas pašalintų direktyvos dėl traukinių įgulų sertifikavimo projektą iš trečiojo paketo ir šį klausimą spręstų atskirai, kad būtų išvengta tolesnės delsos. Europos Parlamentas ir Taryba turėtų priimti direktyvą greitai ir prioritetu tvarka.

5.5 Tai jie turėtų atlikti atsižvelgdami į EESRK nuomonę ir joje pasiūlytus pakeitimus.

5.6 EESRK sveikina Europos socialinių partnerių susitarimą dėl traukinių įgulų darbo sąlygų tam tikrų aspektų, kai teikiamos paslaugos per sienas. Komitetas prašo, kad Komisija pateiktų susitarimą Tarybai dėl sprendimo priėmimo ir rekomenduoja Tarybai priimti pasiūlymą.

2005 m. vasario 9 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės Priedas

(pagal darbo taisyklių 54 punkto trečią dalį)

Šie pakeitimų pasiūlymai, už kuriuos balsavo daugiau nei vienas ketvirtadalis skyriaus narių, buvo atmesti diskusijos eigoje.

3.2.3.3 punktas

Išbraukti.

Paaiškinimas

Pasiūlyme dėl direktyvos numatomas dvejopas sertifikavimo procesas:

- visoje Bendrijoje pripažintas Europos vairuotojo pažymėjimas,
- suderintas papildomas sertifikatas, patvirtinantis konkrečias, su įmone ar infrastruktūra susijusias žinias.

Direktyva taip pat nustato nuostatas dėl vairuotojo pažymėjimų ir suderintų papildomų sertifikatų dalinio pakeitimo ir pratęsimo, ir numato reguliarius patikrinimus, siekiant užtikrinti, kad jų turėtojai atitinka nustatytus reikalavimus.

Suderinto papildomo sertifikato tikslas yra nustatyti vairuotojo igūdžius ir patvirtinti, kad vairuotojas pažįsta konkretų (-čius) maršrutą (-tus).

Todėl nėra būtina nustatyti papildomą trejų metų bandomąjį laikotarpį tarptautinio vežimo vairuotojams, kuris, remiantis 3.2.3.3 punktu, būtų pridedamas prie dvejų metų, kurių vairuotojams gali reikėti iš manevrinių lokomotyvų kategorijos pereiti į nacionalinių pagrindinių traukinių (keleivinių ir prekinųjų) kategorijas.

Šis reikalavimas, kuris būtų tolygus penkerių metų bandomojo laikotarpio įvedimui, sumenkintų suderinto papildomo sertifikato vertę ir prieštarautų ketinimui supaprastinti tarpvalstybinę sąveiką. Jo rezultatas arba tikslas būtų sustabdyta tarpvalstybinių geležinkelio susisiekimo linijų plėtra ir tobulinimas.

Pagaliau, nereikia nustatinėti skirtingų reikalavimų mašinistams, dirbantiems nacionaliniuose maršrutuose, ir mašinistams, dirbantiems tarptautiniame tinkle, kadangi suderintas papildomas sertifikatas bet koku atveju garantuoja igūdžius ir tinklo žinias.

Dėl šių priežasčių 3.2.3.3 punktas neturi pagrindo. Jį reikėtų išbraukti.

Balsavimo rezultatai:

Už: 59

Prieš: 100

Susilaikė: 11

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo parengti Tarybos reglamentą, numatantį bendrųjų preferencinių muitų tarifų sistemos taikymą

KOM(2004) 699 galutinis — 2004/0242 (CNS)

(2005/C 221/15)

2004 m. lapkričio 10 d. Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl Pasiūlymo parengti Tarybos reglamentą, numatantį taikyti bendrųjų preferencinių muitų tarifų sistemą.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu rengimą, 2005 m. sausio 12 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas — **p. Pezzini**.

2005 m. vasario 9-10 d. įvykusios 414-osios plenarinės sesijos metu (vasario 9 d. posėdis), Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę, 132 nariams balsavus „už“, 1 — „prieš“ ir 3 susilaikius.

1. Įžanga

1.1 2001 m. gruodžio 10 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2501/2001⁽¹⁾, numatančio daugiametės bendrųjų preferencinių muitų tarifų sistemos (BPS) taikymą, galiojimas baigiasi 2005 m. gruodžio 31 d. 2004 m. liepą Komisija priėmė gaires⁽²⁾ dėl BPS vaidmens per ateinančių dešimties metų laikotarpį nuo 2006 m. sausio 1 d. iki 2015 d. gruodžio 31 d. Dabar ji paskelbė savo pasiūlymus⁽³⁾ dėl reglamento įgyvendinimo.

1.1.1 1994 m. ankstesnėse gairėse⁽⁴⁾ 1994-2005 m. dešimties metų laikotarpiui ir jų įgyvendinimo reglamentuose numatyta nemažai svarbių pakeitimų, tokių kaip tarifų diferenciacija pagal prekių „jautrumą“, perkėlimas į aukštesnį lygį ir specialios skatinančios priemonės. 2001 m. mažiausiai išsivysčiusiems šalims (MIŠ) buvo parengta speciali, neribotos trukmės priemonė „Viskas išskyrus ginklus“ (EBA). Patirtis parodė, kad kai kurios šios priemonės praktiškai įgyvendinamos gerai ir turėtų būti toliau taikomos, tačiau kitos turėtų būti pakoreguotos atsižvelgus į įgytą patirtį.

1.1.2 Bendrija pagal BPS nuo 1971 m. besivystančioms šalims suteikė prekybos lengvatas. Prekybos politika yra labai svarbus veiksnys ES santykiams su kitomis šalimis. BPS sistema yra tos politikos dalis ir turi atitikti bei susieti plėtros politikos tikslus. Dėl to ji turi atitikti PPO reikalavimus, o svarbiausia GATT 1979 m. įteisinantį straipsnį. Ji taip pat turi atitikti Dohos plėtros darbotvarkę. Svarbiausias prioritetas — padėti besivystančioms šalims pasinaudoti globalizacijos teikiama nauda, ypač susiejant prekybą su darniu vystymusi. Esant tokioms sąlygoms, manoma, kad darnų vystymąsi sudaro tokie įvairūs aspektai kaip pagrindinės žmogaus ir darbo teisės, geras

valdymas ir gamtos apsauga. Be to, už kovą su narkotikais atsako visos šalys.

1.2 Komisija išsamiai tarėsi dėl savo gairių ateinančiam dešimties metų laikotarpiui nuo tada, kai jos buvo pirmą kartą paskelbtos. Tačiau dėl reikalaujamų specialių statistikos duomenų, poveikio vertinimai buvo atliekami viduje. Reglamentui išgaliojus, Komisija įvertins poveikį ES atokiausiems regionams.

1.3 Nenumatoma, kad pasiūlymo projekte išdėstyti pakeitimai lemtų didelį pajamų iš muito mokesčių metinį praradimą, palyginti su dabartine padėtimi.

2. Komisijos pasiūlymai

2.1 Pasiūlymuose numatyta supaprastinti dabartinę sistemą sumažinant priemonių skaičių nuo penkių iki trijų; tai buvo pasiekta įgyvendinus vieną bendrą skatinančią priemonę, pakeičiančią tris specialias skatinančias priemones, šiuo metu taikomas darbo teisėms apginti, aplinkai saugoti ir kovai su narkotikų gamyba ir nelegalia prekyba. Siūlomą sistemą sudaro:

- bendra priemonė;
- speciali skatinanti priemonė (SSP) dėl darnaus vystymosi; ir
- speciali priemonė (EBA) mažiausiai išsivysčiusiems šalims.

2.2 Papildoma supaprastinimo priemonė būtų įgyvendinta iš naudos gavėjų sąrašo išbraukus tas šalis, kurios šiuo metu lengvatinė tvarka gali patekti į Bendrijos rinką pagal dvišalių, regioninių ar kitų laisvosios prekybos susitarimų (LPS) sąlygas. Bendrija užtikrintų, jog nė viena šalis nepatirtų nuostolių dėl šios priemonės įtraukiant į atitinkamą LPS lengvatas už kurias nors konkrečią prekę, kuriai anksčiau buvo taikomos BPS sąlygos.

⁽¹⁾ OL L 346, 2001 12 31.

⁽²⁾ KOM(2004) 461 galutinis

⁽³⁾ KOM(2004) 699 galutinis

⁽⁴⁾ KOM(1994) 212 galutinis

2.3 Lengvatos ir toliau būtų diferencijuojamos pagal prekių „jautrumą“. Bendrojo muitų tarifo (BMT) muitai „nejautrioms“ prekėms ir toliau turėtų būti visiškai sustabdyti, išskyrus muitą žemės ūkio sudedamajai daliai. Dabartinis vienodo dydžio 3,5 % „jautrioms“ prekėms sumažinimas išliks.

2.4 Bendrąja priemone galėtų pasinaudoti visos šalys, išskyrus tas, kurias Pasaulio bankas trejus metus iš eilės priskyrė dideles pajamas gaunančių valstybių grupei ir kurių penkių didžiausių sektorių eksporto į Bendriją dydis pritaikius BPS sudarė mažiau kaip 75 % viso eksporto iš tos šalies į Bendriją pritaikius BPS. Bet kuri tokia šalis, kuri šiuo metu pagal BPS sistemą yra naudos gavėja, būtų pašalinta iš sistemos įsigaliojus siūlomam reglamentui. Šalys naudos gavėjos, kurios taip pat naudojasi prekybos susitarimo su Bendrija teikiama nauda, numatančio bent jau visas šios sistemos lengvatas tai šaliai, taip pat bus išbrauktos iš reikalavimus atitinkančių šalių sąrašo.

2.5 SSP darniam vystymuisi yra skirta toms besivystančioms šalims, kurioms jos labiausiai reikia. Papildomos lengvatos būtų nedelsiant suteiktos (pateikus paraišką) besivystančioms šalims, ratifikavusioms ir veiksmingai įgyvendinusioms visas šešiolika pagrindinių konvencijų dėl žmogaus ir darbo teisių, kaip išdėstyta **1 priede**, ir bent septynias konvencijas, susijusias su geru valdymu ir aplinkos apsauga, kaip išdėstyta **2 priede**. Kartu šalys naudos gavėjos turės išsipareigoti ratifikuoti ir veiksmingai įgyvendinti tas tarptautines konvencijas, kurių jos dar neratifikavo. 2008 m. gruodžio 31 d. — galutinis terminas šiam procesui užbaigti.

2.5.1 Pasirinktose konvencijose yra numatyta tvarka, kurią atitinkamos tarptautinės organizacijos gali taikyti reguliariai vertindamos, kaip veiksmingai jos buvo įgyvendintos. Komisija, prieš nusprendama, kurios šalys pareiškėjos bus atrinktos pasinaudoti SSP teikiama nauda, atsižvelgs į šiuos vertinimus. Komisija, remdamasi besivystančių šalių paraiškėmis, vėliau pateiks priemonės naudos gavėjų sąrašą.

2.5.2 Bus reikalaujama, kad šalių, norinčių pasinaudoti SSP, paraiškos būtų pateiktos per tris mėnesius nuo reglamento paskelbimo dienos.

2.5.3 Dar vienas reikalavimas — šalys pareiškėjos turėtų būti pažeidžiamos šalys. Esant tokioms sąlygoms, pažeidžiama šalis turėtų būti apibrėžta kaip šalis, kurios Pasaulio bankas nepriskyrė šalių, gaunančių dideles pajamas, grupei arba jos eksporto dydis į Bendriją pritaikius BPS neturėtų būti mažesnis kaip 1 % viso importo į Bendriją pritaikius BPS.

2.6 Pasiūlymuose yra numatytos priemonės sumažinti poveikį valstybei naudos gavėjai, Jungtinėms Tautoms išbraukus ją iš MIŠ sąrašo. Tai būtų pereinamasis laikotarpis, kai šalis iš EBA priemonės pašalinama palaipsniui. Šiuo metu atitinkama šalis savaime patiria tiesioginių nuostolių, prarasdama visas BPS lengvatas, kuriomis ji naudojosi kaip MIŠ. Naujoji tvarka leidžia, kad šis procesas vyktų pereinamąjį laikotarpį.

2.7 Perkėlimo į aukštesnį lygį tvarka išliko, tačiau ji buvo šiek tiek pakeista supaprastinant jos taikymą. Dabar ji bus taikoma prekių iš šalių, kurios yra konkurencingos Bendrijos rinkoje ir joms nebereikia BPS, kad padidintų savo eksportą, grupėms, tačiau dabartiniai kriterijai (lengvatinio importo dalis, vystymosi indeksas ir eksporto-specializacijos indeksas) būtų pakeistas vienu tiesioginiu kriterijumi: Bendrijos rinkos dalimi, nurodyta lengvatinio importo dalimi. Prekių grupės apibrėžiamos nuoroda į Kombinuotosios nomenklatūros „skirsnius“. Nes tik tos šalys, kurios yra konkurencingos visų viename skirsnyje nurodytų prekių atžvilgiu, bus perkeltos į aukštesnį lygį, o mažos šalys naudos gavėjos nebus perkeltos į aukštesnį lygį remiantis vien tik vienam skirsniui priklausančių kelių konkurencingų prekių atžvilgiu.

2.7.1 Perkėlimo į aukštesnį lygį tvarka bus taikoma bet kuriai šaliai naudos gavėjai kurio nors skirsnio prekių atžvilgiu, kai Bendrijos importuotų prekių, įtrauktų į atitinkamą skirsnį, iš tos šalies vidurkis viršys 15 % Bendrijos importuotų tų pačių prekių iš visų šalių per trejus iš eilės metus. Tam tikriems tekstilės gaminiams ribinis dydis sumažintas iki 12,5 %.

2.8 Jeigu *ad valorem* muito dydis, sumažintas pagal reglamento nuostatas, buvo 1 % arba mažesnis, apmokestinimas muitais bus visiškai sustabdytas. Taip pat ir tuo atveju, kai specifinio muito dydis siekė 2 eurus arba mažiau atskirai sumai, apmokestinimas muitais bus visiškai sustabdytas.

2.9 Pasiūlyme yra nuostatos dėl preferencinių susitarimų laikino panaikinimo visoms arba tam tikroms kurios nors šalies prekėms esant tam tikriems nurodytiems atvejams. Tai nėra didelis nukrypimas nuo *status quo*. Komisija nurodė, kad šias nuostatas ketinama taikyti tik išimtiniais atvejais.

2.9.1 Jeigu šalies naudos gavėjos kilmės prekė įvežama sąlygomis, kurios lemia ar gali lemti didelius sunkumus Bendrijos gamintojui arba gali konkuruoti arba tiesiogiai konkuruoja su prekėmis, įprasti BMT muitai bet kuriuo metu gali būti vėl nustatyti kuriai nors valstybei narei paprašius arba Komisijos iniciatyva.

2.10 Komisijai reglamentą padėtų įgyvendinti Bendrųjų preferencijų komitetas, sudarytas iš valstybių narių atstovų, kuriam pirmininkautų Komisija. Komitetas gautų Komisijos ataskaitas apie sistemos darbą ir galėtų išnagrinėti visus su tuo susijusius klausimus, tačiau pirmiausia nustatytų, ar šalis pareiškėja gali pasinaudoti SSP darniam vystymuisi, spręsti klausimus dėl laikino lengvatų panaikinimo, pakartotinio BMT muitų nustatymo, Bendrijos gamintojų susidūrus su sunkumais, ir dėl pereinamųjų laikotarpių nustatymo, kai šalys praranda EBA lengvatas išbraukus jas iš Jungtinių Tautų MİŠ sąrašo.

3. Bendros pastabos

3.1 BPS yra svarbi ES užsienio prekybos politikos dalis, turinti ilgalaikį poveikį; ji turi nemenką poveikį besivystančio pasaulio įvykiams, turi įtakos ES biudžetui, santykiams su ES prekybos partneriais tokiose organizacijose kaip PPO ir turi didelį poveikį Europos pramonei, pirmiausia apdirbamajai pramonei. Tai yra vienas iš keleto klausimų, kurie yra sprendžiami Europos lygiu federacine, o ne nefederacine tvarka; Komisijai priklauso išimtinė šios srities kompetencija. Globalizacija padidino BPS svarbą; ES šį režimą panaudojo besivystančioms šalims padėti pasinaudoti globalizacijos procesu. Kartu jis sudarė sąlygas ES skatinti darnų vystymąsi suteikiant lengvatinę sąlygas patekti į Europos rinką tų šalių, kurios laikosi pagrindinių žmogaus teisių principų.

3.2 Komisijai paskelbus gaires⁽⁵⁾, kurios yra šių pasiūlymų pagrindas, EESRK išleido nuomonę⁽⁶⁾, kurioje išsamiai komentuojami iškelti klausimai. Toje nuomonėje jis nurodė, kad sistemos supaprastinimas turėtų būti svarbiausias tikslas. Dėl to jis pritaria Komisijos pasiūlyme išdėstytoms priemonėms, kuriomis siekiama supaprastinti struktūrą. Pirmiausia jis mano, kad priemonių sumažinimas nuo penkių iki trijų gerokai palengvins to tikslo pasiekimą.

3.3 EESRK taip pat paragino sumažinti dalyvaujančių valstybių skaičių⁽⁷⁾ ir pasiūlė *inter alia* išbraukti iš sąrašo valstybes, kurios naudojasi lengvatine tvarka patekiant į Bendriją pagal BPS sąlygas taikant apsaugos sąlygą, kad bet kurios lengvatos, kuriomis jos naudojasi pagal dabartinę GPS sistemą, turėtų būti įtrauktos į atitinkamą dvišalį susitarimą. Malonu pažymėti, kad ši rekomendacija buvo priimta.

3.4 EESRK išreiškė susirūpinimą⁽⁷⁾, kad didelė dalis Bendrijos pagalbos būdavo skiriama turtingiausioms valstybėms

gavėjoms, o ne toms, kurioms jos labiausiai reikėjo. Jis nuoširdžiai pritaria tam, kad Komisija atkreipė dėmesį į šį klausimą, tačiau abejoja, ar pasiūlymai yra pakankamai konkretūs.

3.5 EESRK rekomendavo⁽⁷⁾, kad perkėlimo į aukštesnį lygį tvarka turėtų išlikti, tačiau turėtų būti supaprastinta ir tapti skaidresnė. Jis pritaria Komisijos pasiūlymams šioje srityje ir mano, kad jie gerokai pagerins padėtį abiem šiais požiūriais. Pirmiausia įvairių daugybinių kriterijų pakeitimas vienu aiškiu kriterijumi turėtų supaprastinti procesą ir padidinti jo skaidrumą.

3.6 EESRK paragino⁽⁷⁾ imtis iniciatyvos suderinti, suvienodinti ir supaprastinti BPS sistemos taisykles ir tvarką. Jis mano, kad reikės dar daug nuveikti, kol dabartiniais pasiūlymais bus įgyvendinta tokia ideali padėtis.

3.7 EESRK paragino⁽⁷⁾ paskelbti išsamų poveikio įvertinimą su Komisijos pasiūlymais. Jis yra nusivylęs, kad to nebuvo padaryta ir norėtų atkreipti dėmesį, kad poveikio atokiausiems ES regionams įvertinimas po to yra betikslis, nebent sistemą ketinama pakeisti atsižvelgus į šį vertinimą, kuris neatitiktų reikalavimo, jog reglamentai laikui bėgant neturi būti keičiami. Neaiškumas nepalankiai veikia BPS sistemos veikimą.

3.8 EESRK pritaria nuomonei, kad į „darnaus vystymosi“ sąvoką būtų įtraukta žmogaus teisių laikymasis, darbo teisių gynimas, aplinkos apsauga, geras valdymas ir narkotikų gamybos bei nelegalios prekybos apribojimas.

3.9 EESRK nurodė⁽⁷⁾, kad esamos specialios skatinančios priemonės buvo visiškai nesėkmingos siekiant svarbių tikslų. Tik dvi šalys atitiko specialios skatinančios priemonės, skirtos darbo teisėms ginti, reikalavimus, tačiau nė viena neatitiko specialios skatinančios priemonės dėl aplinkos apsaugos reikalavimų; tuo tarpu dvylika valstybių pasinaudojo specialia priemone, skirta kovai su narkotikų gamyba ir nelegalia prekyba, tačiau nebuvo jokio pastebimo poveikio, kad šios veiklos mastas sumažėjo.

3.9.1 EESRK mano, kad neatrodo, jog naujieji pasiūlymai įgyvendinant laukiamą priemonę dėl proceso supaprastinimo, bus veiksmingesni. Paskatos dydis nepadidėjo ir nėra jokio pagrindo manyti, kad naujos priemonės labiau paskatins valstybes naudoti gavėjas taikyti darnaus vystymosi principus ir praktiką. Atsižvelgdamos į tai, kad joms teks priimti dvidešimt septynias tarptautines konvencijas, jos gali bevelyti vadovautis savo diktatais ir apsieiti be siūlomos naudos.

⁽⁵⁾ Op. cit.

⁽⁶⁾ 2004 m. vasario 25 d. EESRK nuomonė, OL C 110, 2004 04 30

⁽⁷⁾ Ten pat.

3.9.2 Atsižvelgiant į tai, kad sunku pateikti naudingą paskatą, kiek leidžia nuolat mažėjančių muitų tarifų kliūtys, galėtume taip pat susieti šių konvencijų laikymąsi su pagalbos plėtrai teikimu.

3.10 EESRK pastebi, kad visose konvencijose, kurių šalys pareiškėjos turi laikytis, yra numatyta tvarka, kurią „tam tikros tarptautinės organizacijos“ gali taikyti reguliariai vertindamos įgyvendinimo veiksmingumą. EESRK norėtų paremti nuostatą, kad socialiai partneriai turėtų prisidėti prie šio vertinimo.

3.11 EESRK atkreipia dėmesį, kad laikino lengvatų panaikinimo sąlygos mažai pasikeitė nuo tų, kurios taikomos pagal esamą režimą. Atsižvelgiant į tai, kad jos buvo pritaikytos tik vienai šaliai (Mianmarui), kuri nepaiso tarptautinių konvencijų, jų nauda skatinant darnų vystymąsi yra abejotina. Sankcija, kuri taikoma tik tokiais retais atvejais, gali turėti menką atgrasantį poveikį. ESRK bevelėtų, kad ši tvarka būtų taikoma platesniu mastu kaip SSP darniam vystymuisi skatinti, tačiau baiminasi, kad ji gali nebegalioti

3.12 EESRK abejoja, ar naujoji sistema veiksmingiau sulaikys nuo sukčiavimų už tą, kurią ji pakeičia. Jis norėtų, kad būtų aktyviau svarstomas šis klausimas. Pirmiausia jis norėtų, kad būtų sukurta glaudesnio ES ir valstybių naudos gavėjų agentūrų tarpusavio bendradarbiavimo tvarka. Peršasi išvada, kad Komisija šioje srityje laikosi *festina lente* politikos.

3.13 EESRK pritaria tam, kad Komisija, prieš parengdama šiuos pasiūlymus, plačiu mastu konsultavosi — ir ES, ir valstybėse naudos gavėjose.

3.14 EESRK atkreipia dėmesį, kad Komisijai BPS sistemą tvarkyti ir toliau talkins Bendrųjų preferencijų komitetas, laikydamasis Reguliavimo komiteto tvarkos.

4. Konkrečios pastabos

4.1 EESRK atkreipia dėmesį, kad iš bendrosios priemonės sąrašo bus išbrauktos tik tos šalys, kurias Pasaulio bankas priskyre dideles pajamas gaunančių šalių grupei, ir jeigu jų eksportas nėra pakankamai įvairus. Jis mano, kad nedaug šalių atitiks šiuos kriterijus. Jis pasiūlė⁽⁸⁾, kad naujose gairėse *inter alia* nebūtų įrašytos šalys, parengusios branduolinių ginklų programas, ir tos, kuriose veikia mokesčių rojus. Jis apgailestauja, kad dauguma šių valstybių ir toliau bus įtrauktos į naudos gavėjų sąrašą.

⁽⁸⁾ Ten pat.

4.2 Vienas iš kriterijų įtraukti valstybę į SSP, skatinančią darnų vystymąsi — šalis turėtų būti „pažeidžiama“. 9 straipsnio 2 dalyje apibrėžiama, kad tokia šalis yra ta, kuri nebuvo išbraukta iš bendrosios priemonės sąrašo pagal 4.1 dalies sąlygas arba kurios eksportas į Bendriją pritaikius BPS yra mažesnis nei 1 % bendro importo į Bendriją pritaikius BPS. ESRK mano, kad šio straipsnio redakcija turėtų būti pataisyta žodį „arba“ pakeičiant žodžiu „ir“; kitokiu atveju, straipsnis turės tokį poveikį, kurio jis iš tikrųjų nesiekia.

4.3 EESRK nurodė⁽⁸⁾, kad pagal esamą sistemą perkėlimo į aukštesnį lygį momentas yra pernelyg nutolęs nuo veiksmingo įgyvendinimo momento. Dėl to jis pritaria tam, kad ateityje perkėlimas į aukštesnį lygį vyktų metais, einančiais po trečiųjų iš eilės metų, kurie laikomi ataskaitiniu laikotarpiu bet kuriai atitinkamai šaliai ir sektoriui.

4.4 EESRK pritaria Europos Komisijos pasiūlymui, kad regioninė kumuliacija, kaip apibrėžta Komisijos reglamente (EEB) Nr. 2454/93, ir toliau būtų taikoma, kai prekės, kuri regioninei grupei priklausančioje valstybėje yra naudojama tolesnėje gamyboje, kilmės šalis yra kita šios grupės valstybė, negaunanti naudos iš priemonių, susijusių su galutiniu produktu, su sąlyga, kad abi valstybės gauna naudos iš šios grupės regioninės kumuliacijos. Jis nurodo, kad praecityje šios nuostatos buvo nemažo masto nesąžiningų manipuliacijų šaltinis.

4.5 EESRK dar kartą pakartoja savo nuomonę⁽⁸⁾, kad lengvatinės (preferencinės) kilmės taisyklės turėtų būti supaprastintos, o našta dėl jų laikymosi ES importuotojams atitinkamai sumažinta, suderinant jas su dabartinėmis kilmės taisyklėmis dėl nepreferencinio importo.

4.6 EESRK dar kartą pabrėžia būtinybę⁽⁹⁾ pradėti dialogą tarp ES ir menkai išsivysčiusių šalių, siekiant konkrečiais atvejais patobulinti specialių, menkai išsivysčiusioms šalims skirtų priemonių įgyvendinimo taisykles, visų pirma suderinant pereinamąjį laikotarpį.

4.7 EESRK pritaria pasiūlymui panaikinti muitus, kai preferencinis režimas lemia 1,0 % arba mažesnę *ad valorem* muitą arba 2 eurų ar mažesnę specifinį muitą. Jis mano, kad tai bus tinkama supaprastinanti priemonė.

⁽⁹⁾ CESE 1646/2004 – Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl tvaraus žemės ūkio modelio Europai sukūrimo, reformavus BŽŪP – cukraus sektoriaus reforma – KOM(2004) 499 galutinis.

4.8 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad laikino lengvatų panaikinimo laikotarpis truks tris mėnesius ir gali būti pratęstas tik vieną kartą. Komisija ši laikotarpį gali pratęsti Sprendimo 1999/468/EB 3 ir 7 straipsniuose nustatyta tvarka, kaip jau buvo padaryta Mianmaro atveju. EESRK bevelytų, kad nuostata, pagal kurią laikinas lengvatų panaikinimas, jeigu buvo taikoma, ir toliau išliktų, kol pažeidusi valstybė panaikins priežastį, dėl kurios lengvatos buvo panaikintos, ištaisydama tarptautinių konvencijų pažeidimus, kurie visų pirma lėmė lengvatų panaikinimą.

4.9 EESRK mano, kad reikalavimas šalims ar teritorijoms, norinčioms pasinaudoti SSP dėl darnaus vystymosi teikiama nauda, paduoti prašymą per tris mėnesius nuo reglamento įsigaliojimo dienos, yra šiek tiek varginantis ir gali savaime žlugti, bei sumažina galimybes pasinaudoti tuo režimu. Gali būti, kad tuo metu bus nemažai valstybių, kurios neatitiks kriterijų, ir dėl to nematys prasmės paduoti paraiškos. Praėjus trijų mėnesių terminui, tokios valstybės neturės jokio stimulo ratifikuoti ir veiksmingai įgyvendinti 1 ir 2 prieduose nurodytas tarptautines konvencijas. EESRK manytų, kad vertėtų duris palikti atviras toms šalims ir vėliau jas priimti, jeigu jos tuo metu atitiko įtraukimo į sąrašą kriterijus.

4.10 EESRK nurodė⁽¹⁰⁾, kad BPS sistema yra viena ES prekybos politikos dalis ir, būdama tokia, ji turi atitikti kitas tos politikos dalis. Kad prekybos politika taptų darni, labai svarbu, kad kiti Komisijos generaliniai direktoratai dalyvautų procese. Pirmiausia turėtų būti glaudus, nuolatinis ir veiksmingas Prekybos ir Įmonių generalinių direktoratų tarpusavio bendradarbiavimas.

4.11 EESRK pageidautų, kad Sutarties I priede nurodytų produktų sunkaus rinkos sutrikimo atveju apsauginis straipsnis taip pat galėtų būti pritaikytas valstybės narės prašymu arba Komisijos iniciatyva, ir kad būtų konsultuojamasi su Reguliavimo komitetu.

4.12 Remiantis Komisijos pasiūlymu, į APS turi būti įtrauktas mažiau išsivysčiusioms šalims (MIŠ) taikomas papildomas reikalavimas, apimantis vadinamąją „Viskas, išskyrus ginklus“ iniciatyvą (VIG) ir reglamentai pagal VO 416/2001, taip pat ir reglamentas dėl cukraus. MIŠ turi priežasčių suneimti, kad, kaip numatyta, nuo 2009 m. liepos 1 d. joms

visiškai atvėrus ES rinką, įgyvendinus ES cukraus reglamentavimo reformą ir labai sumažinus kainas, tos šalys patirs daugiau nuostolių nei gaus naudos. Šiame kontekste komitetas atkreipia dėmesį į savo 2004 m. gruodžio 15 d. nuomonę⁽¹¹⁾ dėl pasiūlytos cukraus rinkos bendro organizavimo reformos. Atsižvelgiant į aiškų MIŠ pageidavimą, šioje nuomonėje Komisija raginama siekti lengvatinių importo kvotų, kurios cukrui būtų taikomos nuo 2009 m., kartu įvertinant reguliarias peržiūras, turint galvoje Europos cukraus rinkos sąsają su MIŠ vystymo uždaviniais. Be to, Komitetas pasisakė už vadinamųjų apsigėrimo susitarimų (priešpriešinės prekybos) uždraudimą.

4.13 Komitetas mano, kad 12 straipsnio 1 dalies pritaikymo nuostatos atitinkamiems produktams vienos bendros rinkos organizacijose turėtų būti tiksliau apibrėžtos.

5. Išvados

5.1 EESRK remia nuostatą, kad dabartinė sistema turėtų būti supaprastinta ir tapti skaidresne, o taip pat sudaryta galimybė suderinti, suvienodinti ir supaprastinti visas BPS taisykles ir procedūras. Jis mano, kad siūloma sistema iš esmės pagerintų padėtį ir tuo mastu jis pritaria Komisijos pasiūlymams.

5.2 EESRK pritaria tam, kad valstybių naudos gavėjų skaičius būtų sumažintas, tačiau baiminasi, kad sumažinimas nebus pakankamas.

5.2.1 Komitetas mano, kad bendrųjų preferencijų sistema turi būti orientuota į mažiausiai išsivysčiusias šalis bei nauja BPS tvarka turi būti orientuota bei teikti naudą toms valstybėms, kurioms to labiausiai reikia, todėl siūloma sumažinti preferencinės rinkos dalies gradacijos slenkstį tekstilės ir drabužių gaminiams iki 10 procentų⁽¹²⁾.

5.3 EESRK mano, kad nauja SPP darniam vystymuisi skatinti, turės ne ką didesnę poveikį valstybių naudos gavėjų elgesiui nei tos, kurias ji pakeičia.

5.4 EESRK suneimėms, kad sukčiavimo klausimui dabartinėje sistemoje neskiriamas pakankamas dėmesys, ir mano, kad šioje srityje reikėjo kur kas daugiau nuveikti.

5.5 EESRK nusivylęs, kad išsamus poveikio šiems pasiūlymams įvertinimas dar nepaskelbtas arba, kai kuriais atvejais, atrodo neatliktas.

2005 m. vasario 9 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁰⁾ Ten pat.

⁽¹¹⁾ CESE 1646/2004 – Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl tvaraus žemės ūkio modelio Europai sukūrimo, reformavus BŽŪP – cukraus sektoriaus reforma – KOM(2004) 499 galutinis.

⁽¹²⁾ Pasiūlymo parengti Tarybos reglamentą 13 straipsnis KOM(2004) 699 galutinis.

*I PRIEDAS***Pagrindinės JT/TDO žmogaus ir darbo teisių konvencijos**

1. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas
2. Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas
3. Tarptautinė konvencija dėl Visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo
4. Konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims
5. Konvencija prieš kankinimą ir kitoki žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą,
6. Vaiko teisių konvencija
7. Konvencija dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį
8. Dėl minimalaus įdarbinimo amžiaus (Nr. 138)
9. Vaikų darbo uždraudimas (Nr.182)
10. Konvencija dėl priverstinio darbo panaikinimo (Nr. 105)
11. Konvencija dėl priverstinio ar privalomojo darbo (Nr. 29)
12. Dėl vienodo atlyginimo vyrams ir moterims už lygiavertį darbą (Nr. 100)
13. Diskriminacijos atsižvelgiant į užimtumą ir profesiją konvencija (Nr. 111)
14. Konvencija dėl asociacijų laisvės ir teisės jungtis į organizacijas gynimo (Nr. 87)
15. Konvencija dėl teisės jungtis į organizacijas ir vesti kolektyvines derybas principų taikymo (Nr. 98).
16. Tarptautinė konvencija dėl Apartheido nusikaltimų slopinimo ir bausmių.

*II PRIEDAS***Konvencijos susijusios su aplinkos ir valdymo principais**

17. Protokolas dėl medžiagų, naikinačių ozono sluoksnį. (Monrealio protokolas).
 18. Bazelio konvencija dėl pavojingų atliekų tarpvalstybinio pervežimo bei jų tvarkymo kontrolės
 19. Stokholmo konvencija dėl patvariųjų organinių teršalų
 20. Konvencija dėl nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos
 21. Biologinės įvairovės konvencija
 22. Kartagenos protokolas dėl biosaugumo
 23. Kyoto Protokolas prie JT pamatinės konvencijos dėl klimato
 24. JT konvencija dėl narkotinių medžiagų (1961 m.)
 25. JT Konvencija dėl psicotropinių medžiagų (1971 m.)
 26. JT Konvencija dėl kovos su neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta (1988 m.)
 27. Meksiko JT Konvencija prieš korupciją .
-

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą, nustatantį Europos mokėjimo įpareigojimo procedūrą

KOM(2004) 173 galutinis/3 — 2004/0055 COD

(2005/C 221/16)

2004 m. balandžio 6 d. Taryba pagal Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsnį nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, nustatančio Europos mokėjimo įpareigojimo procedūrą

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Biuras įpareigojo Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrių parengti šią nuomonę.

Atsižvelgdamas į darbų skubumą, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas paskyrė pagrindiniu pranešėju p. Pegado Liz ir 414 –ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2005 m. vasario 9-10 d. (2005 m. vasario 9 d. posėdis), 73 nariams balsavus „už“ ir 2 susilaikius, priėmė šią nuomonę.

1. Pasiūlymo tikslas

1.1 Pateikdama pasiūlymą dėl reglamento, nustatančio Europos teismo mokėjimo įpareigojimo procedūrą ⁽¹⁾, Komisija siekia kelių tikslų: Europoje laipsniškai sukurti ir plėsti laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, pašalinti egzistuojančias kliūtis ir supaprastinti civilines bylas, ypač kaip nurodyta Veiksmų plane, kurį 1998 m. gruodžio 3 d. patvirtino Teisingumo ir vidaus reikalų taryba ⁽²⁾.

1.2 Šiuo pasiūlymu įgyvendinamas vienas iš 2002 m. gruodžio 20 d. Žaliosios knygos tikslų ⁽³⁾; kitą tikslą — sukurti Europos smulkių ieškinių nagrinėjimo procedūrą — Komisija sprendžia atskirai.

1.3 Siekdama nustatyti Europos mokėjimo įpareigojimo procedūrą, Komisija atsižvelgė į Europos Parlamento ir EESRK komentarus bei rekomendacijas dėl minėtosios Žaliosios knygos ir pateikia reglamento projektą, kuriuo siekiama nustatyti visoje Europos Sąjungoje galiojančią vieningą mokėjimo įpareigojimo procedūrą.

1.4 Komisijos motyvai dėl šios iniciatyvos įgyvendinimo yra pagrįsti tuo, kad valstybių narių civilinio proceso teisės sistemos skiriasi, dėl to tarptautinio bylinėjimosi atveju susidaro didelių išlaidų ir vėlavimų, kurie gali tapti neproporcingai dideli, ypač bylose dėl neginčijamų skolų išieškojimo.

1.5 Komisija nusprendė vieningo mokėjimo įpareigojimo procedūrą taikyti ir nacionaliniams ginčams, siekiant visiems užtikrinti vienodą vertinimą ir užkirsti kelią iškreiptai ekonominių operatorių konkurencijai, kaip numatyta EESRK nuomonėje dėl Žaliosios knygos, kartu užtikrinant, kad ši procedūra būtų suderinama su proporcingumo ir subsidiarumo principais.

1.6 Iš dokumento teksto aiškėja, kad mokėjimo įpareigojimo procedūra yra neprivaloma, kadangi kreditorius visada gali pasirinkti kitokią, formalesnę procedūrą, numatytą vidaus teisėje. Tai taip pat atitinka EESRK nuomonę.

1.7 Apibrėždama procedūrą Komisija vadovavosi tokiais baziniais principais:

- a) procedūra turi būti kuo paprastesnė ir pagrįsta standartinėmis formomis;
- b) ieškinio argumentai nenagrinėjami;
- c) nereikalaujama pateikti patvirtinančių dokumentų;

⁽¹⁾ KOM(2004) 173 galutinis, 2004 03 19

⁽²⁾ OL C 19 1999 01 23.

⁽³⁾ KOM(2002) 746 galutinis, 2002 12 20 – Nuomonė pranešėjas p. von Fürstenwerth (OL C 220 2003 9 16).

- d) tinkamai ginamos atsakovo teisės;
- e) nėra būtinybės pateikti apeliacijas;
- f) įgyvendinamumas;
- g) advokato dalyvavimas neprivalomas.

1.8 Komisija taip pat užtikrina abipusį pasikeitimą informacija apie įvairių valstybių narių teismus, turinčius įgaliojimus išleisti Europos mokėjimo įpareigojimą; ši informacija turi būti reguliariai atnaujinama.

1.9 Komitetui buvo malonu sužinoti, kad Jungtinė Karalystė ir Airija svarsto galimybę prisijungti prie šios sistemos, kaip būdavo su panašiomis iniciatyvomis praeityje. Tačiau Komitetas mano, kad, siekiant užtikrinti sklandų siūlomoms sistemoms veikimą, būtų buvę geriau, jeigu Danija nebūtų visiškai atsisakiusi reglamento įgyvendinimo, ir tikisi, kad ateityje bus panaikintos kliūtys, ribojančios šios šalies visateisę narystę bendroje Europos teisingumo erdvėje.

1.10 Dėl pasiūlymo taikymo teritorijų gali kilti įgyvendinimo sunkumų. Siekiant įveikti šiuos sunkumus, būtina atsižvelgti į i) tam tikrų teritorijų ypatybes, kaip nurodyta EB sutarties 299 straipsnyje, ir į ii) atsakomybę, kurią kai kurios valstybės narės prisiėmė už šiuos regionus. Todėl būtina pabrėžti, kad, nepaisant įpareigojimo procedūros įgyvendinimo, atitinkamos nacionalinės valdžios institucijos, prisiimančios tokią atsakomybę valstybės vardu, privalo paskirti atitinkamus kompetentingus organus, kad būtų užtikrintas tokių organų teisėtumas.

2. Precedentai ir paralelinės iniciatyvos

2.1 Ilgą laiką Bendrijos institucijos, įskaitant Europos Parlamentą ⁽¹⁾ ir EESRK ⁽²⁾, rengė dokumentus, kuriuose buvo reiškiamas noras, kad būtų standartizuojamas ir supaprastinamas civilinis procesas, siekiant užtikrinti greitesnę ir veiksmingesnę teisingumo įgyvendinimą.

2.2 Atsižvelgdama į tokių susirūpinimą, kurį daugiausiai išreikšdavo ekonominiai operatoriai, specialistai ir vartotojai, Komisija taip pat ilgai svarstė, kokių veiksmų reiktų imtis; pažanga naujoje vartotojų teisių srityje buvo ypač svarbi ⁽³⁾.

2.3 Tačiau akivaizdu, kad tik *Žaliojoje knygoje dėl Europos mokėjimo įpareigojimo procedūros ir dėl priemonių, skirtų supaprastinti ir pagreitinti smulkių ieškinių nagrinėjimą* šis klausimas buvo apsvarstytas, numatant galimą teisės aktų leidybos iniciatyvą.

⁽¹⁾ Žr. EP rezoliucijas A2-152/86 1987 3 13, A3-0212/94 1994 4 22 ir A-0355/96 1996 11 14

⁽²⁾ Ypač žr. nuomones dėl Žaliosios knygos dėl vartotojų teisės kreiptis į teismą (pranešėja p. Ataíde Ferreira, OL C 295 1994 10 22) ir dėl bendrosios rinkos ir vartotojų apsaugos: galimybės ir kliūtys (pranešėjas p. Ceballo Herrero, OL C 39 1996 2 12).

⁽³⁾ Atitinkamai plg. tokius dokumentus:

- Komisijos komunikatas dėl vartotojų teisės gynimo būdo (KOM(84) 692 galutinis 1981 12 12) ir papildomas komunikatas tuo pačiu klausimu (KOM(87) 210 galutinis 1987 5 7) Europos Bendrijų informacinio biuletenio priede 2/85
- Komisijos komunikatas dėl naujo stimulo vartotojų apsaugos politikai (KOM(85) 314 galutinis 1985 7 23) OL C 160 1985 7 1
- 1996 m. vasario 14 d. Komisijos veiksmų planas (KOM(96) 13 galutinis)
- Komisijos komunikatas dėl didesnio sprendimų įsigaliojimo ir vykdymo efektyvumo Europos Sąjungoje (KOM(97) 609 galutinis 1997 12 22, OL C 33 98 1 31)
- Žalioji knyga dėl vartotojų teisės kreiptis į teismą ir vartotojų ginčų sprendimo bendroje rinkoje (KOM(93) 576).
- Žalioji knyga dėl alternatyvių ginčų sprendimo būdų civilinėje ir komercinėje teisėje (KOM(2002) 196 galutinis 2002 4 19)

2.4 Ši iniciatyva priklauso itin svarbioms priemonėms, kurių pastaraisiais metais buvo imtasi teismo bendradarbiavimo civilinių bylų srityje ⁽¹⁾:

2.5 Atskirai reikia paminėti 2004 m. balandžio 21 d. Reglamentą (EB) Nr. 805/2004, sukuriantį neginčijamų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą ⁽²⁾, kuris yra ypač aktualus svarstant šį Komisijos pasiūlymą, kadangi abu tekstai yra skirti dviemys tos pačios situacijos aspektams — būtinybei užtikrinti paprastesnę ir efektyvesnę civilinės teisės įgyvendinimą bendroje teisingumo erdvėje.

3. Teisinis dokumentas ir pagrindas

3.1 Atsižvelgdama į daugelį šioje srityje priimtų iniciatyvų, Komisija nusprendė pasiūlyti priimti reglamentą, pagrįstą Sutarties 61 straipsnio c punktu ir 65 straipsniu.

3.2 Savo ankstesnėje nuomonėje EESRK visiškai pritarė reglamento priėmimui, todėl jis visiškai remia Komisijos sprendimą.

3.3 Jis taip pat visiškai remia Komisijos pasirinktą teisinį pagrindą, kadangi tuo būdu neapsiribojama vien formaliu atitinkamų teisinių sąvokų aiškinimu. Tai yra vienintelis būdas siekti sukurti bendrą ES teisingumo erdvę.

4. Bendrosios pastabos

4.1 EESRK sveikina reglamento projektą, į kurį, kaip jau buvo minėta, buvo įtraukti jo komentarai dėl *Žaliosios knygos dėl Europos mokėjimo įpareigojimo procedūros ir dėl priemonių, skirtų supaprastinti ir pagreitinti smulkių ieškinių nagrinėjimą*, ir kuriuo teisingai siekiama įgyvendinti ES Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje numatytą teisę.

⁽¹⁾ Jos yra tokios:

- 1995 m. gegužės 12 d. Komisijos rekomendacija dėl mokėjimo laikotarpių komerciniuose sandoriuose ir susijęs Komisijos komunikatas (OL L 127 1995 6 10 ir OL C 144 1995 6 10)
- 1998 5 19 Direktyva 98/27/EB dėl draudimų ginant vartotojų interesus (OL L 166 1998 6 11, p.51)
- 2000 m. birželio 29 d. Direktyva 2000/35/EB dėl kovos su pavėluotu mokėjimu komerciniuose sandoriuose (OL L 200 2000 8 8)
- 2000 m. gruodžio 22 d. Reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (Briuselis I) (OL L 12 2001 1 16). EESRK pranešėjas p. Malosse (OL C 117 2000 4 26)
- 2001 m. gegužės 28 d. Reglamentas (EB) Nr. 1206/2001 dėl valstybių narių teismų tarpusavio bendradarbiavimo renkant įrodymus civilinėse ar komercinėse bylose (OL L 174 2001 6 27). EESRK pranešėjas p. Bataller (OL C 139 2001 5 11)
- Priemonių programa abipusio sprendimų pripažinimo principui įgyvendinti civilinėse ir komercinėse bylose (OL C 12 2001 1 15)
- 2000 m. gegužės 29 d. Reglamentas (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų (OL L 160 2000 6 30). EESRK pranešėjas p. Ravoet (OL C 75 2000 3 15)
- 2000 m. gegužės 29 d. Reglamentas (EB) Nr. 1347/2000 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis abiejų sutuoktinių vaikams, pripažinimo ir vykdymo (OL L 160 2000 6 30). EESRK pranešėjas p. Braghin (OL C 368 1999 12 20)
- 2000 m. gegužės 29 d. Reglamentas (EB) Nr. 1348/2000 dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse (OL L 160 2000 6 30). EESRK pranešėjas p. Bataller (OL C 368 1999 12 20)
- 2001 m. gegužės 28 d. Tarybos sprendimas, sukuriantis Europos teisminį tinklą civilinėse ir komercinėse bylose (OL L 174 2001 6 27). EESRK pranešėjas p. Retureau (OL C 139 2001 5 11)
- Komisijos komunikatas dėl naujosios teisinės struktūros mokėjimams vidaus rinkoje [KOM(2003) 718 galutinis 2.12.2003]. EESRK pranešėjas p. Ravoet, 2004 m. gruodžio 7 d. OL C 302.

⁽²⁾ KOM(2002) 159 galutinis, OL C 203 2002 8 27. EESRK pranešėjas p. Ravoet (OL C 85 2003 4 8).

4.2 EESRK ragina Komisiją apsvarstyti galimybę išplėsti šį pasiūlymą, kad reglamentas apimtų ir Europos ekonominę erdvę.

4.3 Būtinybė sukurti Europos procedūrą, skirtą greitai išieškoti neginčijamas skolas (kaip ir susirūpinimas dėl būtinybės garantuoti tinkamas gynybos teises skolininkams, kuriems pateikiamas mokėjimo įpareigojimas), yra gerai aprašyta įvairių valstybių narių atsiliepimuose į minėtąją Žaliąją knygą.

4.3.1 Tačiau EESRK mano, kad Komisijos pasiūlymas būtų patobulintas, jeigu pridėtume statistinių duomenų apie numatomas tarpvalstybinių ir nacionalinių ieškinių sumas, kurios būtų dabar siūlomo naujo instrumento objektas, o taip pat instrumento įgyvendinimo ekonominės naudos analizę, apie kurią Komisijos aiškinamajame memorandume nutyliama.

4.4 Savo nuomonėje dėl Žaliosios knygos EESRK pareiškė, kad „formuluojant Europos smulkių ieškinių procedūrą svarbiausia bus apibrėžti tinkamas priemonės, siekiant paspartinti tokį bylų nagrinėjimą, ir tuo pačiu nesukelti pavojaus garantijoms, kurios yra suteiktos atitinkamoms šalims pagal teisės normas“.

4.5 EESRK mano, kad šis pasiūlymas yra subalansuota reakcija į tarpusavyje susijusius reikalavimus — užtikrinti greitą skolų išieškojimą ir garantuoti gynybos teises, — nors, siekiant veiksmingiau įgyvendinti pasiūlymo tikslus, pasiūlymą būtina atidžiai ir išsamiai peržiūrėti.

4.6 Nepaisant to, EESRK pabrėžia būtinybę užtikrinti, kad verslo įmonėms nebūtų sudaryta galimybė mokėjimo įpareigojimą naudoti kaip priedangą neteisėtoms procedūroms, tokioms kaip spaudimas arba dėl vartotojo apsaugos taisyklių nepaisymo susidariusių skolų išieškojimas. Atitinkamai svarbu užtikrinti, kad patvirtinta procedūra neskatintų skirtingų valstybių narių verslo įmonių slaptų susitarimų, kuriais neginčijami mokėjimo įpareigojimai būtų naudojami kaip priedanga pervesti įtartinos ir/arba netgi nusikalstamos kilmės pinigus, arba kaip teisinė procedūra pinigams plauti.

4.7 EESRK taip pat pabrėžia, kad didelė dalis išieškojimo bylų teismuose, net jeigu jos nėra ginčijamos, yra susijusios su agresyvia ir (arba) klaidinančia reklama, kuria reklamuojami produktai ir įtikinėjama, kad dėl produkto pirkimo, naudojimo ar vartojimo vartotojas nepatirs didesnių išlaidų, arba, jeigu tokių išlaidų bus, tai jos neturės įtakos šeimos finansams.

4.8 Todėl EESRK mano, kad pasiūlyme nagrinėjamas tik vienas daug platesnio ir sudėtingesnio klausimo aspektas. Todėl jis vėl ragina Komisiją pasiūlyti teisės aktą, kuriuo būtų apibrėžta tiekėjų atsakomybė tais atvejais, kai namų ūkiai prasiskolina dėl nesąžiningos tokių tiekėjų veiklos ⁽¹⁾.

4.9 Komisija mano, kad Europos mokėjimo įpareigojimo procedūra galės egzistuoti drauge su kitomis tapačiomis procedūromis, numatytomis valstybių narių nacionalinėje teisėje ir taikomomis tais pačiais tikslais.

4.9.1 Tačiau EESRK mano, kad turėtų egzistuoti tik viena mokėjimo įpareigojimo procedūra, t.y. procedūra, nustatyta ir reglamentuojama pagal svarstomą pasiūlymą. Iš esmės ši procedūra turi būti vertinama kaip tinkamiausia procedūra toms situacijoms, kurioms ji yra skirta, priešingu atveju ji prarastų teisinį pagrįstumą. Atitinkamai, kai šis reglamentas bus priimtas, kai kurių valstybių narių nacionalinėje teisėje numatytos mokėjimo įpareigojimo procedūros turėtų nustoti galioti.

⁽¹⁾ Žr. EESRK nuomonę ir informacinį pranešimą dėl namų ūkio prasiskolinimo (pranešėjas: p. Ataíde Ferreira, OL C 149 2002 6 21).

4.9.2 Europos mokėjimo įpareigojimo procedūra turėtų būti neprivaloma tik jeigu egzistuos alternatyvi bendroji procedūra, o ne tuo atveju, jeigu kaip alternatyva būtų vertinama nacionalinė mokėjimo įpareigojimo procedūra.

4.9.3 Dėl šių priežasčių būtina iš dalies pakeisti pasiūlymo aiškinamąjį memorandumą bei 8 konstatuojamąjį punktą ir aiškiai nurodyti, kad Europos mokėjimo įpareigojimo procedūra yra alternatyva tik kitoms bendrosioms — supaprastintosioms ar paprastosioms — procedūroms, o ne kokioms nors panašioms nacionalinėms procedūroms.

4.10 Pasiūlyme dažnai kalbama apie „skolininką“, nurodant į asmenį, kuriam pateikiamas Europos mokėjimo įpareigojimas. EESRK mano, kad šis terminas yra netikslus, kadangi juo tarsi teigiama, kad asmuo, kuriam pateikiamas įpareigojimas, yra skolininkas, tačiau, griežtai kalbant, iki mokėjimo įpareigojimo vykdymo jis nėra ir galbūt niekad nebus skolininkas.

4.10.1 Todėl EESRK mano, kad terminą „skolininkas“ būtina pakeisti terminu „atsakovas“ ir tą patį terminą vartoti visame tekste.

4.11 Visi pasiūlyme nustatyti laikotarpiai turi būti skaičiuojami ne savaitėmis, o dienomis. Dėl suprantamų teisinio apibrėžtumo sumetimų būtina aiškiai nustatyti taisykles, skirtas apskaičiuoti tokius laikotarpius ir neįskaičiuojamas dienas (pvz., teismo proceso pertrauka, valstybinės šventės, šeštadieniai ir sekmadieniai). EESRK siūlo taikyti taisykles, išdėstytas Teisingumo teismo darbo tvarkos 80 ir tolesniuose straipsniuose.

4.12 Proceso teisėje „bendroji procedūra“ ir „paprastoji procedūra“ yra dvi skirtingos sąvokos. Kai kuriose valstybėse narėse išskiriamos bendrosios procedūros ir specialiosios procedūros. Procedūra yra specialioji, kai įstatymas numato konkrečią procedūrą konkrečioms bylų nagrinėjimo rūšims, o bendroji — visais kitais atvejais. Bendroji procedūra gali būti paprastoji, supaprastintoji arba pagreitinotoji, atsižvelgiant į ieškinio vertę.

4.12.1 Pasiūlyme sąvoka „paprastoji procedūra“ vartojama gana laisvai, neišskiriant pagal anksčiau nurodytą tipą. 2 straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad paprastoji procedūra skiriasi nuo supaprastintos procedūros. 6 straipsnio 5 dalyje, 8 straipsnyje ir 12 straipsnyje vartojamas terminas „paprastoji procedūra/teisena“, tačiau turima galvoje bendroji procedūra.

4.12.2 Todėl sąvoką „paprastoji procedūra“ 6 straipsnio 5 dalyje, 8 straipsnyje ir 12 straipsnyje būtina pakeisti sąvoka „bendroji procedūra/teisena“.

5. Konkrečios pastabos

5.1 2 straipsnis — Europos mokėjimo įpareigojimo procedūra

5.1.1 Frazę „neginčijami reikalavimai dėl konkrečios pinigų sumos mokėjimo, kuriam sukako terminas“ būtina pakeisti fraze „neginčijami reikalavimai dėl konkrečios grynosios pinigų sumos mokėjimo, kuriam sukako terminas“.

5.1.2 Kad konkreti skola būtų išieškotina, tai turi būti konkreti grynoji suma, kurios mokėjimo terminas sukako. Tokia mintis yra labai aiškiai nurodyta skirtingose teisinėse sistemose, ji turi būti išsaugota ir čia, siekiant užtikrinti didesnę teisinį apibrėžtumą teisės saugos srityje.

5.2 4 straipsnis — Reikalavimai, taikomi Europos mokėjimo įpareigojimo pateikimui

5.2.1 4 straipsnio 1 dalies punktą „... jeigu yra patenkinami 1, 2 ir 3 straipsniuose išdėstyti reikalavimai“ būtina pakeisti, kadangi 1 ir 2 straipsnyje iš tiesų nepateikiama nuoroda į reikalavimus. 1 straipsnyje nurodyta reglamento taikymo sritis, o 2 straipsnyje — juo sukurta procedūra.

5.2.1.1 Todėl EESRK siūlo tokį tekstą: „... jeigu yra patenkinamos 1, 2 ir 3 straipsniuose išdėstytos sąlygos ir reikalavimai“.

5.2.2 4 straipsnio 2 dalyje teismams suteikiama galimybė reikalauti, kad ieškovas užpildytų arba pataisytų prašymą.

5.2.2.1 Teisinio apibrėžtumo ir procedūrų ekonomijos tikslais EESRK ragina Komisiją apsvarstyti galimybę, kad ši neprivaloma sąlyga taptų privaloma, bent jau tais atvejais, kai prašyme yra akivaizdžių klaidų ar kas nors praleista.

5.2.2.2 Be to, pasiūlyme būtina nurodyti konkretų ir būtinai trumpą laikotarpį, per kurį ieškovas turi patenkinti teismo reikalavimą. Jeigu ieškovas nepataiso prašymo iki nurodyto termino pabaigos, prašymas yra atmetamas be tolesnių svarstymų.

5.3 5 straipsnis — Prašymo atmetimas

5.3.1 Pagal procesinę teisę galima pateikti prieštaravimą arba apeliaciją dėl sprendimo atmesti prašymą dėl mokėjimo įpareigojimo. Tačiau 5 straipsnio 2 dalimi siekiama užtikrinti, kad sprendimo nebūtų negalima niekaip ginčyti.

5.3.2 Todėl, atsižvelgiant į tai, kaip mokėjimo įpareigojimo procedūra yra sumanyta, ir į tai, kad ji yra neprivaloma (o tai reiškia, kad niekas nedraudžia pasitelkti kitas teises procedūras), apeliacija nebūtina.

5.3.3 Atsižvelgiant į tai, 5 straipsnio 2 dalis turėtų būti suformuluota taip: „jeigu prašymas dėl Europos mokėjimo įpareigojimo yra atmetamas, tai joks prieštaravimas ar apeliacija nepriimama“, kad atitiktų informaciją, pateiktą aiškinamajame memorandume. (*)

5.4 6 straipsnis — Europos mokėjimo pranešimas

5.4.1 6 straipsnio 2 dalies antrajame sakinyje teigiama, kad jeigu tiksliai žinomas atsakovo adresas (kaip nurodyta anksčiau, terminą „skolininkas“ būtina pakeisti terminu „atsakovas“), tai teismo dokumentą leistina pateikti nereikalaujant atsakovo patvirtinimo apie jo gavimą.

5.4.1.1 EESRK atkreipia Komisijos dėmesį į tai, kad punktas „jeigu atsakovo adresas tiksliai žinomas“ yra per daug neapibrėžtas ir dėl to galimas didelis teisinis neapibrėžtumas, kuris gali sukelti neigiamų pasekmių atsakovams.

(*) Vertėjo pastaba: portugalijoje aiškinamojo memorandumo versijoje vartojamas žodis „recurso“ (apeliacija), nors 5 straipsnio 2 dalyje vartojamas žodis „impugnação“ (prieštaravimas). Angliškoje versijoje abiem atvejais vartojamas žodis „apeliacija“.

5.4.1.2 Kai kurios šalys turi adresų teismo dokumentų įteikimui sistemą: pagal šią sistemą, jeigu pranešimas yra pateikiamas susitariančios šalies adresu teismo dokumentų įteikimui, tai yra laikoma, kad toks dokumentas buvo gautas ir todėl nebūtinas patvirtinimas apie jo gavimą. EESRK mano, kad adreso teismo dokumentų įteikimui nustatymo nepakanka, norint patenkinti reikalavimą, kad adresas yra tiksliai žinomas.

5.4.1.3 Jeigu ši sistema — t.y. dokumento pateikimas reikalaujant atsakovo patvirtinimo apie jo gavimą — yra suderinama su daiktų arešto sistema (nemokėjimo atveju) prieš tai, kai pranešimas yra pateikiamas atsakovui, tai gali susidaryti situacija, kai atsakovas apie mokėjimo įpareigojimą sužino tik tada, kai toks įpareigojimas yra įforminamas, o jo ar jos daiktams uždedamas areštas.

5.4.1.4 EESRK mano, kad būtina išvengti tokios rimtos stresinės situacijos, kai žmonių prekės yra areštuojamos, o jie neturi galimybės tam pasipriešinti⁽¹⁾. Todėl, kaip pabrėžta nuomonėje dėl minėtosios Žaliosios knygos, Komitetas siūlo uždrausti pateikti teismo dokumentą be atsakovo patvirtinimo apie jo gavimą ir atitinkamai išbraukti 6 straipsnio 2 dalies pabaigoje pateiktą punktą „jeigu atsakovo adresas tiksliai nežinomas“.

5.4.2 6 straipsnio 3 dalies b punkte numatytas trijų savaičių laikotarpis turi būti nurodytas dienomis, kad jį būtų lengviau apskaičiuoti.

5.4.3 Portugališkoje pasiūlymo versijoje ir kai kuriose kitose versijose būtina geriau išaiškinti 6 straipsnio 5 dalyje nurodytą laikotarpį, pvz., portugališkoje versijoje po žodžio „prazo“ būtina prirašyti „de prescrição“ („dėl senaties termino“). (*)

5.4.4 Savo nuomonėje dėl anksčiau minėtosios Žaliosios knygos EESRK taip pat rekomenduoja Komisijai, kad „teisiniame dokumente turi būti nurodytos pasekmės tuo atveju, jeigu nepateikiama informacija apie apeliacijas“.

5.4.4.1 Dabartiniame pasiūlyme tokių nuostatų nėra, todėl EESRK dar kartą ragina Komisiją pateikti atitinkamas nuostatas.

5.5 8 straipsnis — Atsiliepimo į ieškinį poveikis

5.5.1 EESRK nemano, kad pasiūlyme aiškiai nurodyta, kad, kai yra pateikiamas atsiliepimas į ieškinį, bylos nagrinėjimas turi būti tęsiamas pagal atitinkamų valstybių narių civilinio proceso taisyklės ir kad šalys neturi inicijuoti jokių papildomų procedūrų.

5.5.2 Todėl 8 straipsnio 1 dalyje po žodžių „bylos nagrinėjimas turi būti tęsiamas“ turi būti pridedamas punktas „automatiškai, neinicijuojant jokios naujos procedūros“.

5.6 9 straipsnis — Europos mokėjimo įpareigojimas

5.6.1 Kaip nurodyta komentare dėl 6 straipsnio 2 dalies, 9 straipsnio 2 dalies antrame sakinyje teigiama, kad, jeigu atsakovo adresas tiksliai žinomas (čia taip pat terminą „skolininkas“ būtina pakeisti terminu „atsakovas“), leistina įteikti teismo dokumentą nereikalaujant atsakovo patvirtinimo apie jo gavimą.

⁽¹⁾ 2004 m. balandžio 21 d. Reglamento (EB) Nr. 805/2004, sukuriančio neginčijamų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą 14 straipsnyje numatytas dokumento pateikimas skolininkui be jo patvirtinimo apie tokio dokumento gavimą, tačiau nemanoma, kad tai leistina, jeigu skolininko adresas tiksliai nežinomas. Iš įvairių situacijų tik c), d) ir e) punktuose numatytos situacijos pateisina EESRK prieštaravimus, pateiktus šioje nuomonėje ir nuomonėje dėl atitinkamos Žaliosios knygos.

(*) Vertėjo pastaba: angliškoje versijoje jau minimas senaties terminas.

5.6.2 EESRK atkreipia Komisijos dėmesį į tai, kad punktas „jeigu atsakovo adresas tiksliai žinomas“ yra per daug neapibrėžtas ir dėl to galimas didelis teisinis neapibrėžtumas, kuris gali sukelti neigiamų pasekmių atsakovams.

5.6.3 Dėl šios priežasties EESRK mano, kad čia galioja lygiai toks pats pasiūlymas, koks buvo pateiktas dėl 6 straipsnio, kitaip tariant, siūloma neleisti pateikti dokumentą be atsakovo patvirtinimo apie jo gavimą ir todėl išbraukti 9 straipsnio 2 dalies pabaigoje pateiktą punktą „jeigu atsakovo adresas tiksliai nežinomas“.

5.7 11 straipsnis — *Prieštaravimas Europos mokėjimo įpareigojimui*

5.7.1 Jeigu Komisija priimtų EESRK siūlymą neleisti pateikti dokumentą be atsakovo patvirtinimo apie jo gavimą, tai, siekiant užtikrinti teksto nuoseklumą, reiktų išbraukti 11 straipsnio 4 dalies a punkto i papunktį.

5.7.2 Sąvoka „neatidėliojant imasi veiksmų“ paskutiniame 11 straipsnio 4 dalies sakinyje yra per daug neapibrėžta ir gali būti aiškinama labai įvairiai.

5.7.2.1 Todėl, siekiant užtikrinti teisinį apibrėžtumą, EESRK siūlo, kad Komisija nurodytų laikotarpį, per kurį būtina pasinaudoti 11 straipsnio 4 dalyje nurodytomis teisėmis.

5.8 12 straipsnis — *Protesto pateikimo pasekmės*

5.8.1 Kaip nurodyta komentare dėl 8 straipsnio, pasiūlyme nėra aiškiai nurodyta, kad, kai pateikiamas atsiliepimas į ieškinį, bylos nagrinėjimas turi būti tęsiamas pagal atitinkamų valstybių narių civilinio proceso taisyklės ir kad šalys neturi inicijuoti jokių papildomų procedūrų.

5.8.2 Todėl po žodžių „bylos nagrinėjimas turi būti tęsiamas“ turi būti pridedamas punktas „automatiškai, neinicijuojant jokios naujos procedūros“.

5.9 13 straipsnis — *Teisinis atstovavimas*

5.9.1 EESRK mano, jog leistina nepasitelkti advokato ar kito teisininko, kai reikalavimo vertė yra tokia maža, kad tokių ekspertų samdyti neapsimoka.

5.9.2 Tačiau, kitaip nei kai kurių valstybių įstatymuose, pasiūlyme prašymui dėl mokėjimo įpareigojimo procedūros nenurodomos maksimalios sumos, todėl procedūra gali būti naudojama išieškoti dideles sumas, kurioms, protesto atveju, pagal tam tikrų valstybių narių įstatymus taikytina paprastoji procedūra.

5.9.3 Tokiomis aplinkybėmis nėra prasmės pasitelkti teisininką tik tada, kai byla yra pervedama į paprastąjį civilinį procesą. Užpildydamas siūlomą atsakymo formą skolininkas privalo ne tik nurodyti, ar jis pripažįsta skolą, bet ir pateikti protestą dėl viso ieškinio arba dėl pagrindinio ieškinio procentų ar kaštų. Pildydamas tokią formą skolininkas per neapsižiūrėjimą gali gynybą, kurią taikytų jo advokatas, jeigu jis dalyvautų nuo pat įpareigojimo procedūros pradžios.

5.9.4 Kitaip tariant, jeigu būtų leista nepasitelkti teisininkų, toks sprendimas gali turėti neigiamų pasekmių tais atvejais, kai šalių galimybės yra nevienodos (vartotojai prieš profesionalus, didelės įmonės prieš mažas įmones ar šeimos verslą).

5.9.5 Dėl šių priežasčių EESRK rekomenduoja Komisijai nustatyti, kad būtų privaloma pasitelkti advokatą ar kitą teisininką, jeigu sumos, dėl kurių bylinėjamosi, yra didesnės už nustatytą sumą (pvz., 2500 eurų).

5.10 14 straipsnis — Kaštai

5.10.1 EESRK mano, kad 14 straipsnyje turi būti pateikta tokia 2 pastraipa: „Jeigu nepateikiamas atsiliėpimas į ieškinį arba protestas, tai už Europos mokėjimo įpareigojimo procedūrą neimamas joks mokestis“.

5.10.2 Atsižvelgiant į tai, kad mokėjimo įpareigojimo procedūra yra susitarimo be teismo procedūra, siūloma, kad, nepaisant ieškinio vertės, būtų nustatyta maža vienkartinė pradinė įmoka.

5.10.3 Jeigu tai nepriimtina, reglamente turi būti aiškiai nurodyta, kad šiuo atveju taikomi valstybių narių teisės aktai, perkeltantys 2003 m. sausio 27 d. Direktyvą 2003/8/EB, numatančią teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo tarptautiniuose ginčiuose pagerinimą ⁽¹⁾.

5.11 Priedai: Formos

5.11.1 Siūloma sistema yra pagrįsta formomis, pateiktomis 1, 2 ir 3 prieduose ⁽²⁾. Procedūros bus taikomos sklandžiai tik jeigu formos tarnaus tikslui, kuriam pasiekti jos buvo parengtos.

5.11.2 EESRK turi pagrįstų abejonių dėl tarptautiniuose ginčiuose naudojamų formų veiksmingumo ir praktiškumo.

5.11.3 Pavyzdžiui, jeigu Italijos bendrovė, kuriai Lenkijos klientas yra skolingas pinigų, Italijos teismui pateikia prašymą dėl Europos mokėjimo įpareigojimo, tai ar mokėjimo pranešimą Lenkijos klientas gaus itališkai, ar lenkiškai? Jeigu itališkai, tai kas garantuos, kad klientas jį supras ir kad galės nuspręsti, ar pateikti atsiliėpimą į ieškinį? Jeigu lenkiškai, tai kas bus atsakingas už vertimą?

5.11.4 Ieškovas ne tik pažymi formos langelius; jis turi pateikti ir raštišką informaciją. Kas bus atsakingas už tokio teksto vertimą? Kas nustatys, ar vertimas yra teisingas?

⁽¹⁾ OL L 26 2003 1 31, p. 41.

⁽²⁾ 1 priede pateiktas prašymas dėl Europos mokėjimo įpareigojimo (pasiūlymo 3 straipsnis). 2 priede pateiktas Europos mokėjimo pranešimas (6 straipsnis) ir atsakymo į Europos mokėjimo pranešimą forma (7 straipsnis). 3 priede pateiktas Europos mokėjimo įpareigojimas (9 straipsnis) ir atsakymo į Europos mokėjimo įpareigojimą forma (11 straipsnis).

5.11.5 2000 m. gegužės 29 d. Reglamentas 1348/2000 *dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse* nesumažina anksčiau nurodyto susirūpinimo, kadangi šiuo metu svarstoma Europos įpareigojimo procedūra yra gana neformali ir neskubi.

5.11.6 Ir net jeigu anksčiau minėtas hipotetinis Lenkijos klientas gautų Europos mokėjimo įpareigojimą savo gimtąja kalba, tai kuria kalba jis turėtų atsakyti? Kas atliktų vertimą iš lenkų į italų kalbą? Ir atvirkščiai, jeigu jis negauna pranešimo lenkų kalba, tai juridiniu požiūriu jis gali atsisakyti jį priimti. Tačiau bet kokioje tokioje situacijoje iškiltų kliūčių, kurios neigiamai paveiktų Europos mokėjimo įpareigojimo įgyvendinimo spartą.

5.11.7 EESRK ragina Komisiją apsvarstyti, kaip būtų galima užtikrinti, kad šių formų naudojimas tarptautiniuose ginčuose neapsunkintų spartaus skolų išieškojimo ar atsakovo teisės į gynybą.

5.11.8 EESRK mano, kad visos formos, išskyrus atsakymo formą, yra per daug sudėtingos, kad jas galėtų užpildyti teisinio išsilavinimo neturintys asmenys.

5.11.9 Paprastam žmogui gali būti neaiškūs kai kurie terminai (privalomos palūkanų normos; procentinė dalis virš bazinės ECB normos; mokėjimo įpareigojimas; „gali būti realizuotas prieš jus“). Kadangi Komisija siūlo, jog teisinis atstovavimas būtų neprivalomas (nors EESRK mano, kad tai galėtų būti taikoma tik mažoms sumoms), turėtų būti užtikrinta, kad formas pildantys asmenys jas suprastų ir galėtų teisingai užpildyti.

5.11.10 Bent jau portugalų kalboje terminai „nuoma“ („rent“ — liet. vert.) ir „nuoma, samda“ („hire“ — liet. vert.) reiškia skirtingus dalykus (nekilnojamajam turtui yra vartojamas pirmasis, o kilnojamajam turtui — antrasis). Todėl prašymo dėl Europos mokėjimo įpareigojimo portugalų kalbos versijos 8.2 punkte ir Europos mokėjimo pranešimo 9.3 punkte terminas „contrato de locação“ turi būti taikomas kilnojamajam turtui. Kitų kalbų versijose vartojama terminologija taip pat turi būti patikrinta pagal valstybių narių civilinėje teisėje vartojamus terminus.

5.11.11 Galiausiai paprastam žmogui bus labai sunku užpildyti prašymo dėl Europos mokėjimo įpareigojimo 11 punktą ir Europos mokėjimo pranešimo 12 punktą. EESRK siūlo, kad šį klausimą teismas išnagrinėtų atsižvelgdamas į ieškovo ir atsakovo gyvenamąją vietą.

2005 m. vasario 9 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių
reikalų komiteto
pirmininkė
Anne-Marie SIGMUND

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos rekomendaciją dėl nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugos bei atsakymo teisės, atsižvelgiant į Europos audiovizualinių bei informacijos paslaugų pramonės konkurencingumą

KOM(2004) 341 galutinis — 2004/0117 (COD)

(2005/C 221/17)

2004 m. gegužės 14 d. Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 157 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos rekomendaciją dėl nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugos bei atsakymo teisės, atsižvelgiant į Europos audiovizualinių bei informacijos paslaugų pramonės konkurencingumą

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu rengimą, 2005 m. sausio 17 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas buvo p. Pegado Liz.

Savo 414-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2005 m. vasario 9-10 d. (2005 m. vasario 9 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 73 balsais „už“ ir 2 balsais „prieš“ priėmė toliau pateiktą nuomonę:

1. Pasiūlymo dėl rekomendacijos santrauka

1.1 Pateikdama pasiūlymą dėl rekomendacijos ⁽¹⁾, skirtos audiovizualinių bei informacijos paslaugų turiniui visomis jo pateikimo formomis — nuo transliavimo iki interneto, — Komisija siūlo imtis tolesnių veiksmų remdamasi 2003 m. gruodžio mėn. antrąją vertinimo ataskaita dėl 1998 m. rugsėjo 24 d. Tarybos rekomendacijos dėl Europos audiovizualinių ir informacijos paslaugų pramonės konkurencingumo plėtros remiant nacionalines struktūras, turinčias padėti pasiekti palyginamą bei veiksmingą nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugos lygį, taikymo ⁽²⁾.

1.2 Pagrindinės priežastys, lėmusios poreikį priimti šią papildomą rekomendaciją, — tai visų pirma sunkumai, susiję su naujausiomis tendencijomis technologijų srityje, įskaitant naujų kompiuterių galingumą ir plačiajuosčių technologijų galimybes platinti tokį turinį kaip vaizdą į trečiosios kartos mobiliuosius telefonus ⁽³⁾. Antra, neteisėto, žalingo bei nepageidautino turinio ir elgsenos plitimas visose skaitmeninėse transliavimo formose, nuo radijo ir televizijos iki interneto, ir toliau kelia susirūpinimą plačiai visuomenei, ypač tėvams ir švietimo darbuotojams, pramonei ir įstatymų leidėjams.

1.3 Kai Komisija mano esant reikalinga užtikrinti bendrosios rinkos veikimą bei plėtrą, ji pati turi įgaliojimus rengti rekomendacijas šioje srityje, kuriai netaikomas teisinis suderinimas, tačiau šiuo atveju ji vis tik norėjo, kad Taryba ir Europos Parlamentas tiesiogiai dalyvautų rengiant ir priimant šį dokumentą.

Vienas iš šios rekomendacijos tikslų — didinti Europos audiovizualinių ir informacijos paslaugų pramonės konkurencingumą remiant nacionalines struktūras, turinčias padėti pasiekti palyginamą bei veiksmingą nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugos lygį; Komisija mano, kad Europos Parlamento inicijuoti platesni viešieji svarstymai, kartu su Europos Vadovų Taryboje valstybių narių prisiimtais įsipareigojimais, palengvins šio tikslo įgyvendinimą. Todėl Komisija siūlo, kad Sutarties 157 straipsnis būtų taikomas kaip teisinis pagrindas priimant šią rekomendaciją.

1.4 Šiame pasiūlyme dėl rekomendacijos Komisija tikisi, jog Europos Parlamentas ir Taryba rekomenduos, kad valstybės narės nustatytų teises ar kitokias sąlygas, skatinančias pasitikėjimo atmosferą, kuri prisidėtų prie audiovizualinių ir informacijos paslaugų pramonės plėtros.

Dėl to ji išskiria keturių rūšių priemones, kad būtų:

⁽¹⁾ 2004 4 30 dok. KOM(2004) 341 galutinis.

⁽²⁾ Rekomendacija 98/560/EB, paskelbta OL L 270, 1998 10 7 dėl šio pasiūlymo Komitetas 1998 m. balandžio 29 d. pateikė nuomonę CES 626/98 (Pranešėja: p. Barrow). Atitinkamai antroji vertinimo ataskaita pateikta dok. KOM(2003) 776 galutinis.

⁽³⁾ Žr. Komisijos komunikatą *dėl Europos sujungimo didelės spartos ryšiu*: naujausia elektroninių ryšių sektoriaus raida (KOM(2004) 61 galutinis) ir OL C 120, 2005 5 20, pranešėjas – p. McDonagh; taip pat žr. Komisijos komunikatą *dėl Mobiliojo plačiajuosčio ryšio paslaugų* 2004 06 30 KOM(2004) 447.

- a) užtikrinta atsakymo teisė visoje žiniasklaidoje (įskaitant internetą) ir kartu nesuvaržyti galimybių šia teise pasinaudoti prisitaikant prie konkrečių kiekvienos žiniasklaidos rūšies ypatumų;
- b) sudarytos sąlygos nepilnamečiams atsakingai naudotis interneto audiovizualinėmis ir informacijos paslaugomis, ypač didinant tėvų, švietimo darbuotojų ir mokytojų supratimą apie naujų paslaugų ir priemonių galimybes, siekiant užtikrinti, kad nepilnamečiai galėtų saugiai naudotis tokiomis paslaugomis ir priemonėmis, tuo tikslu ypač plėtojant raštingumą žiniasklaidos srityje ar žiniasklaidos švietimo programas;
- c) sudarytos geresnės galimybės nustatyti kokybišką nepilnamečiams skirtą turinį bei paslaugas ir jomis naudotis, be kita ko suteikiant priegios priemones švietimo įstaigose ir viešose vietose;
- d) skatinama pramonė visoje žiniasklaidoje vengti diskriminacijos dėl lyties, rasinės ar etninės kilmės, religijos ar įsitikinimų, neįgalumo, amžiaus ar seksualinės orientacijos.

1.5 Be to, Komisija mano, jog Europos Parlamentas ir Taryba privalo rekomenduoti, kad įvairios pramonės šakos ir suinteresuotos šalys

- a) priimtų iniciatyvas, kuriomis nepilnamečiams būtų užtikrintos platesnės galimybės naudotis audiovizualinėmis bei informacijos paslaugomis, ir suteiktų garantijas, kad programų turinys bus saugus bei stebimas, o potencialiai žalingo turinio bus išvengta, įskaitant „nuo atskiro prie bendro“ metodo suderinimą, įgyvendinamą pasitelkiant valstybių narių savireguliacijos ir bendro reguliavimo institucijų bendradarbiavimą ir geriausios praktikos pavyzdžių mainus tokiais klausimais kaip bendrų aprašomųjų simbolių sistema, kuri padėtų žiūrovams įvertinti programų turinį;
- b) ir vengtų bet kokios rūšies diskriminacijos bei su ja kovotų ir skatintų įvairialypį bei tikrovišką supratimą apie moterų ir vyrų įgūdžius bei potencialą visuomenėje.

1.6 Pasiūlymo priede pateiktos kelios orientacinės gairės dėl priemonių, užtikrinančių atsakymo teisę visoje žiniasklaidoje, įgyvendinimo nacionaliniu lygiu, įskaitant:

- teisėtą interesą, nepaisant tautybės;
- laikotarpius, suderintus su pasinaudojimu šia teise;
- galimybę kreiptis į teismą.

2. Pasiūlymo pagrindas

2.1 Nepilnamečių apsauga nuo žalingo turinio ir galimybė pasinaudoti atsakymo teise televizijos programose pirmą kartą buvo nagrinėjama 1989 m. spalio 3 d. Tarybos direktyvoje 89/552/EEB dėl valstybių narių įstatymuose ir kituose teisės aktuose išdėstytų nuostatų, susijusių su televizijos programų transliavimu, derinimo ⁽⁴⁾, iš dalies pakeistoje 1997 m. birželio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/36/EB ⁽⁵⁾ (vadinama „Televizijos be sienų“ direktyva).

2.2 Nepaisant to, kaip primena Komisija, pirmasis Bendrijos dokumentas, kuriuo siekta pradėti reglamentuoti audiovizualinių ir informacijos paslaugų turinį, buvo 1998 m. rugsėjo 24 d. rekomendacija, kurioje, pakartojant 1996 m. spalio 16 d. Žaliosios knygoje dėl nepilnamečių apsaugos ir žmogaus orumo audiovizualinių ir informacijos paslaugų srityje išsakytas mintis ⁽⁶⁾ ir 1997 m. vasario 17 d. rezoliucijos dėl neteisėto ir žalingo turinio internete ⁽⁷⁾ išvadas, pateikta nemažai rekomendacijų, kad valstybės narės, pramonė ir suinteresuotos šalys, visų pirma pasitelkdamos savireguliaciją, puoselėtų pasitikėjimo atmosferą, kuri skatintų audiovizualinių ir informacijos paslaugų plėtrą, kartu užtikrinant gerą nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugą.

⁽⁴⁾ 1989 m. spalio 3 d. Tarybos direktyva 89/552/EEB dėl valstybių narių įstatymuose ir kituose teisės aktuose išdėstytų nuostatų, susijusių su televizijos programų transliavimu, derinimo, 1998 10 17 OL L 298, p. 23.

⁽⁵⁾ 1997 m. birželio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/36/EB, iš dalies pakeičianti Tarybos direktyvą 89/552/EEB dėl valstybių narių įstatymuose ir kituose teisės aktuose išdėstytų nuostatų, susijusių su televizijos programų transliavimu, derinimo, 1997 7 30 OL L 202, p. 60.

⁽⁶⁾ KOM(96) 483 galutinis, dėl kurio EESRK pateikė nuomonę. Pranešėja buvo p. Barrow, 1997 9 22, OL L 287, p. 11.

⁽⁷⁾ 1997 3 6. OL C 70

2.3 Kalbant apie šį svarbų dokumentą, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 1998 m. balandžio 29 d. nuomonėje⁽⁸⁾ atkreipė dėmesį į keletą esminių aspektų, susijusių su bet kurio reglamento, kuriuo siekiama užtikrinti veiksmingą nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugą audiovizualinėje žiniasklaidoje, principus, pobūdį, taikymo sritį ir turinį. Trumpai tariant, komitetas rekomendavo suderintą ir integruotą tarptautinį požiūrį į audiovizualinių paslaugų reglamentavimą. Jis akcentavo turinio vertinimo sistemų ir filtravimo programinės įrangos naudojimo ir atsakomybės už neteisėtą ir žalingą turinį išaiškinimo aspektus, rekomenduodamas iniciatyvas, skirtas šviesti bei informuoti tėvus, švietimo darbuotojus ir mokytojus, ir paragino gerinti Europos ir tarptautinių organizacijų bendradarbiavimą bei koordinavimą. Nuomonėje taip pat pasiūlyta sukurti Europos (o dar geriau — tarptautinę) elgesio kodeksą, gairių ir vietinių priemonių sistemą, skirtą užtikrinti tinkamą nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugą.

2.4 Po šio pradinio dokumento Taryba ir Komisija Bendrijos lygiu priėmė keletą iniciatyvų panašiais klausimais⁽⁹⁾.

⁽⁸⁾ OL C 214 1998 07 10. Pranešėja p. Barrow.

⁽⁹⁾ Svarbiausi yra šie:

- a) 1999 m. sausio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 276/1999/EB, kuriuo patvirtinamas daugiamečių Bendrijos veiksmų planas, skirtas skatinti saugesnį naudojimąsi internetu ir tuo tikslu kovojant su neteisėtu ir žalingu turiniu pasauliniuose tinkluose, pirmiausiai siekiant apsaugoti vaikus ir nepilnamečius (OL L 33, 1999 2 6, iš dalies pakeistas 2003 m. birželio 16 d. sprendimu 1151/2003/EB, 2003 7 1, OL L 162, kuriuo veiksmų planas pratęsiamas dvejimėms metams).
- b) 1999 m. gruodžio 14 d. Komisijos komunikatas dėl Bendrijos audiovizualinės politikos skaitmeniniame amžiuje principų ir gairių, kuriame nurodoma, kad sistema taip pat privalo sudaryti sąlygas veiksmingai užtikrinti bendruosius visuomenės interesus, tokius kaip žodžio laisvė ir atsakymo teisė, autorių ir jų darbų apsauga, pliuralizmas, vartotojų apsauga, nepilnamečių ir žmogaus orumo apsauga ir kalbinės bei kultūrinės įvairovės apsauga (KOM(1999) 657 galutinis)
- c) 1999 m. gruodžio 17 d. Tarybos išvados dėl nepilnamečių apsaugos, atsižvelgiant į skaitmeninių audiovizualinių paslaugų plėtrą, kuriose akcentuojama būtinybė pritaikyti ir papildyti dabartines sistemas, skirtas apsaugoti nepilnamečius nuo žalingo audiovizualinio turinio, atsižvelgiant į techninius, socialinius ir rinkos pokyčius (OL C 8, 2000 1 12);
- d) 2000 m. birželio 8 d. Direktyva 2000/31/EB dėl elektroninės komercijos, kurioje pateikiamos nuostatos, susijusios su nepilnamečių ir žmogaus orumo apsauga, ypač 16 straipsnio 1 dalies e punktas, pagal kurį valstybės narės ir Komisija yra raginamos parengti elgesio kodeksus dėl nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugos (OL L 178, 2000 7 17);
- e) Komisijos komunikatas *Saugesnės informacinės visuomenės sukūrimas gerinant informacinės infrastruktūros saugumą ir kovojant su kompiuteriniu nusikalstamumu*, kuriame siūlomas platus teisinių ir neteisinių priemonių spektras, siekiant kovoti su privatus interesus, tokiais kaip žodžio laisvė ir atsakymo teisė, pramoniniu sabotažu ir piktnaudžiavimu intelektine nuosavybe (KOM(2000)890 galutinis ir Nuomonė: pranešėjas p. Dantin) ir jį pakeitęs Pasiūlymas *dėl pagrindų sprendimo dėl išpuolių prieš informacines sistemas* (2002 4 19 KOM(2002) 173 galutinis ir 2001 11 28 nuomonė, pateikta 2002 1 21, OL C 48: *Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl tinklo ir informacijos saugumo: pasiūlymas dėl Europos politikos požiūrio*; pranešėjas p. Ratureau.
- f) Komisijos įvertinimo ataskaita Tarybai ir Europos Parlamentui dėl 1998 m. rugsėjo 24 d. Tarybos rekomendacijos *dėl nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugos taikymo*; jame rezultatai, susiję su rekomendacijos taikymu, yra vertinami kaip „teikiantys vilties“. Tačiau ataskaitoje akcentuojama ir būtinybė užtikrinti, kad vartotojai būtų aktyviau įtraukti ir kad būtų skirta daugiau laiko visapusiškai taikyti rekomendaciją. Šie klausimai buvo akcentuoti 2001 m. liepos 23 d. Tarybos išvadose dėl Komisijos įvertinimo ataskaitos (OL C 213, 2001 7 31).
- g) 2003 m. sausio 6 d. patvirtintas Ketvirtasis Komisijos pranešimas dėl Direktyvos 89/553/EEB Televizija be sienų taikymo, kurios priede pateiktoje direktyvos persvarstymo darbų programoje pasiūlyta surengti viešąsias konsultacijas, be kita ko, ir dėl nepilnamečių bei žmogaus orumo apsaugos problemų (03 1 06 KOM(2002) 778 galutinis. Viešosios konsultacijos buvo pagrįstos diskusijoms skirtais dokumentais, paskelbtais Komisijos interneto svetainėje: http://europa.eu.int/comm/avpolicy/regul/review-twtf2003/consult_en.htm.
- h) pirmiau minėta 2003 m. gruodžio 12 d. priimta antroji įvertinimo ataskaita dėl 1998 m. rugsėjo mėn. Tarybos rekomendacijos, kurioje pateikiama svarbi valstybių narių ir ES lygiu patvirtintų priemonių analizė;
- i) Komisijos komunikatas dėl reglamentuojančios Europos audiovizualinės politikos ateities, kuriame išdėstyti vidutinės trukmės prioritetai Bendrijos politikai dėl atitinkamo sektoriaus reglamentavimo po Europos plėtros; šiame komunikate Komisija, įvertinusi per viešąsias konsultacijas dėl TBS direktyvos išreikštą susirūpinimą, taip pat nurodė, kad būtina atnaujinti rekomendaciją dėl nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugos, akcentuodama savireguliacijos ir bendro reguliavimo modelius, ypač atsižvelgiant į interneto aplinką, kad būtų užtikrinta reikiama pagarba nepilnamečių apsaugos ir viešosios tvarkos palaikymo principams. Komisija taip pat paskelbė, kad ji patvirtins atsakymo teisę, kuri bus taikoma visoms žiniasklaidos rūšims ir kuri iš pradžių bus nustatyta Rekomendacijoje dėl nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugos, 2003 12 15 KOM(2003) 784 galutinis.
- j) neseniai pateiktas pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, sukuriančio daugiamečių Bendrijos programą, skirtą skatinti saugiai naudotis internetu ir naujomis interneto technologijomis, dėmesį sutelkiant į galutinius vartotojus, ypač tėvus, švietimo darbuotojus ir vaikus (2004 3 12 KOM(2004) 91 galutinis).

2.5 EESRK taip pat ėmėsi keletu iniciatyvų tais pačiais klausimais. Svarbiausios iš jų yra šios:

- a) Nuomonė dėl *Vaikų apsaugos internete programos* ⁽¹⁰⁾;
- b) Nuomonė dėl Komisijos komunikato dėl Bendrijos audiovizualinės politikos skaitmeniniame amžiuje principų ir gairių ⁽¹¹⁾;
- c) Nuomonės dėl pasiūlymų, susijusių su Sprendimais 276/1999/EB ir 1151/2003/EB (atitinkamai dok. KOM(1998) 518 galutinis ir KOM(2002) 152 galutinis) ⁽¹²⁾;
- d) Nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo dėl saugesnio naudojimosi internetu (dok. 2004 3 12 KOM(2004) 91 galutinis) ⁽¹³⁾.

Skaitytojui rekomenduojama skaityti minėtuose dokumentuose pateiktus svarstymus ir rekomendacijas.

3. Bendrieji komentarai

3.1 EESRK pritaria Komisijos iniciatyvai išplėsti ir įgyvendinti 1998 m. rugsėjo 24 d. EP ir Tarybos rekomendaciją atsižvelgiant į antrosios vertinimo ataskaitos, skirtos šios rekomendacijos įgyvendinimui įvertinti, rezultatus tokiais svarbiausiais klausimais kaip nepilnamečių ir žmogaus orumo apsauga, kova su bet kurios formos socialine diskriminacija ir atsakymo teisės užtikrinimas visoje žiniasklaidoje, įskaitant internetą.

3.2 EESRK pripažįsta, kad dabartiniame kontekste Sutartis nesuteikia Europos Sąjungai galių suderinti audiovizualinių sektorių reglamentuojančius teisės aktus, tačiau jo netenkina tokia padėtis ir rekomenduoja šį klausimą spręsti, kai kitąkart bus pervarstomos sutartys.

3.3 EESRK mano esant nelogiška, kad, Europos Sąjungoje siekiant apsaugoti nepilnamečius ir žmogaus orumą, garbę ir privatų gyvenimą žiniasklaidoje, kai pagal *Televizijos be sienų* direktyvos nuostatas sienos yra visiškai atviros, pirmiausiai yra apeliuojama ne į pačios asmenybės teises, o į *Europos audiovizualinių ir informacijos paslaugų pramonės konkurencingumo plėtrą*. Svarbiausių piliečių teisių apsauga neturėtų būti vertinama tik kaip šalutinis audiovizualinės rinkos plėtros aspektas.

3.4 Tačiau EESRK pripažįsta, kad, atsižvelgiant į pirmiau minėtus teisinius apribojimus, iš esmės Komisijos suformuluota rekomendacija yra geriausias būdas pasiekti pažangos atitinkamais klausimais. Ji taip pat sutinka su šia rekomendacijai Komisijos pasiūlytu teisiniu pagrindu (Europos Bendrijų steigimo sutarties 157 straipsnis), kuris, iš esmės, yra identiškas tam, kuris buvo pasitelktas ir 1998 m. rugsėjo 24 d. Tarybos rekomendacijai dėl Europos audiovizualinių ir informacijos paslaugų pramonės konkurencingumo plėtros remiant nacionalines struktūras, turinčias padėti pasiekti palyginamą bei veiksmingą nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugos lygį ⁽¹⁴⁾, papildytai šiuo rekomendacijos projektu ir 2000 m. gruodžio 20 d. Tarybos sprendimu dėl programos, skirtos Europos audiovizualinių kūrinių gamybai, platinimui ir propagavimui skatinti (MEDIA Plus — Gamyba, platinimas ir propagavimas 2001–2005 m.), įgyvendinimo ⁽¹⁵⁾.

3.5 EESRK pakartoja poziciją, išreikštą nuomonėje ⁽¹⁶⁾ dėl pasiūlymo dėl *Tarybos rekomendacijos dėl nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugos audiovizualinių ir informacijos paslaugų pramonėje* (98/C 214/07), kad Europos audiovizualinių ir informacijos paslaugų pramonė gali pasiekti visą savo potencialą tik esant pasitikėjimui, kurį, savo ruožtu, galima užtikrinti tik garantuojant nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugą.

⁽¹⁰⁾ OL C 48, 2002 2 28. Pranešėja buvo p. Davison.

⁽¹¹⁾ OL C 14, 2001 1 16. Pranešėjai buvo p. Morgan ir p. Carroll.

⁽¹²⁾ OL C 214, 1998 7 10. Pranešėja buvo p. Drifhout-Zweijtzer ir OL C 73/2003, 2003 3 26. Pranešėja buvo p. Davison.

⁽¹³⁾ 2004 12 16 plenarinėje sesijoje priimta Nuomonė OL C 157, 2005 6 28. Pranešėjai buvo p. Retureau ir p. Davison.

⁽¹⁴⁾ OL L 270, 1998 10 7, p. 48.

⁽¹⁵⁾ OL L 13, 2001 1 17, p. 35. Taip pat žr. neseniai pateiktą pasiūlymą dėl sprendimo dėl programos MEDIA 2007, 2004 7 14 KOM(2004) 470 galutinis ir EESRK nuomonę, kurią rengs šios nuomonės pranešėjas.

⁽¹⁶⁾ Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl *Pasiūlymo dėl Tarybos rekomendacijos dėl nepilnamečių ir žmogaus orumo apsaugos audiovizualinių ir informacijos paslaugų srityje* (98/C 214/07), OL C 214, 1998 7 10, p. 25.

3.6 EESRK dar kartą patvirtina savo įsitikinimą, kad tik tarptautinis suderintas ir integruotas požiūris į audiovizualinių paslaugų reglamentavimą gali sudaryti sąlygas veiksmingai įgyvendinti bet kokias apsaugos priemones, ypač kalbant apie neteisėto ir žalingo turinio vertinimo sistemų ir filtravimo programinės įrangos aspektus. Todėl Komitetas dar kartą paragino stiprinti Europos ir tarptautinių organizacijų bendradarbiavimą bei veiklos koordinavimą ir pakartojo pasiūlymą nustatyti tarptautinius elgesio kodeksus, gaires ir vietines priemones, skirtas tinkamai apsaugoti nepilnamečius ir žmogaus orumą.

3.7 EESRK ypač atkreipia dėmesį į Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartijoje, — kuri yra sudėtinė Europos Konstitucijos dalis, — pateiktos žmogaus orumo sąvokos apibrėžimą (straipsnis I-2) ir, šio pasiūlymo dėl rekomendacijos kontekste, į tai, kad šią sąvoką būtina vertinti visapusiškai atsižvelgiant į pirmiau minėtos Chartijos tikslą ir turinį.

3.8 EESRK mano, kad, norint veiksmingai apsaugoti nepilnamečius ir žmogaus orumą atsižvelgiant į technologijų plėtrą audiovizualinių ir informacijos paslaugų pramonėje, pirmiausia reikia skatinti raštingumą žiniasklaidos srityje, „kad vartotojams būtų suteikta galimybė naudotis žiniasklaida atsižvelgiant į visuomenės vertybes ir susiformuoti pagrįstą nuomonę šiais klausimais“⁽¹⁷⁾

3.9 Kalbant konkrečiai apie internetą, EESRK mano, kad yra itin svarbu koordinuoti politiką ir priemones, skirtas nepilnamečių raštingumui bei saugiam naudojimuisi internetu skatinti, ir todėl sutinka su 2001 m. lapkričio 28 d. Europos Tarybos surengto Europos forumo *Žalingas ir neteisėtas kibernetinės erdvės turinys: savireguliuojamas, vartotojų apsauga ir kompetencija žiniasklaidos srityje* išvadomis⁽¹⁸⁾.

3.10 EESRK pakartoja, kad jis remia savireguliuojamą, jeigu jis pagrįstas, ir akcentuoja bendro reguliavimo modelių svarbą, kadangi jie atrodo ypač veiksmingi įgyvendinant taisykles dėl nepilnamečių apsaugos, kaip konkrečiai paminėta 2003 m. gruodžio 15 d. Komisijos komunikate dėl *Reglamentuojančios Europos audiovizualinės politikos ateities* KOM(2003) 784 galutinis⁽¹⁹⁾.

3.11 EESRK, neapribodamas itin svarbių iniciatyvų, skirtų žiniasklaidos raštingumui skatinti, pritaria iniciatyvai nustatyti Bendrijos kriterijus, skirtus apibūdinti ir nustatyti audiovizualinį turinį, kartu pabrėždamas, kad toks turinys turėtų būti peržiūrėtas nacionaliniu ir regioniniu lygiu, siekiant atsižvelgti į konkrečius kultūrinius ypatumus.

3.12 EESRK reiškia savo paramą daugumai labai konstruktyvių naujovių ir tendencijų, pateiktų naujojoje Komisijos iniciatyvoje ir atspindinčių didelę pažangą, palyginti su ankstesniąja Komisijos rekomendacija. Komitetas norėtų paminėti:

- a) I punkto 2 dalies pirmojoje įtraukoje pateiktą nuorodą į raštingumą žiniasklaidos srityje ir į žiniasklaidos švietimo programas;
- b) I punkto 3 dalyje pateiktą raginimą, kad būtų aktyviai skatinama kovoti su visų formų diskriminacija, jokiū būdu neapsiribojant tik tokios diskriminacijos „vengimo“ idėja;
- c) mintį dėl „nuo atskiro prie bendro“ metodo suderinimo per valstybių narių savireguliuojamo ir bendro reguliavimo institucijų bendradarbiavimą ir geriausios praktikos mainus tokiais klausimais kaip bendrų aprašomųjų simbolių sistema, kuri padėtų žiūrovams įvertinti programų turinį (II punkto 1 dalis);
- d) o ypač rekomendaciją užtikrinti atsakymo teisę visų rūšių žiniasklaidoje, įskaitant internetą, darant prielaidą, kad ta pati teisė taip pat bus taikoma pačių Komisijos institucijų publikacijoms ir laidų transliacijoms.

3.13 Tačiau EESRK taip pat mano, kad rekomenduojamą požiūrį buvo galima toliau plėtoti tokiais būdais:

⁽¹⁷⁾ Europos Parlamento rezoliucija dėl Komisijos vertinimo ataskaitos Tarybai ir Europos Parlamentui dėl 1998 m. rugsėjo 24 d. Tarybos rekomendacijos dėl nepilnamečių ir žmogiškojo orumo apsaugos taikymo, 14 pastraipa KOM(2001) 106.

⁽¹⁸⁾ Europos forumas *Žalingas ir neteisėtas kibernetinės erdvės turinys: savireguliacija, vartotojų apsauga ir kompetencija žiniasklaidos srityje*, 2001 m. lapkričio 28 d. (Žmogaus teisių pastatas).

⁽¹⁹⁾ Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: *Reglamentuojančios Europos audiovizualinės politikos ateitis 2003 12 15* KOM(2003) 784 galutinis; taip pat žr. Informacinio pranešimo projektą dėl dabartinės bendro reguliavimo ir savireguliuojamo būklės bendrojoje rinkoje (2004 11 16 INT/2004). Pranešėjas buvo p. Vever.

4. Konkretūs komentarai

4.1 Nepilnamečių apsauga

4.1.1 Nepilnamečiai yra ne vienintelė grupė, kuriai būtina speciali apsauga nuo žalingo ir pavojingo turinio, ypač susijusio su smurtu ar pornografija ir pedofilija, — tai taip pat taikytina kitoms jautresnėms ar pažeidžiamoms grupėms, tokioms kaip senyvi žmonės ar asmenys, turintys mokymosi sunkumų; todėl rekomendacijoje turėtų būti atsižvelgta ir į šias grupes.

4.1.2 Įvairūs su nepilnamečių apsauga susiję aspektai, kuriuos EESRK iškėlė savo neseniai pateiktoje nuomonėje dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, sukuriančio daugiamečę Bendrijos programą, skirtą saugesniam naudojimuisi internetu skatinti⁽²⁰⁾, turėtų būti vertinami kaip valstybėms narėms skirtos rekomendacijos, įtrauktinos į šį pasiūlymą dėl rekomendacijos, įskaitant:

- a) geresnį mokymą ir informaciją kaip priemonę saugesniam naudojimuisi internetu užtikrinti;
- b) interneto paslaugų teikėjų atsakomybės nustatymą ir įpareigojimą iškart įgyvendinti bet kokios teisėtos valdžios institucijos sprendimą, kuriuo reikalaujama, kad jie nutrauktų neteisėtą, žalingą ar pavojingą programų ar turinio perdavimą;
- c) karštųjų telefono linijų, filtravimo technologijų, turinio vertinimo ir nepageidaujamos reklamos bei šiukšlių blokavimo priemonių diegimo skatinimą ir rėmimą;
- d) prieigos prie interneto ir tarnybinių stočių operacinių sistemų autorių atsakomybės už bet kokios parduodamos sistemos antivirusinę apsaugą nustatymą, įpareigojant juos suteikti patogią ir prieinamą antivirusinę technologiją;
- e) įgyvendinimo sistemas, skirtas nustatyti žalingą bei pavojingą turinį ir apie jį teikti informaciją, ir bet kokio rasistinio ar ksenofobinio turinio ar nusikalstamumą, smurtą ar neapykantą skatinančio turinio pašalinimą.

4.1.3 Konkretus susirūpinimas interneto naudojimu dar nereiškia, kad mažesnis dėmesys yra skiriamas tradicinėms žiniasklaidos formoms, pirmiausia radijo ir televizijos laidoms, kuriose sunkius nusikaltimus prieš pažeidžiamus visuomenės narius, ypač nepilnamečius, kitos institucijos savireguliacijos arba reguliavimo tvarka turi svarstyti kaip atskirą klausimą.

4.2 Žmogaus orumo apsauga

4.2.1 Žmogaus orumo apsauga žiniasklaidoje negali apsiriboti visų formų diskriminacijos draudimu. Programų, kurios gali pakenkti žmonių privačiam gyvenimui ar pagrindinėms teisėms, turinį taip pat turi aptarti kompetentingos nacionalinės institucijos, kai tai pateisinama atsižvelgiant į galimą poveikį visuomenei.

4.2.2 Valstybėms narėms šioje srityje taip pat turi būti rekomenduota:

- a) skatinti žiniasklaidą priimti tiksliai bei konkrečias etikos taisykles, siekiant užtikrinti tinkamą pagarbą privačiam gyvenimui;
- b) skatinti žiniasklaidą sukurti savireguliacijos struktūras, į kurias savo nusiskundimus galėtų siųsti asmenys, kurių teisės į privataus gyvenimo neliečiamumą ir žmogaus orumą buvo pažeistos;

⁽²⁰⁾ Žr. 13 išnašą.

- c) įsteigti nepriklausomas institucijas, įskaitant teismines institucijas, kurios nagrinėtų tokios rūšies skundus, jeigu savireguliuavimo struktūros pasirodytų neveiksmingos;
- d) nustatyti teisę į kompensaciją už materialinę ir nematerialinę žalą, kuri kartu būtų žalos atlyginimas nukentėjusiems asmenims ir atgrasančioji priemonė tiems, kuriems tenka atsakomybė už sunkius ir sistemingus žmonių privataus gyvenimo ir žmogaus orumo pažeidimus;
- e) stebėti programas, kurių turinys yra susijęs su kišimusi į privatų gyvenimą, žmogaus orumo ir pagrindinių teisių menkinimu.

4.3 Atsakymo teisė

4.3.1 Be atsakymo teisės, turi būti numatyta nuostata dėl „ištaisymo teisės“, numatant tą pačią bendrą taikymo sritį ir tas pačias sąlygas, kad būtų galima kovoti su apgaulingu, neteisingu ir netikslu turiniu, turinčiu įtakos žmonių teisėms.

4.3.2 Būtina aiškiai nurodyti, kad atsakymo teisė gali būti garantuota ne tik teisinėmis priemonėmis, bet ir pasitelkiant bendro reguliuavimo ir savireguliuavimo priemones.

4.3.3 Priede turi būti pateiktos nuostatos tokiais klausimais:

- a) tikslus ir privalomas atvejų, kai gali būti atsisakyta publikuoti atsakymą arba pataisymą, nustatymas (kaip nurodyta Europos Tarybos rezoliucijoje 74/26), ir trumpo termino, per kurį turi būti priimtas sprendimas dėl atmetimo, nustatymas;
- b) principas, kad paskelbimo ar transliavimo vietoje atsakymas turi būti laikomas tokiu pat svarbiu, kaip ir publikacija (transliuota laida), į kurią pateikiamas atsakymas;
- c) principas, kad teisė į atsakymą ir teisė į ištaisymą suteikiama nemokamai.

4.3.4 Pirmoji priedo įtrauka „*nepaisant pilietybės*“ turėtų būti išplėsta ir būti tokia „*arba gyvenamosios vietos*“.

5. Baigiamosios pastabos

5.1 Su išlygomis, pateiktomis konkrečių komentarų skyriuje, EESRK dar kartą pritaria šiuo metu svarstomam pasiūlymui dėl rekomendacijos ir, atsižvelgdamas į tai, kad technologinių naujovių diegimas ir pažanga lems naujus sunkumus kokybės ir kiekybės srityje, taip pat siūlo, kad, praėjus ketveriems metams po rekomendacijos priėmimo, būtų atliktas rekomendacijos poveikio valstybėms narėms, pramonei ir kitoms suinteresuotoms šalims vertinimas.

5.2 Atsižvelgiant į pirmiau nurodytame punkte minimą įvertinimo procesą, EESRK siūlo, kad būtų įsteigtas stebėsenos centras, kuriam būtų pavesta sistemingai fiksuoti priemones, kurių imasi valstybės narės, pramonė ir šalys, dalyvaujančios įgyvendinant šią rekomendaciją.

2005 m. sausio 17 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių
reikalų komiteto
pirmininkė
Anne-Marie SIGMUND

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Užimtumo politikos: EESRK vaidmuo po plėtros ir Lisabonos proceso perspektyvoje

(2005/C 221/18)

2004 m. liepos 1 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, nusprendė parengti nuomonę dėl „Užimtumo politikos: EESRK vaidmuo po plėtros ir Lisabonos proceso perspektyvoje“.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2005 m. sausio 20 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas buvo **p. Greif**.

414-osios plenarinės sesijos metu 2005 m. vasario 9-10 d. (vasario 9 d. posėdis) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 138 nariams balsavus „už“, 1 — „prieš“ ir 4 susilaikius.

1. Įžanga

1.1 2000 m. kovo mėn. Europos Vadovų Taryba Lisabonoje pradėjo ambicingą reformų programą, apimančią tokius ambicingus tikslus kaip ekonominis augimas ir užimtumas. Konkurencingumo didinimas žiniomis paremtoje ekonomikoje ir ilgalaikis, užimtumą skatinantis ekonominis augimas turėtų būti siejami su darbo kokybės gerinimu ir socialinės sanglaudos stiprinimu. Sulaukusi didelio pritarimo, ši programa leidžia tikėtis, kad jos įgyvendinimas galės Europos piliečiams priimtinau perteikti išplėstos Sąjungos idėją.

1.2 Dėl dabartinės ekonominės padėties 2010-iems metams numatytos nuostatos, ypač užimtumo tikslai, gali likti nepasiekti, ir tai sumažintų viso proceso patikimumą. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas mano, kad ši patikimumo problema gali būti sušvelninta, jei žmonės galėtų patikėti, kad visi atsakingi politikai nuoringai dirba, siekdami nuosekliai įgyvendinti Lisabonos strategiją, apimančią darnius ir vienodai svarbius tikslus (konkurencingumo gerinimas, ekonominis augimas su didesniu skaičiumi geresnių darbo vietų, socialinės sanglaudos stiprinimas bei tvari ekologinė plėtra).

1.3 EESRK, būdamas įsitikinęs, kad „Lisabonos strategijai“ reikia ne naujo veiksmų plano, bet politikos, kurios tikslų būtų siekiama taikant tinkamas priemones, visų pirma valstybėse narėse, šia nuomone savo iniciatyva, papildančia nuomonę „Lisabonos strategijos įgyvendinimo gerinimas“⁽¹⁾ siekia išryškinti pagrindinius užimtumo politikos iššūkius ir pateikti rekomendacijas tolimesniam proceso įgyvendinimui iki 2010 metų.

2. Lisabonos tarpinė peržiūra: Europa nepasiekia daugiau ir geresnio užimtumo

2.1 Lisabonos strategijoje konkurencingumo augimas ir darni ekonomikos plėtra yra vieni svarbiausių instrumentų, su kurių pagalba Europoje bus galima sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų, stabilizuoti socialinio draudimo sistemas ir suteikti apsaugą nuo skurdo ir socialinės atskirties. EESRK laiko šį visapusiškos politikos pagrindą svarbiu Lisabonos strategijos pranašumu.

2.2 Užimtumo politikos srityje Lisabonos strategija turėtų skleisti naujus impulsus Europos užimtumo strategijai, didinti aktyvios užimtumo politikos indėlį mažinant skurdą, skatinti verslą kaip būtina sąlygą ekonominiam augimui ir užimtumui bei per kiekybines tikslų nuostatas didinti dirbančiųjų skaičių visoje Europoje

— Iki 2010 m. bendra užimtumo kvota pagal ES vidurkį turėtų padidėti nuo 61 % iki 70 %, o moterų užimtumo kvota — nuo 51 % iki 60 %. Po metų Stokholme buvo nustatyti tarpiniai tikslai (67 % bendra dirbančiųjų kvota ir 57 % dirbančiųjų moterų kvota iki 2005 m.). Be to, buvo numatytas naujas tikslas — padidinti 55-ių iki 64-ių metų amžiaus dirbančiųjų kvotą, kuri 2010 metais turėtų siekti 50 %.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė tema „Lisabonos strategijos įgyvendinimo gerinimas“ (pranešėjas p. Vever, kiti pranešėjai p. Ehnmark ir p. Simpson) (OL C 120, 2005 5 20).

- Kai kurios valstybės narės buvo paragintos numatyti atitinkamus ambicingus nacionalinius tikslus pagal skirtingas kiekvienos galimybes. Taigi tos šalys, kurios jau 2000 m. buvo pasiekusios didesnę nei 70 % užimtumo kvotą (pavyzdžiui, Švedija, Nyderlandai, Danija ir Jungtinė Karalystė) arba šiek tiek mažesnę kvotą (Austrija, Portugalija, Suomija) turėtų atitinkamai prisidėti prie Lisabonos tikslų siekimo.

2.3 Tačiau Lisabonos strategija atvėrė pasauliui ne tik „didesnio užimtumo“ perspektyvą, bet ir apibrėžė, kad geri rezultatai ir konkurencingumas gali būti pasiekti visų pirma skatinant naujoves ir gerinant darbo kokybę: investicijas į žmogiškąjį kapitalą, mokslinius tyrimus, technologijas ir naujoves laikomos ne mažiau prioritetinėmis nei darbo rinkos ar struktūrinės politikos orientacijos. Atitinkamai buvo nustatyti kiti kiekybiniai tikslai, tarp kitų, investicijų į žmogiškąjį kapitalą dydžio žmogui kėlimas, visą gyvenimą trunkančio mokymosi skatinimas (12,5 % visų darbingo amžiaus suaugusių dalyvavimas tobulinimosi priemonėse, 18-24 metų amžiaus žmonių, neturinčių bendrojo ar profesinio išsilavinimo, skaičiaus sumažinimas per pusę), investicijų į mokslinius tyrimus ir taikomąją veiklą kvotos padidinimas iki 3 % BVP (iš jų du trečdaliai — privataus sektoriaus investicijos) bei vaikų priežiūros išplėtimas (priežiūros vietos 33 % nuo 0 iki 3 metų amžiaus vaikams ir 90 % vaikų iki mokyklinio amžiaus).

2.4 Nepaisant sėkmingos pradžios, 2005 m. Europos Sąjunga yra dar nutolusi nuo savo ambicingų tikslų. Europos ekonomika išgyvena jau trečius metus žemą, daug žemesnį už jos potencialias galimybes, ekonominį augimą. Ekonominis pagyvėjimas labai lėtas ir labia pažeidžiamas atsižvelgiant į aukštas naftos kainas ir didelius globalinius skirtumus. Po pusės laiko, deja, reikia pastebėti, kad Lisabonos užimtumo tikslai tikriausiai iki 2010 m. nebus pasiekti.

2.5 1-3 diagramos (žr. toliau: aukščiausia vertė prilygsta Lisabonos tikslui) nurodo kaip neįtikima, kad Lisabonos tikslai bus pasiekti iki 2010-ųjų metų.

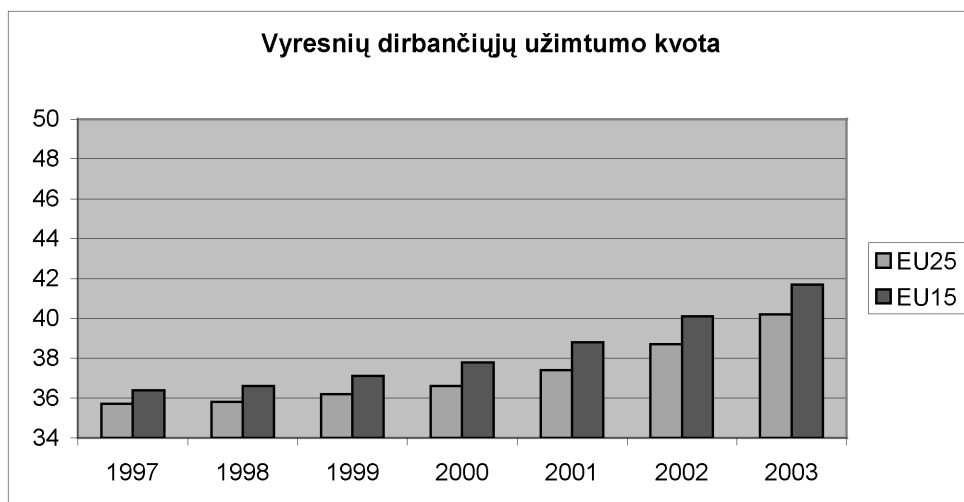
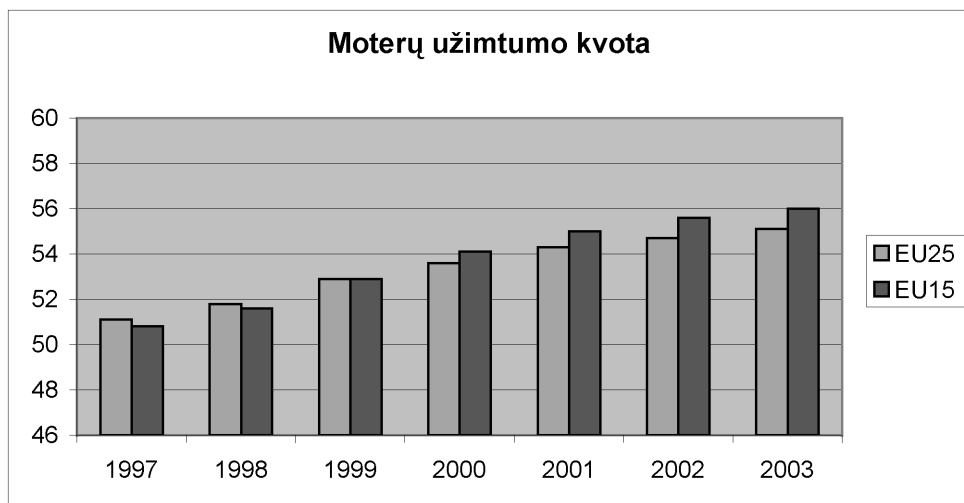
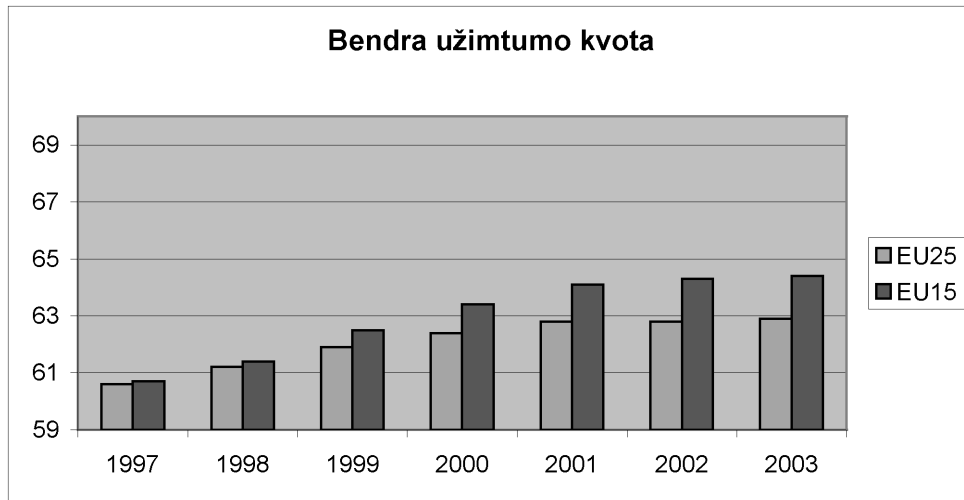
- Ne tik bendra užimtumo kvota, bet ir moterų užimtumo kvota sparčiai didėjo baigiantis XX a. dešimtajam dešimtmečiui, kai Europos ekonomika palyginti greitai augo. Konjunktūros susilpnėjimas, atsiradęs dėl makroekonominės politikos nepakankamo gebėjimo atremti išorės smūgius, beveik visiškai sustabdė 2001 m. bendros užimtumo kvotos didėjimą. Moterų užimtumo kvota didėjo toliau iki pusės procento per metus. Jei ekonominis augimas sparčiai padidėtų, šis tikslas — bent jau 15 valstybių narių ES — būtų pasiektas iki 2010 m.

- Sunkiausiai pasiekiamas tikslas — didesnis vyresnių dirbančiųjų užimtumas⁽²⁾, kuris šiuo metu siekia tik 8 % 15 valstybių narių ES ir vos 10 % 25 valstybių narių ES. Tiesa, priaugis nepaisant konjunktūros susilpnėjimo rodo, jog Lisabonos strategijos priemonės pasitraukimui iš darbo rinkos vėlinti ir aktyvaus senėjimo skatinimui turėjo tam tikrą poveikį. Pavyzdžiui, vidutinis pasitraukimo iš darbo rinkos amžius 2001 m. buvo 60,4 metai, o 2002 metais pakilo iki 60,8⁽³⁾. Tačiau atsižvelgiant į kitus du pagrindinius užimtumo kriterijus, reikia ironiškai pastebėti, kad prieš Lisabonos strategijos paskelbimą ekonominis augimas buvo tiksliniame intervale, o nuo tol, deja, nebe. Tai akivaizdžiai rodo, kokie svarbūs yra cikliniai ir makroekonominiai faktoriai, kurie, deja, buvo pamiršti dėl dėmesio sutelkimo į „struktūrines“ priemones. Tačiau abu dalykai yra svarbūs.

⁽²⁾ Žr. 2004 m. gruodžio 16 d. priimtą EESRK nuomonę dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui „Pagyvenusių darbuotojų užimtumo didinimas ir pasitraukimo iš darbo rinkos vėlinimas“ (pranešėjas p. Dantin) (OL C 157, 2005 6 28).

⁽³⁾ Žr. Komisijos komunikatą „Pagyvenusių darbuotojų užimtumo didinimas ir pasitraukimo iš darbo rinkos vėlinimas“, KOM(2004) 146 galutinis.

1-3 diagramos: Lisabonos užimtumo tikslų vystymasis:

2.6 Siekiant Lisabonoje numatytos 70 % tikslinės vertės, 15 valstybių narių ES iki 2010 metų turi būti sukurta apie 15 mln. darbo vietų ir 25 valstybių narių ES — 22 mln., t.y. daugiau nei 3 mln. per metus, kaip 15 valstybių narių ES 2000-aisiais metais, geriausiai užimtumui metais, daugiau kaip per dešimt metų.

2.7 ES plėtra sąlygoja naują visos Europos ekonominę dinamiką, tačiau taip pat turi įtakos užimtumo vystymuisi. Diagramos rodo, kad užimtumas procentais yra daug žemesnis naujose valstybėse narėse, nei 15 valstybių narių ES. Nors vėlyvame XX a. dešimtajame dešimtmetyje visų pirma moterų užimtumas buvo didesnis. Iš kitos pusės, dabartinė ekonomikos raida naujose valstybėse narėse yra daug dinamiškesnė, jos augimas per metus iš dalies yra daugiau kaip 4 %. ES, kurdama savo užimtumo strategiją, turi atkreipti ypatingą dėmesį į naujų valstybių narių poreikius, kad šios šalys taip pat galėtų pasiekti visos Bendrijos užimtumo tikslus. Todėl siekiant prisijungti prie euro zonos, konvergencijos kriterijai turi būti tokie, kad nestabdytų ekonomikos ir užimtumo augimo, bet jį skatintų. EESRK kartu su organizuotos pilietinės visuomenės atstovais iš 15 ES stojančių šalių bendruose patariamuosiuose komitetuose tai jau išsamiai aptarė.

3. Užimtumo politika privalo būti daugiau nei struktūrinės darbo rinkų reformos

3.1 Be abejonės, pavaizduota bloga užimtumo situacija dideliu mastu yra sąlygojama ekonominės raidos. Lisabonos strategijos išeities taškas buvo vidutiniškai 3 % metinis realus BVP prieaugis. Tačiau vietoj laukto pagyvėjimo nuo 2000-ųjų metų ekonominė padėtis sparčiai pablogėjo. Kitais metais ekonominio augimo duomenys buvo ypač žemi: 1,7 % 2001-aisiais metais, 1 % 2002-aisiais metais, o 2003-aisiais metais — tik 0,8 %.

3.2 Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad užimtumo politikos tikslai gali būti pasiekti tik tada, kai pavyks pradėti tvarų konjunktyrinį pagyvėjimą. Tam tikros sąlygos, kurios gerintų ne tik išorinę, bet ir vidinę paklausą, turėtų būti sukurtos, kad būtų skatinamas ekonomikos augimas ir pasiektas visiškas užimtumas. EESRK šiame kontekste paskutiniu metu daug kartų atkreipė dėmesį, kad reikia „tinkamo makroekonominio konteksto“ Europos lygyje. Jam priklauso visų pirma makropolitika, kuri ekonomikos augimo metu palieka erdvės valstybių narių konjunktyrų politikos veiksams, kai ekonominė stagnacija yra ne tik ekonominės, bet ir finansų politikos srityje.

— Komitetas šiame kontekste laiko sveikintiniais Komisijos stabilumo ir augimo pakto reformos pasiūlymus kaip žingsnį tinkama linkme, visų pirma, tai, kad fiskalinių deficitų vertinimas priklausytų nuo specifinių kiekvienos šalies sąlygų (konjunktyra, išiskolinimas, infliacija). Taip pat tai, kad valstybės narės ir nacionaliniai parlamentai labiau įtraukiami į biudžeto konsolidavimo vykdymą, priklauso reformuoto paketo stipresnei ekonominio augimo orientacijai. Be to, būtina labiau atsižvelgti į valstybės išlaidų kokybę, pvz. išskirti strateginių investicijų į augimą ir užimtumą iš deficito apskaičiavimo (*). Sprendimą, kokios investicijos laikytinos strateginėmis investicijomis, atsižvelgiant į Europos interesus, turės priimti Taryba, Komisijai pritarus.

— Tai turėtų būti stiprinama pragmatiškai orientuota pinigų politika, kuri atsižvelgtų į bendrą ekonomiką bei taip pat į poveikį užimtumui. EESRK šiuo klausimu jau daug kartų ragino pradėti galvoti, kokių priemonių reikia imtis, kad ECB laikytųsi stabilumo tikslo „platesne prasme“, į kurią be pinigų vertės stabilumo įeitų ir augimo stabilumas, visiškas užimtumas ir socialinės sanglaudos sistemos. Tai taip pat stiprintų investuotojų ir vartotojų pasitikėjimą. Siekiant šio tikslo būtinas nuolatinis dialogas su Europos Sąjungos institucijomis ir socialiniais partneriais.

(*) Šiuo metu prieinami tik 2003 metų Eurostato duomenys. Dėl labai lėto užimtumo augimo 2004 metų duomenys bus geriausiai atveju šiek tiek aukštesni nei 2003 metais.

3.3 Paskutinius trejus metus ekonominis augimas sumažėjo (po 2000-ųjų metų, kai 15 valstybių narių ES buvo pasiektas 3 % ekonominis augimas) pirmiausia dėl makroekonominių, o ne struktūrinių politikos priemonių. Todėl Komitetas jau daug kartų primygtinai ragino Europos ekonominės politikos pagrindų pasiūlymuose atsižvelgti į šį faktą⁽⁵⁾. Būtinai pastebimas didžiausių paklausos komponentų — vartojimo ir investicijų (privatų ir viešųjų) — pagyvėjimas, kad Europoje būtų kompensuotas perkamosios galios nusilpimas. Europa — su pozityviu prekybos balansu ir didėjančiu eksportu — visgi yra pajėgi konkuruoti. Tačiau stagnaciją patiria vidaus paklausa. Struktūrinės reformos sėkmingos tik palankesnėje makroekonominėje aplinkoje. Darbo užmokesčio negalima laikyti išlaidų faktoriumi pasiūlos pusėje, tačiau jis nulemia didelius pokyčius paklausos pusėje ir įmonių galimybes rinkoje, ypač mažų ir vidutinių įmonių, susijusių su veiklos vieta. Vokietijos pavyzdys rodo, kad ryškus darbo užmokesčio fiksavimas gali stiprinti pasiūlos pusę, tačiau tuo pačiu silpnina paklausą ir taip stabdo konjunktūros pagyvėjimą. Nors svarstant darbo užmokesčio klausimą egzistuoja keli svarbūs faktoriai, ir toliau būtina laikytis nuomonės, kad realaus darbo užmokesčio prieaugio susiejimas su nacionaliniu bendru ekonominiu produktyvumo prieaugiu, iš vienos pusės, garantuoja pakankamą paklausos raidą, o iš kitos pusės, užtikrina Europos centrinio banko stabilumo orientaciją. Ši ekonominės politikos kryptis gali padėti Europai pasiekti tvaraus ir į stabilumą orientuoto ekonomikos augimo.

3.4 Paskutiniaisiais metais Europos politikos rekomendacijose vyrauja nuomonė, kad Europos darbo rinkos problemą sudaro struktūriniai faktoriai (pavyzdžiui, socialinių partnerių darbo užmokesčio politika, nelankstus darbo rinkos reguliavimas, per trumpas darbo laikas, darbuotojų nemobilumas ir nelankstumas). Ir iš tiesų daugumoje valstybių narių paskutiniaisiais metais toks buvo užimtumo politikos pagrindas. Buvo mažiau atsižvelgiama į tinkamumo užimtumui skatinimą ir kvalifikacijos trūkumų šalinimą bei nepalankiose sąlygose esančių grupių integraciją į darbo rinką.

3.5 EESRK šiuo klausimu jau dažnai atkreipdavo dėmesį į tai, kad socialinių išmokų ir darbuotojų pajamų sumažinimas bei nepakankamos investicijos į žmogiškąjį kapitalą silpnina vidaus paklausą, paaštrėja ekonominės problemos ir pablogėja darbo produktyvumo raida. Beje, ši vienpusiška orientacija į pasiūlą prieštarauja patiems Lisabonos visapusiškiems tikslams, ypač produktyvumo ir užimtumo kokybės kėlimui. Bet kokiu atveju, darbo rinkos politika, kuri per mažai rūpinasi kvalifikacijos kėlimu ir verčia kvalifikuotus bedarbius priimti žemos kvalifikacijos reikalaujančius darbo pasiūlymus, turės neigiamą poveikį darbo kokybei. EESRK mano, kad lygiagretus užimtumo ir darbo produktyvumo didinimas, kaip kad neseniai pripažino Komisija, yra tinkama strategija. Natūralu, kad atsiras ir žemos kvalifikacijos reikalaujančių darbų. Čia reiktų atkreipti dėmesį į darbo ir socialinių teisės aktų laikymąsi.

3.6 Europos užimtumo debatų dėmesio centre šiandien — būtinybė didinti užimtumo kvotas. Bet Lisabonos strateginis tikslas yra užimtumo, kaip geriausios skurdo ir socialinės atskirties prevencijos, skatinimas. Tai apima „darbo kokybės pagerinimo“ strategiją, bet ne darbo vietų kūrimą bet kokia kaina. Europos visiško užimtumo siekimas turi būti siejamas su tinkamu darbo užmokesčiu, socialinėmis garantijomis ir aukštais darbo teisės standartais. EESRK ragina toliau taikant Lisabonos strategiją didesnę reikšmę teikti darbo kokybei, ypač taikant struktūrines reformos priemones.

3.7 EESRK jokių būdu nemano, kad darbo rinkos reformos ar reformos kitose srityse neturi jokios reikšmės didinant užimtumą. Siekiant išlaikyti šį tikslą, — sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų — komiteto įsitikinimu, šiuo metu reikia visų pirma pagyvinti ekonomiką ir skatinti tinkamas struktūrinių reformų nuostatas. Tik taip galima padidinti reformų veiksmingumą ir priimtinumą. Makropolitika ir struktūrinės reformos turėtų papildyti viena kitą, o ne viena kitą keisti.

⁽⁵⁾ Žr. taip pat EESRK 2004 m. vasario 26 d. nuomonę savo iniciatyva „Biudžeto politika ir investicijos“ (pranešėja p. Florio) (OL 322, 2004 02 25 – ECO/105).

4. Nauji požiūriai į užimtumo politiką: inovacijų diegimas įmonėse — investavimas į darbą — žinios kaip pagrindinis išteklius

4.1 Europos įmonių sugebėjimas diegti inovacijas yra svarbiausia ekonominio dinamiskumo sąlyga. Jei nebūtų naujų, patobulintų prekių ir paslaugų, jei neaugtų produktyvumas, Europa atsiliiktų ekonominės ir užimtumo politikos prasme. Produktivumo augimas taip pat reiškia pokyčius darbo aplinkoje, kurių teigiamas poveikis ne visada pasireiškia iš karto. Bet socialinių ir ekonominių inovacijų atsisakymas gali lemti vien tik nuosmukį. Šio pokyčio pasekmės darbo rinkai turi būti sušvelnintos socialinio pobūdžio priemonėmis.

4.2 Ekonominis augimas ir investicijoms palankus klimatas yra esminės sąlygos naujoms darbo vietoms kurti ir esančioms darbo vietoms išlaikyti. Europos bendroje rinkoje šiuos veiksmus visų pirma užtikrina naujos įmonės bei mažosios ir vidutinės įmonės ⁽⁶⁾. Mažosios įmonės ir labai mažos įmonės taip pat yra stipriai integruotos į vietos ekonomiką, taigi jos naudojasi didele ir augančia nacionaline paklausa. EESRK jau keliskart buvo pabrėžęs, kad ypatingą dėmesį reikia skirti verslumo dvasios, strategijų, padedančių įmonėms likti versle bei įmonių kūrimo skatinimui ⁽⁷⁾. Dažnai siekdamos išlaikyti savo padėtį rinkoje, MVĮ yra ypatingai linkusios diegti inovacijas. Svarbu skatinti ir labia mažas įmones, leidžiant joms visiškai išnaudoti jų inovacijų potencialą, ypač didinant galimybes gauti finansavimą, supaprastinant verslo vadybos administracinius aspektus bei kuriant apmokymo priemones.

4.3 EESRK taip pat keliskart pastebėjo, kad žmonės, jų žinios ir galimybės, yra svarbiausias inovacijų šaltinis žinių visuomenėje ⁽⁸⁾. Europa turi rasti galimybių savo kvalifikuotų žmonių, mokslo, tyrimų ir technologijos potencialui didinti bei paversti jį naujomis, turinčiomis paklausą rinkoje prekėmis ir paslaugomis bei darbo vietomis. Šiuo tikslu reikia švietimo, lengvai prieinamo visoms gyventojų kategorijoms, kokybiško profesinio mokymo bei lengvesnio perėjimo nuo aukštojo mokslo į darbo pasaulį. Socialinis klimatas turi vystytis taip, kad švietimas būtų savaime suprantamas dalykas, o aukštasis išsilavinimas nebūtų suvokiamas kaip išrinktųjų privilegija. Nauji EBPO tyrimai vėl išryškino švietimo ir apmokymo trūkumus daugelyje valstybių narių ⁽⁹⁾. Universitetų absolventų ir specialistų trūkumas tampa ekonomine aklaviete ir atspindi sunkiai prieinamą išsilavinimą. Vis dar nesulaukiama veiksmų ir pradinio mokymo srityje. Kur investicijos, reikalingos siekiant šių tikslų:

— radikaliai sumažinti studijų nebaigusių žmonių skaičių, padidinti aukštojo mokslo absolventų skaičių ir realiai garantuoti visiems galimybę mokytis visą gyvenimą;

— palengvinti perėjimą nuo aukštojo išsilavinimo prie įdarbinimo, ypač MVĮ;

⁽⁶⁾ Žr. taip pat EESRK 2003 12 11 nuomonę „Ekonominės politikos pagrindai 2003-2005“ (pranešėjas p. Delapina) (OL C 80, 2004 03 30).

⁽⁷⁾ Žr. 2004 m. birželio 30 d. EESRK priimtą nuomonę „Pasiūlymas priimti Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą iš dalies pakeisti Sprendimą 2000/819/EB dėl daugiametės įmonių ir verslininkystės, ypač mažųjų ir vidutinių įmonių (MVĮ), programos (2001–2005 m.)“ (Pranešėjas p. DIMITRIADIS) (OL C 302, 2004 12 7) ir 2004 m. kovo 31 d. EESRK nuomonę „Komisijos komunikatas Tarybai, Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Bendrijos teisyno atnaujinimo ir supaprastinimo“ (Pranešėjas: RETUREAU) (OL C 112, 2004 4 30) ir 2003 m. birželio 18 d. priimta EESRK nuomonė savo iniciatyva „Mažųjų ir vidutinių įmonių vaidmuo ekonomikoje ir Europos gamybos sektoriuje“ (pranešėjas p. PEZZINI) (OL C 220, 2003 9 16).

⁽⁸⁾ Žr. 2003 m. rugsėjo 24 d. EESRK nuomonę „Žalioji knyga: verslumas Europoje“ (pranešėjas p. BUTTERS) (OL C 10, 2004 1 14).

⁽⁹⁾ Žr. 2004 m. spalio 28 d. EESRK tiriamąją nuomonę „Mokymas ir produktyvumas“ (pranešėjas: p. KORYFIDIS) (CESE 1435/2004).

- kaip prevencinę užimtumo politikos priemonę garantuoti aukščiausios kokybės pradinį ir profesinį išsilavinimą, kuris leistų jaunimui įsidarbinti lengvai ir ilgam ir

- leisti kiek įmanoma didesniai darbuotojų skaičiui mokytis, suteikiant jiems, pavyzdžiui, papildomą mokymosi atostogų savaitę?

4.4 Šiuo atžvilgiu EESRK buvo keliskart atkreipęs dėmesį į būtinybę prisiimti atsakomybę mokymo ir tęstinio mokymo srityje bei pabrėžęs, kad investicijos į mokymą yra ne vien valdžios institucijų, bet ir įmonių ir pačių žmonių reikalas, kadangi visą gyvenimą trunkančio mokymosi privalumus patiria ne tik darbuotojas, bet ir įmonė bei visuomenė⁽¹⁰⁾. Profesinis mokymas, tęstinis mokymas ir mokymasis visą gyvenimą neturi būti svarstomi atskirai, bet tai turi būti svarstoma kaip sudėtinės darbo karjeros planavimo dalys. Nepriklausomai nuo amžiaus ir išsilavinimo, turi būti užtikrinta motyvacija, pakankama tolesniam mokymuisi ir sudarytos tam palankios sąlygos. Įgūdžių ir poreikio diegti inovacijas vystymas reikalauja atitinkamo įmonių investavimo į mokymą ir tęstinį mokymą bei inovacijoms palankios verslo kultūros kūrimo.

4.5 Šiandien vien žmogui nepakanka būti kūrybingam ir sugebėti mokytis. Pati įmonė turi sugebėti mokytis, t. y. priimti naujas žinias ir paversti jas tinkamomis parduoti kaip prekes ir paslaugas. Pasirengimas diegti inovacijas yra esminis konkurencingumo veiksnys. Taigi būsimų inovacijų pagrindams užtikrinti, mokslui ir tyrimams turi būti skiriamas ypatingas dėmesys. Taigi reikia visiškai išnaudoti viešų ir privačių mokslinių tyrimų struktūrų potencialą ir sujungti juos į efektyvų tinklą. Šiuo tikslu ypač svarbu skatinti inovacijas ir tyrimus bei kelti išlaidas mokslo tiriamiesiems darbams atsižvelgiant į Lisabonos uždavinius (3 % BVP, kurių du trečdalius įneša privatus sektorius)⁽¹¹⁾. Mokslo tiriamojo darbo finansavimas iš viešųjų šaltinių turi išaugti ne tik Europos, bet ir nacionaliniu lygiu, ypač pagrindinių augimą skatinančių technologijų srityje, kad sustiprėtų mokslinis pagrindas ir būtų paskatintas privatus investavimas į mokslo tiriamąjį darbą. Tuo pačiu metu valstybės narės ir Europos Komisija turėtų pabandyti taikyti viešuosius pirkimus naujoms prekėms ir paslaugoms, kurios reikalauja daugiau tyrimų ir inovacijų.

4.6 Novatoriški darbo organizavimo ir vadybos būdai yra akivaizdžiai aktualūs ir mažosioms ir vidutinėms įmonėms. Daugelis šių MVĮ priėmė specifinius sprendimus ir tapo „globaliais veikėjais“; kitoms reikia konkretaus patarimo dėl inovacijų, ne tik inovacijų valdymo srityje, bet ir mokymuisi palankios darbo aplinkos bei darbuotojų specifinių įgūdžių. Tinklo sukūrimas ir žinių valdymas gali padėti MVĮ išvystyti naują žinių potencialą⁽¹²⁾. Tokia kultūrinė spraga turi būti užpildyta, kad MVĮ galėtų gauti daugiau naudos iš mokslinių tyrimų. Be to, kad MVĮ galėtų diegti inovacijas, jos turi gauti didelį pradinį finansavimą ir prieigą prie rizikos kapitalo. Tai taip pat reiškia, kad reikia patikrinti, kaip ES vieningos rinkos direktyvos (pavyzdžiui, finansų rinkų liberalizavimo ar Bazelio II susitarimo) veikia MVĮ, ir, kai tinkama, jas patobulinti.

⁽¹⁰⁾ Žr. naujos redakcijos PISA 2003: EBPO tarptautinio vertinimo programą (PISA).

⁽¹¹⁾ 2004 m. vasario 26 d. priimta EESRK nuomonė savo iniciatyva dėl „Užimtumo politikos priemonių“ (pranešėja p. HORNUNG-DRAUS, pranešėjas p. GREIF) (OL C 110, 2004 4 30).

⁽¹²⁾ Žr. 2004 m. gruodžio 15 d. EESRK nuomonę „Komisijos komunikatas: mokslas ir technologija - raktas į Europos ateitį: Europos Sąjungos mokslinių tyrimų rėmimo gairės“ (Pranešėjas p. WOLF) (OL C 157, 2005 6 28).

4.7 ES aukšto produktyvumo pramonė yra ir bus ekonominės gerovės pagrindas. Pramonė ir paslaugos priklauso viena nuo kitos. Inovacijų skatinimas taip pat reikalauja tikslingai orientuoti mokslo tiriamuosius darbus siekiant atitikti žinių ir paslaugų visuomenės reikalavimus, ypač tiriant darbo vietų kūrimo galimybę už tradicinių pramonės sektorių ribų. Lisabonos strategija reikalauja ne tik skatinti šiuolaikinės technologijas, bet ir skirti ypatingą dėmesį paslaugų sektoriui. Tai reikalauja pakartotinai įvertinti su visuomene susijusias paslaugas, sumažinti spaudimą valstybės ir viešųjų įstaigų biudžetui bei pripažinti efektyvaus viešojo administravimo svarbą ekonomikos plėtrai. Tokie žodžiai — orientyrai kaip mokymas, mobilumas, individualizacija, demografinių pokyčių, sveikatos apsaugos, šeimos ir darbo derinimo standartai kelia naujus papildomus reikalavimus socialinėms asmeninėms ir komercinėms paslaugoms. Dažnai tokio pobūdžio paslaugos tik pradėdamos profesionalizuoti ⁽¹³⁾. Turėdamas tai omenyje, EESRK jau keliskart priminė esminį socialinės ekonomikos ir paslaugų sektoriaus vaidmenį diegiant inovacijas ir kuriant naujas darbo vietas ⁽¹⁴⁾.

4.8 Inovacija labiausiai priklauso nuo žmonių, kūrybingumo mastų, įgūdžių, žinių, sugebėjimo mokytis ir darbo organizavimo. Esminiai veiksniai yra ir savarankiškumas, pasitikėjimas savo jėgomis bei galimybė dalyvauti įmonės valdyje. Todėl ypač svarbu reorganizuoti pramonės darbo santykius ir bendrą sprendimų struktūrą. Stabilūs pramonės darbo santykiai padeda diegti inovacijas. Interesų atstovavimo ir darbo santykių organizavimo silpninimas (vietoj jų stiprinimo), šitaip mažinant ir pagrindines darbuotojų teises, sudaro naujas kliūtis inovacijų diegimui. Šiuo klausimu EESRK primena, kad dabartinis pagrindų direktyvos dėl vidaus paslaugų rinkos pasiūlymas jokių būdu neturėtų mažinti galiojančių socialinių, darbo užmokesčio ir saugos standartų.

5. Tokiam pokyčiui reikia tvarios, pajėgios socialinės gerovės valstybės, aktyvios ir prevencinės darbo rinkos politikos bei socialinės apsaugos sistemos modernizavimo ir tobulinimo

5.1 Pasiryžusiems diegti inovacijas ir keisti esančią situaciją be jų individualios iniciatyvos reikalinga visuomenės parama. Rizika ir socialinė apsauga yra glaudžiai susijusios. Daugelis jų priklauso nuo socialinių paslaugų, ir tai jiems leidžia diegti naujoves. Socialinės sanglaudos kūrimas, kaip esminis Europos socialinio modelio bruožas, yra glaudžiai susijęs su inovacijomis. Savaime aišku, kad socialinės gerovės valstybė turi atsizvelgti į naujus reikalavimus. Šiuo atžvilgiu EESRK yra įsitikinęs, kad Lisabonos uždaviniai užimtumo srityje bus pasiekti tik jeigu socialinė politika, kaip veiklos sritis, bus sustiprinta, o minimalių socialinių nuostatų politika, skirta darbo ir gyvenimo sąlygų Europoje derinimui, bus mažų mažiausiai tęsiama. Tai yra ypatingai skubus uždavinys išsiplėtusioje ES, kadangi gerovės lygis ES ir toliau prastėja.

5.2 Siekiant išvengti konkurencijos socialinių standartų srityje rizikos, būtina geriau įgyvendinti ir toliau tobulinti esančius ES socialinius teisės aktus darbo sąlygų, sveikatos ir darbo saugos, darbuotojų teisių, lygių galimybių ir asmens teisių apsaugos srityse. Tą patį galima pasakyti ir apie darbo laiką.

⁽¹³⁾ Bendra Kembridžo universiteto ir Masačusetso technologijos instituto (JAV) atlikta studija nustatė, kad Jungtinėje Karalystėje maždaug 2/3 mažųjų ir vidutinių įmonių naudojami aukštųjų mokyklų atliktais tyrimais, o JAV - tik 1/3. Tačiau Jungtinėje Karalystėje tik 13 % MVĮ pripažįsta stiprios universitetinio mokslo sistemos svarbą, o JAV taip mano 30 % MVĮ (žr. 2004 m. lapkričio 30 d., antradienis, *Financial Times*, Londonas).

⁽¹⁴⁾ Žr. aukšto lygio grupės ataskaitą dėl socialinės politikos ateities išsiplėtusioje Europos Sąjungoje (2004 m. gegužė).

5.3 EESRK jau keliskart (pavyzdžiui, nuomonėje dėl užimtumo paramos priemonių dalyje apie užimtumo darbo grupę) minėjo būtinas inovacijas, kurių įdiegimo reikalauja šios sritys ⁽¹⁵⁾:

- socialinės apsaugos masto išplėtimas — kova su skurdu;
- būtinybė prisitaikyti siekiant pusiausvyros tarp lankstumo ir saugumo darbo rinkoje; naujos darbo organizavimo formos reikalauja naujų darbo saugumo formų;
- aktyvių ir prevencinių priemonių darbo rinkos politikoje skatinimas, ypač taikomų nepalankiose sąlygose esančioms darbuotojų kategorijoms ir migrantų integracijai;
- jaunimo integracija į darbo rinką ir kova su nedarbu;
- aktyvi švietimo politika — ikimokyklinio išsilavinimo tobulinimas, aukščiausios kokybės dieninė vaikų priežiūra, tęstinio mokymo galimybės, garantuojant darbo užmokestį visą gyvenimą trunkančio mokymosi kontekste.
- investavimas į amžiumi pritaikytą darbo planavimą — vyresnių darbuotojų žinių ir patirties išnaudojimas;
- moterų profesinio aktyvumo didinimas — profesinio ir šeimyninio gyvenimo derinimas.

5.4 Šiuo klausimu Komitetas ypač atsižvelgė į šiuos punktus:

- aktyvių ir prevencinių priemonių, nukreiptų į bedarbius ir neaktyvius žmones, skatinimas turi būti pripažintas svarbiu uždaviniu ir užimtumo politikos priemonės turi būti nuosekliai nukreiptos į bedarbių integraciją į pagrindinę darbo rinką.
- Visų pirma jauniems bedarbiams reikia suteikti paramą, igalinančią juos kuo sėkmingiau patekti į darbo rinką. Be jų skaičiaus didėjimo, nuolatinis jaunų moterų ir vyrų dalyvavimas darbo rinkoje ir pažanga tiesiogiai priklauso nuo profesinio mokymo kokybės ir užtikrinimo, kad jaunimas galės tęsti ir baigti ilgas aukštojo mokslo studijas. Todėl visi darbo rinkos veikėjai yra raginami persvarstyti savo dabartinius indėlius ir politiką, ypač kovos su jaunimo nedarbu srityje ⁽¹⁶⁾.
- Tam tikroms asmenų grupėms, tokioms kaip neigalieji ar nekvalifikuoti darbininkai, kurie susiduria su papildomais sunkumais darbo rinkoje, turi būti sukurtos būtinos sąlygos, ypač tęstinio mokymo srityje, kurios jiems leistų lengviau patekti į darbo rinką, joje pasilikti ir sėkmingai veikti.
- Atsižvelgiant į aktyvių gyventojų skaičiaus mažėjimo Europoje prognozes, imigrantai gali būti svarbūs užtikrinant pakankamą kvalifikuotų darbuotojų darbo rinkoje pasiūlą; taigi tam reikia apibrėžti atitinkamas priemones ⁽¹⁷⁾.

⁽¹⁵⁾ Žr. 2003 m. gruodžio 10 d. EESRK nuomonę dėl „Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: socialinės politikos darbotvarkės laikotarpio vidurio peržiūra“ (SOC 148 - pranešėjas p. JAHIER, OL C 80, 2004 3 30), 2001 m. rugsėjo 12 d. EESRK nuomonė savo iniciatyva „Europos privačios ne pelno socialinės tarnybų vaidmuo apibrėžiant gyvenimo sąlygas“, (SOC-67, pranešėjas p. BLOCH-LAINÉ, OL C 311, 2001 11 7) ir 2000 m. EESRK nuomonė „Socialinė ekonomika ir vidaus rinka“ (INT 29, pranešėjas p. OLSSON, OL C 155, 2001 5 29).

⁽¹⁶⁾ 2004 m. vasario 26 d. priimta EESRK nuomonė savo iniciatyva „Užimtumo politikos priemonės“ (pranešėja p. HORNUNG-DRAUS, kitas pranešėjas p. GREIF) (OL C 110, 2004 4 30).

⁽¹⁷⁾ Taip pat žr. 2004 m. lapkričio 5 d. Prancūzijos, Vokietijos, Ispanijos ir Švedijos Europos Vadovų Tarybai pateiktą „Europos paktą jaunimui“ dėl jaunimo nedarbo ir socialinės atskirties.

- Dėl darbingų gyventojų skaičiaus mažėjimo ir jų senėjimo būtina skatinti aktyvų senėjimą; siekiant įgyvendinti šį tikslą būtinos ekonominės ir politinės sąlygos, skatinančios darbuotojus ilgiau dirbti ir suteikiančios lengvatų įmonėms, įdarbinančioms vyresnius darbuotojus. EESRK taip pat pabrėžė būtinybę gerinti moterų užimtumo rodiklius, naikinti kliūtis, lemiančias mažą moterų užimtumą bei kovoti su nelygiomis galimybės (ypač darbo užmokesčio srityje). Kadangi moterų užimtumo rodiklių augimas tiesiogiai priklauso nuo to, kaip ne tik moterys, bet ir vyrai sugeba derinti profesinį ir šeimos gyvenimą, reikia siekti šio Lisabonos uždavinio įgyvendinimo. Todėl EESRK sveikina tai, kad valstybės narės yra raginamos visais lygiais, tame tarpe ir per valstybės institucijas, kurti pakankamą skaičių aukštos kokybės dieninės vaikų priežiūros ir slaugos (pvz., pagyvenusių žmonių ir ligonių) centrų už prieinamą mokestį. Valstybės narės turėtų sekti dabartinių užimtumo politikos gairių rekomendacijas, užsibrėždamos konkrečius uždavinius ir vystydamos veiksmų planus jiems pasiekti.

5.5 Ypatingą dėmesį Lisabonos strategijos procese reikėtų skirti kovai su diskriminacija ir lygioms visų socialiniu atžvilgiu atskirtų ir atstumtų socialinių visuomenės grupių galimybėms propaguoti. Kalbant apie užimtumą ir socialinę įtrauktį, reikėtų tinkamai apsvarstyti būtinybę kovoti su visomis diskriminacijos formomis.

5.6 Be to, įgyvendinant Lisabonos startegiją, užimtumo ir socialinės įtraukties nuostatose būtina tinkamai atsižvelgti į nuskriaustąsias, visuomenės paribyje esančias ir socialiai pažeidžiamas grupes, siekiant kovoti su diskriminavimu ir remti lygias galimybes. Valstybės narės turėtų būti skatinamos savo Užimtumo strategijos ir socialinės įtraukties strategijos nacionaliniuose veiksmų planuose numatyti tinkamas priemones, skirtas tęsti kovą su visų rūšių diskriminacija.

5.7 Kalbant apie savarankiškai dirbančius asmenis socialinės politikos ateities kontekste neseniai buvo nuspręsta, kodėl įprastai abejojama, ar galima empiriškai apginti požiūrį, kad socialinė apsauga kenkia konkurencingumui, ekonomikos augimui bei aukštam užimtumo lygiui ir tokiose šalyse kaip Švedija, Danija, Austrija, Liuksemburgas ir Nyderlandai aukšti ekonomikos rodikliai puikiai dera su aukštu socialinės apsaugos lygiu⁽¹⁸⁾. Visos pagal konkurencingumą pirmaujančios šalys palyginti daug investuoja į socialinę politiką ir socialinės apsaugos sistemas, ir atskaičiavus socialinius pervedimus joms būdingas aukštas užimtumo lygis ir žemas skurdo lygis. Šiuo metu yra svarbu rasti pusiausvyrą tarp socialinės apsaugos sistemų modernizavimo ir tobulinimo siekiant jas priderinti prie dabartinių sąlygų (pvz., demografinių tendencijų), taip pat išsaugojant jų socialinės apsaugos funkcijas. Tokiame kontekste užtikrinant ilgalaikį finansinį gyvybingumą būtina atsižvelgti į socialinio teisingumo, visuotinio prieinamumo ir aukštos paslaugų kokybės kriterijus.

5.8 Daugumoje Europos šalių socialinė apsauga daugiausiai finansuojama darbuotojų ir darbdavių įnašais. Kai kur šie įnašai pasiekė tokį lygį, kuris gali sąlygoti neigiamą įtaką darbo vietų kūrimui.

- Šiuo klausimu EESRK sutinka su aukšto lygio grupės rekomendacijomis dėl socialinės politikos ateities išsiplėtusioje Sąjungoje, kuriose siūloma išplėsti socialinės apsaugos sistemų finansavimo bazę, taip sumažinant įtampą darbo faktoriui⁽¹⁹⁾.

- Tuo pačiu metu reikia imtis priemonių, kurios neleistų pakenkti mokesčių sistemai. Šiuo klausimu Komitetas taip pat jau yra pareiškęs savo nuomonę, kad visoje Europoje vienoda bendrovių pelno mokesčio nustatymo bazė galėtų būti svarbus žingsnis šia linkme. Reikėtų apsvarstyti minimalaus mokesčio normas mokesčiams už mobilius faktorius ir aplinkos apsaugos srityje.

⁽¹⁸⁾ 2003 12 10 EESRK nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl imigracijos, integracijos ir užimtumo (pranešėjas p. PARIZA CASTAÑOS) (OL C 80, 2003 3 30).

⁽¹⁹⁾ Žr. „European Policy Centre (2004): Lisbon revisited – Finding a new path to European Growth“ (citata iš aukšto lygio grupės ataskaitos dėl socialinės politikos ateities išsiplėtusioje Europos Sąjungoje (2004 m. gegužė, p. 42).

- Be to, Komitetas keletą kartų paragino valstybes nares paspartinti socialinės apsaugos sistemų modernizavimą ir tobulinimą, kad jos taptų palankesnės darbo vietų kūrimui ⁽²⁰⁾.

5.9 Didėnis vyresnio amžiaus darbuotojų dalyvavimas darbo rinkoje taip pat yra vienas iš Lisabonos uždavinių. Pasak Komisijos, reikia sukurti 7 milijonus darbo vietų, kad būtų pasiektas 50 % tikslas. EESRK jau yra pareiškęs, kad esant atitinkamoms ekonominėms ir politinėms sąlygoms, numatytoms aktyvaus senėjimo strategijoje, jis iš principo laiko faktinio išėjimo iš darbo rinkos amžiaus pakėlimą teigiamu tikslu. Tačiau daugelis valstybių narių, vykdydamos pensijų reformas, paprasčiausiai pakėlė įstatymuose numatytą pensinį amžių, o galimybė pasinaudoti paankstinto išėjimo į pensiją galimybe vis dažniau tampa ribota arba iš viso nebeprieinama. Tokį požiūrį lemia vienašališka prielaida, kad pagrindinė priežastis, dėl kurios vyresnio amžiaus darbuotojai darbo rinkoje nepasilieka ilgiau, yra atskirų suinteresuotų individų pageidavimas bei paskatų nebuvimas pensijų draudimo schemose. Į kitus svarbius aspektus visiškai nėra atsižvelgiama. Būtina ieškoti žemo užimtumo lygio Europos Sąjungoje problemos, atsiradusios iš dalies dėl to, kad sensta aktyvioji visuomenė, sprendimo būdų, kurie, be kita ko, apimtų valstybių narių ekonominių ir politinių sąlygų darbuotojams skatinti įgyvendinimą, kad darbuotojai vėliau išeitų iš darbo rinkos — vėliau nei suėjus teisės aktuose numatytam pensiniam amžiui. Įmonės, siekiančios įdarbinti tokius darbuotojus, taip pat turėtų būti skatinamos kurti tinkamas darbo vietas ir sudaryti tinkamas sąlygas darbui.

5.10 Sutikdamas su aukšto lygio grupėmis dėl užimtumo, dėl socialinės politikos ateities išsiplėtusioje Sąjungoje ir dėl Lisabonos užimtumo ir augimo strategijos, EESRK pasisako už metodus, panašius į taikomus tam tikrose valstybėse narėse (Suomijoje ir Švedijoje), kurie skatina darbo kokybę ir tęstinį mokymąsi. Kad 55-64 metų amžiaus grupė galėtų produktyviai tęsti profesinę veiklą 2010 m., pirmiausia reikia tokios darbo rinkos, kuri sudaro sąlygas vyresnio amžiaus darbuotojų užimtumui. Dėl šios priežasties būtinas visų suinteresuotų subjektų aktyvus dalyvavimas, įskaitant ir kvalifikacijos kėlimą. Šiam tikslui reikia investicijų į produktyvų tęstinį mokymąsi bei į prevencines priemones sveikatos apsaugos ir sveikatinimo srityje, kad būtų išsaugotas darbingumas. Tačiau bet kokia politika, siekianti pakeisti sąlygas vyresnio amžiaus darbuotojams, yra per vėlyva, jeigu ji pradėdama taikyti nuo 40-50 metų amžiaus grupės. Dėl šios priežasties labai svarbu įgyvendinti darbo jėgos vadybą, kuri atsižvelgtų į amžių nuo pačios profesinės veiklos pradžios. Be to, reikia kurti vyresnio amžiaus darbuotojų darbo vietos planavimo modelius (ypač atitinkamus darbo laiko modelius, kurie sumažintų fizinę ir protinę įtampą) ⁽²¹⁾.

6. EESRK strateginės rekomendacijos

6.1 Ekonominės ir užimtumo politikos koordinavimo turinio suderinimas

- Po Lisabonos buvo pasiekta teigiamų rezultatų derinant užimtumo politikos koordinavimą su ekonominės politikos koordinavimu. Dar neišspręsta nepakankamo turinio suderinimo problema, kai privaloma užtikrinti, kad užimtumo politikos gairės ir ekonominės politikos gairės yra abipusiškai suderintos.
- Tarp dalyvių (vyriausybių, ECB, socialinių partnerių) veiksmingas koordinavimas vyks tik tada, kai finansinė ir biudžeto politika bus atsakinga už ūkio augimą ir užimtumą bei taps vienu svarbiausių ekonominės politikos bruožų.

⁽²⁰⁾ Žr. 2004 m. gegužės mėn. parengtą aukšto lygio grupės ataskaitą dėl socialinės politikos ateities išsiplėtusioje Europos Sąjungoje.

⁽²¹⁾ 2004 7 1 EESRK nuomonė „Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl socialinės apsaugos modernizavimo siekiant daugiau ir geresnių darbo vietų: palankių darbo sąlygų kūrimas“ (pranešėja p. St. HILL) (OL C 302, 2004 12 7).

- Šiuo požiūriu reikia labiau atsižvelgti į Komisijos reformų siūlymus, kurie yra suderinti su aukšto lygio ekspertų grupės rekomendacijomis dėl didesnio Stabilumo ir augimo pakto orientavimo ūkio augimo link, o taip pat pašalinti strategines investicijas iš deficito skaičiavimo. Sprendimą, kokios išlaidos laikytinos strateginėmis investicijomis, atsižvelgiant į Europos interesus, priima Taryba, Komisijai pritarus.

6.2 Geresnė socialinių partnerių integracija ir makroekonominio dialogo vertės sustiprinimas

- Tai turi įvykti nacionaliniame ir Europos lygyje. Šitaip pragmatiškai sustiprintas makroekonominis dialogas gali labai prisidėti prie geresnio valdymo įtraukiant socialinius partnerius bei atsižvelgiant į jų nuomonę ir taip įtakoti viso proceso sėkmę. Tai yra vienintelis būdas, pagal kurį galima suburti visus asmenis, kurie yra nors kiek atsakingi už ekonominę ir užimtumo politikas, į atvirą diskusiją, kaip sukurti tokį politikos kryptį derinį, kuris galėtų geriausiai užtikrinti augimą ir užimtumą Europos Sąjungoje.
- Valstybių narių lygyje privaloma užtikrinti tinkamą socialinių partnerių dalyvavimą — tuo pačiu metu atsižvelgiant į jų visišką savarankiškumą — ypač tokiais klausimais, kaip struktūrinės reformos, kvalifikacija ir novatoriškumas, taip pat dalyvavimą debatuose ir visuose Europos užimtumo strategijos įgyvendinimo etapuose (rengimas, įgyvendinimas, nacionalinių veiksmų planų vertinimas) ⁽²²⁾.

6.3 Veiksmingas bendradarbiavimas tarp dabartinių specializuotų Ministrų tarybų

- Kad Europos Sąjungoje būtų galima sėkmingai įgyvendinti visą užimtumo strategiją, reikia paspartinti bendradarbiavimą tarp įvairių, su Lisabonos procesu susijusių Ministrų tarybų konfigūracijų. Ypač svarbus yra glaudus bendradarbiavimas tarp Ekonomikos ir finansų ministrų tarybos bei Konkurencinumo tarybos ir Darbo, socialinės politikos, sveikatos ir vartotojų reikalų tarybos.
- Geresnės tokio pobūdžio koordinacijos taip pat labai reikia besirengiant Europos Vadovų Tarybos pavarario susitikimui: Lisabona — tai horizontalus procesas, ir todėl jis neturėtų būti paliktas vien tik ECOFIN tarybai.

6.4 Makropolitika ir struktūrinės reformos turi papildyti vienos kitą

- Turime konstatuoti, kad augimo tempų sulėtėjimą pastaraisiais metais (tuo tarpu kai 2000 m. 15 valstybių narių ES vis dar buvo užfiksuotas 3 % ūkio augimas) pirmiausia sukėlė makroekonominiai veiksniai, bet ne struktūriniai veiksniai. Į tai turėtų būti atsižvelgta Europos bendrųjų ekonominės politikos gairių rekomendacijose.
- Turi būti pastebimai atkurti paklausos komponentai — vartojimas ir privačiosios bei valstybės investicijos, — kad būtų pašalintas perkamosios galios silpnumas Europoje. Tokiu pagrindu protingai planuojant struktūrines reformas, siekiant išvengti dar didesnio vidinės paklausos susilpnėjimo, galima suteikti stiprų impulsą darbo vietų kūrimui.
- Šiuo tikslu ypatingą dėmesį reiktų teikti darbingumo skatinimui, kvalifikacijos trūkumų šalinimui ir nepalankias sąlygas turinčių grupių integracijai į darbo rinką.

⁽²²⁾ Žr. 2004 12 16 EESRK nuomonę „Komisijos komunikatas Tarybai, Europos parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl pavyvenusių darbuotojų užimtumo didinimo ir pasitraukimo iš darbo rinkos vėlinimo“ (pranešėjas p. Dantin, OL C 157, 2005 6 28).

- Šiuo metu ES atsilaiko prieš pasaulinę konkurenciją ir turi gerą prekybos balansą, nors augimo tempai nėra pakankami. Pasaulinės konkurencijos akivaizdoje Europa turi išnaudoti savo stipriąsias puses. Galų gale, ji negali konkuruoti su Afrikos ir Azijos valstybėmis žemų darbo užmokesčio sąnaudų srityje. Ji turi ir toliau skirti ypatingą reikšmę naujovių politikai plačiąja prasme bei didelės pridėtinės vertės turinčių, aukštos kokybės prekių gamybai ir paslaugų teikimui.
- Kad laisvoji prekyba turėtų teigiamos įtakos, valiutų kurso politika neturėtų nulemti jokių prekių kainų iškreipimų, o užduočių pasidalinimas tarp visų prekyaujančių valstybių turi būti toks, kad leistų darbo užmokesčiui kilti kartu su produktyvumu. Nei vienas iš šių reikalavimų dar nėra įvykdytas ir ES politiniai dalyviai turėtų jiems teikti pirmenybę.
- Toliau vykdant Lisabonos strategiją, EESRK ragina teikti didesnę reikšmę darbo kokybei, ypač kai reikia įgyvendinti struktūrinių reformų priemones.

6.5 Parama MVĮ kuriant naujas darbo vietas

- Mažosios ir vidutinės įmonės ypač skatina ūkio augimą ir naujų darbo vietų kūrimą Europos vienoje bendroje rinkoje. Todėl verslumas turi būti skatinamas, o verslo potencialas — puoselėjamas visais aspektais, ypač suteikiant tokioms įmonėms palankesnes sąlygas finansavimui gauti, supaprastinant įmonės vadybos administracinius aspektus ir paspartinant mokymų priemones ⁽²³⁾.
- Bet koks verslas, kuris novatoriškumo dėka prisideda prie augimo ir užimtumo gerinimo, turėtų galėti pasinaudoti parama. Tai daug svarbiau nei paprasčiausias įmonių skaičiaus augimas.

6.6 Įgyvendinimo optimizavimas pačiose valstybėse narėse

- Komitetas sutinka su aukšto lygio ekspertų grupės, kuriai vadovavo p. Wim Kok, 2004 m. lapkričio ataskaita dėl Lisabonos strategijos, kurioje teigiama, kad siekiant Lisabonos siekinių, valstybėms narėms reikia primygtiniau nei iki šiol priminti apie jų įsipareigojimus. Šiuo metu nesugebėjimas pasiekti konkrečių siekinių vargu ar turi kokios nors įtakos nacionalinių politikos kryptų planavimui. Viešas išpeikimas turi tik ribotą poveikį.
- Bendrieji užimtumo siekiniai turi būti sugrupuoti į atitinkamus ambicingus nacionalinius siekinius, tuo pačiu užtikrinant didesnę viešumą ir išsamesnes nacionalines diskusijas apie nacionalines Lisabonos strategijos įgyvendinimo ataskaitas (ar veiksmų planus).
- Lyginamasis įvertinimas turėtų būti parengtas taip, kad būtų galima pristatyti atskirų valstybių narių santykinę poziciją bei padaryti prasmingas politines išvadas.
- Atsižvelgdamos į savo pradinius 2000 m. rodiklius, tam tikros valstybės narės privalo įdėti daugiau pastangų nei kitos, kad pasiektų bendruosius užimtumo siekinius, nustatytus Lisabonoje. Tos, kurių dalyvavimo rodikliai siekia 70 % ar daugiau, raginamos atlikti lygiai tiek pat kaip ir tos, kuriose šis rodiklis žemesnis. Šiuo klausimu daugiau dėmesio reikia skirti užimtumo plėtrai negu paprasčiausiam rodiklių lyginimui.

⁽²³⁾ Šiuo klausimu žr. 2004 m. ataskaitą apie socialinių partnerių veiksmus valstybėse narėse įgyvendinant užimtumo gaires, ETUC, UNICE, UEAPME, 2004.

- Kad procesą lydėtų sėkmė, reikia skatinti tikras nacionalinių reformų partnerystes, tinkamai įtraukiančias socialinius partnerius — kaip buvo siūlyta Europos Vadovų Tarybos susitikime 2004 m. kovą, — o nacionaliniams parlamentams reikia suteikti daugiau atsakomybės.

6.7 Būtina labiau atsižvelgti į plėtros aspektus

- Planuojant užimtumo strategiją, ES turėtų skirti išskirtinį dėmesį naujų valstybių narių poreikiams, kad šios šalys taip pat galėtų pasiekti visos Bendrijos užimtumo siekinius.
- Čia taip pat išskirtinį dėmesį reikia skirti pakankamam ir veiksmingam socialinių partnerių dalyvavimui visuose užimtumo strategijos etapuose.
- Atsižvelgiant į galimą šių valstybių prisijungimą prie euro zonos, konvergencijos kriterijai turi būti apibrėžti taip, kad skatintų ūkio augimą ir užimtumą, o ne trukdytų jiems.

6.8 ES biudžeto „lisabonizacija“

- Kad pasiektume ES užimtumo siekinius, taip pat reikia Europos augimą skatinančių iniciatyvų, kurios nėra apribotos numatytais ir jau patvirtintais EIB projektais. 2003 m. Sapiro pranešime jau buvo pateikti keli svarbūs pasiūlymai dėl trumpalaikių biudžetų.
- Komisijos dokumente dėl finansinių prognozių 2006-2013 m. taip pat yra įdomių pasiūlymų dėl augimo koregavimo fondo įsteigimo. Tokius ketinimus reikia ir toliau plėtoti ir viską atlikti siekiant užtikrinti, kad būsimasis ES biudžetas gali suteikti impulsą veiksmingam Europos ūkio augimui ir užimtumo iniciatyvoms.
- Šiame darbe svarbu užtikrinti, kad turimi ištekliai naudojami veiksmingai, nes tik taip galėsime nuosekliai įgyvendinti Lisabonos augimo ir užimtumo siekinius, ypač plėtros šalyse.

6.9 Sustiprintas dialogas su pilietine visuomene ir EESRK vaidmuo

- Lisabonos procesas taip pat priklauso nuo to, ką Europos žmonės apie jį galvoja. Europos užimtumo politikos atžvilgiu EESRK yra pasirengęs suteikti savo specialistų žinias ir įnešti savo indėlį, kad Lisabonos strategija būtų suprantama ir aiškinama visuomenei.
- Šiame kontekste Komitetas laiko Lisabonos procesą vienu pagrindinių savo prioritetų ir mano, kad atitinkamos vidinės struktūros yra būtinos, kad ir toliau galėtume glaudžiai bendradarbiauti su Komisija ir kitomis ES institucijomis bei išlaikyti pastovų darbinį ryšį su pilietine visuomene Europos lygyje ir valstybėse narėse.
- Atsižvelgdamas į savo patirtį ir atstovaujамąjį statusą, EESRK mano, kad jis galėtų dalyvauti rengiant poveikio vertinimus, kuriuos Komisija ketina sistematizuoti. Kaip išaiškėjo per šiuo metu vykstančius debatus, nepaprastai svarbu, kad teisės aktų pasiūlymai atspindėtų daugybę nuomonių, ir kad jie būtų geriau ir objektyviau pagrįsti. Poveikio vertinimų prioritetas perdavimas EESRK, jam suteikta galimybė pareikšti savo pastabas dėl jų iki šių vertinimų pateikimo Tarybai, Parlamentui ir Komisijai leistų išsklaidyti įtarimus, kuriuos jie galėtų sukelti Partnerystės dėl Europos atnaujinimo ir Baltosios knygos dėl valdymo atžvilgiu.

2005 m. vasario 9 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių
reikalų komiteto
pirmininkė
Anne-Marie SIGMUND

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui — Natura 2000 finansavimas

KOM(2004) 431 galutinis

(2005/C 221/19)

2004 m. liepos 15 d. Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė paprašyti Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pateikti nuomonę dėl: Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui — Natura 2000 finansavimas

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkosaugos skyrius, atsakingas už darbo šiuo klausimu parengimą, 2005 m. sausio 13 d. priėmė šią nuomonę. Pranešėjas — p. Ribbe.

Savo 414-oje plenarinėje sesijoje 2005 m. vasario 9-10 d. (vasario 10 d. posėdis) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas niekam neprieštaraujant priėmė šią nuomonę:

1. Įžanginė pastaba

1.1 Šioje nuomonėje, kurioje reikia įvertinti Komisijos komunikatą Tarybai ir Europos Parlamentui dėl „Natura 2000 finansavimo“,

— aprašoma vis dar nepatenkinama gamtos apsaugos padėtis Europoje;

— atkreipiamas dėmesys į daugelį politinių nutarimų, taip pat ir į ES valstybių ir vyriausybių vadovų nutarimus, siekiant išlaikyti biologinę įvairovę Europoje;

— išdėstyti atitinkami Europos gamtos apsaugos teisės aktai ir jų sąlygoti ES, o taip pat ir valstybių narių įsipareigojimai kuriant Europos ekologinį saugomų teritorijų tinklą „NATURA 2000“;

— vėl nurodomos reikalingos gamtos apsaugos iniciatyvų priežastys, kurios yra susijusios ne vien tik su gamtos apsaugos ir kultūros sritimis, bet ir su ekonominiu bei visuomeniniu sektoriumi; ir

— pateikiami pasiūlymai dėl galimo bendro NATURA 2000 priemonių finansavimo Europos Sąjungos lėšomis.

1.2 Komisija savo komunikate aprašo dabartinę, visų pirma bendro ES finansavimo, taikant Tarybos direktyvą 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos ⁽¹⁾ 8 straipsnį, praktiką, kuri iki šiol pasirodė esanti netinkama problemoms spręsti.

1.3 Komisijos komunikate pateikiami finansiniai kaštai, būtini tinklo NATURA 2000 steigimui, praktiniam įgyvendinimui ir išlaikymui. Tačiau Komisija nurodo, kad galutinių tikslų apskaičiavimų šiuo metu dar nėra. Šiuo metu Komisijos įvertinta „patikimiausia“ suma yra laikoma 6,1 milijardų eurų išlaidų per metus (25 valstybių narių Europos Sąjungai) ⁽²⁾. Pabrėžiama, kad šios įvertintos išlaidos „galėtų ir turėtų būti dar labiau konkretizuojamos“. Visų pirma tai turi atlikti valstybės

narės, kurios taip pat yra atsakingos už paraiškų dėl bendro finansavimo lėšų teikimą.

1.4 Atsižvelgiant į Komisijos dokumentą galima daryti išvadą, kad ES jau nebediskutuojama, ar skirti Bendrijos lėšas ekologinio tinklo NATURA 2000 kūrimui ir išlaikymui, bet tik svarstoma, kaip tai būtų galima geriausiai padaryti.

1.5 Šiuo klausimu svarstomos trys galimybės:

— pasinaudoti esamais ES fondais (ypač kaimo plėtrai skirtomis lėšomis iš Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo (EAGGF) Garantijų skyriaus, struktūriniais fondais (pvz., Europos regioninės plėtros fondu (ERDF), Europos socialiniu fondu (ESF), Žuvininkystės orientavimo finansiniu instrumentu (FIFG), Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo (EAGGF) Orientavimo skyriumi), Sanglaudos fondu ir LIFE Nature fondu),

— plėsti ir patobulinti LIFE Nature fondą, kuris galėtų būti pirminiu projekto realizavimo instrumentu, arba

— Sukurti naują finansavimo instrumentą, skirtą projektui NATURA 2000.

1.6 Komisija, apsvarsčiusi galimybes ir, *inter alia*, pasikonsultavusi su atitinkamomis valstybėmis narėmis, nusprendžia pasirinkti pirmąjį variantą, t. y. pasinaudoti esamais ES fondais.

1.7 Tačiau Komisija nurodo ir tam tikrus apribojimus, kurie egzistuoja pasirinkus šį variantą, ir dėl kurių reikia priimti sprendimą. *Inter alia*, paaiškinama, kad dalis šiuo metu egzistuojančių fondų nėra naudojami visose teritorijose ir todėl iš esmės neremiami tam tikri regionai, kurie gali apimti projekto NATURA 2000 teritorijas. Pavyzdžiui, žinoma, kad Europos regioninės plėtros fondas (ERDF) neapima visų teritorijų, o ir piniginių lėšos iš Sanglaudos fondo gali būti skirtos taip pat tik tam tikroms valstybėms narėms. Komisija šiuo aspektu žada padėti, naujai performuodama struktūrinius fondus.

⁽¹⁾ Direktyva 92/43/EEB (OL L 206, 1992 07 22, p. 7).

⁽²⁾ Bendros išlaidos, kurias finansuoti privalo valstybės narės ir ES.

2. Bendrosios pastabos

2.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pritaria Komisijos komunikatui, kuris yra puikus pagrindas konsultacijoms. Jame pateikta diskusija yra pavėluota, nes nepaisant įvairių politinių pareiškimų, tam tikrais atvejais kritinė gamtos apsaugos padėtis per praėjusius metus iš esmės nepasikeitė. Komisija bei valstybės narės ir toliau atkreipia dėmesį į padėties blogėjimą gamtos apsaugos srityje. Palyginus ankstesnę bendrą vidaus produktą su dabartiniu niekada nebuvo Europos visuomenės materialinė padėtis tokia gera, o gamtos apsaugos — tokia bloga kaip šiuo metu.

2.2 Todėl Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) atkreipia dėmesį į savo nuomonę dėl „Gamtos ir gamtos apsaugos padėties Europoje“ (2001 m.)⁽¹⁾ bei į Komisijos „Aplinkosaugos politikos peržiūrėjimą 2003 m.“⁽²⁾. Jis pritaria svarbiausių Komisijos ir EESRK nuomonių sutapimui vertinant situaciją.

2.3 Ekologinis tinklas NATURA 2000 pirmiausia remiasi 1992 m. priimta Direktyva dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos. Priimant šią direktyvą, ne tik Europos Komisija, bet ir ES valstybės narės išsipareigojo dėl šių dviejų dalykų:

— pirma, per 3 metus baigti kurti Europos ekologinį gamtos apsaugos tinklą, pavadintą NATURA 2000⁽³⁾ ir

— antra, taip pat skirti šiam tinklui lėšų siekiant užtikrinti, kad žemių savininkai ar naudotojai neturėtų finansinių prievolių.

2.4 Abu pažadai dar nėra įvykdyti. Todėl ne tik Komisijos, bet ir valstybių narių atžvilgiu yra reikalaujama ne vien tik priimti deklaratyvius sprendimus, bet ir įgyvendinti juos su visomis pasekmėmis.

2.5 Ekologinis tinklas NATURA 2000 yra labai svarbus siekiant užtikrinti Europos biologinę įvairovę. Valstybių ir vyriausybės vadovai ne kartą viešai pažadėjo sustabdyti ypač spartų biologinės įvairovės mažėjimą. EESRK dar kartą primena apie išsipareigojimus, kuriuos prisiėmė ES ir valstybės narės pagal Biologinės įvairovės konvenciją. Gamtos apsauga ir rūšių išsaugojimas yra reikalingi tam, kad būtų apsaugoti svarbūs genetiniai ir biotiniai resursai.

2.6 Aišku, kad projekto NATURA 2000 finansavimo aspektas yra ypač svarbus ne vien tik gamtos apsaugai, bet ir sprendžiant klausimą kaip gamtos apsaugą priima visuomenė ir ar įtikinama yra Komisijos bei valstybių narių vykdoma aplinkosaugos politika.

⁽¹⁾ OL C 221, 2001 08 07, p. 96-102.

⁽²⁾ Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui „Aplinkosaugos politikos peržiūrėjimas 2003 m.“, KOM(2003) 745 galutinis, 2003 12 03.

⁽³⁾ Trijų metų laikotarpis (iki 1995 m.) yra susijęs su valstybių narių tam tikrų saugomų teritorijų identifikavimu. Iš dalies iki dabar šis identifikavimas dar nėra baigtas.

2.7 EESRK atkreipia dėmesį, kad ypač uždelsta identifikuoti projekto NATURA 2000 teritorijas; ekologinis tinklas nėra įsteigtas praėjus net 12 metų nuo Direktyvos dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos priėmimo. Žemių savininkai ir naudotojai iki šiol laiko didžiuliu trūkumu tą faktą, kad jų žemės yra ir jie ūkininkauja NATURA 2000 teritorijoje. Taip yra todėl, kad finansinės pasekmės nebuvo galutinai apibrėžtos.

2.8 EESRK ne kartą atkreipė dėmesį į tai, kad siekiant išlaikyti savitą Europos gamtos paveldą, tarp gamtos apsaugos ir žemės ūkio turi būti plėtojama tikra partnerystė; svarbu ir tai, kad ūkininkus, kurie laikosi tam tikrų gamtos apsaugos nuostatų ir praktiškai jas įgyvendina, valdžios institucijos ir gamtosaugininkai laikytų tikrais savo partneriais vietos lygiu. Finansinių klausimų išaiškinimas šiuo atveju yra lemiamas.

2.9 Todėl Komisijos komunikato projektas yra pavėluotas. Komitetui (EESRK) nepavyko išvengti, kad Komisijoje rengiant komunikatą nekiltų didesnių derinimo problemų, dėl kurių vis buvo delsiama parengti projektą.

2.10 Savo nuomonėje EESRK atkreipė dėmesį į šiuos du svarbiausius punktus, kuriuos Komisija taip pat laiko ypač reikšmingais:

— Europai būdingos ne tik svarbios kultūrinės vertybės, bet ir tai, kad skirtingi kultūriniai ir gamtiniai kraštovaizdžiai yra **svarbūs gamtos paveldo objektai, kuriuos būtina išsaugoti**. Skirtingų kraštovaizdžių įvairovė ir dėl jos atsiradusios skirtingos gyvūnų bei augalų rūšys sąlygoja žemyno grožį ir žavesį; visa tai išsaugoti yra svarbus politinis, administracinis ir pilietinis uždavinys visais politiniais ir administravimo lygiais siekiant, kad ir būsimosios kartos galėtų gėrėtis visa šia įvairove;

— Tačiau **gamtos apsauga yra** ne vien savitiksle. Svarbu yra tai, kad gamta yra būtinas **gyvenimo ir ūkinės veiklos pagrindas**. Ji yra svarbus ekonominės veiklos šaltinis ir sąlyga įgyvendinant daugybę sporto, laisvalaikio ir poilsio bei sveikatos apsaugos galimybių, o tam tikrais atvejais ir medicininiam gydymui.

2.11 EESRK pritaria tam, kad Komisija į savo komunikatą įtraukė ir ekonomikos aspektus. EESRK pabrėžtinai remia jos pareiškimą, kad biologinės įvairovės apsauga nėra vien tik paprastas „pasirinkimas, bet taip pat ji yra svarbus tvarios plėtros pagrindas“.

2.12 Tačiau reikia pastebėti, kad komunikato 2.2.3 punkte aprašyta regioninė ūkinė reikšmė ir su ja susiję būsimieji ekonominiai bei visuomeniniai privalumai, pernelyg retai yra įtraukiami į diskusiją apie gamtos apsaugą ir projektą NATURA 2000, taip pat jiems skiriama per mažai dėmesio.

2.13 Gamtos apsauga dažnai (ypač identifikuojant NATURA 2000 teritorijas) neteisingai laikoma išlaidas sąlygojančiu veiksmu, apsunkinimu, kliūtimi arba grėsme, o dėl šios priežasties atsiranda priešinimasis ir dažnai susiduriama su didžiulėmis problemomis įgyvendinant pavyzdiniais laikomus gamtos apsaugos teisės aktus.

2.14 EESRK jau minėtoje savo nuomonėje daug dėmesio skiria šiam svarbiam faktui. Komitetas pabrėžia, kad per paskutiniuosius metus šiame kontekste nebuvo daug pasikeitimų. Jis kviečia Komisiją kartu su ES institucijomis bei kitomis „suinteresuotomis“ ES ir valstybių narių lygio grupėmis pradėti plačią sąmoningumo skatinimo kampaniją.

2.15 Turėtų būti sudaryta galimybė informuoti apie šiuos dalykus, apie kuriuos rašo Komisija: „*Natura 2000 teritorija gali padėti skatinti tvarią vietinę ūkio plėtrą ir prisidėti išlaikant vietines kaimo bendruomenes. Aktyvus šių klausimų įtraukimas į dialogą su visais svarbiais suinteresuotaisiais asmenimis yra labai svarbus sėkmingam NATURA 2000 tinklo kūrimui ir jo įtraukimui į didesnę išsiplėtusios Europos Sąjungos socialinę ekonominę aplinką*“. EESRK tiki, kad toks sąmoningumo ugdymas yra toks pat reikšmingas gamtos apsaugos sėkmei Europoje, kaip ir būtinybė apibrėžti finansines priemones.

2.16 Iki šiol tik keletą kartų pavyko tam tikrais atvejais atkreipti visuomenės dėmesį į teritorijų su biologine įvairove ekonominį potencialą regionų plėtrai (turizmas, regiono produktai ir t.t.), o taip pat bendriems gamtos apsaugos arealams, pvz., klimato išsaugojimui⁽¹⁾ arba apsisaugojimui nuo potvynių. Iki šiol, kaip minima Komisijos dokumento 1 priede, mažai ką keičia ir studijos, nepaisant to, kad jose aiškiai apibrėžta, „*jog finansinė biologinės įvairovės išsaugojimo nauda ...yra daug svarbiau už išlaidas*“.

2.17 Todėl EESRK gali tik stebėtis tuo, kad esą paprasčiau teikti Europos Sąjungos lėšas likviduojant stichines nelaimes, kurios iš dalies ir kyla dėl besaikio gamtos ir kraštovaizdžio resursų išnaudojimo — vadinasi, nepaisant gamtos apsaugos reikalavimų, — nei skirti tas lėšas paskutiniam pigesniajam variantui — stengiantis išvengti ir apsisaugoti nuo atitinkamų gamtos nelaimių.

⁽¹⁾ Pelkės ir drėgnos vietos, pavyzdžiui, mažina CO₂.

2.18 EESRK primena, kad į Konstitucijos projekto III-184 straipsnį yra įtrauktas principas, pagal kurį „*Sąjunga...remia bendradarbiavimą tarp valstybių narių siekiant, kad stichinių gamtos ar žmogaus sukeltų nelaimių prevencijos sistemos ginantis nuo tokių nelaimių būtų veiksmingesnės*“. Daugeliu atvejų NATURA 2000 teritorijos gali perimti tokią funkciją.

2.19 Tačiau nors, pavyzdžiui, po niokojančių Elbės potvynių 2002 metais gana greitai buvo įsteigtas ES solidarumo fondas, integruotos ekologinės upių ir slėnių apsaugos nuo potvynių priemonės, kurios aiškiai gali sumažinti potvynių pavojų⁽²⁾ ir sumažinti potencialią žalą, yra įgyvendinamos ir finansuojamos labai iš lėto. Panaši padėtis yra ir su miško gaisrų prevencija pietinėje Europos dalyje. Ši situacija turi pasikeisti. ES politikos moto turėtų būti „prevencija yra geriau nei neigiamų padarinių likvidavimas, ir siekiant šio tikslo gamtos apsauga gali turėti lemiamos reikšmės.“

2.20“ Be abejo, taip yra todėl, kad išlaidas, kurias tiesiogiai ar netiesiogiai sąlygoja gamtos apsaugos priemonės, daugiausia patiria privatūs žemės savininkai arba naudotojai, o visuomeninis teigiamas poveikis tarsi „išorės pajamos“ (priešingai „išorės išlaidoms“) yra „įrašomas į apskaitą“ ir, pavyzdžiui, apskaičiuojant bendrąjį nacionalinį produktą, neįtraukiamas kaip teigiamas. Į šią aplinkybę visų pirma turi būti atsižvelgta naujosiose finansavimo taisyklėse.

3. Specialios pastabos

3.1 EESRK pritaria, kad Komisijoje daugiau nediskutuojama ir net nekeliamas klausimas, ar ji turėtų bendrai finansuoti ES priemones NATURA 2000 teritorijose, o tik svarsto klausimą, kokius instrumentus šiuo tikslu panaudoti.

3.2 EESRK gali suprasti kodėl buvo pasirinktas tam tikras finansavimo būdas siekiant toliau vystyti esamus pagalbos instrumentus ir atitinkamai juos panaudoti. Planinis, administracinis ir finansinis projekto NATURA 2000 įgyvendinimas turi būti vykdomas ten, kur gali iškilti problemų ir yra teigiamas plėtros potencialas — t. y. vietos lygiu valstybėse narėse. Tinkamai suformavus ir gamtos apsaugos srityje pasinaudojus Europos regioninės plėtros fondu (ERDF), Europos socialiniu fondu (ESF), Sanglaudos fondu, Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondu (EAGGF) ir naujai struktūrizuotu Europos žemės ūkio fondu kaimo plėtrai (European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) ir kitais, atsakingos valstybių narių institucijos įgyja lanksčias veiklos galimybes.

⁽²⁾ Apimant ir kitas šalis: Nyderlandams tikrai naudinga taikyti priemones, kurios taip pat dažnai yra labai naudingos gamtos apsaugai.

3.3 Taip pat teisinga Komisijos nuomonė, jog taip galima geriausiai užtikrinti nuostatą, „kad NATURA 2000 teritorijų administravimas yra ES plačios erdvės tvarkymo politikos dalis“.

3.4 Vis dėlto Komitetui (EESRK) yra svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad Komisija ir atsakingos institucijos dėtų dar didesnes pastangas siekiant užtikrinti, jog ateityje ES lėšomis nebūtų bendrai finansuojami gamtos apsaugai žalingi planai, dėl kurių vėliau ES lėšomis vėl reiktų kompensuoti gamtai ir aplinkai padarytą žalą.

Finansinė ES padėtis ir numatomas ginčas dėl finansavimo

3.5 Diskusija dėl NATURA 2000 teritorijų finansavimo neturi sukelti numatomų ginčų dėl biudžeto dydžio ir lėšų paskirstymo ⁽¹⁾. Aišku, kad bus didelių ginčų dėl finansavimo:

— Komisijos pateiktoje Europos Sąjungos finansinėje perspektyvoje 2007-2013 metams yra numatomos išlaidos, kurių vidutinis dydis 1,14 % bendrųjų nacionalinių pajamų, o nuosavų išteklių viršutinė riba yra 1,24 %. Valstybės narės, kurios yra „neto įmokų mokėtojos“, dabar laikosi 1 % viršutinės ribos, o tai 2013 metais reikštų mažiausiai 30 milijardų eurų išlaidas, jeigu pagaliau tokie jų reikalavimai būtų patenkinti.

— Išsiplėtus Europos Sąjungai, neišvengiamai bus perskirtos lėšos tarp atskirų valstybių narių ir regionų, ir ypač struktūrinio rėmimo srityje ⁽²⁾. Regionai, kurie iki šiol buvo remiami, praėjus pereinamajam laikotarpiui gali nebeatitikti iki šiol buvusių rėmimo kriterijų.

3.6 Taigi šiuo metu gamtos apsaugai „būtina suma“ siekia 6,1 milijardo eurų per metus; didžioji dalis šios sumos šiuo metu nefinansuojama. Diskusijoje apie pinigų sumos dydį reiktų pastebėti, nors ir Komisijos paskirti ne mažiau kaip 6,1 milijardo eurų per metus priklauso antro ramsčio siekiams, finansinėje perspektyvoje iki šiol reikiama pinigų suma nebuvo numatyta. Reikia tikėtis, kad ne tik tarp regionų, bet ir tarp įvairių politinių sričių kils didelių ginčų dėl lėšų. Tokie ginčai nėra naujiena, tuo labiau, kad praityje gamtos apsaugai dažnai buvo skiriama nepakankamai dėmesio.

3.7 Todėl būtina užtikrinti, kad gamtos apsauga taptų bendros politikos dalimi ir valstybės narės, ją finansuodamos, gamtos apsaugai teiktų tiek pat reikšmės kaip ir kitoms sritims. EESRK dar kartą pabrėžia, kad gamtos apsauga Europoje — tai ne prabanga, kurią galima atidėti „ekonomiškai geriems

laikams“ ir kurios galima atsisakyti jeigu yra laikoma, kad nėra lėšų. Kaip valstybių vadovai dažnai pabrėždavo, gamtos apsauga yra bendras visuomenės uždavinys ir politikos sritis, kurią būtina finansuoti.

3.8 Siekiant atkreipti dėmesį į biudžeto išteklių taupaus naudojimo principą, reiktų išsiaiškinti, kuriuos NATURA 2000 projekte Komisijos nustatytus tikslus būtina absoliučiai besąlygiškai įgyvendinti ir kuriuos būtų galima traktuoti kaip „nepriivalomus“. Tiems tikslams, kuriuos būtina įgyvendinti (pvz., sumokėti kompensaciją ar premiją žemės savininkui ar naudotojui), reikia numatyti privalomas tikslines lėšas; priešingu atveju EESRK negalėtų laikytis NATURA 2000 projekto finansavimo integracijos principo — naudotis esamų fondų lėšomis ir, kaip ir daugelis kitų suinteresuotų Natura 2000 programos parengiamųjų etapų dalyvių, turėtų pasisakyti už atskirą šiuo tikslu įsteigtą rėmimo fondą.

Būtinai Europos gamtos apsaugos reikalavimai

3.9 Komisijos komunikato priedo 2 lentelėje NATURA 2000 teritorijos yra suskirstytos pagal žemės naudojimo pobūdį. Seni ganyklų plotai, viržynai, krūmynai ir žolynai sudaro 26,3 % NATURA 2000 plotų, miškai (visų pirma nenaudojami arba naudojami tik ekstensyviai) — net 28,9 %, pelkynai ir balos bei vidaus vandenys — beveik 13 %, senos vaismedžių plantacijos bei gyvūnų ir augalų rūšimis bei žemaūgiais augalais turtingi ispaniški ir portugališki kietalapių medžių ganomi miškai (iš viso beveik 800 000 ha) — apie 2 %. Tik 5,6 % viso ploto priskiriami „žemės ūkio paskirties žemei“ ⁽³⁾.

3.10 Komisija detaliam aprašo veiksnius, būtinus siekiant įgyvendinti NATURA 2000 (priedo 3 dalis) ir apskaičiuoja išlaidas (šiuo metu 6,1 milijardas eurų). Apytiksliai būtų galima atskirti administravimo ir planavimo bei investicijų išlaidas (pvz., žemei pirkti bei kitoms investicijoms) ir einamąsias išlaidas, įskaitant ir išlaidas, skirtas kompensacinėms išmokoms žemių savininkams išmokėti ir priežiūros priemonėms įsigyti.

3.10.1 EESRK mano, kad būtina kuo greičiau pateikti tikslesnius sąnaudų apskaičiavimus. Pavyzdžiui, Komitetas abejoja, ar užteks naujoms valstybėms narėms nurodytos 0,3 milijardų eurų sumos (15 valstybių narių Europos Sąjungai skiriama 5,8 milijardai eurų). Aišku, kad kai kurios šalys (pvz., Lenkija) turi dar papildomai identifikuoti daugelį teritorijų, o tai nulems lėšų poreikius.

⁽¹⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl „Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui – Kurti mūsų bendrą ateitį: politiniai iššūkiai ir išplėstos Sąjungos biudžeto lėšos 2007-2013 m.“ KOM(2004) 101 galut., CESE 1204/2004, OL dar nepaskelbta.

⁽²⁾ Didelė dalis lėšų NATURA 2000 projektui finansuoti turėtų būtų skirta kaip struktūrinė pagalba.

⁽³⁾ Prie jų priklauso dar 13 % jūrų pakrančių ir 4 % pakrantės zonų, kur ypač daug išlaidų tenka monitoringui.

3.11 EESRK nuomone, Komisija teisingai konstatuoja, kad gamtos apsaugos srityje dažnai siekiama iš esmės užtikrinti tradicinius ūkininkavimo metodus, kurie reikalingi buveinėms atsirasti ir jas išsaugoti. Dažnai tai yra tokie ūkininkavimo būdai, kurie atitinkamiems ūkio subjektams šiuo metu nėra pelningi, tačiau kurių išsaugojimas yra pageidautinas visuomeniniu ir politiniu požiūriu. Pavyzdžiui, abejojama, ar saugomų teritorijų panaudojimas galėtų geriau atspindėti tvarumo principą, kai ūkininkavimui yra pritaikoma ankstesnė ekstensyvioji ganymo sistema Iberijos pusiasalio ganyklose (kietalapių medžių ganomuose miškuose), t. y. kai gyvuliai išgenami pavasari į vasarines kalnų ganyklas per akmenėtas kalnų dykvietes (*canadas pievas*), kurios per dešimtmečius gali tapti vertingais gamtos arealais.

3.12 Tačiau susipažinus su Komisijos dokumentu, Komitetui (EESRK) neaišku, ar iš tikrųjų visose minėtose srityse yra būtina reikalaujama arba numatomas bendras finansavimas iš Europos Sąjungos pusės, kai įgyvendinant Europos Sąjungos teisę, tik iš valstybių narių tikimasi finansinių įnašų.

3.13 Kadangi daugeliu atvejų kyla konfliktai dėl to, kad iki šiol žemės naudotojams nebuvo išmokėtos pakankamos kompensacijos ar skatinimo premijos, šiai sričiai būtina skirti ypatingą dėmesį. Šiuo atveju nevertėtų kalbėti apie visuomeninę ar net bendrą ekonominę gamtos apsaugos svarbą ir tikėtis, kad išlaidas apmokės žemės savininkai ar naudotojai. Būsimosiose finansavimo taisyklėse turi būti užtikrinamos garantijos bent privatiems žemės savininkams ar naudotojams gauti išmokas, o dar geriau — skatinimo premijas už naudingas gamtos apsaugos iniciatyvas. Gyvenimas ar ūkinė veikla NATURA 2000 teritorijose ateityje turėtų būti laikoma palankia aplinkybe, o ne nuostoliu.

3.14 Siekiant tai užtikrinti, būtina tiksliai apskaičiuoti, kokio dydžio kompensacija turėtų būti išmokama pagal reikalavimą kiekvienu konkrečiu atveju. Bendros maksimalios ribos ir galutinių terminų nustatymas kompensacijų prašymams pateikti (kaip tai buvo nustatyta iki šiol) pakenktų bendrai idėjai.

3.14.1 Jeigu nebus numatyta atskira biudžeto eilutė, tai tais atvejais, kai mokamos atitinkamos kompensacinės išmokos, pirmiausia reiktų taikyti bendrosios žemės ūkio politikos antrąjį ramstį, o investicijoms naudoti standartinius struktūrinius fondus. EESRK visų pirma atkreipia dėmesį į tai, kad keliami vis nauji tikslai, o išmokos, kurios turėtų papildyti einamuosius mokėjimus pagal (būsimą „kaimo plėtros“) antrąjį ramstį, negali būti finansuojamos šios programos lėšomis, jeigu nebus palengvintos kitos užduotys arba jeigu nebus suteikta papildomų lėšų.

3.14.2 Tai reikšia, kad siekiant išlaikyti kaimo plėtros kokybę ir taip pat prisidėti prie NATURA 2000 finansavimo naudojant antrąjį ramstį, neabejotinai reiktų skirti papildomų lėšų. Tačiau EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad Komisijos pateiktoje finansinėje perspektyvoje, kuri yra nepriimtina valstybės narėms, kurios yra neto įmokų mokėtojos, nenumatoma skirti daugiau lėšų ir dėl to kyla ypač didelis pavojus, jog reikės taupyti būtent antrojo ramsčio srityje. EESRK čia išvelgia ne tik pagrindinį neigiamą aspektą ir didžiulį konfliktų potencialą, bet ir pavojų Europos gamtos apsaugai.

3.14.3 Todėl EESRK galėtų pritarti planuojamam reglamentavimui tik tuo atveju, jeigu tai neturėtų neigiamo poveikio kitoms kaimo plėtros priemonėms. Be papildomų lėšų ne tik Komisija, bet ir valstybės narės negalės įgyvendinti nei savo reikalavimų, nei savo politinių pažadų skatinti kaimo plėtrą ir įgyvendinti projektą NATURA 2000. Politikams, kurie taip siekia kurti Europą, reiktų bent išdrįsti visuomenei viešai pranešti, kad politiniu aspektu nebesiekama įgyvendinti tam tikrų tikslų (pvz., gamtos apsaugos).

3.15 Tai nereiškia, kad EESRK nesiekia taupyti ir gamtos apsaugos srityje. Pagrindinis ES gamtos apsaugos nuostatų, o tuo pačiu ir NATURA 2000 tikslas yra biologinės įvairovės išsaugojimas. Tai tarsi „privalomoji programa“, ir ES joje turi dalyvauti bent tokiose srityse, kurios svarbios Europos lygiu.

3.16 Tačiau ne kiekviena savivaldos lygmens priemonė, taikoma gamtos apsaugos srityje, yra Europos svarbos ir todėl ją būtina reiktų bendrai finansuoti ES lėšomis. Valstybės narės, regionai ir vietos valdžios institucijos neturi būti atleidžiami nuo aiškios politinės ir finansinės atsakomybės remiantis nuostata, kad jeigu Europos Sąjungoje nėra lėšų, tai nėra ir gamtos apsaugos. O Europos Sąjunga neturi laikytis tokios nuomonės, jog „mes potencialiai sukursime galimybę gamtos apsaugą finansuoti esamomis fondų lėšomis. Tačiau jeigu valstybės narės nesirūpins savo gamtos apsauga, nes remsis kitais prioritetais, liks dėl to pačios kaltos“.

3.17 Kita vertus, pageidautina naudoti NATURA 2000 teritorijų regionų ekonominės plėtros potencialu (nes aišku, kad gamtos apsauga tam tikrais atžvilgiai gali taip pat sąlygoti ekonominę naudą), tačiau rūšių išsaugojimui tas ekonominis potencialas nebūtinai bus svarbi sąlyga.

3.18 EESRK nuomone, tam tikros finansavimo priemonės, kuriant NATURA 2000 tinklą, yra ypač svarbios ir joms reiktų skirti reikalingų lėšų, aiškiai apibrėžiant tikslą. EESRK prašo valstybes nares ir Komisiją tęsti svarstymus šiuo klausimu.

2005 m. vasario 10 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkė

Anne-Marie SIGMUND

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl paslaugų vidaus rinkoje

(KOM(2004) 2 galutinis — 2004/0001 (COD))

(2005/C 221/20)

2004 m. vasario 20 d. Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, nusprendė paprašyti Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti nuomonę dėl: Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl paslaugų vidaus rinkoje

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2005 m. sausio 11 d. pateikė savo nuomonę. Pranešėjas — p. METZLER, antrasis pranešėjas — p. EHNMARK.

Savo 414-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2005 m. vasario 9-10 d. (2005 m. vasario 10 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 145 balsais „už“, 69 — „prieš“ ir 9 susilaikius, priėmė šią nuomonę:

1. Išanginė pastaba

1.1 Komitetui buvo pateiktas dar ir 2004 m. birželio 25 d. Europos Komisijos aiškinamasis raštas Tarybai (dokumentas 10865/04) ir 2004 m. liepos 5 d. dokumentas 11153/04 bei 2004 m. kovo 25 d. (Teisės reikalų ir vidaus rinkos komitetas — pranešėja Evelyne Gebhard) ir 2004 m. kovo 26 d. (Užimtumo ir socialinių reikalų komitetas — pranešėja: Anne E.M. Van Lancker) Europos Parlamento darbo dokumentai.

1.2 Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už darbo parengimą, remdamasis iš anksto atsiųstu klausimų katalogu, 2004 m. gegužės 24 d., dalyvaujant paslaugų sektoriaus atstovams, surengė svarstymą, kuriame įvertino virš 100 žodžių ir raštu papildomai pateiktų pasisakymų.

2. Bendrosios pastabos

2.1 Pagal Lisabonos susitarimą paslaugų sektorius vaidina svarbiausią vaidmenį įgyvendinant Europos vidaus rinkos uždavinius ir yra labai svarbus vidaus rinkos augimui Europos Sąjungoje. Komisija pateikia pasiūlymą dėl siūlomos direktyvos dėl paslaugų vidaus rinkoje kartu su paaiškinimais, kaip Europos ekonominio proceso, kurio dėka Europos Sąjunga iki 2010 metų turi tapti žiniomis paremta viso pasaulio konkurencingusia ir dinamiškiausia ekonomine erdve, galinčia pasiekti tvarų ekonominį augimą ir sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų bei tvirtesnę socialinę sanglaudą, dalį. Siūloma Direktyva šiuo atveju turi būti esminis struktūrinis elementas ir sudaryti patikimą teisinį pagrindą paslaugų judėjimui per valstybių narių sienas ir paslaugų teikėjo įsisteigimo laisvei kitoje valstybėje narėje pramonės, prekybos, amatų ir laisvųjų profesijų sektoriams, dirbant visą darbo dieną, ne visą darbo dieną, arba

darbuotojus įdarbinant laikinai. Naujuoju horizontalaus pobūdžio metodu visų pirma numatoma supaprastinti procedūras paslaugų teikėjams, užtikrinti vartotojui vieningą paslaugų kokybę ir taisyklių, kurių turi laikytis paslaugų teikėjas, didesnę skaidrumą. Tarpvalstybinis paslaugų teikimas yra esminis ES vidaus rinkos elementas, ir kliūčių panaikinimas šio sektoriaus ekonominiam vystymuisi ir vartotojams yra labai svarbus. Direktyva sąlygos didesnę paslaugų tiekėjų skaičių ir stipresnę konkurenciją, o tai vartotojams reikš ne tik žemesnes kainas, bet ir didesnę pasirinkimą. Todėl Komitetas vienareikšmiškai pritaria bendriesiems siūlomoms direktyvos tikslams.

2.1.1 Veikiančiai vidaus rinkai, be kliūčių panaikinimo, būtinas taip pat ir tinkamas reguliavimas. Norint tuo pačiu metu padidinti Europos konkurencingumą, būtinas nacionalinis ir Europos reguliavimas bei suderinti standartai.

2.2 Komitetas supranta, kad tobulas paslaugų rinkos sutvarkymas, įvertinant skirtumus, kurie yra būdingi atskirų valstybių narių teisėtavakai ir kultūrai, yra kompleksinis uždavinys. Komitetas tai įvertino jau savo 2001 m. lapkričio 28 d. nuomonėje INT/105⁽¹⁾ dėl Komisijos komunikato dėl *Vidaus rinkos strategijos paslaugų sektoriaus atžvilgiu* ir vienareikšmiškai pritarė Europos Komisijos siekiui pagreitinti vidaus rinkos įgyvendinimą. Siūlomos direktyvos tikslas – vidaus rinkoje sukurti visiems paslaugų sektoriams bendrą teisinį pagrindą ir pateikti nebiurokratinius ir lanksčius sprendimus, įtraukiant išbandytas Europos Sąjungos savireguliacijos sistemas. Integracijos procesas — neišskiriant taip pat ir kitos Europos Komisijos siūlomos direktyvos dėl abipusio profesinės kvalifikacijos pripažinimo — turės būti gerinamas ir toliau, nepamirštant patikimų socialinio, ekologinio pobūdžio saugos ir vartotojų apsaugos standartų.

⁽¹⁾ OL C 48, 2002 2 21

2.3 Siūloma direktyva tampriai siejasi su direktyvos dėl abipusio profesinės kvalifikacijos pripažinimo projektu ir su Komunikatu dėl įsidarbinimo laisvųjų profesijų paslaugų sektoriuje, šiuo metu vykstančiomis diskusijomis dėl visuotinės svarbos paslaugų bei vykstančiu konsultavimusi dėl visuotinės svarbos socialinių paslaugų, Romos I konvencija ir siūlomu Romos II reglamentu. Visais šiais pasiūlymais yra siekiama geresnio vidaus rinkos veikimo. Todėl siejant darbus su nuostatomis, pageidautinas ypatingas ir patobulintas koordinavimas Komisijoje.

2.4 Siūlomos direktyvos svarbiausi dalykai yra dvi tarpvalstybinio judėjimo laisvės: teikiant paslaugas ir įsisteigiant. Viena — kai paslaugų teikėjas iš kitos valstybės narės, norėdamas teikti paslaugas, įsisteigia kitoje valstybėje narėje, ir kita — kai paslaugų teikėjas paslaugas teikia kitoje valstybėje narėje, nesteidždamas ten įmonės, bet tiesiogiai iš savo kilmės šalies, ypač, kai paslaugos kitai valstybei narei teikiamos laikinai. Siekiant panaikinti iki šiol Europos Komisijos numanomas kliūtis, numatomos keturios pagrindinės priemonės:

- Kilmės šalies principo taikymas,
- Uždavinių pasidalijimas tarp kilmės šalies, teikiančios paslaugą, ir šalies, kurioje teikiamos paslaugos, kai darbuotojai išsiunčiami į kitą valstybę teikti paslaugas,
- abipusio pasitikėjimo gilinimas ir
- valstybių narių tarpusavio pagalbos stiprinimas, kartu ribojant valstybių narių galimybes taikyti savus stebėsenos, kontrolės ir įgyvendinimo mechanizmus.

3. Atskiri siūlomos direktyvos punktai

3.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas detaliai išanalizavo siūlomą direktyvą pagal reikalavimus, keliamus rengiamai išsamiai tokio pobūdžio direktyvai, ir įsitikino, kad reikia daugybės išaiškinimų ir pakeitimų, norint tinkamai atsakyti į iškilusius klausimus ir siekiant, kad šis naujas pasiūlymas dėl paslaugų vidaus rinkoje skatinimo taptų tikru žingsniu pirmyn. Toks išpūdis susidaro taip pat dėl nepakankamų analizių, kurios buvo atliekamos iki siūlomos direktyvos publikavimo. Daugybės plačių mokslo ir visuomenės sluoksnių abejonių, kurios buvo išsakytos 2004 m. gegužės 24 d. svarstyme, iki šiol nepajėgė visiškai išsklaidyti ir birželio 25 d. Europos Sąjungos Tarybai pateiktas Europos Komisijos dokumentas (Tarybos dokumentas 10865/04). Išsamesnis Pasekmių įvertinimas, kurį atlikę Komisija, labai padėtų visoms interesų grupėms.

3.2. Empirinis pagrindas

3.2.1 Komiteto dėmesį patraukia tai, kad pagrindžiant siūlomą direktyvą nėra pateikta jokio patikimo statistinio pagrindo, pagal kurį būtų galima įvertinti būsimus paslaugų teikimo į kitas valstybes ir įsisteigimo laisvės kiekybinius rodiklius. Taip pat būtų tinkama įtraukti šiuos duomenis į Komisijos įvertinimo ataskaitą. Jeigu ateityje reikėtų patikimai atvaizduoti paslaugų sektoriaus reikšmę bei — teigiamą arba neigiamą — siūlomoje direktyvoje numatomo taisyklių supaprastinimo poveikį vidaus rinkos veikimui, tuomet, atrodo, kad labai svarbus būtų tikslesnis empirinis pagrindas. Komitetas mano, kad esminis elementas įgyvendinant vidaus rinką yra kuo tikslesnis tigrų santykių, teikiant paslaugas tarptautiniu lygiu ir steigiantis kitoje valstybėje narėje, suvokimas.

3.2.2 Labiau turi būti atsižvelgiama į atskirų valstybių narių viešojo administravimo institucijų, tyrimų institutų, draudimo įstaigų ir savivaldos struktūrų turimą medžiagą.

3.2.3 Be to, Komitetas mano, jog esant dabartinėms spragoms ir ieškant empirinių duomenų, neišvengiamai reikia pasirinkti naujus būdus, dėl kurių neatsirastų daugiau biurokratijos. Esant reikalui, šioje situacijoje reikėtų pagalvoti apie atskirų duomenų visapusišką išnagrinėjimą, taip papildant ir oficialiąją statistiką.

3.3. Direktyvos taikymo sritis: sąvokų apibrėžimai — įstatymų kolizijos — atribojimas

3.3.1 Komitetas siūlo direktyvos projekte aiškiau apibrėžti direktyvos taikymo sritį ir išimčių taisykles ir kuo tiksliau jas atriboti. Trūkstant aiškaus apibrėžimų atribojimo, taikant direktyvą praktikoje, išlieka neaiškumų dėl paslaugų sektoriaus sričių, kaip bus jos paveiktos bei taikymo srities.

3.3.2 Komitetas pritaria verslo paslaugų ir laisvųjų profesijų darbuotojų teikiamų paslaugų apibrėžimų atribojimui. Apibrėžimus atskirti būtina ir atsižvelgiant į Komiteto pasiūlymą pereinamuoju laikotarpiu sustiprinti suderinimą tam tikruose sektoriuose (laisvųjų profesijų ir kitose ypač „jautriose“ srityse). Tai ypač būtina, siekiant atskirti siūlomos direktyvos IV skirsnyje parengtus kokybės užtikrinimo mechanizmus, skirtus vartotojų apsaugai. Europos Teisingumo Teismas savo 2001 m. spalio 11 d. nutartyje (Rs. C-267/99) kaip pavyzdį parengė esminius laisvosios profesijos elementus, kurie gali būti apibrėžimo pagrindu Europos lygiu.

3.3.3 2003 m. Komisija pateikė Žaliąją knygą, o 2004 m. gegužės 12 d. Baltąją knygą dėl bendros svarbos paslaugų, ir todėl būtų pageidautina tiksliau išnagrinėti ir atskirti siūlomoms direktyvos poveikį šioms jautrioms sritims atskirose valstybėse narėse. Komisijai įsipareigojus iki 2005 m. pabaigos pateikti ataskaitą dėl būtinumo ir galimybės parengti pamatų įstatymą, numatytą Sutarties dėl Konstitucijos III-122 straipsnyje, Komitetas mano, kad būtų geriau, jei bendros svarbos paslaugoms (ekonominėms ir neekonominėms) nebūtų taikoma Direktyva dėl Paslaugų, kol Bendrijos lygiu bus nustatyti šių paslaugų principai ir sąlygos, ypač ekonominės ir finansinės, nes tai atitiktų jų paskirtį.

3.3.4 Kilmės šalies principui, pateiktam 17 straipsnio 8 dalyje, taikomos leidžiančios nukrypti nuostatos dar tik kūrimo stadijoje esančiai direktyvai dėl abipusio profesinių kvalifikacijų pripažinimo negali apsiriboti pavieniais straipsniais ar antraštelėmis. Kilmės šalies principo taikymas turi būti koordinuojamas su siūlomoms direktyvos dėl abipusio profesinių kvalifikacijų pripažinimo įgyvendinimu. Direktyva dėl abipusio profesinių kvalifikacijų pripažinimo bus uždara, kokybę užtikrinanti sistema. Jeigu leidžiančios nukrypti nuostatos, nurodytos 17 straipsnio 8 dalyje, apsiribotų tik direktyvos dėl abipusio profesinių kvalifikacijų pripažinimo projekto II antraštine dalimi, tai iškilų klausimas, kaip, pavyzdžiui, atrodytų užduočių pasiskirstymas tarp vadinamųjų „kontaktinių institucijų atskirose valstybėse narėse“ (siūlomoms direktyvos dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo 53 straipsnis) ir numatomų vienintelių kontaktinių institucijų „One-Stop-Shops“ (siūlomoms direktyvos dėl paslaugų 6 straipsnis). Kalbant apie institucijas, kurios atlieka vieną ir tą pačią funkciją, jau abiejų direktyvų rengimo etape reikėtų laikytis vienodo institucijų pavadinimo.

3.3.5 Būtina išsiaiškinti, ar ir kaip tiksliau reikėtų direktyvos taikymo sritį — ypač atsižvelgiant į šalies kilmės principą — atriboti nuo valstybių narių viduje tarpusavyje prieštaraujančių teisinių aktų mokesčių ir baudžiamosios teisės sistemoje, kad būtų išvengta kolizijų. Pavyzdžiui, kai kuriose valstybėse narėse auditoriams, mokesčių konsultantams, advokatams galioja baustina pareiga ir teisė išlaikyti paslaptį, neatskleidžiant jos net kriminalinės paieškos institucijoms, tuo tarpu kitose valstybėse narėse šių profesijų atstovams yra nustatytas — nors iš dalies ir ribotas — įpareigojimas arba netgi privaloma pareiga perduoti informaciją. Ar turėtų suinteresuotas paslaugų teikėjas, kuris privalo suteikti informaciją kurioje nors valstybėje, tačiau pagal kilmės šalies principą turėtų teisę ir pareigą to nedaryti, nereaguoti į nacionalinę baudžiamosios teisės sistemą? Baudžiamoji ir mokesčių teisė priklauso valstybių narių, o ne Europos Sąjungos kompetencijai, todėl, norint išvengti nepageidaujimų

pasekmių, teisės taikytojams yra būtinas teisiškai vienareikšmiškas atribojimas.

3.3.6 Lygiai taip reikėtų patikrinti, ar yra galima sąsaja tarp socialinių sistemų ir biudžeto prievolių, taikant kilmės šalies principą. Ten kur kilmės šalies principo taikymas sukelia pavojų apskritai „sulaužyti“ nacionalines socialinės ir sveikatos priežiūros sistemas, būtina rasti leidžiančias nukrypti nuostatas.

3.3.7 Komitetas siūlo apvarstyti, ar verta nagrinėti sveikatos priežiūros srityje ligoninių sektoriaus įtraukimo klausimą. Galbūt Europos Teisingumo Teismo juridinė praktika suteiks galimybę taip pat ir gydymo tarpvalstybiniu lygiu atveju sutarčių pagrindu padengti išlaidas, pritaikant atskiram atvejui *ad hoc* reguliavimą, tačiau jo neįtraukiant į direktyvos pasiūlymą.

3.3.7.1 Komitetas siūlo palaukti 2005-iems metams numatyto Komisijos komunikato, skirto socialiniam ir sveikatos priežiūros paslaugų sektoriui ir užtikrinti atitinkamą koordinavimą. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad daugelis pasisako už šio sektoriaus išskyrimą.

3.3.8 Panašiai reikėtų išsiaiškinti ir siūlomoms direktyvos atribojimą nuo su pastarąja susijusios ir šiuo metu reformuojamos Aštuntosios Tarybos direktyvos dėl asmenų, atsakingų už įstatymu numatyto apskaitos dokumentų audito atlikimą, patvirtinimo (17 straipsnio 15 punktą). Iki šiol ne visuose Komisijos pasiūlymų vertimuose tai pakankamai aiškiai atsispindėjo.

3.3.9 Siūlomoms direktyvos paaiškinime jau išaiškintą nuostatą apie tai, kad direktyva nebūtų taikoma valstybės institucijų teikiamoms paslaugoms ir jų paslaugų teikėjų steigimuisi (Europos bendrijos steigimo sutarties 45 ir 55 straipsniai), būtina priimti į patį privalomąjį direktyvos tekstą.

3.3.10 Laikinių darbuotojų darbas yra ypač jautri sritis, kuriai kol kas ši direktyva visiškai neturėtų būti taikoma. Tam reikalingas nacionalines nuostatas šioje srityje visoje Europoje reiktų sustiprinti. Komitetas nori atkreipti dėmesį į paskelbtą direktyvos projektą dėl laikinai įdarbintų darbuotojų darbo sąlygų. Taip pat turi būti atsižvelgiama į TDO susitarimą Nr. 181 dėl privačių įdarbinimo agentūrų, kuris 3 straipsnio 2 dalyje aiškiai numato paskyrimo ir leidimo sistemą, kuri apsaugotų ieškančius darbo ir skatintų šių įdarbinimo agentūrų darbo kokybę.

3.3.11 Kai kuriose valstybėse narėse egzistuoja neįprastai griežtos įstatymų normos spaudos laisvės atžvilgiu. Todėl Komitetas ir šiuo klausimu mano, jog šią taikymo sritį reikia griežtai apibrėžti, atribojant ją nuo siūlomoms direktyvos.

3.3.12 Be to, Komisija, siekdama išvengti nesusipratimų, turi gerai išsiaiškinti, ar ši siūloma direktyva taikoma ir televizijos transliuotojams, ir jeigu taikoma, tai kaip galvojama suderinti šią siūlomą direktyvą su direktyvos *Televizija be sienų* nuostatomis. Lygiai taip pat reikėtų išsiaiškinti, ar siūloma direktyva galioja audiovizualinių paslaugų teikėjams bendrai, ar ji yra taikoma specialiai pagal individualią paklausą („service on demand“) teikiamoms audiovizualinėms paslaugoms, kurios jau yra specifinių Bendrijos teisinių aktų, *susijusių su tam tikrais teisiniais aspektais*, objektas (Direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (Direktyva dėl elektroninės komercijos)).

3.3.13 EESRK nuomone, šias paslaugas dar dabartinėje stadijoje reikėtų aiškiai išskirti iš siūlomos direktyvos taikymo srities, ypač kalbant apie kilmės šalies principo taikymą ir „įsisteigimo“ sąvoką kaip esminius sąlyčio taškus ir pagrindinius kriterijus atsakingajai valstybei narei nustatyti.

3.4 Vieningi kontaktiniai asmenys (One-Stop-Shopping)

3.4.1 Procedūros supaprastinimo idėja — sukurti paslaugų teikėjui vienintelę (pirmą) kontaktinę instituciją — yra sveikintina. Tačiau Komitetas susirūpinęs dėl siūlomos direktyvos 6 straipsnio nuostatos, kurioje dėl paslaugų teikėjo įsisteigimo laisvės sakoma, jog tam tikros procedūros — ypač pradedant veiklą — turi būti atliekamos vienintelėje įstaigoje. Komitetas šioje nuostatoje išvelgia problemą, kuri gali atsirasti, kai dėl įstatymu nustatytos privalomos registracijos viešajame registre (pvz., įmonių registre) toji „vienintelė institucija“, kaip vieningas kontaktinis asmuo, nusięs klientą (paslaugų teikėją) toliau į atsakingą už įregistravimą įstaigą. Tokio tipo registracijos reikalų vadinamosios vienintelės institucijos „One-Stop-Shopping“ pačios sutvarkyti negalės. Reikia išsiaiškinti, kaip praktikoje atskiri kontaktiniai asmenys bendradarbiaus su šiuo metu veikiančiomis registracijos institucijomis.

3.4.2 Siūlomos direktyvos dėl abipusio profesinių kvalifikacijų pripažinimo 53 straipsnyje kalbama apie „kontaktines įstaigas“, kurios turėtų veikti kaip centrinės informacinės institucijos. Pagal siūlomos direktyvos dėl paslaugų 6 straipsnį reikėtų sukurti vadinamąsias vienintele kontaktines institucijas „one-stop-shops“, kurios tarnautų paslaugų teikėjui pradedant ir vykdant savo veiklą. Šiuo atveju reikėtų atkreipti dėmesį į abiejų minėtų įstaigų suderinimą, kad nereikėtų kurti įvairių naujų institucijų, kurios kliudytų pagrindiniam tikslui — užtikrinti piliečių teisę gauti lengvai prieinamą informaciją Europos Sąjungoje ir informaciją apie savo darbą. Naujosios Komisijos esminiu siekiu turėtų būti biurokratinių kliūčių pašalinimas. Reikia vengti naujų biurokratinių kliūčių atsiradimo atskirose valstybėse narėse.

3.4.3 Be to, reikia išsiaiškinti „vienintelį kontaktinį institucijų“ civilinės atsakomybės klausimus, jeigu jos suteiktų nepilną

arba netgi klaidinančią informaciją. Tokia informacija paslaugų teikėjui galėtų sukelti neigiamas pasekmes, jeigu būtų užmirštas tam tikras reikalingas leidimas (licencija) ir dėl šios priežasties būtų nusizengta įstatymui. Tai gali turėti neigiamų pasekmių ir vartotojui, jeigu nebūtų tinkamai kontroliuojama paslaugų teikėjo privalomoji civilinė atsakomybė.

3.5 Kilmės šalies principas

3.5.1 Komitetas mano, kad prieš kilmės šalies principo taikymo apibendrinimą, būtų tinkama sukurti tam reikalingas sąlygas, taikant diferencijuotą metodą, kuris pirmenybę teikia suderinimui su aukštesniais standartais darbuotojų, vartotojų ir aplinkos apsaugos srityje skirtinguose sektoriuose, siekiant sukurti kokybišką vidaus rinką.

3.5.2 Siūlomos direktyvos 16 straipsnyje numatytas kilmės šalies principas, taikomas iš esmės kartu su siūlomos direktyvos 17 straipsnyje nurodytomis išimtimis, sudaro siūlomos direktyvos pagrindą. Tačiau tai tinka tik ten, kur šios paslaugos gali būti standartizuotos kaip prekės, arba taisyklių suderinimas yra pažengęs į priekį tiek, jog galima išvengti konkurencijos iškrypimo, socialinio dempingo atvejų ir vartotojų nepasitikėjimo. Tuo atveju, kai nėra arba negalima parengti jokių standartų (vadinamosioms „neapibūdinamosioms“ paslaugoms), į tokius ypatumus būtina atsižvelgti.

3.5.3 Todėl Komitetas mano, kad esminį kilmės šalies principą paslaugoms, teikiamoms tarpvalstybiniu lygiu, taikyti yra per anksti. Kilmės šalies principui taikyti yra reikalinga sąlyga — galimybė remtis panašiu faktiniu ir teisiniu lygiu. Komiteto įsitikinimu, kilmės šalies principo taikymas gali būti sėkmingas tik tada, kai egzistuoja teisinis aiškumas ir teisinis saugumas taikymo srities atžvilgiu. Todėl kilmės šalies principo taikymas, nenustačius tinkamo pereinamojo periodo, gali sukelti problemų, tuo labiau, kad turimi sektorių suderinimo instrumentai, Komiteto nuomone, nėra dar pakankamai išnagrinėti. Iki šiol tai kelia sistemų konkurencijos pavojų ir su tuo susijusių vartotojų, darbuotojų ir aplinkos standartų niveliavimą, kadangi Europos Sąjungoje vis dar egzistuoja skirtingos teisinės, socialinės ir sveikatos priežiūros sistemos. Derinant atskirus sektorius, ypač jautrioje paslaugų srityje galima geriau prisitaikyti prie ambicingų vidaus rinkos iššūkių, nei taikant per daug ankstyvą horizontalaus pobūdžio metodą. Atliekant suderinimą, būtina patikrinti kiekvieną sektorių, atliekant išsamią pasekmių analizę ir socialinių bei aplinkosaugos aspektų atžvilgiu, ir nustatyti, ar jam galima taikyti kilmės šalies principą, įtraukiant visas suinteresuotas grupes, ypač vartotojų apsaugos organizacijas ir socialinius partnerius. Kadangi suderinimo priemonės yra beveik lygiaverčiai instrumentai, skirti vidaus rinkos uždaviniams įgyvendinti, todėl įvairių taisyklių suderinimo atskirose paslaugų srityse reikėtų siekti tinkamai nustatytais laiko periodais, tuo labiau, kad atskirų valstybių narių sveikatos priežiūros, socialinės apsaugos ir profesinių kvalifikacijų sričių teisiniuose

aktuose yra pateikiamos skirtingos nuostatos. Tarpiniame etape Europos Komisija, Europos Parlamentas ir Taryba turėtų įvertinti, ar minėtų paslaugų sričių suderinimas buvo vykdomas pakankamai ir ar jis realizuotas pilnai. Atsižvelgiant į teisinių aktų suderinimo lygį, reikėtų suteikti galimybę paskutinį kartą juos suderinti. Šis metodas — kartu su tiksliai šių ypatingų paslaugų (pavyzdžiui, laisvųjų profesijų) apibrėžtu atribojimu — Komiteto įsitikinimu, turi tą privalumą, kad pakopomis galima geriau pasirošti taikyti kilmės šalies principą, galiojantį po pereinamojo periodo dalyvaujančioms paslaugų sektoriuje suinteresuotoms grupėms, siekiant įgyvendinti vidaus rinkos uždavinius. Tas pats pasakytina ir apie bendro reguliavimo ir saviregulavimo mechanizmus.

3.5.4 Komitetas mano, kad reikia patikrinti, ar būtų naudingas nepriklausomai administruojamas centrinis registras, skirtas asmenų, kurių yra paslaugų judėjimo tarp valstybių reguliuojamos profesijos, nusižengimams ir netinkamo elgesio užregistruoti, dėl kurio duomenų būtų galima bet kuriuo metu kreiptis. Registre atsakingosios institucijos turėtų įrašyti profesinius nusižengimus. Registras turi atverti galimybes nebiurokratinei ir greitai komunikacijai tarp atsakingų nacionalinių institucijų. Tačiau registras kartu turi užtikrinti sėkmingą rinkos dalyvių kontrolę ir jų disciplinuosumą.

3.5.5 Siūlomoje direktyvoje yra nustatyta, kad valstybė narė — kaip kilmės šalis — privalo kontroliuoti paslaugų teikėjus ir jų suteiktas paslaugas net ir tada, jeigu šios paslaugos buvo suteiktos kitoje valstybėje narėje. Ši nuostata reiškia didžiulę atsakomybę ir darbo našumą kilmės šaliai ir jos atsakingoms institucijoms. Siūlomos direktyvos dėl abipusio profesinių kvalifikacijų pripažinimo 6 straipsnio b dalyje taip pat pabrėžiama, jog tam tikrų profesinių kvalifikacijų darbuotojai, teikdami paslaugas tarpvalstybiniu lygiu, privalo apie tai pranešti valstybėje narėje, kurioje jie šias paslaugas teikia. Be to, gali būti nenumatyta iškreipiama rinka, jeigu paslaugos teikėjas imasi darbo kitoje valstybėje narėje, kurioje taikomos griežtesnės taisyklės. Komiteto įsitikinimu, tokio konkurencijos iškreipimo galima būtų išvengti, palapsniui priartinant nacionalinius įstatymus prie minimalių kokybės standartų, taikomų deramai vartotojų, darbuotojų ir aplinkos apsaugai. Būtina konkrečiai nurodyti sąlygas ir taisykles, pagal kurias bus vykdoma paslaugų teikėjų kitose valstybėse narėse, kontrolė, kad vartotojai būtų užtikrinti, kad jiems teikiamos paslaugos atitinka galiojančius įstatymus.

3.5.6 Kilmės šalies principą galima taikyti tik tada, kai atskirų valstybių narių institucijos yra labai gerai organizuotos tiek regioniniu, tiek vietiniu lygiu. Dabartiniai kontrolės ir kooperacijos tinklai, kurių pagrindas bendradarbiavimas elektronikos pagalba, nėra pakankamai tarpusavyje sujungti. Numatoma profesijų priežiūra valstybėje narėje — kaip kilmės šalyje — taip, kaip tai numatyta siūlomos direktyvos 36 ir 37 straipsniuose,

niuose, t. y., bendradarbiaujant paslaugas teikiančiai valstybei, kuri yra kilmės šalis, su paslaugas priimančia valstybe, „nežada“ jokio efektyvumo.

3.5.7 Komitetas taip pat įsitikinęs, kad, dėl kalbos barjero ir ilgesnių komunikacijos kelių uždelus laiką, nebus įmanoma efektyviai apginti vartotojo, kuriam suteiktos nekokybiškos paslaugos arba dėl to jam padaryta žala. Vartotojams turi būti užtikrinta galimybė pagal paprastą ir veiksmingą procedūrą teikti skundus ir ieškinius už blogai atliktas paslaugas. Pagal siūlomą direktyvą paslaugas priimančios valstybės atsakingos institucijos, kurios ne vieną kartą apie tai buvo informuotos, galėtų ir pačios pasidomėti, kokių pavadinimų, kokia civilinės atsakomybės draudimo rūšimi apsidraudęs ir pan., svetimos valstybės paslaugų teikėjas užmezga ryšius su vartotojais valstybėje, priimančioje jo paslaugas. Todėl papildomai yra numatyta paslaugų teikėjo pareiga pranešti apie savo paslaugų teikimą ir suteiktus įgaliojimus atsakingoms valstybėms, kuri priima teikiamas paslaugas, institucijoms, ir tai galima atlikti, naudojantis pasiūlytu centriniu registru. Šiuo požiūriu siūlomi pakeitimai jau buvo svarstomi, remiantis procedūros tvarka, ir siūlomos direktyvos dėl abipusio profesinių kvalifikacijų pripažinimo Europos Parlamento 1-ajame skaityme.

3.5.8 Pagaliau Komitetas baiminasi, kad, nežiūrint atskirų punktų išimčių, numatytų siūlomos direktyvos 17 straipsnio 20 — 23 dalyse, būtų sukludyta sėkmingai sukurti vieną teisinį instrumentą sutartiniams ir nesutartiniams prievolių santykiams reglamentuoti, kaip tai sureguliuota Romos I reglamente ir Romos II reglamento projekte. Abiejuose reglamentuose yra remiamasi universaliu pagrindu. Juose tarptautinė privati teisė yra reglamentuojama vienodai tiek ES vidaus santykiuose, tiek ir santykiuose su trečiosiomis šalimis, ir tokiu būdu pasirūpinta teisiniu aiškumu, reikalingu visoms sutarties šalims.

3.6 Darbuotojų išsiuntimas į užsienį dirbti

3.6.1 1996 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 96/71/EB dėl darbuotojų komandiravimo paslaugų teikimo sistemoje tikslas — išplėsti įmonėms galimybes teikti paslaugas kitose valstybėse narėse, įgyvendinant minimalius socialinius standartus, skirtus darbuotojams. Direktyvoje dėl darbuotojų komandiravimo reglamentuojamas praktinis laikinų darbuotojų darbo ir užimtumo sąlygų koordinavimas. Todėl Komisija numatė siūlomos direktyvos 17 straipsnio 5 dalyje kilmės šalies principo taikymo išimtį ir tokiu būdu parodė, kad siekia aiškiai atriboti atitinkamas paslaugų sritis. Tačiau Komitetas, detaliau išnagrinėjęs siūlomos direktyvos 25 ir 25 straipsnius, abejoja, ar numatytos leidžiančios nukrypti nuostatos yra pakankamai aiškiai ir plačiai suformuluotos.

3.6.1.1 Dėl direktyvos dėl darbuotojų siuntimo į užsienį dirbti sąsajos su direktyva dėl paslaugų kilo nemažai klausimų. Šie klausimai kiekvienoje šalyje yra skirtingi, atsižvelgiant į skirtingas darbo rinkos sistemas. Jeigu direktyva dėl paslaugų bus priimtina, reikės atsakingai atsižvelgti į Europos ir nacionalinių socialinių partnerių nuomones.

3.6.1.2 Direktyva dėl paslaugų neturi daryti įtakos profesinių sąjungų teisėms, teisei jungtis į susivienijimus ir deryboms dėl kolektyvinės sutarties, įskaitant socialinių partnerių teisei sudaryti kolektyvines sutartis arba teisei streikuoti. Mes siūlome, kad tai būtų aiškiai išdėstyta 3 straipsnyje. Kitų valstybių narių darbuotojams neturėtų būti sudaromos blogesnės sąlygos nei darbuotojams iš šalies, kurioje darbas atliekamas. Tokia nuostata yra gana aiški, turint galvoje antidiskriminacinį principą, kuris išdėstytas ES sutartyse. Todėl atlyginimus ir darbo sąlygas visais svarbiais aspektais turi reglamentuoti taisyklės, taikomos šalyje, kurioje darbas atliekamas. Šių taisyklių laikymosi kontrolė, kad ji būtų veiksminga, turi būti atliekama darbo vietoje. Todėl direktyvoje dėl paslaugų turėtų būti aiškiai nurodyta, kad direktyva dėl darbuotojų išsiuntimo į užsienį dirbti turi ginti darbuotojus ir, kad pagal šią direktyvą galima sudaryti geresnes taisykles nei numatyti minimalūs reikalavimai darbuotojams tam tikroje šalyje.

3.6.2 Komiteto įsitikinimu, dėl siūlomos direktyvos 24 ir 25 straipsniuose numatytų kontrolės procedūrų draudimo šios leidžiančias nukrypti nuostatos, nurodytos 17 straipsnio 5 dalyje, tampa absurdiškos. Kadangi lieka neaišku, koku būdu valstybė narė — kaip kilmės šalis — turėtų gauti informaciją apie bet kurios nusižengimus siunčiančioje valstybėje, pati neturėdama teisės atlikti jokios kontrolės ar bausti. Net, jeigu tai ir būtų galima, vis tiek liktų neatsakyta į klausimą, kaip kilmės valstybė svetimoje valstybėje, kurioje ji neturi jokių suteiktų įgaliojimų, galėtų atlikti reikiamus veiksmus. Tuo tarpu direktyva dėl darbuotojų komandiravimo suteikia valstybėms narėms galimybę nustatyti, kokių pareiškimų ar paaiškinimų galima reikalauti iš įmonių (pavyzdžiui, gavus valstybinę užduotį) paslaugas priimančioje šalyje, kas valstybės viduje yra įgaliotas pristatyti delpinigių ar ieškinį ir kaip kvalifikuotai reikia sutvarkyti skelbimą dėl nutraukto darbo. Taip ir turėtų būti.

3.6.3 Geresnis bendradarbiavimas tarp kilmės valstybės ir komandiruojančios valstybės institucijų ateityje iš tikrųjų bus pageidaujamas ir remtinas — tačiau praktinė patirtis kol kas rodo kitokį vaizdą, į kurį siūlomoje direktyvoje, Komiteto nuomone, nepakankamai atsižvelgta. Todėl Komitetas priėjo išvados, kad direktyvoje dėl paslaugų būtina konkreiti ir aiški formuluotė, reglamentuojanti kilmės valstybės ir komandiruojančios valstybės bendradarbiavimą.

3.6.4 Komandiruodama darbuotojus į valstybę narę iš trečiųjų šalių, kilmės valstybė narė pagal siūlomą direktyvą turi užtikrinti, kad paslaugų teikėjas komandiruotų tik laikinus darbuotojus (nežiūrint to, ar jie ES piliečiai ar ne), kurie kilmės valstybėje narėje atitinka nustatytus reikalavimus, keliamus asmeniui dėl laikinojo gyvenimo ir tinkamai sutvarkyto legalaus darbo kitoje šalyje. Priimančioji paslaugas valstybė narė neturi teisės prevencine tvarka atlikti kontrolę nei darbuotojo, nei paslaugų teikėjo atžvilgiu. Šio pasiūlymo padariniai gali sukelti panašių sunkumų, apie kuriuos jau kalbėta anksčiau. Todėl direktyvoje turėtų būti aiškiai nustatyta, jog pasiliekiama prie iki šiol buvusios teisinės situacijos.

3.7 Vartotojų apsauga, taikant privalomąjį draudimą

3.7.1 Komitetas pripažįsta, kad paslaugų teikėjo, kurio paslaugos susijusios su paslaugos gavėjo sveikatos, saugos ir finansine rizika, pareiga sudaryti privalomojo civilinės atsakomybės profesinio draudimo sutartį yra instrumentas, keliantis vartotojo pasitikėjimą. Siekiant užtikrinti vienodas konkurencijos sąlygas, visoje Europos Sąjungoje gali būti paskelbtas vieningas reikalavimas draustis privalomuoju civilinės atsakomybės profesiniu draudimu. Atsižvelgiant į argumentus už ir prieš, privalomasis profesinis draudimas yra reikalingas tik tada, kai yra būtinybė apginti svarbius trečiųjų asmenų ir vartotojų interesus. Šiuo požiūriu svarbių profesinių grupių ir paslaugų sričių apibrėžimą būtina pateikti jau direktyvoje. Taipogi yra reikalinga ir taisyklė, kuri būtų pakankamai lanksti, norint atsižvelgti į individualią daugybės potencialių draudėjų rizikos situaciją ir saugumo poreikius.

3.8 Kokybės užtikrinimas, taikant sertifikavimo sistemą

3.8.1 Komitetas yra tvirtai įsitikinęs, kad žiniomis pagrįsta paslauga priverčia konkurentus nuolat kelti savo kvalifikaciją. Išsilaikyti konkurencinėje kovoje galima tik remiantis naujaisiais mokslo ir technikos standartais. Kokybės ženklai ir sertifikatai padės užtikrinti laukiamą kokybę tik tais atvejais, kai vartotojas žinos, kokie standartai iš tikrųjų slypi už šių sertifikatų. Norint susilaukti visuotinio pripažinimo, būtinas tam tikras žinomumo laipsnis. Priešingu atveju pritruks reikiamo skaidrumo, kurio pageidauja vartotojas. Vartotojams turi būti suteikta aiški ir vieša informacija apie siūlomų paslaugų kokybės nustatymą. Jeigu rinkoje atsiranda daug kokybės nustatymo formų, kurios vartotojams nėra žinomos, jų vertė gali sumažėti ir tai neturės jokio poveikio garantuojant vartotojams reikiamos informacijos pateikimą.

3.9 Kainų skaidrumas

3.9.1 Skaidrumas — kaip siekiama siūlomos direktyvos 26 straipsnio 3 dalyje — turėtų vyrauti taip pat ir nurodant bei apskaičiuojant kainas. Komitetas mano, kad kainų skaidrumą reikia pateikti ne vien tik tada, kai to paprašo vartotojas („verslas vartotojui“), bet ir neprašomame pranešime dėl užsakymo pavidimo. Pavyzdžiui, tokio vartotojui reikalingo skaidrumo galima būtų pasiekti, taikant rinkliavų ir kaštų tvarkos nuostatas, nepažeidžiančias ES teisės. To gali ir neprireikti verslo kontaktams („verslas verslui“).

3.10 Elektroninių informacinių technologijų priemonių panaudojimas

3.10.1 Komitetas pritaria visoms procedūroms, iš esmės tvarkomoms elektroniniu būdu. Tai yra ateities metodas, kuris, iš principo, yra sveikintinas reiškinys. Tačiau nereikėtų pamiršti — ir tai galima rasti jau siūlomos direktyvos 5 straipsnio apribojime —, kad svarbių dokumentų originalai arba tokio pobūdžio dokumentų patvirtinti vertimai, kaip pvz., liudijimai, registrų ištraukos ir kt., elektroniniu būdu gali būti pateikiami tik tada, jeigu jų autentiškumą galima patikrinti, remiantis pripažintu parašu ar pan. To padaryti paprastu elektroniniu būdu dar nėra galima, ir todėl tuo tikslu reikėtų sukurti atitinkamas technines sąlygas visose valstybėse narėse (žr. Komiteto darbus apie šiuolaikines informacinių technologijų priemones bei komunikaciją).

3.11 Bendradarbiavimas tarp atskirų dalykinių sričių

3.11.1 Komitetas vertina tai, kad, kooperuojant paslaugų teikimą profesiniu požiūriu, vartotojui yra prieinami dideli sprendimų paketai. Tačiau dėl kai kurių paslaugų teikėjų ypatingos padėties savo šalių teisėtvarke reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad bendradarbiavimui yra gana svarbios įstatymų direktyvos. Dėl tam tikrų paslaugų teikėjų teisės ir pareigos išlaikyti paslaptį bus galima bendradarbiauti tik ten, kur atitinkamai skirtingų profesijų atstovams kokiame nors biure bus taikomi tokie patys reikalavimai. Priešingu atveju iškilis grėsmė pažeisti atskiro vartotojo teises, kurias garantuoja Europos žmogaus teisių konvencija.

3.12. Elgesio kodeksai

3.12.1 Pritariama pasiūlymui įvesti elgesio kodeksus Europos lygiu. Atsižvelgiant į įvairias nacionalines profesijų tvarkos ir profesinio elgesio nuostatas, elgesio kodeksai yra vienas iš keleto būdų, sudarančių prielaidą suteiktų paslaugų kokybei garantuoti. Paslaugų teikėjų sukurtos kokybės garantijos sistemos yra savanoriški susitarimai be teisiųjų prievolių. Tai jokių būdu nereiškia, kad jie yra neveiksmingi, tačiau juos

igyvendinant iškyla tam tikri apribojimai. Kai kuriose valstybėse narėse egzistuojančios įstatymų išlygos apsunkina tokių susitarimų įgyvendinimą.

3.13 Socialinė apsauga

3.13.1 Išsiplėtusi Europos Sąjunga yra mozaika, susidedanti iš įvairių skirtingų socialinio draudimo sistemų, kurios per daugelį metų buvo sukurtos, glaudžiai bendradarbiaujant su socialiniais partneriais. Pasikeitimas patikima praktine patirtimi buvo svarbiausias instrumentas tolesniam socialinio draudimo sistemų vystymui remti. Tai turi įtakos ir siūlomai direktyvai dėl paslaugų vidaus rinkoje. Būtina užtikrinti, jog neliktų nepasitebėti bendri pasiekimai socialinės politikos srityje.

3.13.2 Vystant paslaugų sektorių, socialiniams partneriams natūraliai tenka svarbus vaidmuo — tai yra faktas, kurio nereikia ypatingai pabrėžti. Tačiau šiame kontekste reikėtų pažymėti tai, kad profesinės sąjungos siūlomoje direktyvoje, nurodant konsultuojamas „interesų grupes“, nėra aiškiai įvardytos. Komitetas pabrėžtinai nurodo, kad socialiniai partneriai ir civilinė visuomenė, vystant paslaugų sektorių, turi būti konsultuojami visur, kur tik beiškiltų reikalas. Visada yra sveikintinos ir pačių dalyvių iniciatyvos.

3.13.3 Ypač svarbus punktas šiame kontekste yra faktas, kad siūlomoje direktyvoje neatsižvelgta į tai, jog kolektyviniai susitarimai kai kurios valstybėse narėse yra „užėmę“ teisinių nuostatų vietą. Praktikoje tai reikštų, jog minėtieji susitarimai juridškai yra privalomi taip pat kaip ir teisinės nuostatos. Ypač dažnai tokie kolektyviniai susitarimai vaidina specifinį vaidmenį Šiaurės šalyse, kur vyrauja nuostata, jog nepriklausomi socialiniai partneriai dėl darbo užmokesčio ir darbo sąlygų susitaria kolektyviai. Todėl siūlomoje direktyvoje reikalingas pakeitimas, jog kolektyviniai susitarimai nedviprasmiškai yra pripažįstami instrumentu išipareigojimams pagal šią direktyvą vykdyti.

3.14 Leidimų sistema

3.14.1 Valstybių narių veiksmų erdvei numatyti apribojimai dėl savo leidimų sistemos įvedimo arba išlaikymo yra labai griežti ir turės įtakos pokyčiams daugelyje valstybių narių. Neišvengiamai kyla klausimas, ar tai nepakenks valstybių narių galimybei taikyti savo valstybės taisykles, pavyzdžiui, socialinėje, sveikatos priežiūros ir aplinkosaugos srityse. Valstybės priemonių pasirinkimo ir sprendimų laisvė vietoje, nacionaliniu, regiono ar vietos lygiu yra būtini įtakos elementai kokybės ir saugumo standartams socialiniame ir sveikatos priežiūros sektoriuje. Būtent socialinės politikos vykdymas susijęs su galimybe, priskirti tam tikrus išipareigojimus ir reikalavimus vietos paslaugų tiekėjams.

3.15 Mokesčių sistema

3.15.1 Siūlomos direktyvos 2 straipsnyje yra numatytos direktyvos taikymo išimties mokesčių sistemoje. Komitetas nurodo, kad viena iš pagrindinių kliūčių, įgyvendinant vidaus rinkos uždavinius, vis dar yra ta, kad valstybėse narėse nėra vieningo mokesčių administravimo. Suderintos taisyklės Bendrijos lygiu galėtų padėti palaiapsniui derinant nuostatas. Tačiau ir šioje srityje nebus įmanoma pilnai taikyti kilmės šalies principo, todėl Europos Komisija, reformuojant Šeštąją direktyvą (direktyvą dėl PVM), siūlo nustatyti, kad PVM mokėtojų suteiktos paslaugos būtų apmokestinamos paslaugas gaunančioje valstybėje, o ne kilmės šalyje. Supaprastinus paslaugų teikimą tarpvalstybiniu mastu pasigendama nuoseklumo, nors tai yra ne tik reikalinga, bet ir būtina.

4. Komisijos pasiūlymų santrauka

4.1 Komitetas pritaria Europos Komisijos siūlomos direktyvos dėl paslaugų vidaus rinkoje siekiamam tikslui — įgyvendinti vidaus rinkos uždavinius ir žengti dar vieną žingsnį kuriant Europos Sąjungoje (Lisabonos strategija) konkurencingiausią ir dinamiškiausią visame pasaulyje, žiniomis paremtą ekonominę erdvę, galinčią pasiekti tvarų ekonominį augimą ir sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų bei tvirtesnę socialinę sanglaudą. Paslaugų rinka yra svarbus veiksnys, kuriantis darbo vietas ir skatinantis ekonomikos augimą visoje Europos Sąjungoje. Be to, vidaus rinkos įgyvendinimas paslaugoms gali būti didelis laimėjimas vartotojams žemesnių kainų ir didesnio pasirinkimo atžvilgiu. Be to, Komitetas mano, kad siūlomoje direktyvoje reikėtų atsižvelgti į direktyvoje siūlomus pakeitimus ir pastabas, kad iš tikrųjų būtų galima pasiekti minėtąjį tikslą.

4.2 Pagrindiniai nuomonės akcentai yra šie:

4.2.1 *Tam tikrų paslaugų suderinimas dviejų pakopų pereinamuoju laikotarpiu.* Komitetas mano, kad esminį kilmės šalies principą paslaugoms, teikiamoms kitose valstybėse, taikyti yra per anksti. Komitetas iš esmės rekomenduoja patikrinti, ar įmanoma įvesti ir įgyvendinti kilmės šalies principą įvairiuose paslaugų sektoriuose (pvz., sveikatos priežiūros sektoriuje). Ten, kur iš esmės įvesti šį principą galima, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad suderinimas ir kilmės šalies principas yra ir lygiavertiniai instrumentai, abu skirti vidaus rinkai sukurti. Specialiai apibrėžtai veiklai nacionalinėse sveikatos priežiūros sistemose, laisvosioms profesijoms ir kitoms jautrioms sritims reikėtų suteikti bent pereinamąjį suderinimo laikotarpį. Šiuo metu Komitetas yra susirūpinęs, kad skubotas kilmės šalies principo įvedimas turėtų niveliavimo poveikį „žemyn“. Naujas nuostatas reikia tinkamai paruošti jų taikymui ir, kiek įmanoma, aiškiau jas struktūrizuoti, kad jas būtų galima paprastai ir be sutrikimų

įgyvendinti. Tas pats pasakytina ir apie bendro reguliavimo ir savireguliacijos mechanizmus.

4.2.2 *Socialinių dimensijų problematika.* Siūloma direktyva neturi sukelti esamų socialinių, darbo užmokesčio ir saugos standartų darbo vietoje smukimo, o ypač taikant direktyvą dėl darbuotojų komandiravimo paslaugų teikimo sistemoje. Negalima pakenkti nacionalinių kolektyvinių derybų ir sutarčių sistemoms, įskaitant ir su tuo susijusį direktyvos dėl darbuotojų komandiravimo (Direktyva 96/71/EB dėl darbuotojų komandiravimo paslaugų teikimo sistemoje) įgyvendinimą. Valstybės narės turi sugebėti apibrėžti darbuotojų, savarankiškų arba tariamų savarankiškų darbuotojų sąvokas juridiškai taip, kad direktyvos dėl darbuotojų komandiravimo taikymui, apribojant kilmės šalies principą, būtų sukurtas vienareikšmis pagrindas. Be to, valstybėms narėms reikia pavesti atvykstantiems ir išvykstantiems komandiruojamiems darbuotojams taikyti bendrąsias darbo sąlygas, kurios jų šalyje paprastai galioja visiems atitinkamos srities darbuotojams. Esant reikalui, reikėtų vietoje įdarbinti darbuotoją, kuris būtų atsakingas už ten reikalingų dokumentų parengimą.

4.2.3 *Taikymo sritis ir kolizijų normos.* Taikymo sritį, išimtis ir kolizijas paslaugų teikimo judėjime tarp valstybių būtina dar tiksliau išnagrinėti ir griežčiau atriboti, atskiriant vieną nuo kitos. Tai pasakytina ir apie atribojimą nuo planuojamos direktyvos dėl abipusio profesinių kvalifikacijų pripažinimo taikymo srities, lygiai kaip pasakytina ir apie išaiškinimą, ar ir kaip galima išvengti, pavyzdžiui, kolizijų tarp pirmumo teise pagal siūlomos direktyvos galiojančių kilmės šalies normų ir paslaugas priimančios šalies socialinių, mokesčių ir baudžiamosios teisės normų. Apskritai bet kuriuo atveju reikia vengti teisinių aktų nesuderinamumo. Ypač reikėtų palikti nepakeistus Romos I ir Romos II reglamentus. Tarptautinė privatinė teisė įvairiose susiklosčiusių aplinkybių sąsajose nustato aiškias ginčytinų klausimų sprendimo taisykles. Visos bendros svarbos paslaugos turėtų būti išbrauktos iš paslaugų direktyvos taikymo srities, laukiant Bendrijos struktūros.

4.2.4 *Veiklos užsienio valstybėse registras.* Direktyvoje numatyta tam tikrų paslaugų teikėjų — ypač vadinamųjų laisvųjų profesijų atstovų — veiklai prižiūrėti, Komiteto nuomone, reikėtų išsiaiškinti, ar nepadėtų efektyviai vykdyti kontrolę centrinis visos Europos Sąjungos registras, skirtas paslaugų teikėjų dokumentams ir nusižengimams registruoti.

4.2.5 *Empirinio pagrindo gerinimas.* Būtina patikrinti ir pagerinti vidaus rinkos paslaugų srautų apskaitos instrumentus, kad būtų galima geriau panaudoti ir įvertinti priemones, parenkamas, esant tam tikrai priežastčiai ir numatant jų poveikį tam tikroje situacijoje.

4.2.6 *Kokybės užtikrinimas ir kainų skaidrumas.* Vartotojų apsaugą reikia išlaikyti aukštame lygyje, tuo tikslu taikant kokybės garantijų sistemas, o esant reikalui, ir įvedant privalomąjį draudimą. Paslaugų teikimo srityje tarpvalstybiniu lygiu reikia pasirūpinti tuo, kad vartotojas „verslas vartotojui“ („business to consumer“) srityje, net konkrečiai dėl to nepasiteiravęs, gautų duomenis apie paslaugos teikimo sąlygas ir kainą. Vienas iš tam skirtų būdų galėtų būti rinkliavų ir išlaidų tvarkos nuostatos, jeigu tai neprieštarautų ES teisei.

4.2.7. *Mokesčių taisyklių derinimas.* Šalia daugelio mažų faktinių ir numanomų kliūčių valstybės narės ir savivaldos insti-

tucijos pačios kontroliuoja pagrindinę kliūtį, trukdančią įgyvendinti vidaus rinkos tikslus — tai rinkliavų ir mokesčių teisės įvairovė ir nevienodas jos taikymas. Komitetas šiai aplinkybei ateityje prašo skirti daugiausia valstybių narių dėmesio.

5. Būtina intensyviau siekti įgyvendinti teigiamus vidaus rinkos aspektus, kurie visų pirma yra susiję su mažomis ir vidutinėmis įmonėmis bei savarankiška veikla, įskaitant Komiteto projektą „PRISM“. Komitetas įsitikinęs, kad tuo atveju, jei paslaugų teikėjai ir vartotojai nebus įsitikinę teigiamais vidaus rinkos aspektais, paslaugų sektoriuje nebus galima suaktyvinti augimo potencialo.

2005 m. vasario 10 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Anne-Marie SIGMUND

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės

PRIEDAS

Toliau pateikiami pakeitimai debatų metu buvo atmesti, nors už kuriuos balsavo ne mažiau kaip ketvirtadalis visų balsų:

2.1.1 punktas

Veikiančiai vidaus rinkai, be kliūčių panaikinimo, būtinas taip pat ir tinkamas reguliavimas. Norint tuo pačiu metu padidinti Europos konkurencingumą, būtinas nacionalinis ir Europos reguliavimas bei suderinti standartai. reikia supaprastinti administracines procedūras ir formalumus, taikomus galimybei pasinaudoti paslaugomis ir jas teikti.

Balsavimo rezultatai:

Balsavo „už“: 48

Balsavo „prieš“: 113

Susilaikė: 6

3.3.3 punktas

Išbraukti.

Balsavimo rezultatai:

Balsavo „už“: 52

Balsavo „prieš“: 130

Susilaikė: 6

3.5 punktas

Išbraukti visą punktą ir pakeisti šiuo tekstu:

Pakeisti taip:

- 3.5.1 Nepaisant to, kad jau Sutartyje yra numatyta ir teismo patvirtinta laisvo paslaugų judėjimo teisė, praktikoje tarp įmonių dažnai vyrauja tam tikras netikrumas dėl savo teisių. Šios teisės yra nustatomos ir patikslinamos Direktyvoje dėl paslaugų. Ypač kilmės šalies principas yra labai svarbus elementas, kuris, visų pirma, mažoms ir vidutinėms įmonėms gali suteikti informacijos apie jų teises ir išpareigojimus teikiant paslaugas kitose valstybėse, kadangi šioms įmonėms nebūtina įsisteigti valstybėje narėje, kurioje yra teikiamos paslaugos. Nors direktyvoje yra pateiktas visas sąrašas nuo kilmės šalies principo leidžiančių nukrypti nuostatų, vis dėlto Komitetas mano, kad kilmės šalies principas (su sąlyga, jei nebus pateikta naujų leidžiančių nukrypti nuostatų) gali tapti svarbiu paslaugų vidaus rinkos vystymo įrankiu ir būti naudingu tiek vartotojams, darbuotojams, tiek ir skatinant Europos konkurencingumą.
- 3.5.2 Komitetas mano, kad kilmės šalies principas gali tapti katalizatoriumi derinant valstybių narių teisės aktus bei galbūt vėliau juos suderinant vartotojų ir aplinkos apsaugos srityse.
- 3.5.3 Komitetas mano, kad kilmės šalies principas tik tuomet bus veiksmingas, kai bus teisiškai aiški jo taikymo sritis. Principas turi būti taip patikslintas, kad nebūtų apribojamos nei egzistuojančios vartotojų ir darbuotojų teisės, nei sumažėtų dabartinis aplinkos apsaugos lygis. Tuo pačiu metu reikia pasistengti išsiaiškinti galimas abejones dėl kilmės šalies principo suderinamumo su tarptautine teise, Romos I ir II reglamentais bei kitomis galimomis teisinėmis problemomis, kad nebūtų pakenkta kilmės šalies principo tikslui palengvinti įmonių paslaugų teikimą į kitas valstybes.

Balsavimo rezultatai:

Balsavo „už“: 68

Balsavo „prieš“: 127

Susilaikė: 5

3.5.1 punktas

3.5.1, 3.5.2, 3.5.3 punktus išbraukti ir pakeisti nauju punktu (3.5.1):

„Direktyvos projekto 16 straipsnyje numatytas kilmės šalies principas, taikomas iš esmės kartu su direktyvos projekto 17 straipsnyje nurodytomis išimtimis, sudaro direktyvos projekto pagrindą. Tik šitaip galima be papildomų kliūčių atverti paslaugų rinkas. Tarpvalstybinė paslaugų teikėjų konkurencija bus naudinga vartotojams ir taip pat ji gali sukurti naujų darbo vietų. Tačiau Komiteto įsitikinimu, kilmės šalies principo taikymas tik tuo atveju bus sėkmingas, jei bus apibrėžtas teisinis aiškumas ir teisinis saugumas taikymo srities atžvilgiu. Todėl taikant kilmės šalies principą, tuo pačiu metu turėtų būti atliekamas patikrinimas, kokioms paslaugoms reikėtų teisinių pagrindų suderinimo. Tuo pačiu metu reikia stengtis, kad nebūtų ribojamos darbuotojų bei vartotojų teisės ir kad būtų atsižvelgiama į aplinkos apsaugos reikalavimus. Šiose srityse jau šiuo metu Europos Sąjunga kelia didelius reikalavimus, lyginant su visu pasauliu, kuriuos būtina užtikrinti.“

Balsavimo rezultatai:

Balsavo „už“: 83

Balsavo „prieš“: 122

Susilaikė: 5

3.5.1 punktas

Išbraukti

Balsavimo rezultatai:

Balsavo „už“: 73

Balsavo „prieš“: 141

Susilaikė: 7

3.5.2 punktas

Taip pakeisti:

Siūlomos direktyvos 16 straipsnyje numatytas kilmės šalies principas, taikomas iš esmės kartu su siūlomos direktyvos 17 straipsnyje nurodytomis išimtimis, sudaro siūlomos direktyvos pagrindą. Kilmės šalies principas, kuris iki šiol taikomas prekėms, vienas į vieną yra perkeliamas į paslaugų sektorių. Tačiau tai tinka tik ten, yra tinkamas būtent ten, kur šios paslaugos gali būti standartizuotos kaip prekės, arba taisyklių suderinimas yra pažengęs į priekį tiek, jog neiškyla jokių nesklandumų. Tuo atveju, kai nėra arba negalima parengti jokių standartų (vadinamosioms „neapibūdinamosioms“ paslaugoms), į tokius ypatumus būtina atsižvelgti.

Balsavimo rezultatai:

Balsavo „už“: 76

Balsavo „prieš“: 134

Susilaikė: 6

3.5.3 punktas

Taip pakeisti:

~~Todėl Komitetas mano, kad esminį kilmės šalies principą paslaugoms, teikiamoms tarpvalstybiniu lygiu, taikyti yra per anksti. Kilmės šalies principui taikyti yra reikalinga sąlyga – galimybė remtis panašiu faktiniu ir teisiniu lygiu. Komiteto įsitikinimu, kilmės šalies principo taikymas gali būti sėkmingas tik tada, kai egzistuoja teisinis aiškumas ir teisinis saugumas taikymo srities atžvilgiu. Todėl kilmės šalies principo taikymas, nenustačius tinkamo pereinamojo periodo, gali sukelti problemų, tuo labiau, kad turimi sektorių suderinimo instrumentai, Komiteto nuomone, nėra dar pakankamai išnagrinėti. Iki šiol tai kelia sistemų konkurencijos pavojų ir su tuo susijusį vartotojų, darbuotojų ir aplinkos standartų niveliavimą, kadangi Europos Sąjungoje vis dar egzistuoja skirtingos teisinės, socialinės ir sveikatos priežiūros sistemos. Derinant atskirus sektorius, ypač jautrioje paslaugų srityje galima geriau prisitaikyti prie ambicingų vidaus rinkos iššūkių, nei taikant per daug ankstyvą horizontalaus pobūdžio metodą. Atliekant suderinimą, būtina patikrinti kiekvieną sektorių, atliekant išsamią pasekmių analizę ir socialinių bei aplinkosaugos aspektų atžvilgiu, ir nustatyti, ar jam galima taikyti kilmės šalies principą. Kadangi suderinimo priemonės ir kilmės šalies principas yra beveik lygiavertiniai instrumentai, skirti vidaus rinkos uždaviniams įgyvendinti, todėl įvairių taisyklių suderinimo atskirose paslaugų srityse reikėtų siekti tinkamai nustatytais laiko periodais, tuo labiau, kad atskirų valstybių narių sveikatos priežiūros, socialinės apsaugos ir profesinių kvalifikacijų sričių teisiniuose aktuose yra pateikiamos skirtingos nuostatos. Tarpiniame etape Europos Komisija, Europos Parlamentas ir Taryba laikosi nuomonės, kad tai yra būtina. turėtų įvertinti, ar minėtų paslaugų sričių suderinimas buvo vykdomas pakankamai ir ar jis realizuotas pilnai. Atsižvelgiant į teisinių aktų suderinimo lygį, reikėtų suteikti galimybę paskutinį kartą juos suderinti. Šis metodas – kartu su tiksliai šių ypatingų paslaugų (pavyzdžiui, laisvųjų profesijų) apibrėžtu atribojimu – Komiteto įsitikinimu, turi tą privalumą, kad pakopomis galima geriau pasiruošti taikyti kilmės šalies principą, galiojanti po pereinamojo periodo dalyvaujančioms paslaugų sektoriuje suinteresuotoms grupėms, siekiant įgyvendinti vidaus rinkos uždavinius. Tas pats pasakytina ir apie bendro reguliavimo ir saviregulavimo mechanizmus.~~

Balsavimo rezultatai:

Balsavo „už“: 79

Balsavo „prieš“: 139

Susilaikė: 7

3.6.4 punktas

Išbraukti.

Balsavimo rezultatai:

Balsavo „už“: 65

Balsavo „prieš“: 150

Susilaikė: 4

3.6.2 punktas

Išbraukti

Balsavimo rezultatai:

Balsavo „už“: 74

Balsavo „prieš“: 140

Susilaikė: 3

3.9 punktas

Išbraukti.

Balsavimo rezultatai:

Balsavo „už“: 73

Balsavo „prieš“: 134

Susilaikė: 5

3.15 punktas

Išbraukti.

Balsavimo rezultatai:

Balsavo „už“: 90

Balsavo „prieš“: 135

Susilaikė: 2

Pakeisti 4.2.1 punktą

„Komisijos nuostata, kad nepaisant Direktyvos projekte nurodytų išimčių, iš esmės būtina taikyti kilmės šalies principą, yra teisinga. Tik šitaip galima be papildomų kliūčių atverti paslaugų rinkas. Tuo pačiu metu reikėtų užtikrinti, kad taikant kilmės šalies principą, bus laikomasi teisinio aiškumo ir teisinio saugumo. Taikant kilmės šalies principą, tuo pačiu metu turėtų būti atliekamas patikrinimas, kokioms paslaugoms reikėtų teisinių pagrindų suderinimo. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad nebūtų ribojamos darbuotojų bei vartotojų teisės ir kad būtų atsižvelgiama į aplinkos apsaugos reikalavimus. Naujas nuostatas reikia tinkamai parengti jų taikymui ir kuo aiškiau jas struktūrizuoti, kad jas būtų galima paprastai ir be sutrikimų įgyvendinti. Tas pats pasakytina ir apie bendro reguliavimo ir savireguliacinio mechanizmus.“

Balsavimo rezultatai:

Balsavo „už“: 66

Balsavo „prieš“: 146

Susilaikė: 4

4.2.1 punktas

Tiek kilmės šalies principas, tiek suderinimas yra svarbūs instrumentai siekiant užtikrinti laisvą paslaugų judėjimą. Tuo pačiu kilmės šalies principas gali būti katalizatoriumi priartinant atskirų valstybių teisės aktus ir galbūt tam tikrose srityse vėliau juos suderinant. Pats kilmės šalies principas galėtų suteikti daugiau informacijos įmonėms, pradedančioms teikti paslaugas kitose valstybėse tuo atveju, kai įmonė neturi įsisteigti šalyje, kurioje teikiamos paslaugos. Tai būtų pagrindinis paslaugų vidaus rinkos vystymosi svirtas, kadangi tai būtų labai naudinga ne tik vartotojams, bet ir darbuotojams bei Europos konkurencingumo didinimui. Tačiau prieš tai, kai bus galima tikėtis veiksmingo kilmės šalies principo naudojimo, būtina išsiaiškinti visus galimus atvirus teisinius klausimus.

Balsavimo rezultatai:

Balsavo „už“: 75

Balsavo „prieš“: 135

Susilaikė: 3

4.2.2 punktas

Taip pakeisti:

Socialinių dimensijų problematika. Siūloma direktyva neturi sukelti esamų socialinių, darbo užmokesčio ir saugos standartų darbo vietoje smukimo, o ypač taikant direktyvą dėl darbuotojų komandiravimo paslaugų teikimo sistemoje. Negalima pakenkti nacionalinių kolektyvinių derybų ir sutarčių sistemoms, įskaitant ir su tuo susijusį direktyvos dėl darbuotojų komandiravimo (Direktyva 96/71/EB dėl darbuotojų komandiravimo paslaugų teikimo sistemoje) įgyvendinimą. Valstybės narės turi sugebėti apibrėžti darbuotojų, savarankiškų arba tariamų savarankiškų darbuotojų sąvokas juridiskai taip, kad direktyvos dėl darbuotojų komandiravimo taikymui, apribojant kilmės šalies principą, būtų sukurtas vienareikšmis pagrindas. Be to, valstybės narėms reikia pavesiti atvykstantiems ir išvykstantiems komandiruojamiems darbuotojams taikyti bendrąsias darbo sąlygas, kurios jų šalyje paprastai galioja visiems atitinkamos srities darbuotojams. Šiuo atveju verslininko pareiškimą dėl pagrindinio jo statuso galima būtų laikyti pakankama įgyvendinimo priemone. Esant reikalui, reikėtų vietoje įdarbinti darbuotoją, kuris būtų atsakingas už ten reikalingų dokumentų parengimą.

Balsavimo rezultatai:

Balsavo „už“: 84

Balsavo „prieš“: 132

Susilaikė: 1

4.2.4 punktas

Išbraukti ir pakeisti taip:

Procedūrų supaprastinimo ir vienos kontaktinės institucijos sukūrimo idėja yra sveikintina. Tačiau trūksta konkrečių pasiūlymų dėl procedūrų. Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas kovai su biurokratija ir administracinėmis kliūtimis.

Balsavimo rezultatai:

Balsavo „už“: 74

Balsavo „prieš“: 141

Susilaikė: 3

4.2.6 punktas

Išbraukti.

Balsavimo rezultatai:

Balsavo „už“: 76

Balsavo „prieš“: 140

Susilaikė: 1

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl Kliringo ir atsiskaitymų Europos Sąjungoje — Būsimos priemonės

KOM(2004) 312 galutinis

(2005/C 221/21)

2004 m. balandžio 29 d. Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos sutarties 262 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl Kliringo ir atsiskaitymų Europos Sąjungoje — būsimos priemonės

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Biuras 2004 m. birželio 1 d. įpareigojo Vienos bendros rinkos, gamybos ir vartojimo skyrių parengti šią nuomonę.

Atsižvelgdamas į darbų skubumą, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 414-ojoje plenarinėje sesijoje, kuri įvyko 2005 m. vasario 10 d., pagrindiniu pranešėju paskyrė p. Burani ir 99 nariams balsavus „už“ ir 2 nariams susilaikius priėmė šią nuomonę:

1. Įžanga

1.1 Komisija nagrinėja sudėtingą 1999 m. pradėto vykdyti finansinių paslaugų veiksmų plano vertybinių popierių sandorių problemą, ypač dėl **kliringo ir atsiskaitymų**, kurie visai šiai sričiai yra ypatingai svarbūs. Šių sistemų, kurios daugumai mažmeninių investuotojų nėra skaidrios, saugumas ir efektyvumas yra būtini vertybinių popierių rinkos veikimui. Iš vienos pusės, koncepcijos esmė yra paprasta — kliringas suteikia garantiją dėl padengimo rizikos (vienos sandorio šalies nemo-kumas), o atsiskaitymai užtikrina sumokėjimą už parduotus vertybinius popierius. Iš kitos pusės, procesų eigos mechanizmai ir atitinkamos nuostatos yra ypatingai sudėtingos ir specializuotos. Šiame skyriuje pateikiama svarbiausių Komisijos dokumento aspektų santrauka.

1.2 **Atskirų valstybių lygiu** išlaidų efektyvumo ir saugumo atžvilgiu sistemos veikia **patenkinamai**. Tačiau problemų yra sudarant **tarpvaldybinis** sandorius, kuriems būdinga **neefektyvumas, padidėjusi rizika ir išaugusios sąnaudos**. Šių problemų priežastis yra per didelis rinkų suskirstymas, kuris atsirado dėl skirtingų atskirų valstybių **teisės nuostatų, taisyklių ir sandorių sudarymo praktikos**. Rinkos dalyviai yra įsitikinę, kad reforma yra būtina.

1.3 Komunikate, po kurio seks direktyva, siūloma įvairius šios problematikos aspektus pateikti suinteresuotų rinkos dalyvių svarstymui. Tuo siekiama pagrindinio tikslo — **sukurti veiksmingą, integruotą ir saugią rinką**, skirtą vertybinių popierių sandorių kliringui ir atsiskaitymams. Sistemų integracijos reikia siekti **bendros rinkos jėgų ir valdžios institucijų intervencijos** pagalba. Komisija sieks geresnio **koordinavimo** tarp privataus sektoriaus įstaigų, reguliavimo institucijų ir įstatymų leidėjų.

1.4 Būtina išleisti **pagrindų direktyvą**, kad infrastruktūros teikėjai ir paslaugų naudotojai (įgaliojami rinkos dalyviai) turėtų galimybę naudotis pasirinktomis, atitinkamai leistinomis ir stebimomis, bei konkurencijos taisyklės atitinkančiomis, **kliringo ir atsiskaitymų sistemomis**. Komisija užtikrina, kad direktyvos projekte bus atsižvelgiama į **solidarumo ir proporcingumo** principus bei, kiek tai įmanoma, į nacionalinės valdžios institucijų taikomus atitinkamų rinkos struktūrų reguliavimo kriterijus. Šiuo metodu turėtų būti sukurta aiškesnė, patikimesnė ir nuoseklesnė **teisėnė bazė**.

1.5 Komisija nenorėtų nagrinėti galimo (tarpvaldybinio) **kliringo ir atsiskaitymo paslaugų konsolidavimo**, kuris, jos nuomone, pirmiausiai turėtų būti valdomas rinkos, klausimo. Tačiau ji norėtų užtikrinti, kad bus atsižvelgiama į bendros svarbos interesus (konkurencija, sistemų vientisumas ir efektyvumas).

2. Dabartinė situacija

2.1 Kliringo ir atsiskaitymų procedūros yra sudėtingos. Komisija šiais terminais vadina „visas sistemas, kurios yra būtinos atlikti vertybinių popierių arba išvestinių priemonių sandorį“. Tiksliau kalbant, kliringo funkciją sudaro **novacija** (kliringo rūmų įsikišimas ir sandorio šalies rizikos valdymas) ir **tarpusavio užskaita** (debeto ir kredito apskaičiavimas bei dvišalių įsipareigojimų vykdymas). Ypatingą funkciją atlieka **tarpusavio užskaita su novacija**, kuri sandorio šalis apsaugo nuo atkuriamosios vertės rizikos (rizika dėl sandorio šalies nemokumo atsiradusių nuostolių).

2.1.1 **Atsiskaitymų procesai** — labai supaprastinus — yra notarinio pobūdžio (vertybinių popierių kodifikavimas, centrinis nematerialių vertybinių popierių saugojimas, asmeninių duomenų pasikeitimas tarp depozitorių ir emitentų ir t.t.), jie yra skirti **centriniam vertybinių popierių saugojimui** (einamųjų vertybinių sąskaitų tvarkymas, pozicijų nustatymas ir t.t.) bei **atsiskaitymams** (abipusių išpareigojimų apskaičiavimas, pervedimai tarp einamųjų vertybinių popierių sąskaitų, sujungimas su centriniais bankais, automatiškas grynųjų pinigų pervedimas, dienos priemonės, skirtos mokėjimo sistemų grynaisiais pinigais arba vertybiniais popieriais likvidumui užtikrinti, pinigų politikos priemonių įgyvendinimas ir t.t.) atlikti.

2.1.2 Ne visada yra lengva **apibūdinti funkcijas**, terminus ir jų reikšmes, kadangi įvairių kalbų terminai ne visiškai sutampa ir juos vartojant nacionalinėse rinkose gali atsirasti nedidelių skirtumų. Todėl yra ypač svarbu būsimoje direktyvoje naudoti **atidžiai patikrintus terminus**, kuriuos visi vienodai supranta ir kurie nacionalinių ekspertų pagalba buvo išversti į įvairias kalbas.

2.2 **Kiringo** paslaugas teikia institucijos, kurios bendrai vadinamos pagrindinėmis sandorio šalimis (Central Counterparties — CCP). **Atsiskaitymus** vykdo **centriniai vertybinių popierių depozitoriumai** (Central Securities Depositories — CSD). CCP ir CSD sudaro **uždarą sistemą**, kurią, be sandorio šalių, sudaro centriniai bankai, įgaliotieji bankai bei finansų įstaigos. **Investuotojai neturi tiesioginių verslo ryšių su CCP ir CSD**, tik rinkos dalyviai (tokie kaip kliringe dalyvaujantys bankai ir finansų įstaigos) turi šią galimybę.

2.3 Tarpvalstybinės operacijos gali būti atliktos šiais būdais:

- naudojant tiesioginę nuotolinę prieigą prie užsienio vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų;
- pasinaudojant CSD, turinčio tiesioginę ar netiesioginę prieigą prie užsienio vertybinių popierių atsiskaitymo sistemos;
- pasinaudojant tarptautiniu CSD, kuris turi tiesioginę ar netiesioginę prieigą prie užsienio vertybinių popierių atsiskaitymo sistemos.

2.3.1 Nepaisant to, kad įvairūs rinkos dalyviai turi ne visas šias galimybes, jos turi tiek privalumų, tiek trūkumų. Tačiau visoms joms būdingos **didelės išlaidos ir neefektyvumas**. Tai sąlygoja ne sistema, o sudėtingos procedūros ir būtinas visų dalyvių apdraudimas nuo nemokumo rizikos ir neįvykusio tiekimo.

2.4 Iš ankstesnės pastraipos būtų galima daryti išvadą, kad norint sukurti integruotą, konkurencinę ir saugią rinką, užtektų

priimti bendrus standartus, harmonizuoti teisės aktus ir apmokestinimą bei racionalizuoti ir tarptautiniu mastu suderinti struktūras. Tačiau komitetas norėtų išpėti dėl per didelio optimizmo. Sprendimai, kurie teorijoje atrodo lengvai priimami, turi būti atidžiai įvertinti atsižvelgiant į **dabartinę ES**, kurią sudaro 25 savo dydžiu ir ekonomika stipriai besiskiriančios valstybės narės. Visoje ES egzistuoja 24 CSD, du iš jų įvykdo 32,2 % visų operacijų ir 60,4 % sudaro bendrą jų apimtį; 14 iš 25 valstybių narių iš viso nėra pagrindinių sandorių šalių (CCP). Be to, ES 15 atsiskaitymai centrinio banko pinigais gerokai lenkia atsiskaitymus komercinių bankų pinigais ir sudaro 67 % visų operacijų bei bendros jų apimties.

2.4.1 Ši aiškiai nesuderinta situacija paaiškėja, jei galvojama, kad kai kuriose žemo rinkos kapitalizavimo šalyse nėra arba jos negali turėti CSD ir CCP struktūrų, kadangi tai yra brangios institucijos, kurios gali veikti tik esant didelei sandorių apimčiai. Kai kurios nacionalinio lygmens struktūros **beveik pasiekė monopolinę poziciją** (tačiau tai nereiškia, kad jos automatiškai pažeidžia konkurencijos taisykles) ir dirba **efektyviai bei nebrangiai**.

3. Bendri pastebėjimai

3.1 Komitetas susipažįsta su Komisijos iniciatyva ir džiaugiasi, kad dokumentas reiškia pažangą Europos kapitalo rinkos integracijos procese. Kalbama apie labai specifinius dalykus, kurie yra techninio pobūdžio ir ekonominio bei finansinio turinio, ir kuriuos ne taip paprasta suprasti, tačiau jie liečia **politinius ir konkurencinius aspektus**, kurie gali būti labai reikšmingi rinkų ateičiai. Naujovės, nesvarbu — ar tai rekomendacijos, ar įpareigojantys reglamentai — turi būti įgyvendinamos **palaispniui** ir turi būti įvertintos, atsižvelgiant tiek į jų greitą, tiek į ilgalaikį poveikį rinkoms.

3.2 Iš vienos pusės, Komisija siekia, kad Europos rinkos konkurencingumas pasiektų JAV rinkos lygį (kuris beje, Europos Parlamento pageidavimu, yra laikomas lyginimo masteliu), tačiau neturi būti pamiršta, kad paskutinę **ES plėtrą** sudaro palyginus „silpnos“ rinkos, ar rinkos, kurių patirtis ir struktūros nėra konsoliduotos. Šių naujovių diegimas neišvengtinus trumpalaikių, bet visų svarbiausia, ilgalaikių pasekmių, gali turėti neigiamos įtakos bei kilti pavojus, kad „stipriausios“ sistemos neteisėtai vyraus. **Konsolidavimai**, kuriuos Komisija pristato kaip teigiamą integracijos poveikį (ir kurio nenori daugiau nagrinėti), neturi vykti tik dėl ekonominio išgyvenimo būtinybės, tačiau rinkos jėgos, laisvai **apsvarsčius galimybes**, turi dėl jų nuspręsti.

3.3 Be 2.4 minimos padėties, rinkos suskirstymas pirmiausia atsirado dėl **skirtingų nacionalinių teisinių ir mokesčių sistemų**, tiek nuosavybės teisės, tiek sandorių atžvilgiu. Bendrijos įsikišimas į šias sritis yra būtinas, kad **suderinus teisinius aktus** būtų pašalintos dabartinės teisinės, tačiau visų pirma, mokesčių kliūtys.

3.4 Teisinė konvergencija yra būtina, tačiau vien to nepakanka. Siekiant stabilios struktūros visoje Europoje, **bankams ir finansų įstaigoms** turi būti sukurtos **vienodos konkurencijos sąlygos** ir konkurencija, atidžios **prieigos galimybių** stebėsenos pagalba, turi, visų pirma, vykti laisvai pasirenkant tarpininkus (palyginti su 3.7 punktu.). Norint **sumažinti kainas** investuotojams, būtina sukurti optimalias konkurencijos sąlygas.

3.5 Komisija neišreiškia savo nuomonės dėl, iš vienos pusės, **rinkos dalyvių** (bankai ir finansų įstaigos), ir iš kitos pusės, **infrastruktūros bei sistemų operatorių** užduočių paaiškinimo ir atskyrimo. Pastarieji atlieka kliringo (pagrindinės sandorių šalys, CCP) ir atsiskaitymų, bei saugojimo funkciją (centrinis vertybinių popierių depozitoriumas, CSD). Kiekvienai šiai sričiai būdingi skirtingi tikslai ir operacijų požymiai, todėl abiem sritims yra būtinos skirtingos sąlygos ir atitinkama kontrolė. Komitetas nori atkreipti dėmesį į tai, kad komerciniai bankai yra linkę kliringo ir atsiskaitymų funkcijas atlikti „viduje“.

3.5.1 Jau kurį laiką rinkoje veikia dvi vienos iš didžiausių finansų įstaigų, kurios kaip tik atitinka ankstesnėje pastraipoje aprašytą situaciją, kai tarpusavyje yra derinamos bankų ir tarpininkų paslaugos, tačiau vykdoma atskira buhalterinė apskaita. Atsižvelgiant į efektyvumą, masto ekonomiją ir pelningumą, šių įstaigų patirtis yra teigiama, ir todėl nėra realu siekti rinkoje dominuojančioms įmonėms primesti, jog jų verslas būtų skaldomas ir restruktūrizuojamas.

3.5.2 Yra dvi pasirinkimo galimybės: arba pritarti „hibridinėms“ institucijoms, arba pasirinkti formalų teisinį sprendimą, bankinę veiklą visiškai atskirti nuo kliringo ir atsiskaitymų verslo. Pirmasis sprendimas, atsižvelgiant į efektyvumą ir išlaidas, yra palankus rinkai, tačiau dėl to, bent jau teoriškai, gali išaugti rizika ir sumažėti kontrolės veiksmingumas. Antrasis sprendimas atitinka nusistovėjusias taisykles, jog skirtingos verslo rūšys turi būti atskirtos, tačiau jo neįmanoma įgyvendinti ir, iš esmės, jis nėra pageidautinas. Aišku, kad Komitetas gali pateikti tik rekomendaciją dėl **skaidraus atskirų sąskaitų, kurias tiek priešingos institucijos, tiek konkurencijos institucijos galės efektyviai kontroliuoti, valdymo**.

Direktyva, numatanti atitinkamas detales dėl šių sąlygų atitikimo, yra pageidautina ar net būtina.

3.6 Kaip jau buvo minėta anksčiau, investuotojai turi ryšių tik su rinkos dalyviais. **Tik rinkos dalyviai**, atitinkamų kliringo narių ir vertybinių popierių depozitoriumų pagalba, turi **galimybę pasinaudoti CCP ir CSD** paslaugomis. CSD turi sąsają su atitinkamais nacionaliniais centriniais bankais bei kitomis nacionalinėmis arba Europos CSD.

3.7 Priežiūros institucijos jau ir dabar kontroliuoja rinkos dalyvius, tačiau tarpininkai kelia ypač griežtus techninius bei su turtine teise susijusius reikalavimus galimybei pasinaudoti jų paslaugomis. To pasekoje tik maža rinkos dalyvių dalis gali tiesiogiai naudotis tarpininkų paslaugomis, o kiti suinteresuoti asmenys, kad galėtų sudaryti sandorius, turi naudotis įgaliotų operatorių paslaugomis, o tai yra susiję su tam tikra rizika. Tarpininkų nustatytas sąlygas įtakoja tai, kad jų **funkcijos yra svarbios visuomenei**. Jos turi užtikrinti **rinkos stabilumą** ir pagaliau **investuotojų apsaugą**. Priežiūros ir konkurencijos institucijos turi atkreipti dėmesį, kad tarpininkų nustatytos prieigos sąlygos negali būti naudojamos **laisvos prieigos suvaržymui**.

3.8 Atsižvelgiant į skirtingą visų dalyvių veiklos pobūdį, **investuotojai yra suinteresuoti, kad rinkos dalyviai būtų patikimi ir mokūs, o rinka remiasi patikimais ir mokiais tarpininkais**. Net jei rinkos dalyviai ir tarpininkai susiduria su ta pačia sistemine rizika, jie turi būti, taikant skirtingus reikalavimus, atitinkamai kontroliuojami. Dėl šios priežasties, kaip buvo minėta 3.5 punkte, būtina atskirti **tam tikras užduotis ir sąlygas**. Kalbant apie CSD, reikia atkreipti dėmesį, kad praktiškai neegzistuoja dalyvių (daugiausia kredito įstaigų) kredito rizika, kadangi nuo CSD nemokumo investuotojus gina valstybių narių įstatymai. Remiantis šiomis sąlygomis, dalyvių balanse negali būti pateikti saugomi vertybiniai popieriai.

3.9 Kalbant apie užduočių atskyrimą, Komitetas, su tam tikra nuostaba, kuriai pritaria ir dalis rinkos dalyvių, mano, kad kai kurie **bankai įvairiose šalyse siekia įsigyti CSD**. Taip jų tradicinės paslaugos yra papildomos, t.y. sujungiamos, su tarpininkų CSD (I-CSD) užduotimis. Komitetas kreipiasi į Komisiją, kad ši pirmiausia ištirtų, ar yra pagrindo galimiems **konkurencijos iškraipymams**, kurie atsiranda sujungus rinkos dalyvio ir tarpininko užduotis viename asmenyje (arba skirtinguose, tačiau ekonomiškai tarpusavyje susijusiuose). Ypač reikėtų patikrinti, ar CSD veikla nėra naudojama kitoms verslo sritims finansuoti ir remti.

3.10 Konkurencijos iškraipymus pirmiausiai reikia įrodyti, tačiau sujungtos užduotys, kaip buvo anksčiau rašyta, labai **apsunkina priežiūros** institucijų darbą. I-CSD, kaip ir bankams, taikomi šalies, kurioje jie yra įsikūrę, bankininkystės įstatymai bei bankų kontrolė, tačiau tuo pačiu metu, kaip CSD, jie turi atitikti įvairias atitinkamų šalies, kurioje yra sudaromi sandoriai, tarnybų, atsakingų už kapitalo rinkas, nuostatas ir priežiūros reikalavimus. Ir atskyrus apskaitą, akivaizdūs, ar ne tokie skaidrūs ryšiai gali sąlygoti kompetencijos persidengimus, o dar blogiau, gali atsirasti pavojingos priežiūros spragos. Tačiau, siekiant objektyvumo reikia pasakyti, kad 3.8 punkte minimi vertybinių popierių saugojimo įstatymai efektyviai gina investuotojus.

3.11 Bendrųjų pastebėjimų pabaigoje ir kaip po to einančių konkrečių pastabų įžanga, Komitetas pastebi, kad Komisijos dokumentu siekiama sukurti integruotą ir laisvą rinką, kuri atitiktų konkurencijos sąlygas ir kurios funkcionavimo išlaidos būtų nedidelės. Šiam tikslui visiškai pritariama. Komitetas norėtų pabrėžti ypač šiuos pastebėjimus:

- kiekviena naujovė daro teigiamą arba neigiamą poveikį **rinkos stabilumui**. investuotojų saugumas turi būti svarbesnis už visus liberalizavimo ir konkurencijos aspektus.
- **konkurencijos taisyklės** turi būti gerbiamos, tačiau reikia atsižvelgti į tai, kad **ne visi dalyviai yra vienodi rizikos atžvilgiu**,
- šiuo atveju „atviros rinkos“ terminą reikia apriboti, tačiau dėl to neturi nukentėti kokybė;
- kol nebus **mokesčių procedūrų konvergencijos**, rinka, kaip ir anksčiau, bus **iškraipoma** ir susidurs su **padidėjusiais kaštais**, kurie dar labiau išryškės pašalinus technines bei teisines kliūtis. suvienodinus procedūras supaprastėtų mokesčių vengimo atveju kontrolė;
- jei ir bus pašalintos kliūtys, kurios šiuo metu apsunkina galimybes dalyvauti **vietos rinkose**, negalima pamiršti, kad kiekviena rinka turi savo **ypatumus ir įpročius**, kurių negalima pašalinti jokiais derinimo metodais. Šia prasme, Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad reikalavimas užtikrinti teisėtvarką visiškai nėra antraeilis, net jei tai galima suprasti iš 1.4 punkte esančio Komisijos pasisakymo.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Kliūtys, minimos Giovanni ataskaitose

4.1.1 Komisijos samprotavimai remiasi abiem Giovanni grupės⁽¹⁾ ataskaitomis. Gerai žinomi ekspertai, kuriais reikia visiškai pasitikėti, šiose ataskaitose pristato dabartinę padėtį. Net jei pateikti **faktai** yra neginčytini, tačiau Komitetas mano, kad pateiktos nuomonės suteikia galimybę tolimesniems

⁽¹⁾ Giovanni ataskaitas ir su jomis susijusius dokumentus galima rasti Komisijos interneto svetainėje: http://europa.eu.int/comm/internal_market/financial-markets/index_en.htm#otherdocs.

samprotavimams. Todėl toliau pateikti samprotavimai yra konstruktyvūs.

4.1.2 Abejose Giovanni ataskaitose nustatytas kliūtis (viso 15) galima suskirstyti į tris dalis: **techninės arba rinkos praktikos sąlygotos kliūtys**, dėl **mokesčių procedūrų** atsiradusios kliūtys ir **teisinės kliūtys**. Ataskaitose yra pateikiama nuomonė, kurios laikosi ir Komisija, kad **kliringo bei atsiskaitymų vietos** apribojimai yra viena svarbiausių integracijos kliūčių, kadangi šie apribojimai rinkos dalyviams neužtikrina laisvo kliringo bei atsiskaitymų vietos pasirinkimo ir apriboja jų pasirinkimo teisę. Komisija visiškai teisingai mano, kad tokie apribojimai **kliudo konkurencijai**. Tačiau Komitetas, kuris visiškai pritaria šiam įvertinimui, rekomenduoja, kad kai kurių šių kliūčių priežastys būtų detaliau išanalizuotos, tam, kad būtų galima nustatyti, ar visgi jų nepateisina svarbios, saugos priemonės viršijančios priežastys.

4.1.3 Toliau yra atpažįstamos kliūtys, kurios, galimybių naudotis užsienio vertybinių popierių atsiskaitymo sistemomis atžvilgiu, rinkos dalyvius verčia arba įpareigoja, naudotis **vietos rinkos dalyvių teikiamomis paslaugomis**. Ir šiuo atveju Komitetas rekomenduoja elgtis atsargiai: kaip jau buvo minėta 3.11 punkte, ne visus apribojimus ir kliūtis sąlygoja saugos priemonės.

4.1.4 Komitetas besąlygiškai pritaria Komisijos kritikai, kad Vertybinių popierių atsiskaitymo sistemos kai kuriose šalyse numato **rinkti mokesčius už sandorius**, kai tuo pačiu metu naudojantis kita sistema padidėtų mokesčiai. Šią kliūtį, kuri dėl kaštų riboja rinkos dalyvių pasirinkimą, pašalinti yra labai sudėtinga, kadangi tai yra nacionalinės mokesčių politikos reikalas.

4.2 Bendros reguliavimo ir priežiūros sistemos nebuvimas

4.2.1 Kliringo ir atsiskaitymo sistemoms taikomos nacionalinių institucijų nuostatos ir priežiūra: **nėra jokios Europos reguliavimo sistemos**. Kadangi nėra Bendrijos nuostatų — taigi ir „Europos lydimojo dokumento“ — todėl nacionalinės institucijos gali neįsileisti į savo rinką sistemų, kurių jos nekontroliuoja. Tai grindžiama atsakomybe dėl savo rinkų apsaugos. Kad ši problema būtų išspręsta, Europos centrinių bankų sistema (ECBS) ir Europos vertybinių popierių reguliavimo institucijų komitetas (EVPRIK) sukūrė bendrą darbo grupę, kuri turės parengti **bendrus standartus** įstaigoms, kurios teikia kliringo ir atsiskaitymų paslaugas ES, bei pritaikyti Komiteto rekomendacijas dėl G-10 grupės mokėjimų ir atsiskaitymų sistemų Europos kontekstui. Tikimasi, kad šios grupės darbo rezultatai bus **ne nuostatos, o rekomendacijos**. Privalumas yra tas, kad į rekomendacijas galėtų visi atsižvelgti ir jas greitai pritaikyti, jei rinkoje pasikeistų technologijos.

4.2.2 Bendros priimtos nuostatos yra rinkų integracijos pagrindas. Tačiau ECBS ir EVPRIK standartai **nėra įpareigojantys**, kadangi atskirų valstybių teisės aktai keičiami iš dalies ar visiškai pakeičiami Bendrijos direktyva. Komitetas pageidauja, kad naujosios ECBS ir EVPRIK taisyklės būtų **išspausdintos priėmus pagrindų direktyvą** ir, visiškai suderinus su gairėmis, apsiribotų tuo, kad papildytų šios direktyvos nuostatas arba užpildytų galimas teisinės spragas. Kitaip pritaikius kyla pavojus, jog rinkose kils sumaištis.

4.3 Vienodų konkurencijos sąlygų nebuvimas

4.3.1 Kai kurios įstaigos, teikiančios kliringo ir atsiskaitymų paslaugas, yra įteisintos kaip bankai ar vertybinių popierių firmos. Komisija pabrėžia, kad bankai ir vertybinių popierių firmos, remiantis savo ISD (investicinių paslaugų direktyva) pasu, gali teikti **vertybinių popierių saugojimo paslaugas tarpvalstybiniu lygiu**, tačiau teikėjai neturi leidimo teikti vien tik kliringo ir atsiskaitymų paslaugas. Be to, abiem teikėjų kategorijoms taikomi ir skirtingi kapitalo pakankamumo reikalavimai bei skirtingos priežiūros ir paslaugų pasiūlos taisyklės. Komisija daro išvadą, kad dėl šios situacijos kyla **esminių problemų dėl vienodo vertinimo**.

4.3.2 Atrodo, kad Komisija pirmiausiai mato problemą dėl rinkos atvėrimo ir vienodų konkurencijos sąlygų, tačiau Komitetas norėtų suteikti pirmumo teisę **rinkų saugumui ir kontrolės veiksmingumui**. Ši neseniai susidariusi padėtis yra keistoka: dėl aiškių ir vienodų nuostatų nebuvimo susikūrė hibridinės arba jungtinės struktūros, kurių pagrindinę veiklą — bankų, vertybinių popierių tarpininkų arba atsiskaitymų paslaugas — labai sunku nustatyti. Tarpusavyje susijusios arba papildančios veiklos rūšys sąlygoja sinergijos susidarymą ir masto ekonomiją, tačiau reikia vengti daugkartinių kontrolių ir didelio skaičiaus skirtingų nuostatų, skirtų įvairioms verslo srityms.

4.3.3 Taigi Komitetas rekomenduoja būti ypač atsargiems nagrinėjant šias problemas konkurencijos požiūriu: **rinkų saugumas turi būti svarbiausias dalykas, apsprendžiantis visus sprendimus**. Kai bus ši sąlyga patenkinta, turi būti rasta tinkama pusiausvyra, iš vienos pusės, tarp atviros rinkos nuostatų laikymosi ir, iš kitos pusės, rinkos dalyvių bei investuotojų interesų apsaugos.

5. Komisijos tikslai

5.1 Komisija siekia sukurti vertybinių popierių kliringo ir atsiskaitymų sistemas ES, kurios būtų **efektyvios ir saugios** ir kurios užtikrintų **vienodas konkurencijos sąlygas** įvairiems kliringo ir atsiskaitymų paslaugų teikėjams. Komisija mano, kad šiam tikslui pasiekti būtinos šios priemonės ir strategijos:

— dabartinių vertybinių popierių kliringo ir atsiskaitymo sistemų **liberalizavimas ir integravimas** užtikrinant visas prieigos teises ir pašalinant esamas kliūtis;

— platus **konkurencijos taisyklių** taikymas;

— bendrų **reguliavimo ir priežiūros pagrindų** priėmimas;

— atitinkamų **valdymo taisyklių** taikymas.

5.2 Su tam tikromis išlygomis Komitetas pritaria tiek tikslams, tiek ir procedūroms bei priemonėms, kurios bus priimanamos. Komitetas iš esmės pritaria Komisijos veikimo būdai ir todėl norėtų apsiriboti toliau esančiose pastraipose išdėstytomis pastabomis, kurias reikia suprasti kaip puikaus Komisijos darbo papildymą.

5.3 Lamfalussy ir Giovannini ataskaitų, kaip ir Komisijos, išvada yra ta, kad priimant būtinas priemones pradedamas naudingas kliringo ir atsiskaitymo sistemų **konsolidavimo procesas. Šis procesas turi būti valdomas rinkos**. Komisija mano, jog turi elgtis **neutraliai struktūrinių aspektų atžvilgiu**. Todėl ji norėtų atsisakyti nuomonės dėl horizontalių ar vertikalinių konsolidavimų bei dėl atsiskaitymo sistemų arba pagrindinių sandorių šalių teikiamų tarpininkų ir (arba) banko paslaugų.

5.4 Komitetas norėtų papildyti ir paaiškinti keletą 4.3.2 punkte minimų dalykų. Jis mano, kad **konsoliduojant panašias įstaigas tarpvalstybiniu lygiu** galima pasiekti masto ekonomiją ir procedūros supaprastinimą. **Sutelkiant skirtingas veiklos rūšis** vienoje įstaigoje atsiranda gigantiškos hibridinės įmonės. Priežiūros institucijos, tampriai bendradarbiaudamos su konkurencijos institucijomis, turi užtikrinti, kad dėlto nekils pavojaus **smulkesnių įmonių egzistencijai**. Be to, jei tai ir būtų vien tik siekiant skaidrumo, reikia būti taip surūti, kad būtų galima atpažinti, kas atlieka kokias užduotis.

5.4.1 Komisijos „neutralumo pareiškimą“ būtina susieti su anksčiau dokumente minimu „ketinimų pareiškimu“ (6.2 punktas, paskutinė įtrauka), kuriame patvirtinamas noras stebėti **konkurencijos taisykles**.

6. Komisijos iniciatyvos

6.1 Komisijos programa tikslams pasiekti atrodo teisinga, apsvaistyta ir pirmiausiai reali. Naujovės gali būti įgyvendinamos **palaipsniui**, o tai reiškia, kad bus suteikta pakankamai laiko visiškam jų įgyvendinimui. Atsižvelgiant į rinkos taisyklės, **teisinės ar reguliavimo priemonės bus įgyvendinamos tik tuo atveju, jei jos bus būtinos**.

6.2 Komisija įkūrė **konsultacijų ir stebėsenos grupę**, kuriai yra pavesta išanalizuoti kliūtis, kurias, anot Giovannini ataskaitos, galima pašalinti privataus sektoriaus iniciatyva. Be to, ji ketina

- pasiūlyti **pagrindų direktyvą**, kuri sukurs tinkamus teisinius pagrindus, leisiančius abipusiškai pripažinti įvairias nacionalines sistemas;
- sudaryti **ekspertų grupę**, kuri nagrinės įvairias **teisines ir mokesčių kliūtis** ir pasiūlys metodus nacionaliniams teisės aktams arba procedūroms harmonizuoti;
- stebėti **realų konkurencijos taisyklių laikymąsi** ir analizuoti „esamas **monopolines pozicijas**“, o rinkos konsolidavimo atveju **veiksmingai įsikišti**.

6.2.1 Daugumai Komisijos veiksmų plane numatytų priemonių nereikalingos konkrečios pastabos. Komitetas apsiriboja keletu pastebėjimų ir svarstymų.

6.3 **Prieigos ir pasirinkimo teisės** (Komunikato 2.1 punktas). Pagrindinė problema kuriant atvirą visos Europos rinką yra ta, kad kai kurios (tam tikra prasme beveik ir visos) institucijos sudaro **kliūtis** pasinaudoti **kliringo ir atsiskaitymų teikėjų paslaugomis toje vietoje, kurioje pasirenkami kliringas ir atsiskaitymai**. Atsižvelgiant į nacionalinių institucijų pasipriešinimą, Komisija nemato kitos alternatyvos direktyvai, numatančiai šių kliūčių pašalinimą ir **sandorio šalių prieigos visoje Sąjungoje teisės užtikrinimą visiems dalyviams** — vertybinių popierių firmoms ir bankams, pagrindinėms sandorio šalims ir centriniams vertybinių popierių depozitoriumams (CSD). Šiuo atveju reguliuojamoms rinkoms ir daugiašalėms prekybos sistemoms atsirastų galimybė sudaryti **susitarimus** su kitų valstybių narių **CCP ir CSD**.

6.3.1 Iš principo Komitetas pritaria Komisijos tikslams, tačiau vienu klausimu norėtų **paprieštarauti**. Ne visas dabartinės kliūtis lemia nacionalinių institucijų įgyvendinamos saugos priemonės; kai kuriais atvejais tai lemia siekimas **apsau-**

goti rinkas nuo rizikos, kurio šios institucijos nekontroliuoja. Šios atsargumo priemonės yra teisėtos. Ne visada sklandžia vyksta pasikeitimas informacija, kartais tai vyksta nepakankamai greitai, nors tai būtų būtina savalaikio įsikišimo prielaida.

6.3.2 Komisijos dokumente pristatomos riziką ribojančios priemonės, kurios yra skirtos **kapitalo pakankamumui ir rizikos valdymui**, ir kurios remiasi **kilmės šalies kontrolės principu**. Turi būti pristatytas priežiūros institucijų bendradarbiavimo modelis, „kad būtų galima išvengti, jog tarpvalstybiniu lygiu dirbančias vertybinių popierių ir atsiskaitymo sistemas kontroliuotų daugelis priežiūros institucijų“. Žinoma, šis metodas yra teisingas, tačiau reikia tinkamai įvertinti praktinio įgyvendinimo problemas.

6.3.3 Didėjantis rinkų diferencijavimas, dažnesni konsolidavimai, susijungimai ir visuomenės formų pasikeitimai reiškia, kad priežiūros institucijoms tenka didžiulis darbo krūvis. Teoriškai nėra jokios abejonės, kad bendradarbiavimo priemonės yra tinkamos ir teisingos. Tačiau Komitetas yra susirūpinęs, kad kils rimtų problemų **įgyvendinant jas praktikoje**: nebus lengva integruoti 25 skirtingas sistemas, kurių efektyvumo lygis, resursai ir patirtis yra skirtingi. Komitetas mano, kad liberalizavimo priemonių **įsigaliojimo data** gali būti nustatyta tik tada, kai **visos nacionalinės priežiūros institucijos besąlygiškai sutiks**. Jos turi atsakingai patvirtinti, kad galės dalyvauti informacijos pasikeitimo sistemoje ir turi užtikrinti rinkos apsaugą nuo **sisteminės rizikos**.

6.4 **Korporacinis valdymas** (Komunikato 2.3 punktas). Komisija patvirtina, kad **nenori nagrinėti** įstaigų, valdančių reguliavimo sistemas, bei pagrindinių sandorio šalių, **formas**. Tačiau Komitetas mano, kad dauguma problemų, kylančių konkurencijos ir vyravimo rinkoje srityse, galima įveikti sukūriant **kooperacinę formą**, kadangi ja labiau siekiama harmoningos pusiausvyros, nei pelno.

6.4.1 Komisija mano, kad yra būtina, atsižvelgiant į jautrią tarpininkų veiklą ir didžiulę jų įtaką rinkoje, sukurti **veiksmingo ir skaidraus korporacinio valdymo gaires**, kuriomis bus galima kontroliuoti įmonių politiką bei sandorių valdymą. Komitetas tam pritaria. Pateiktoms gairėms nereikalingos jokios konkrečios pastabos, jos visiškai sutampa su šiuolaikiniais korporacinio valdymo principais.

6.4.2 Tačiau Komisija papildo, kad dėl šių įstaigų didelės įtakos, jų **veiksmi** gali **riboti konkurenciją**. Kad būtų galima apsidrausti nuo šios rizikos, CCP ir CSD turėtų ir toliau vesti atskirą apskaitą, kurioje jų institucinė veikla turi būti atskirta nuo kitų paslaugų teikimo. Komisija mano, kad tokios pačios nuostatos taip pat turi galioti ir **kitai nepagrindinei veiklai, kaip pavyzdžiui bankininkystei**. Nors ir kokie svarbūs būtų CCP ir CSD, visgi vadindami bankinius sandorius „ne pagrindine veikla“ prasilenkia su realybe: atsiskaitymų sistemos dalyviams, kad įveiktų trumpalaikį grynųjų pinigų stygių, reikalingi kreditai komercinių bankų (arba centrinių bankų) pinigais. Bankininkystė gali labai išsiplėsti, o ypač esant įtampai rinkoje gali kilti rimta **sisteminė rizika**.

6.4.2.1 Išimtis dėl atskiros apskaitos CSD gali būti padaryta tada, kai jų bankinė veikla yra skirta finansuojantiems bankams ir taip **papildo atsiskaitymų funkciją**. Tam tikra prasme kreditas yra neatskiriama atsiskaitymo dalis ir galėtų, arba turėtų, kaip to reikalaujama, būti susietas su CSD susijusia institucine veikla. Tos pačios sąlygos gali galioti ir CCP, jei kreditas yra būtinas siekiant tinkamai atlikti kliringą ir jei jis yra neatskiriama šios funkcijos dalis.

6.4.3 Nėra aišku, kaip **skubiai** bankų **priežiūros institucijos** ir CCP bei CSD priežiūros institucijos gali bendradarbiauti **esant neatidėliotinam atvejui**. Kaip jau anksčiau buvo minėta, Komitetas reikalauja, kad, atsižvelgiant į riziką rinkai, visos už bankinius ir nebankinius sandorius atsakingos institucijos, vadovaujant ECB, sudarytų tarpusavio bendradarbiavimo ir informavimo susitarimus, kuriais remiantis būtų galima imtis veiksmingų priemonių skubos atveju.

6.5 **Įstatymų ir mokesčių teisės skirtumai** (Komunikato 3 punktas). Įstatymų problemų yra tiek daug ir jos yra tokios skirtingos, kad jų visų neįmanoma pateikti susisteminta forma. Sutarčių sudarymo, nuosavo kapitalo bei tarptautinės teisės, bendrovių ir bankroto teisės srityse **skiriasi teisės aktai** ir tai turi teisinių pasekmių **visiems** vertybinių popierių įsigijimo, kliringo ir pristatymo **procesu etapams**. Komisija pastebi, kad „Nacionalinių teisės aktų skirtumai gali turėti neigiamos įtakos visam procesui“.

6.5.1 Visi sutinka, kad reikia **daug laiko** sprendžiant tokį didelį kiekį sudėtingų teisinių problemų. Nereikėtų pamiršti, kad dėl nacionalinių ypatybių ir biurokratinių kliūčių **teisės aktų derinimo procesas** dažnai yra **vilkinamas ir kliudomas**. Komitetas tikisi, kad vieną kartą valstybių narių atsakomybės jausmas bus stipresnis už nacionalinius interesus. Komisija siūlo iš aukštųjų mokyklų, institucijų atstovų ir praktikuojančių teisi-

ninkų sudaryti **ekspertų grupę**, kuri gilintųsi į Giovannini grupės pradėtas analizes ir parengtų tinkamus sprendimus. Grupė taip pat turėtų bendradarbiauti su kitomis institucijomis (kaip pvz. UNIDROIT), kurios pasauliu lygiu atlieka panašų darbą. Komitetas rekomenduoja šią grupę papildyti specialistais ir teisės ekspertais iš rinkos dalyvių tarpo.

6.5.2 Komisijos siekiamas teisės aktų derinimo procesas negali būti užbaigtas kol nebus išnagrinėti kiti pagrindų direktyvos aspektai. Šiuo metu reikės **pasitenkinti esamais teisės aktais** ir tik tada imtis teisinių veiksmų, kai jie tikrai bus būtini. Reikėtų vengti skubiai priimtų priemonių, kurias po to vėl reikės peržiūrėti. Iš kitos pusės, Komitetas pastebi, kad iki šiol rinkos veikė be didesnių problemų taikydamos **konsoliduotą sandorių praktiką** ir dėl to retai kildavo prieštaravimų, o dar rečiau buvo reikalingas teismo sprendimas. Teisinius skirtumus reikia suprasti ne tiek kaip kliūtis, bet kaip procedūrų apsunkinimą, dėl kurio gali gerokai išaugti kaštai.

6.5.3 Šie pastebėjimai tinka ir **mokesčių** priemonėms. Teisiniai skirtumai ir teisėtas valstybių narių noras apmokestinti kapitalo prieaugį, sąlygojo nuostatų, kurios dažnai yra diskriminuojančios ir sunkiai suprantamos, tačiau dėl jų visada **išauga rinkos kaštai, kratinio atsiradimą**. Komitetas nenorėtų atskirai nagrinėti Komisijos siūlomų priemonių. Nors jos ir yra formaliai teisingos, tačiau joms gali nepritarti valstybės narės, ypač tuo atveju, jei iš anksto nebuvo pašalinti ideologiniai prieštaravimai. Pagrindinis tikslas yra **mokesčių surinkimo procedūrų derinimas**. Kiekviena siūlomų procedūrų turi ir privalumų, ir trūkumų, tačiau valstybės narės bent jau šiuo klausimu turi susitarti.

6.6 **Konkurencijos politika** (Komunikato 4 punktas). Komisijos dokumente šiam klausimui yra skiriamas ypatingas dėmesys ir jame pateikiamas **svarbus principas: Integracijos bei konkurencijos politikos sistemų liberalizavimo ir integracijos priemonės papildo viena kitą**. Šis principas gali atrodyti aiškus, tačiau jį įgyvendinant praktikoje jis gali būti skirtingai interpretuojamas, pirmiausiai jis gali būti suprantamas kaip suvaržymas. Komisija pareiškia, kad **nenori pateikti savo pozicijos horizontalaus ir vertikalios konsolidavimo klausimu**, tačiau **ispėja, kad gali kilti konkurencijos problemų**, jei kai kurie konsolidavimai padės sukurti ar stiprins rinkoje dominuojančias padėtis, kaip jau šiuo metu ir yra. Problema yra ne pati dominuojanti padėtis rinkoje, kuri kaip tokia yra teisėta, tačiau **neteisėtas rinkoje dominuojančios padėties panaudojimas**. Atsižvelgiant į rinkos ypatumus, dėl to galėtų kilti taisyklių taikymo problemų.

6.6.1 Kaip Komisija pateikia, jau yra buvę **tarptautinių nacionalinių ir tarptautinių CCP konsolidavimo** atvejų, kurie lėmė, kad susikūrė didelės organizacijos. Kitos konsolidavimo arba struktūrizuoto bendradarbiavimo formos yra svarstomos. Analizuojant, ar esamos arba būsimos struktūros atitinka konkurencijos taisyklės, reikia atkreipti dėmesį, jog yra būdinga, kad **CCP ir CSD skaičius yra ribotas ir jų apimtis yra didelė**. Turint galvoje konkrečias jų ypatybes, sunku tikėtis, kad kiekvienoje šalyje bus sukurta daug visiškai lygiaverčių struktūrų, dar sunkiau to tikėtis Europos lygiu. Skirtumas tarp kitiems konkurentams reikšmingesnės organizacijos ir įmonės, kuri dominuoja rinkoje, yra nedidelis, todėl konkurencijos institucijos sprendimų pagrindas turi būti gilios žinios apie rinką ir jos veiklos poreikius.

6.6.2 Nors šiuo klausimu Komisija nori išlikti neutrali, tačiau jei horizontalaus konsolidavimo tarp pagrindinių operatorių ir bankų veiklos tendencija išliks, bus dar sunkiau nustatyti rinkoje dominuojančią padėtį arba **konkurenciją iškreipiančią veiklą**. Ypač sunku bus **kontroliuoti kainas**, kurioms negali būti taikomos reguliavimo priemonės, kurias Komisija dar norėtų peržiūrėti, kad nebūtų taikomi **diskriminuojantys kriterijai**. Kainų nustatymo kriterijai remiasi rinkos taisyklėmis (arba turėtų remtis) ir priklauso nuo apimties, rizikos, siūlomo saugumo ir daugelio kokybės kriterijų. Todėl nebus lengva užtikrintai nustatyti, ar vertinimai yra subjektyvūs, objektyvūs ar diskriminuojantys. Taip pat sunku nustatyti dėl dominuojančios padėties rinkoje **padidėjusias kainas**. Iš anksto numatytų kriterijų nėra, todėl kiekvienas atvejis turi būti vertinamas atskirai.

6.6.3 Konkurencijos aspektų analizės pabaigoje Komitetas norėtų iš esmės pritarti pasirinktam Komisijos metodui, tačiau norėtų, kad priežiūros ir konkurencijos institucijos bendradarbiautų nacionaliniu ir Europos lygiu ir kad šis bendradarbiavimas remtųsi įpareigojančiomis nuostatomis. Priežiūros institucijos (bendradarbiaudamos su konkurencijos institucijomis) gali atlikti ex-ante kontrolę, kad būtų užkirtas kelias piktnaudžiavimui dominuojančia padėtimi rinkoje ir pašalinimui iš rinkos. Būtų galima visiškai išvengti konfliktus sukeliančių ir rinkai kenksmingų ex-post įsikišimų, jei būtų pradėtos taikyti rinkos veikimui ir stebėsenai skirtos aiškios ir tinkamos nuostatos.

6.6.4 Komisija taip pat nagrinėja susitarimų ir išskirtinių susitarimų problema, tačiau šiuo klausimu savo nuomonės nepateikia. Greičiausiai Komisija nori išanalizuoti atskirus atvejus. Komitetas visiškai pritaria šiam subalansuotam metodui.

7. Išvados

7.1 Su didžiuliu susidomėjimu Komitetas susipažino su Komisijos dokumentu ir jį išanalizavo iš jį atstovaujančių socialinių partnerių perspektyvos. Jis pritaria metodui ir bendroms dokumento gairėms. Komitetas mano, kad ši tema yra ypatingai sudėtinga ir jautri, todėl dar laukia ilgas kelias, kol būsima direktyva bus pradėta įgyvendinti. Anot ekspertų, nuostatų įgyvendinimas gali užtrukti daugelį metų.

7.2 Komitetas suvokia, kad konsultacijos su visais dalyviais — rinkos dalyviais, priežiūros institucijomis ir vyriausybėmis — tikrai bus ilgas ir sunkus procesas, ir kad būsimos direktyvos priėmimo procedūra gali būti pakankamai sudėtinga. Komitetui kyla klausimas, o kokia padėtis vyraus tuo metu. Tai yra visiškai dalykiškas ir teisėtas klausimas, dėl kurio neturėtų kilti bereikalingo susirūpinimo. Pagaliau rinkos įrodė, kad sudėtingas situacijas gali įveikti ir esant dabartinėms normoms, o institucijos gali valdyti ir sudėtingiausius atvejus.

7.3 Tačiau didesnė problema kyla dėl padėties artimiausiu metu: stipresnių ir efektyvesnių struktūrų atsiradimą Europoje skatina besivystančios trečiosios rinkos ne tik Amerikoje, bet ir Azijoje. Tinkama ir rinkos taisyklės atitinkantis vystymasis ir teisine prasme negali būti atskirtas nuo pasaulinio konteksto. Todėl leidžiant ar uždraudžiant įmonėms jungtis ar įmonėms, finansinėms grupėms išplėsti veiklos sritis, turi būti atsižvelgiama ne tik į konkurencijos taisyklių laikymąsi, tačiau ir į sveiką protą bei tai turi būti daroma ypač apdairiai.

7.4 Iš kitos pusės, Komitetas mano, kad **įvairios konkurencijos institucijos negali vienos priimti sprendimų**. Į nuostatas turėtų būti įtraukta **įpareigojanti konkurencijos institucijų nuomonė**, kuri išgaliotų tuoj pat, nors ne visada ir ne visur ji galioja. Dėl siekimo atverti rinkas, atsižvelgiant į konkurencijos nuostatas, neturi nukentėti pačių rinkų saugumas. Tačiau šį aspektą gali įvertinti tik už tai atsakingi asmenys.

2005 m. vasario 10 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių
reikalų komiteto pirmininkė
Anne-Marie SIGMUND

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą, nustatantį integruotą veiksmų programą švietimo ir mokymosi visą gyvenimą srityje

KOM(2004) 474 galutinis — 2004/0153 (KOD)

(2005/C 221/22)

2004 m. rugsėjo 9 d. Komisija, laikydama Europos bendrijos steigimo sutarties 149 straipsnio 4 dalies, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl: Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo pasiūlymo, nustatančio integruotą veiksmų programą švietimo ir mokymosi visą gyvenimą srityje

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, atsakingas už Komiteto darbo rengimą šioje srityje, priėmė savo nuomonę 2005 m. sausio 20 d. (pranešėjas p. KORYFIDIS).

Savo 414-osios plenarinės sesijos metu, įvykusios 2005 m. vasario 9-10 d. (vasario 10 d. posėdyje) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 107 nariams balsavus „už“ ir 2 — „prieš“. Susilaikiusiųjų nebuvo.

1. ĮŽANGA

1.1 Pasibaigus ilgam tyrimų, parengimo ir konsultacijų procesui ⁽¹⁾, Komisija pateikė pasiūlymą dėl „integruotos veiksmų programos švietimo ir mokymosi visą gyvenimą srityje“ nustatymo.

1.2 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas džiaugiasi, kad toks pasiūlymas buvo pateiktas, ir pažymi, jog išdėstant požiūrį šioje nuomonėje siekiama užtikrinti, kad Komisijos pateiktas konkretus pasiūlymas būtų kuo praktiškesnis ir veiksmingesnis.

1.3 Atsižvelgdamas į tai, EESRK nuomonę dėl Komisijos pasiūlymo daugiausia grindė turimomis žiniomis ir patirtimi, įgyta šiose srityse:

susiduriama su sunkumais įgyvendinant Lisabonos tikslus,

nepakankamas mokymo ir švietimo našumas ⁽²⁾,

demografinė padėtis Europoje,

neseniai Europos ir pasauliniu mastu išreikštas susirūpinimas dėl pirmiau minėtų problemų sprendimo būdų ⁽³⁾.

⁽¹⁾ Šio dokumento priede trumpai apibendrinami svarbiausi proceso etapai.

⁽²⁾ Šiuo klausimu žr. nuomonę OL C 120, 2005 5 20 ac fr.

⁽³⁾ Pažymėtina, kad paskutiniu metu buvo ieškoma būdų, kaip išspręsti su Lisabonos tikslais susijusias didžiausias Sąjungos problemas (užimtumas, žinių ekonomika, tvari plėtra, ir t.t.). Visoms pasiūlytomis išeitims bendras yra vienas aspektas – siūloma vystyti mokymąsi visą gyvenimą ir skatinti tokio mokymosi sistemos kūrimą. Įgyvendinant šią veiklą gali būti realizuotos pirmininkaujanti šalis – Nyderlandų, – bendradarbiaujant su Europos Komisija, priimtos iniciatyvos dėl mokymo ir našumo santykių ir dėl glaudesnio Europos bendradarbiavimo profesinio mokymo srityje, taip pat Kok pranešimas dėl vertinimo atlikimo 2005 m. kovo mėn., įpusėjus Lisabonos strategijos įgyvendinimo termino (http://europa.eu.int/comm/lisbon_strategy/pdf/2004-1866-FR-complet.pdf).

2. KOMISIJOS PASIŪLYMAS

2.1 Komisijos pasiūlymo KOM(2004) 474 tikslas — pertvarkyti šiuo metu veikiančias švietimo programas. Dokumente teigiama, kad pagrindiniai pertvarką paskatinę veiksniai yra keturi:

— pokyčiai, dėl kurių švietimas ir mokymasis visą gyvenimą vis labiau integruojamas į visos Sąjungos švietimo ir mokymo sistemas,

— vis didesnis švietimo ir mokymo vaidmuo Europoje kuriant konkurencingą ir dinamišką žinių ekonomiką,

— poreikis stiprinti pažangiąsias sritis ir spręsti problemas, susijusias su nenuosekliu ir nepakankamu bendradarbiavimu,

— poreikis supaprastinti ir racionalizuoti Bendrijos teisės aktuose numatytas priemones, sukuriant integruotą pagrindą, užtikrinantį pačių įvairiausių veiklų finansavimą.

2.2 Pasiūlymas pateiktas remiantis šiuo metu galiojančiomis programomis „Socrates“, „Leonardo da Vinci“ ir „Elektroninis mokymasis“ („eLearning“), „Europass“ iniciatyva bei įvairia per Bendrijos veiksmų programą finansuojama veikla, pasiūlymu siekiama skatinti Europos mastu veikiančias organizacijas ir remti konkrečias veiklas švietimo ir mokymo srityse.

2.3 Pasiūlymas pateiktas taip pat dėl to, kad „būtų labai naudinga Bendrijos pagalbą, teikiamą valstybių bendradarbiavimui ir mobilumui švietimo bei mokymo srityse, integruoti į vieną programą: ši programa užtikrintų glaudesnę bendradarbiavimą įvairiose veiklos srityse, padidintų galimybę remti pokyčius, kurie vyksta švietimo ir mokymosi visą gyvenimą srityje, ir užtikrintų nuoseklesnius, racionalesnius bei veiksmingesnius administravimo būdus ⁽¹⁾“.

2.4 Pasiūlyme daroma išvada, kad „turėtų būti parengta integruota programa siekiant prisidėti prie Europos Sąjungos — kaip pažangios žinių visuomenės, kuriai būdingas tvari ekonominė plėtra ir kurioje kuriama daugiau bei kokybiškesnių darbo vietų bei stiprėja socialinė sanglauda, — vystymosi panaudojant švietimą ir mokymąsi visą gyvenimą ⁽²⁾“.

2.5 Komisijos dokumente teigiama, kad „atsižvelgiant į mokyklų, aukštojo mokslo, profesinio mokymo ir suaugusiųjų švietimo sektorių ypatybes bei į atitinkamą Bendrijos veiksmų, kurie turi būti įgyvendinami remiantis atitinkamais tikslais, veiklos formomis ir organizacinėmis struktūromis, poreikį, integruotoje programoje yra tikslinga išsaugoti individualias programas, taikomas kiekvienam iš minėtų keturių sektorių, kiek įmanoma labiau stiprinant ryšį tarp sektorių ir tarp bendrųjų aspektų ⁽³⁾“.

2.6 „Integruota programa“ apima šias programų kategorijas:

— konkrečios programos:

- programa „Comenius“, apimanti visų asmenų, susijusių su ikimokykliniu ir mokykliniu švietimu, švietimo bei mokymo poreikius,
- programa „Erasmus“, apimanti visų asmenų, susijusių su formalium aukštuoju mokslu ir aukštesniu mokslu bei profesiniu mokymu, švietimo ir mokymo poreikius,
- programa „Leonardo da Vinci“, apimanti visų asmenų, susijusių su švietimu ir profesiniu mokymu, švietimo ir mokymo poreikius,
- programa „Grundtvig“, apimanti asmenų, susijusių su bet kokių suaugusiųjų švietimo būdu, švietimo ir mokymo poreikius,

— lygiagreti programa, kuri apima šias pagrindines keturias veiklas:

— Bendrijos politinį bendradarbiavimą švietimo ir mokymosi visą gyvenimą srityje,

— kalbų mokymosi skatinimą,

— medžiagos, paslaugų, pedagogikos ir IKT pagrįstos novatoriškos praktikos vystymą švietimo ir mokymosi visą gyvenimą srityje,

— veiksmų, kuriems teikiama parama pagal programą ir ankstesnes gretimas programas, rezultatų skelbimą bei nagrinėjimą,

— Jean Monnet programa, kuria remiamos įstaigos ir veiklos Europos integracijos srityje ir pagal kurią vykdomos tokios trys pagrindinės veiklos:

— įgyvendinama Jean Monnet veikla,

— teikiamos dotacijos veiklai siekiant paremti paskirtas įstaigas, kurių veikla susijusi su Europos integracija,

— teikiamos dotacijos veiklai siekiant paremti kitas Europos įstaigas ir asociacijas švietimo bei mokymo srityse.

2.7 Vienas iš pagrindinių Komisijos pasiūlymo aspektų yra tas, kad buvo persvarstyti kiekybiniai tikslai atsižvelgiant į 2007–2013 m. išsamiose finansinėse perspektyvose pateiktų dalių pakeitimus. Minimi skaičiai yra tokie:

— 2007–2013 m. vienas iš dvidešimties mokinių dalyvauja „Comenius“ veikloje,

— iki 2011 m. 3 milijonai studentų dalyvauja veikloje pagal „Erasmus“ programą,

— iki 2013 m. surengiama 150 000 stažuocių pagal „Leonardo“ programą,

— iki 2013 m. įgyvendinama 25 000 su mobilumu susijusių veiksmų pagal „Grundtvig“ programą.

⁽¹⁾ KOM(2004) 474, 16 dalis.

⁽²⁾ KOM(2004) 474, 17 dalis.

⁽³⁾ KOM(2004) 474, 18 dalis.

2.7.1 Komisija atkreipia dėmesį, kad šie ambicingi tikslai yra labai svarbūs siekiant, kad naujoji programa taptų tinkama priemone iki 2010 m. konkurencingiausiai ir dinamiškiausiai žinių ekonomikai sukurti.

2.7.2 Suma, kurią preliminariai siūloma skirti šiems tikslams — 13 620 milijardų eurų septyneriems programos įgyvendinimo metams.

3. BENDROSIOS PASTABOS

3.1 Analizuoti svarstomo Komisijos pasiūlymo rengimo procesą yra neabejotinai sudėtingas dalykas. Šiam tikslui reikalingos bendros ir išsamios žinios apie tikslus, išteklius ir problemas, susijusias su Europos švietimo politikos plėtra. Šiam tikslui taip pat turi būti integruotai suderintos švietimo alternatyvos su didžiaisiais tikslais, kuriuos Sąjunga užsibrėžė dvidešimt pirmajam amžiui (¹), ir, konkrečiau, dabartiniam dešimtmėčiui (²). Galiausiai tam reikia aiškiai numatyti pasirinkimų, kurie šiuo metu keliami ateičiai, galimybę.

3.2 EESRK požiūris į dabartinių didžiųjų Sąjungos tikslų suskirstymą pagal svarbą yra palankus, jis palankiai vertina ir šių tikslų bei švietimo ir mokymosi visą gyvenimą sujungimą. Tokių požiūrį komitetas išdėstė neseniai, pirmininkaujant šaliai (Nyderlandams) paprašius, parengtoje tiriamojoje nuomonėje tema „Mokymas ir konkurencingumas (³)“. Taigi šiuo atveju jo požiūryje konkrečiai į Komisijos pasiūlymą atsispindi minėtoje nuomonėje išdėstytas jo požiūris ir pozicijos.

3.3 Svarstydamas šią temą komitetas taip pat rėmėsi rezultatais, gautais įgyvendinant Bendrijos politikos kryptis kultūros, profesinio mokymo, jaunimo ir sporto srityse bei su tuo susijusias programas.

3.3.1 Nepaisant įvairių kylančių abejonių, iš įgytos patirties galima susidaryti teigiamą vaizdą, leidžiantį atitinkamas programas išskirti kaip:

— aukštos kokybės ir itin veiksmingą priemonę Sąjungos institucijoms, ypač Komisijai, bendrauti su Europos gyventojais,

(¹) Sukurti žinių visuomenę, užtikrinti trijų dimensijų tvarų vystymąsi (trijose dimensijose), sukurti daugiašalę pasaulio valdymo sistemą.

(²) Lisabonos tikslai dėl žinių ekonomikos ir tvaraus vystymosi („Göteborg“), taip pat Barselonos tikslai dėl Europos švietimo sistemų kokybiškumo.

(³) Žr. CES 1435/2004.

— palankų būdą praktiškai plėtoti žmonių, taip pat idėjų ir geros praktikos mobilumą Sąjungoje,

— veiksmų sritį, kuri artimiausiu laiku, taip pat ir ateityje suteiks svarbią pridėtinę vertę Europos mastu.

3.3.1.1 Pažymėtina, kad iki šiol įgyvendintos Europos Sąjungos švietimo programos buvo viena iš nedaugelio Bendrijos veiklų, tiesiogiai orientuotų į Europos gyventojus. Todėl naujosios programos tikslas — skatinti tiek demokratišką vystymąsi, paremtą dalyvavimo demokratijos idealu ir aktyviais piliečiais, tiek užimtumą ir atvirą darbo rinką. Programa turėtų daugiau dėmesio skirti asmeniniam ir profesiniam tobulėjimui išplečiant ir panaudojant programų galimybes, suteikęs galimybę tą padaryti. Atsižvelgiant į Sąjungos kūrimo perspektyvas ir ryšių palaikymą su piliečiais ateityje, turi būti vystoma integruota programa, skirta įvairaus amžiaus grupėms, atskirtyje esantiems asmenims, darbo rinkai, mažoms ir vidutinėms įmonėms bei socialiniams partneriams

3.4 EESRK pritaria tam, kad būtų nustatyta „integruota veiksmų programa švietimo ir mokymosi visą gyvenimą srityje“, kaip siūlo Komisija. Taigi komitetas pasiūlymus šiuo klausimu teikia tik norėdamas pasiūlymą patobulinti.

3.4.1 EESRK pirmiausia pastebi, kad mokymosi visą gyvenimą taisyklės yra netobulos.

3.4.1.1 Konkrečiai EESRK mano, kad būtina suderinti švietimo, mokymo ir jaunimo politikos kryptis (⁴), nes mokymasis visą gyvenimą yra ilgalaikis procesas, apimantis laikotarpį nuo vaikų darželio iki pensijinio amžiaus (⁵). Komitetas taip pat mano, kad turi būti panaikinta Europos švietimo ir mokymo sistemose nustatyta amžiaus riba mokslo siekiantiems Europos piliečiams. Pagrindinis sunkumas — suteikti šiai bendrai, įvairiems sektoriams taikomai „švietimo ir mokymosi visą gyvenimą“ koncepcijai praktinę ir teisinę bazę, kuri apimtų daugiau nei vien tik teisę dalyvauti sektorių programose. Integruota programa valstybėms narėms turėtų būti aiškus svirtas

(⁴) Šiuo klausimu žr. OL C 157, 1998 05 25, 3.7.1 dalį, kurioje teigiama, kad „politikos kryptių, susijusių su Europos švietimo erdve (švietimas, mokymas ir jaunimas), suderinimas ir atitinkamų veiksmų koncentravimas yra *sine qua non* sąlyga švietimo erdvės plėtrai įgyvendinti. Įgyvendinant švietimo, mokymo ir jaunimo politikos kryptis, nuo pat jų suformavimo, patvirtinimo iki įgyvendinimo, veiksmai turės būti suderinti, o šios kryptys turės būti integruotos. Priimdamas šią poziciją komitetas neketina kritikuoti kai kurių švietimo iniciatyvų plėtos ar juo labiau skatinti priimti centralizuotą politinę schemą, bet nori pabrėžti, kad galiausiai turi būti sukurta vieninga strategija švietimo, mokymo ir jaunimo srityse, taip pat kaip ir integruota veiksmų programa“.

(⁵) Šiuo klausimu žr. Komisijos pasiūlyme pateiktą sąvokos „švietimas ir mokymasis visą gyvenimą“ apibrėžimą (3 straipsnio 27 dalis).

įvesti tikrą kiekvieno asmens teisę, nepriklausomai nuo amžiaus ir gyvenimo sąlygų, į veiksmingą ir besąlygišką galimybę dalyvauti švietimo ir mokymosi programose. Turi būti įmanoma apginti šį teisės principą kaip vieną iš pagrindinių teisių Europos teisingumo teisme.

3.4.1.2 EESRK supranta, kad mokymosi visą gyvenimą galimybės bus vertinamos nacionaliniu, regioniniu ir vietiniu mastu. Jis taip pat supranta, kad Europos mastu egzistuoja trikdžių, neleidžiančių faktiškai ir iš esmės integruoti pasiūlytos programos. Tai nedaro įtakos jo apsisprendimui reikalauti, kad į „integruotą švietimo ir mokymosi visą gyvenimą programą“ taip pat būtų įtrauktos su kultūra, jaunimu bei, tikėtina, ateityje ratifikavus Europos konstituciją, su sportu susijusios programos. Be to, jis reikalauja, kad konkrečiose programose būtų įtrauktos nuostatos, skatinančios šalinti griežtas dabartinėse švietimo ir mokymo sistemose nustatytas ribas mokslo siekiantiems asmenims (amžiaus ar studijų turinio atžvilgiu). Komitetas taip pat pastebi, kad pirmiau minėtas programos įtraukiant į „integruotą švietimo ir mokymosi visą gyvenimą programą“ iš anksto turi būti nustatytos sąlygos, kurios yra būtinos, kad tarp klasikinio ir neformalaus mokymo būtų plėtojami ryšiai. Šis klausimas yra labai svarbus, nes šviečiamoji veikla, ypač skirta jaunimui, daugiausia būna neformalaus pobūdžio ir paprastai jos metu suteikiamos žinios, kurios gyventojams yra būtinos norint dalyvauti darbo rinkoje ir būti aktyviems socialinėje srityje.

3.4.2 Įgyvendinant horizontalų bendravimą ir tarpusavyje derinant sektorines programas taip pat pastebima nesklaidumų.

3.4.2.1 EESRK mano, kad problemos dėl pažangos įgyvendinant didžiuosius Sąjungos tikslus yra itin sudėtingos. Siekiant jas išspręsti, kliūtys turi būti pašalintos plėtojant visus mobilumo, kuris gali būti vystomas žemesnėse švietimo sistemose grandyse, būdus, nepriklausomai nuo to, ar tai būtų toje pačioje valstybėje, ar tarp įvairių valstybių. Pašalinti kliūtis ir apribojimus taip pat yra būtina, kad švietimas ir mokymasis visą gyvenimą būtų realiai ir rezultatyviai įgyvendintas.

3.4.2.2 Komisijos pasiūlymo aiškinamajame memorandume teisingai pastebima (iš pradžių ši mintis buvo pateikta komunikate „Naujoji Bendrijos švietimo ir mokymo programų karta, kuri bus įgyvendinama po 2006 m.⁽¹⁾“), kad „švietimas ir mokymasis visą gyvenimą vis labiau integruojamas į visos Sąjungos švietimo ir mokymo sistemas siekiant išspręsti

(¹) KOM(2004) 156 galutinis.

iššūkius, su kuriais susiduriama kuriant naują žinių visuomenę ir vykstant demografinėi raidai (²)“. Tenka apgailestauti, kad į svarstomą Komisijos pasiūlymą šis klausimas neįtrauktas. Šiame dokumente Komisija daugiausia dėmesio skiria šiuo metu veikiančioms švietimo sistemoms, skatindama tik negausius bendrus veiksmus įvairiuose švietimo lygiuose. EESRK mano, kad naują programą būtų lengviau pritaikyti, o ji pati būtų novatoriškesnė, jei konkrečiomis programomis galėtų naudotis plataus spektro grupių asmenys, neišbraukiant ir tam tikrų kategorijų, kurios galėtų domėtis programa (išbraukiama skirstant pagal mokslinę kvalifikaciją ar amžių).

3.4.2.3 Dėl to yra siūloma padidinti finansavimą ir išplėsti lygiagrečios programos veiksmų spindulį, taip siekiant vystyti bendradarbiavimą ir įgyvendinti veiksmus, kurių tikslas — nustatyti išankstines sąlygas, būtinas kuriant Europos mokymosi visą gyvenimą erdvę, kuri turėtų reikšmingą pridėtinę vertę Europos mastu ir svariai prisidėtų prie Lisabonos bei tvaraus vystymosi tikslų įgyvendinimo. Dėl šio bendradarbiavimo ir iniciatyvų turi susitarti visų švietimo sistemos grandžių dalyviai (³), socialiniai partneriai, o platesniu aspektu ir pilietinė visuomenė, bei valdžios institucijos, ypač vietiniu ir regioniniu mastu.

3.4.2.4. Šiame kontekste reiktų ypač stiprinti programą „Grundtvig“, kuri atitiktų visų suaugusiųjų švietimo būdų poreikius.

3.4.3 Galima išskirti ir trečią — itin svarbų — taisytiną klausimą, susijusį su ryšiais tarp integruotos programos ir Lisabonos strategijos tikslų.

3.4.3.1 EESRK mano, kad yra labai vėluojama įgyvendinti Lisabonos strategijos tikslus. Be to, jis atkreipia dėmesį, kad 2010 m. terminas greitai priartės ir kad minėtus tikslus įgyvens — arba jų neįgyvendins — šiuo metu aktyviai gamyboje dalyvaujantys Europos gyventojai. Galiausiai jis mano, kad norint tinkamai supažindinti su Lisabonos strategija ir jos tikslais būtina nuolat ir sutelktai dirbti aiškinant juos minėtai Europos gyventojų grupei, kartu bendradarbiaujant su socialiniais partneriais. Tai reiškia, kad bendrai ir visais lygmenimis skatinant švietimą ir mokymąsi visą gyvenimą, pirmiausia turės būti stengiamasi, kad europiečiai suprastų šią strategiją ir jos tikslus bei suvienytų pastangas siekdami sėkmingai kovoti su iššūkiais, kylančiais įgyvendinant tvarų vystymąsi ir kuriant žinių ekonomiką.

(²) Dokumento KOM(2004) 474 galutinis 3 dalies pirmoji įtrauka.

(³) Šios švietimo sektoriaus „žemesnės grandys“ apima įvairias švietimo pakopas (pradinį, vidurinį ir aukštąjį mokslą), mokymo šakas (bendrąjį lavinimą, profesinį švietimą ir mokymą), su švietimu susijusius asmenis (švietimą ir mokymą organizuojančius asmenis, dėstytojus) ir jo būdus (klasikinius bei neformalius).

3.4.3.2 EESRK šiuo tikslu siūlo, kad švietimo ir mokymosi visą gyvenimą programos, skirtos šiuo metu aktyviai gamyboje dalyvaujantiems piliečiams, būtų konsoliduojamos ir susiejamos su tvariu vystymusi bei žinių ekonomikos kūrimu. Kitaip tariant, turi būti vystomos mokymosi visą gyvenimą programos, priklausomai nuo aplinkybių — mažos arba didelės apimties, kurios bus pagrįstos konkrečiais platesnį spektrą apimančių programų, kurių tikslas — užtikrinti darnų vystymąsi ir Lisabonos tikslų įgyvendinimą⁽¹⁾, reikalavimais ir dėl kurių bus susitarta kartu su socialiniais partneriais po derybų.

3.4.3.3 EESRK ypač norėtų, kad programos priemonėmis galėtų naudotis MVĮ. Jis pažymi, kad sprendžiant iš šia tema atliktų analizių, „MVĮ ... turi prisitaikyti prie socialinės ir ekonominės sistemos, kurioje jos veikia, joms yra reikalingi sistemos dalyvių patarimai ir parama, nes naudojant tik savas priemones yra sunku plėtoti integruotus šviečiamuosius veiksmus⁽²⁾“. Atsižvelgdamas į tai, komitetas rekomenduoja, kad MVĮ klausimas būtų sprendžiamas atskirai, supaprastinant atitinkamas procedūras, kad šios įmonės galėtų dalyvauti programoje ir jų dalyvavimas būtų rezultatyvus.

3.4.3.4 Pirmiau išdėstytus EESRK pasiūlymus galima finansuoti nepažeidžiant rekomenduojamo programos biudžeto, persvarsčius lėšų mobilumo ir vystymosi veiksams paskirstymą iki 2010 m. — didesnę sumą skiriant paskutiniams veiksams. Be to, finansinę paramą programai galima užtikrinti atliekant vieningesnę ir nuoseklesnę jos derinimą bei papildomumą su kitomis atitinkamomis Bendrijos politikos kryptimis (pasiūlymo 14 straipsnis). Taigi planuojant Europos užimtumo ir mokslinių tyrimų politikos kryptis, o taip pat Europos socialinio fondo bei struktūrinių fondų politikos kryptis, turėtų būti numatyta mokymosi visą gyvenimą galimybė. Tuo pačiu iki 2010 m. minėtos kryptys turėtų būti kuo labiau suderintos su šioje nuomonėje svarstomos mokymosi visą gyvenimą programos tikslais.

3.5 Dar vienas taisytinis klausimas yra susijęs su tuo, kad kompetencijos Europos, nacionaliniu, regioniniu ir vietiniu lygiu, o taip pat ir valdžios institucijų bei socialinių partnerių, ar platesniu aspektu ir pilietinės visuomenės, kompetencijos nėra aiškiai nustatytos.

3.5.1 EESRK mano, kad yra labai svarbu aiškiai ir veiksmingai paskirstyti visų veikėjų, dalyvaujančių vystant „integruotą švietimo ir mokymosi visą gyvenimą programą“, ir su

tuo susijusių asmenų vaidmenis bei kompetenciją. Įgyvendinant bendrą itin reikšmingą veiklą, kai turimas tikslas — sukurti žinių Europą, negalima išskirti aktyviai dalyvaujančių veikėjų — šiuo atveju tų, kurie planuoja politikos kryptis, ir pasyvių dalyvių — tų, kuriems šios politikos kryptys taikomos.

3.5.2 EESRK prašo, kad įgyvendinant visus integruotos švietimo ir mokymosi visą gyvenimą programos veiksmus dalyvautų socialiniai partneriai, taip pat vietinės ir regioninės valdžios institucijos. Visos socialinės ir pilietinės organizacijos galėtų, jų prašymu, gauti Europos skiriamą ženkla už dalyvavimą integruotoje programoje su sąlyga, kad jos pačios iniciuoja papildomas priemones prie šios programos. Šis skiriamasis ženklas leistų joms susivienyti į Europos visuotinio švietimo „koaliciją“, kuri galėtų turėti vieną ar kelis atstovus programos komitete. Tokiu būdu priemonės bus priimamos atsižvelgiant į visuomenės interesus, taip pat bus suteiktas papildomas impulsas veiksmingai joms įgyvendinti.

3.5.3 Toksį pasiūlymą įgyvendinti yra būtina, kad kuriant svarstomą programą būtų atsižvelgta į realius aktualiausias visuomenės, o taip pat rinkų, poreikius, pirmiausia siekiant padidinti galimybes labiau suderinti rinkų, ypač darbo rinkos, poreikius su bendrijos poreikiais.

3.5.3.1 EESRK ypač atkreipia dėmesį, kad šioje nuomonėje svarstomame Komisijos pasiūlyme nenurodomi prioritetai, kuriuos socialiniai partneriai įvardijo 2002 m. kovo mėn. veiksmų, kuriais siekiama vystyti sugebėjimus ir kelti kvalifikaciją visą gyvenimą, srityje.

3.6 Kita sudėtinga problema susijusi su mobilumu, jam skirto sumomis ir būdu, kuriuo remiantis sumos yra paskirstytos konkrečioms programoms.

3.6.1 EESRK mano, kad mobilumas yra teigiamas aspektas, kai pagerina programų kokybę. Taigi įgyvendinant tikslą patrigubinti mobilumo programas turi būti pabrėžiamas kokybės klausimas. Atsižvelgiant į pirmiau išdėstytas aplinkybes ir prisimenant uždavinius, kuriuos reikia įgyvendinti iki 2010 m., šiuo metu aktyviai dalyvaujančių gamyboje piliečių mobilumas turi pirmiau minėtą kokybinį aspektą ir nemaža dalimi turėtų prisidėti prie Lisabonos tikslų įgyvendinimo.

3.6.2 Taigi EESRK pageidauja, kad mobilumui skirti ištekliai būtų paskirstyti labiau subalansuotai, didesnę dalį numatant šiai gyventojų grupei.

⁽¹⁾ Norėdami sužinoti daugiau, žiūrėkite CES 1435/2001 9 dalį (geros praktikos pavyzdys).

⁽²⁾ Šiuo klausimu žr. OL C 120, 2005 5 20 8.1.1.3 dalį.

3.7 EESRK mano, kad bendravimui skirta dalis yra itin svarbi siekiant suformuoti palankų Europos gyventojų požiūrį į „integruotą programą“.

3.7.1 Pirmiausia pažymėtina, kad pavadinimas „integruota programa“ ir komunikaciniu požiūriu, ir kitais atžvilgiais nėra tinkamas siekiant skatinti programą.

3.7.2 Komitetas pavadinimą „integruota programa“ siūlo pakeisti kitu, labiau suprantamu informaciniu požiūriu ir turinogesniu pavadinimu. EESRK mano, kad pavadinimas „Atėnė“ — antikinės Graikijos išminties ir pažinimo deivės vardas atitiktų šias sąlygas.

4. KONKREČIOS PASTABOS

4.1 Pratešiant pirmiau pateiktas bendrąsias pastabas, konkrečiose pastabose norima patikslinti tam tikrus abejonių kėlusius klausimus ar EESRK nesutarimus dėl įvairių Komisijos pasiūlymo straipsnių. Iš esmės EESRK pritaria visam pasiūlymui ir kiekvienam jo straipsniui, nes jų atžvilgiu nepateikiamas nė vienas skirtingas požiūris.

4.2 1–8 straipsniai

4.2.1 EESRK atkreipia dėmesį, kad 1–8 straipsniai turi būti pakeisti atsižvelgiant į jo pastabas, kuriose siūloma užtikrinti aktyvesnį socialinių partnerių, o platesniu aspektu ir pilietinės visuomenės, bei vietinių ir regioninių valdžios institucijų dalyvavimą numatytose procedūrose ir veiksmuose (3.5.2 dalis) bei pakeisti programos pavadinimą (3.7.2 dalis).

4.2.2 Pagal išdėstytas bendrąsias pastabas EESRK konkrečioms programoms siūlo sukurti institucinį pagrindą, būtiną Bendrijos veiksmams remti — tai yra daug laiko ir jėgų reikalaujantis darbas, nukreiptas į konkrečius sektorius, kuriuose pirmenybė teikiama mokymuisi visą gyvenimą ir piliečių gebėjimams kovoti su šiuo dienų iššūkiais.

4.3 9–14 straipsniai

4.3.1 EESRK mano, kad 11 straipsnis dėl socialinių partnerių atstovavimo ir dalyvavimo pagalbam teikiančiame komitete yra suformuluotas neišsamiai.

4.3.1.1 Pirmiausia sudėtingiausias klausimas yra socialinių partnerių įtraukimas į šį komitetą. Iš tikrųjų socialiniams partneriams suteiktas stebėtojų statusas neatitinka dalyvaujamosios demokratijos principo, kurį Sąjunga skelbia šiuo metu ratifikuoti pateiktoje Konstitucijoje, nors ir nurodoma, kad socialinių partnerių pozicija bus užregistruota protokole. Be to, susiklosčius dabartinėms aplinkybėms pagrindinis uždavinys yra nustatyti išankstinės sąlygas, kurios yra būtinos bendrai pilietinei atsakomybei ugdyti kuriant bei taikant Europos švietimo politikos kryptis. Iš esmės įjungti socialinius partnerius į pagalbą teikiančio komiteto veiklą, suteikiant jiems balso teisę, yra būtinos išankstinės sąlygos siekiant šioje srityje bendra atsakomybe pasidalinti su visuomene — taip šiai institucijai bus suteiktas sprendžiamasis vaidmuo kuriant ir vystant su švietimu susijusius veiksmus, kurių kiekvienas būtų veiksmingas. Be to, papildomai prie valdžios institucijų atsakomybės priimant sprendimus dėl visuotinio švietimo, taip pat yra ir socialinių partnerių atsakomybė. Ši atsakomybė yra susijusi su profesiniu mokymusi visą gyvenimą ir ji pasireiškia arba turi pasireikšti instituciniame lygįje, per kolektyvines derybas.

4.3.1.2 Minėta konkreiti nuostata, kuria socialiniai partneriai ne iki galo įtraukiami į pagalbą teikiančio komiteto darbą, taip pat sukuria precedentą priimti analogiškus sprendimus nacionaliniu, regioniniu ir vietiniu lygmenimis. Tačiau toks precedentas negali būti kuriamas, nes socialiniai partneriai, bent kai kuriose valstybėse narėse, jau atlieka itin svarbų vaidmenį formuojant pirmiau minėtas politikos kryptis.

4.3.1.3 EESRK mano, kad dėl pagalbą teikiančio komiteto sudėties turi būti vedamas konkretus dialogas, siekiant komiteto darbą gerai organizuoti ir padaryti veiksmingą. Vis dėlto EESRK bendrai gali teigti, kad, subalansuotai formuojant komiteto sudėtį, jame turi būti atstovaujami visi mokymuisi visą gyvenimą įtaką darantys ar tos įtakos pasekmes jaučiantys dalyviai, turintys šioje srityje bendrų ar konkrečių žinių. Kitaip tariant, į komitetą turėtų įeiti ne tik valstybių, bet ir darbo aplinkos (socialiniai partneriai, o platesniu aspektu ir pilietinė visuomenė) bei mokslo pasaulio (akademinė visuomenė) atstovai.

4.3.1.4 Galiausiai EESRK mano, kad yra netinkama leisti socialiniams partneriams dalyvauti tik sprendžiant su profesiniu mokymu susijusius klausimus. Pagalbą teikiantis komitetas turi dalyvauti kuriant žinių Europą. Tai reiškia, kad jis gali parodyti geros praktikos pavyzdį planuojant ir pasirenkant politiką, pagrįstą patvirtintomis žiniomis, t. y. apimančią visus bendrus klausimus, bet taip pat ir konkretų požiūrį kaip visumos dalį. Taigi visos komitete dalyvaujančios šalys, reiškiančios savo nuomonę, turi dalyvauti visose procedūrose įgyvendinant veiklą ir apibrėžiant galimų pasirinkimų pobūdį, priemones bei tikslus.

4.3.1.5 EESRK reikalauja, kad būtų aktyviau svarstomas klausimas dėl konkrečių su neįgaliaisiais susijusių mokymo poreikių. Šiuo tikslu jis prašo 12 straipsnio b punktą reformuluoti taip:

12 straipsnio b punktas „atsižvelgiant į konkrečių poreikių turinčius besimokančiuosius ir ypač į neįgaliųjų poreikius, ypač skatinant jų integraciją į tradicinę švietimo ir mokymo sistemą“.

4.4 15–46 straipsniai

4.4.1 Pratęsdamas išdėstytas bendrąsias pastabas (3.4.2 dalis), EESRK siūlo, kad lygiagrečios programos veiksmų apimtis ir finansavimas būtų padidinti, proporcingai sumažinant sektorinėms programoms skirtas sumas.

4.4.1.1 Tokį pasiūlymą galima pagrįsti paprastais argumentais. Stiprinant lygiagrečią programą bus pradedamos modernizuoti visos Europos švietimo sistemos, kaip yra numatyta ir pačioje programoje. Tai iš esmės reiškia, kad nemažai pagal minėtą programą suteiktų investicijų rezultatų įvairiais atvejais Europos švietimo sistemose turės pridėtinę vertę. Taigi šiuo atveju įgyvendinant veiksmus produktyviausios ir naudingiausios bus investicijos, skiriamos pagal lygiagrečią programą.

4.4.2 EESRK siūlo, kad taip patobulinta lygiagreti mokymosi visą gyvenimą programa būtų tiesiogiai susieta su Lisabonos tikslais, tvariu vystymusi ir Europos gyventojų, kurie iki 2010 m. aktyviai dalyvaus gamyboje, amžiaus grupe (3.4.3.2 dalis).

4.4.2.1 Konkrečiai planuodamas tokį susiejimą, EESRK integruotus veiksmus numatė taikyti visai mokymosi visą gyvenimą strategijai, remdamasis problemomis, dėl kurių ši strategija buvo parengta, tikslais, kurie buvo užsibrėžti siekiant išspręsti šias problemas, ir turimais ištekliais šioms tikslams įgyvendinti. Be to, atlikus tokį susiejimą:

- bus teikiama parama moksliniams tyrimams ir eksperimentiniams darbams, vykdomiems mokslo bendruomenės, socialinių partnerių, o platesniu aspektu ir pilietinės visuomenės, lygiu bei regioninių valdžios institucijų mastu ir susijusiems su Lisabonos tikslų įgyvendinimo būdu,
- konkrečiai bus remiamas šių dalyvių bendradarbiavimas, užmegztas tuo pačiu ar tvaraus vystymosi tikslais,
- Sąjunga siūlys kelius, naudotinus vietoj vietinio mokymosi visą gyvenimą plano susiejimo su Lisabonos tikslais, pradedant įgyvendinti gerą praktiką.

4.5 EESRK mano, kad svarstoma programa yra itin svarbi Europos ateičiai. Todėl, jo nuomone, siekiant ją įgyvendinti turi būti pritarta pataisoms, o įgyvendinimas tikrinamas aukščiausiu lygiu. Taigi EESRK palankiai vertintų aukšto lygio tarpinstitucinio komiteto, atsakingo už programos įgyvendinimo tikrinimą, įsteigimą, pasirenkant atvirą koordinavimo būdą. Europos Komisijai padedant, ši institucija pirmiausia pastoviai tikrins programos perkėlimo eigą ir šia tema reguliariai teiks informaciją Europos Tarybai, numatant atlikti galimus pataisymus.

2005 m. vasario 10 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Anne-Marie SIGMUND

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Kaip geriau integruoti regionus, turinčius nuolatinių gamtinių ir struktūrinių kliūčių“

(2005/C 221/23)

Pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 29 straipsnio 2 punktą, 2004 m. sausio 27 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nusprendė pateikti nuomonę dėl: „Kaip geriau integruoti regionus, turinčius nuolatinių gamtinių ir struktūrinių kliūčių“.

Ekonominės ir pinigų sąjungos ir ekonominės bei socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už parengiamąjį komiteto darbą šiuo klausimu, patvirtino nuomonę 2005 m. sausio 19 d. Pranešėjas buvo **p. Paulo BARROS VALE**.

Savo 414-osios plenarinės sesijos metu 2005 m. vasario 9 — 10 d. 2005 m. vasario 10 d. posėdyje) 80 nariams balsavus „už“, 0 „prieš“ ir 3 nariams susilaikius Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę.

1 Įžanga ir bendros pastabos

1.1 Nuo nuolatinių gamtinių ir struktūrinių trūkumų kenčiančių regionų koncepcijos apibrėžimas ir nustatymas

1.1.1 Vienas iš Europos Sąjungos strateginių siekinių yra užtikrinti visos savo teritorijos bendrą harmoningą vystymąsi, ypač pašalinant visus socialinius ir ekonominius, istorinius, fizinius ar gamtinius veiksnius, kurie galėtų kelti pavojų šių sričių konkurencingumui bei trukdyti jų vystymuisi.

1.1.2 Neprieinamumas yra viena iš didžiausių kliūčių, rimtai įtakojanti gyvenimą tam tikrose srityse, kaip salų regionai ar kalnų sritys. Nedidelis gyventojų skaičius yra dar vienas trūkumas, kliudantis įvairiems regionams vystytis. Kai kurios teritorijos vienu metu susiduria su daugiau, nei vienu trūkumu, kaip kalnuotų salų atveju, o tai lemia didesnius sunkumus.

1.1.3 Dalis Europos Komisijos ekonominei ir socialinei sanglaudai skirtų pastangų buvo pripažinimas nuolatinių gamtinių trūkumų (konkrečių geografinių, gamtinių ar demografinių trūkumų) tam tikrose ES regionuose — aukštumų regionuose, nedaug gyventojų turinčiose srityse ar salų regionuose, kurie kliudo ekonominei veiklai ir yra rimtas trūkumas, kliudantis šių regionų vystymuisi.

1.1.4 Tačiau EESRK mano, kad Europos Sąjungos regioninė politika apskritai ne visiškai patenkinamai reagavo, nes netinkamai atsižvelgė į šiuos regionus įtakojančius galingus suvaržymus.

1.1.5 Esama nemažai Bendrijos priemonių, skirtų ir realiai arba galimai įtraukiančių kai kurias iš šių regionų. Tačiau nėra jokios struktūrizuotos Europos Sąjungos politikos, skirtos visoms šio trūkumo paveiktoms teritorijoms, kurių sudarytų jų specifiniams poreikiams individualiai sukurtos priemonės.

1.1.6 EESRK mano, kad tokia padėtis susidarė daugiausiai todėl, kad Bendrija teisiniais ir instituciniais terminais nebuvo iš tikro apibrėžusi „nuo nuolatinių gamtinių ir struktūrinių trūkumų kenčiančių regionų“.

1.1.7 Dabartiniame kontekste, kai po plėtros Europos Sąjungą sudaro 25 valstybės narės, EESRK mano, kad šios koncepcijos teisinis ir oficialus pripažinimas yra nepaprastai svarbus, kaip veiksams skirtų specialių pagrindų kūrimo pradžia.

1.1.8 EESRK mano, kad šioms sritims verta skirti ypatingą dėmesį, ypač nustatant specialius pagrindus, sudarytus ir iš nuolatinių priemonių, kurios, kaip rodo galutinė analizė, yra vienintelės galinčios sumažinti labiausiai užsitęsusias struktūrines problemas. Tai yra vienintelis būdas, kaip panaikinti pavojų, kad šie regionai taps dar labiau atskirti ir nustumti į šalį, o taip pat padėti jiems integruotis į Bendriją, kurios dalimi jie yra, teisingomis sąlygomis.

1.1.9 Komiteto nuomonėje dėl aukštumų sričių ateities ES⁽¹⁾, EESRK įrodinėjo, kad pirmas žingsnis link bendros vizijos sukūrimo buvo šių sričių ypatingos padėties įtvirtinimas Sutartyse, kaip ir buvo padaryta Amsterdamo sutarties 158 ir 299 straipsniuose. Tokį pripažinimą pateisino trūkumai ir iššūkiai, su kuriais susiduria šios sritys. Joms galima būtų suteikti teisę į solidarumą, skirtumą ir eksperimentavimą.

1.1.10 EESRK visada tikėjo, kad tokioms sritims būtinas pripažinimas, kuris leistų joms vystytis pagal pagrindinius principus, kurie savo ruožtu leistų joms realizuoti visą savo, kaip autentiškumu ir įvairinimu apibūdinamų regionų, potencialą.

(¹) OL C 61 2003 03 14, p. 113.

1.1.11 Todėl EESRK sveikina aiškios nuorodos į nuolatinių struktūrinių trūkumų paveiktus regionus, kaip salos, kalnų ar nedaug gyventojų turinčios sritys, įtraukimą Europos Sąjungos Konstitucinės Sutarties, 2004 m. birželio 18 d. priimtą Tarpvyriausybinės konferencijos, kurioje dalyvavo ES valstybės ir vyriausybės vadovai, ir kuris dar turi būti ratifikuota, straipsnį, kuris atrodo yra Amsterdamo sutarties 158 straipsnio pakeistas variantas.

1.1.12 Skyriuje dėl ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos esančiame III-220 straipsnyje Amsterdamo sutarties 158 straipsnio pirmos dvi dalys papildomos trečiaja: „Tarp šių regionų ypatingas dėmesys turi būti skiriamas kaimo sritims, paveiktoms pramoninio pereinamojo laikotarpio, o taip pat sritims, kenčiančioms nuo nuolatinių gamtinių ar demografinių trūkumų, kaip labiausiai į šiaurę nutolę retai apgyvendinti regionai, salos, pasienio ir kalnų sritys“.

1.1.13 EESRK įsitikinęs, kad dabar šio tipo trūkumų turinčių regionų aiškus įvardinimas Konstitucinėje Sutartyje taps politiniu svirtu, atveriančiu kelią nacionalinėms ir Bendrijos priemonėms, kurios labiau atitiks realias sąlygas ir bus skirtos ženkliai sumažinti nuolatinius struktūrinius trūkumus, ar bent jų poveikį.

1.1.14 EESRK sveikina Europos Sąjungos tęstines pastangas skatinti ekonominę ir socialinę sanglaudą, ir tiki, kad šių sričių specifinių savybių pripažinimas Sutartyje neabejotinai atveria galimybes jų ateičiai. Tačiau EESRK mano, kad norint nustatyti nagrinėjamų regionų pripažinimui skirtą realią teisinę kartelę, būtina išaiškinti pačią koncepciją, o ypač „nuolatinių gamtinių ar demografinių trūkumų“, „labai retai apgyvendintų regionų“ ir „kalnų sričių“ prasmę.

1.1.15 Dabar svarbu, kad Bendrijos teisės aktuose būtų nustatytas reikalavimus atitinkančių sričių objektyvus apibrėžimas, siekiant užtikrinti būsimų nuolatinių specifinių priemonių šiems regionams įgyvendinimą.

1.1.16 Oficialus šios koncepcijos pripažinimas tikrai sutvirtintų Bendrijos politikos priemones, parengtas pagal šių regionų specifines savybes ir skirtas kompensuoti jiems už struktūrinius trūkumus, nuo kurių jie kenčia.

1.2 Europos Sąjungos salų regionų problemos

1.2.1 Buvimas sala yra geografinis veiksnys ir nuolatinis trūkumas, papildomai suvaržantis konkurencingumą šiose srityse.

1.2.2 Instituciniiais terminais esama aiškių nuorodų į salų regionus (Mastrichto sutarties 154 straipsnis, Amsterdamo sutarties 158 straipsnis ir prie pastarosios prijungta deklaracija Nr. 30), kurie pripažįsta, kad su salos statusu susiję struktūriniai trūkumai rimtai trukdo ekonominiam ir socialiniam vystymuisi, ir rekomenduoja, kad Bendrijos teisės aktai galėtų numatyti, kur pateisinama, specialias priemones šiems regionams, siekiant geriau juos integruoti į vidaus rinką teisingomis sąlygomis.

1.2.3 Tačiau kad ir kokios svarbios būtų šios institucinės nuorodos, remiantis jomis buvo labai nedaug pasiekta specifinių priemonių atžvilgiu, teigiama 2003 m. kovo mėnesio ataskaitoje apie salų regionus⁽¹⁾.

1.2.4 Atliktas 286 salų regionų⁽²⁾ tyrimas parodė, kad:

- jų gyventojų skaičius siekia beveik 10 milijonų žmonių, kurie užima 100 000 km² dydžio plotą (maždaug 3 % visų Europos Sąjungos gyventojų ir 3,2 % viso jos teritorijos ploto);
- numatomas šių sričių BVP yra 18 milijardų eurų (t.y. 2,2 % ES BVP), o vienam gyventojui tenkantis BVP (pagal perkamosios galios standartą) — 16 300 eurų (72 % ES vidurkio). Tarp įvairių salų regionų esama didelių skirtumų;
- išskyrus keletą išimčių, jų ekonominė ir socialinė padėtis yra mažiau palanki, nei šalies, kuriai jos priklauso. Jų vienam gyventojui tenkantis BVP bendrai yra mažesnis už nacionalinį vidurkį, nors nebūtinai mažiausiais šalyje, kuriai šie regionai priklauso (tuo pačiu žymiai didesnis už tenkantį ES dešimčiai vargingiausių regionų);

⁽¹⁾ Galutinė ataskaita (2000 m. CE.16.0.AT.118), „Europos Sąjungos salų regionai ir atokiausi regionai“, 2003 m. kovo mėn.

⁽²⁾ Salų apibrėžimui Eurostat naudoja penkis kriterijus: jos turi būti mažiausiai vieno kv. km. dydžio, nuo žemyno nutolusios mažiausiai 1 km., turi turėti mažiausiai 50 nuolatinių gyventojų; negali turėti nuolatinės jungties su žemynu ir negali būti ES sostinės vieta.

— salų ekonomikos yra labai pažeidžiamos, nes jos pagrįstos veiklos rūšių ribotu asortimentu ir itin didele specializacija tam tikruose sektoriuose, kaip žemės ūkis, žuvininkystė ir turizmas. Žaliavų stygius trukdo vystyti antriniam sektoriui (antrinio sektoriaus užimtum lygis salų regionuose yra žemiau ES vidurkio). Buvo taikyta nemažai strategijų, skirtų didinti ekonomikos bazę ir mažinti sezoninę veiklą;

— mažos įmonės juose sudaro nedidelę dalį. Maža vidaus rinkos apimtis, tęstinis žemos kvalifikacijos lygis ir tradicijų steigti įmones trūkumas padaro šiuos verslus itin pažeidžiamais;

— salų gyventojų pasiskirstymas yra itin nesubalansuotas trijų geografinių sričių tarpe: 95 % šių gyventojų susitelkę Viduržemio jūros salose, o tik 5 % Atlanto ir šiaurės salose. Pasiskirstymas pagal salas dar labiau išryškina šį nesubalansuotumą (penkioms saloms ar salų grupėms tenka beveik 85 % gyventojų);

— gyventojų skaičius yra trūkumas, nuo kurių jie kenčia, lemiantis veiksnys. Atrodo esama 4-5000 gyventojų ribos, kurią viršijus gyventojų augimo rodiklis tampa bendrai teigiamu, įrengimų ir infrastruktūros lygis būna aukštas, o gyventojai — jaunesni. Žemiau šios ribos esančios salos yra itin pažeidžiamos dėl išvykstančios migracijos ir senėjimo, o taip pat dėl žymiai prastesnio apsirūpinimo įranga;

— kartu su gyventojų skaičiumi, geomorfologinės ir gamtinės sąlygos tampa triguba kliūtimi: salos statusas, kalnų vietovė ir buvimas salyno dalimi. Daugelis šių regionų yra kalnuoti, o taip pat turi spręsti suvaržymų problemas, kylančias dėl jų priklausomybės salymui;

— tačiau salos tikrai turi ir nemažai privalumų, kuriuos reikia labiau ir geriau panaudoti, ypač ryšium su poilsio veikla (turizmas, sportas, antri namai ir pan.), kad jos galėtų atlikti svarbų vaidmenį „jūrų greitkelių“ atžvilgiu.

1.2.5 Eurostato vartojamas „salos“ apibrėžimas netaikomas saloms, kuriose yra ES sostinės vieta. Prieš plėtrą tai iš esmės nebuvo taikoma Didžiąjai Britanijai ir Airijai, tačiau šiuo metu šis apibrėžimas taip pat netaikomas palyginti mažoms saloms — Kipriui ir Maltai. EESRK siūlo, kad šis apibrėžimas būtų iš dalies pakeistas siekiant įtraukti šias dvi naujas valstybes nares. Tai jau buvo pripažinta ES Komisijos pasiūlyme dėl naujų Struktūrinių ir Sanglaudos fondų⁽¹⁾ bei naujojoje Europos Konstitucijoje⁽²⁾, įtraukiant deklaraciją dėl šio efekto.

1.3 Aukštumų regionų problemos

1.3.1 Kalnų sritys sudaro beveik 40 % visos ES teritorijos, o jų gyventojų skaičius siekia maždaug 66,8 milijono (17,8 % visų ES gyventojų).

1.3.2 Aukštumų regionai nėra tinkami daugeliui ekonomikos veiklos rūšių dėl jų specifinių geografinių, kultūrinių ir ekonominių savybių (kalnai dažnai sutampa su nacionalinėmis sienomis). Tai įtakoja vietos gyventojų gyvenimą.

1.3.3 Neseniai atliktas kalnų sričių tyrimas⁽³⁾ ne tik pabrėžė jų įvairius gamtinius, ekonominius ir socialinius trūkumus, bet taip pat atkreipė dėmesį į didelius šių sričių skirtumus.

1.3.4 Tyrimo išvada buvo, kad kalnų sritims skirta valstybių nacionalinė politika skiriasi, kai kuriose šalyse įgaunanti sektorinį pobūdį ir skirta iš esmės žemės ūkio ir kaimo vystymui, o tuo tarpu kitose ši politika skirta daugelio sektorių vystymui, ypač viešos infrastruktūros, aplinkos ir turizmo srityse.

1.3.5 Tyrimas taip pat pažymėjo, kad aplinka, kraštovaizdžiai ir kultūros vertybės, savaime esančios paveldu, dabar geriau apsaugotos nacionalinių ir Bendrijos įstatymų, tačiau įrodinėjo, kad būtinas glaudesnis vystymo strategijų koordinavimas.

⁽¹⁾ KOM(2004) 492 galutinis, 52 straipsnis, 1 b) i) punktas

⁽²⁾ XIX priedas

⁽³⁾ „Kalnų sritys Europoje: kalnų sričių ES valstybėse narėse, šalyse kandidatėse ir kitose Europos šalyse analizė“, Europos Komisija, 2004 m. sausio mėn.

1.3.6 Tyrimas išpėjo dėl trijų globalizacijos keliamų pavojų: tendencijos kalnų sritims virsti „muziejais po atviru dangumi“ (gamtos ir kultūros rezervatai ir poilsio sritys), tendencijos skatinti ekonomikos augimą, neatsižvelgiant į darnumo principą, ir gyventojų netekties tendencijos.

1.4 Mažo gyventojų tankio problemos

1.4.1 Pagrindinė vietovių, kuriose yra mažas gyventojų tankis, problema paprastai yra transportas — vežimo trukmė ir išlaidos. Daugeliu atveju sunkumų kyla dėl to, kad visiškai nėra transporto priemonių. Tokiose vietovėse retai sutinkama masto ekonomija, ir tai nėra vien tik privačios gamybos, tačiau ir socialinių bei kitų viešųjų paslaugų problema. Nacionaliniam solidarumui tenka išbandymas, kadangi viešosioms paslaugoms tokiose šalies dalyse turi būti skiriama didesnė viešųjų išlaidų dalis nei to reikėtų pagal gyventojų skaičių.

1.4.2 Kita šioms vietovėms būdinga problema yra klimatas. Mažas gyventojų tankis ir šaltas klimatas paprastai neatsiejami. Prie ilgo vežimo išlaidų prisideda ir didesnės šildymo išlaidos.

1.5 Su transportu ir transporto sąnaudomis susiję klausimai, tiek tenkančių vienam gyventojui, tiek absoliučiais skaičiais

1.5.1 Europos Komisija savo 2003 m. vasario 12 d. sprendime dėl Transporto politikos Baltosios knygos pabrėžė, kad būtina transporto politika, kuri prisidėtų prie ekonominės ir socialinės sanglaudos bei atsižvelgtų į atokių, salų ir kalnų regionų, o taip pat nedaug gyventojų turinčių regionų specifinę prigimtį, ir pabrėžė, kad taip pat reikia atsižvelgti į jų ypatingus poreikius. Be to, atsižvelgus į geografinę padėtį, transportas yra šiems regionams strategiškai svarbus.

1.5.2 Kaip atspindintis jų geografinę padėtį, transportas yra strategiškai svarbus šiems regionams, nes jų politiniai, ekonominiai ir socialiai santykiai su žemynine dalimi priklauso nuo oro ir jūrų transporto paslaugų. Tai, kad kai kurie iš šių regionų yra salynai, tik pabrėžia jų priklausomybę nuo tokių paslaugų.

1.5.3 Papildomos sąnaudos transportui, atsirandančios dėl šių regionų toumo ir poreikio užtikrinti paslaugų pastovumą,

yra dar viena kliūtis jų ekonomikos vystymuisi. Šie ekonominiai trūkumai praktiškai atspindi aukštose keleivių ir prekių pervežimo į šiuos regionus ir iš jų sąnaudose (salų regionuose prekių pervežimo į išorės rinką sąnaudos yra aukštos, nes reikia naudoti jūrų ir oro transportą, kuris brangesnis už kelių ar geležinkelio transportą tam pačiam atstumui), aukštose paskirstymo sąnaudose (nes reikia laikyti dideles atsargas, siekiant išvengti trūkumo, jei pasitaikytų blogas oras ar kiti įvykiai, o taip pat patenkinti sezoninį poreikį), ir aukštomis gamybos sąnaudomis (kurias dar didina nedidelė vietos rinkos apimtis, kai kuriais atvejais brangi žemė ir maži vietos investicijų gebėjimai).

1.5.4 Nors jų ekonominis ir demografinis svoris ES, kaip visumos, atžvilgiu nėra didelis, kai kurie regionai, tame tarpe nuošalūs ir patys atokiausi, yra potenciali platforma, kurios pagrindu Europa galėtų vystyti savo prekybos santykius su kaimyninėmis sritimis.

1.5.5 Įrodinėjama, kad bendra transporto politika yra kritiškai svarbi, kad šių regionų specifiniai poreikiai būtų patenkinti taip, jog jie galėtų ekonomiškai ir socialiai vystytis, o ypač, kad jų oro ir jūrų uostai būtų geriau integruoti į transeuropinius tinklus.

1.5.6 Regioninės politikos, transporto ir turizmo reikalų komitetas savo atskaitoje apie struktūrinių trūkumų turinčius regionus pabrėžia vaidmenį, kurį didieji transeuropiniai tinklai galėtų atlikti transporto ir energetikos sektoriuose, siekiant užtikrinti geresnį susisiekimą tarp jų ir likusios ES, o taip pat sumažinti regioninių rinkų vidaus fragmentaciją.

1.6 Telekomunikacijų klausimai

1.6.1 Dideli atstumai iki pagrindinių Europos rinkų, o taip pat esantys pačiuose regionuose, rimtai trukdo jų konkurencingumui ir vystymosi galimybėms.

1.6.2 Informacinės visuomenės vystymasis, telekomunikacijų tinklai, daugialypė terpė ir technologinės naujovės siūlo šiems regionams naujas galimybes.

1.6.3 Naujos informacinės ir ryšių technologijos, kaip pašalinančios laiko ir atstumo suvaržymus, laikomos vienu iš būdų sumažinti buvimo sala poveikį ir padėti teikti saloms įvairias paslaugas (ypač švietimo ir sveikatos priežiūros srityse, pastarojoje per telemedicinos vystymą); jos taip pat yra viena iš šių regionų verslovių augimui būtinų sąlygų.

1.6.4 Žinodama, kad šie klausimai yra kritiškai svarbūs vietos ekonomikų vystymuisi, Europos Sąjunga remia regionų, o taip pat viešų ir privačių ekonominių operatorių, pastangas modernizuoti telekomunikacijų infrastruktūrą, sukurti paslaugas, būtinas informacinės visuomenės kūrimo užbaigimui ir racionalizuoti jas kuo veiksmingiau regioninėje aplinkoje.

1.6.5 Tačiau tyrimai rodo, kad, nepaisant ženklaus regionų telekomunikacijų infrastruktūrų pagerėjimo linijų kokybės ir skaičiaus, regioninių ir nacionalinių sujungimų, tarptautinių ryšių, o taip pat telematikos paslaugų vystymosi atžvilgiu, o visa tai pagerino viešų ir privačių paslaugų naudotojų informuotumą, visgi išlieka dideli skirtumai tarp regionų ir Europos žemyninės dalies.

1.6.6 Trumpai tariant, nepaisant ženklios pažangos, dar ne visos problemos visiškai išspręstos, tačiau viliamasi, kad technologiniai pasiekimai nuties kelią teigiamiems pokyčiams per keletą ateinančių metų, kurie sumažins šių regionų žmonių jaučiamą psichologinę izoliaciją.

1.7 *Infrastruktūra ir prieiga prie viešų paslaugų, o būtent jūrų uostų, oro uostų, geležinkelių, kelių, sveikatos priežiūros paslaugų, švietimo ir lavinimo bei žinių politikos*

1.7.1 Nuo nuolatinių gamtinių ir struktūrinių trūkumų kenčiantiems regionams labai sunku išlaikyti savo gyventojus.

1.7.2 Kritinės masės nebuvimas paprastai lemia kokybinius ir kiekybinius viešų paslaugų trūkumus šiose srityse. Papildomos pagrindinių paslaugų, kaip transportas, sąnaudos paveikė šių regionų ekonomikos vystymąsi. Todėl EESRK mano, kad viešos paslaugos dėl jų socialinio poveikio taip pat gyvybiškai svarbios nagrinėjamų regionų teritoriniam dinamiškumui.

1.7.2.1 Kadangi už viešųjų paslaugų teikimą atsako valstybės narės, tokių paslaugų teikimo politika yra daugiausia nacio-

nalinė problema. Todėl EESRK skatina valstybes nars sukurti socialinių paslaugų sistemas, kurioms būdingi tie patys socialiniai geografiniai ypatumai.

1.7.3 Nors informacinės ir ryšių technologijos išsprendė kai kuriuos klausimus, tačiau daugelyje šių regionų pažanga šioje srityje išlieka labai lėta.

1.7.4 Kaip ir Europos Parlamentas, EESRK mano, kad Bendrijos konkurencijos politikos reforma turi leisti pagerinti regioninės pagalbos poveikį nuolatinių geografinių trūkumų turintiems regionams ir užtikrinti, kad juose būtų išsaugotos kokybiškos viešos paslaugos.

1.8 *Su aplinka susiję suvaržymai ir galimybės; ekosistemų įvairovė*

1.8.1 Keleto šių regionų aplinka yra labai trapi, o turizmo augimas, ypač daugelyje Viduržemio jūros šalių, dar labiau didina šį pavojų. Tačiau atsiranda ir didelės galimybės, pavyzdžiui iš pačios ekosistemų įvairovės. Šias galimybes galima ir reikia naudoti subalansuotai ir darniai.

1.8.2 Energetikos atžvilgiu salų regionai, ypač patys tolimiausi, labai priklauso nuo naftos tiekimo (dėl jų vietos, kuri toli nuo pagrindinių energetikos tinklų, ir didesnių elektros gamybos sąnaudų dėl elektros tinklų, į kuriuos tiekama, neretai labai nedidelio vidutinio dydžio). Dėl šios priežasties būtina panaudoti alternatyvūs energijos, kurios šiems regionams trūksta, šaltinius.

1.9 *Su ekonomine veikla susijusios problemos; sektoriinių veiklų koncentracija ir alternatyvų trūkumas; užimtumo padėtis*

1.9.1 Viena iš pagrindinių problemų, su kuriomis susiduria šie regionai, be abejonės yra verslo kūrimo ir vystymo igūdžių trūkumas dėl kapitalo trūkumo ir daugiausiai dėl ekonominio ir socialinio klimato, kuris nėra palankus verslo augimui.

1.9.2 Kai kurie tyrimai rekomendavo, kad šių regionų ekonomikos, o ypač išskirtinai priklausančios nuo turizmo, turėtų būti įvairinamos, o nauji integruoti, daugiausiai vietiniai vystymosi šaltiniai — skatinami.

1.9.3 Kai kurie tyrimai teigia, kad naujų sektorių vystymuisi, ar turizmo augimui būtina naujovėms ir verslo kūrimui remti skirta mokymo programa, nes šios priemonės skatintų užimtumą.

1.9.4 Užimtumo struktūra apskritai parodo didelį žemės ūkio sektoriaus svorį. Užimtumas taip pat aukštas paslaugų sektoriuje, tačiau daugiausiai dėl užimtumo viešame sektoriuje.

1.10 Galimybės turizmui ir rekreacijai

1.10.1 Turizmas be abejonės yra nepaprastai svarbus kaip ekonominės veiklos jėgainė, ir dėl savo pobūdžio, nes padeda įveikti nuolatinių struktūrinių trūkumų turinčių regionų atotrūkį. Šis sektorius yra pats didžiausias gerovės kūrimo atžvilgiu kai kuriuose regionuose.

1.10.2 EESRK tiki, kad pastangoms priartinti šiuos regionus prie ES išvystytų regionų lygio būtina maksimaliai išnaudoti turizmo vaidmens ir jo potencialo ekonomikos vystymuisi teikiamus privalumus.

1.10.3 EESRK toliau įrodinėja, kad negalima vien tik turizmu gristi šių teritorijų ekonomikų, kurios turėtų būti įvairinamos ir didinamos jų daugiapusiškumas.

1.10.4 EESRK savo ankstesnėje nuomonėje dėl aukštųjų sričių ateities ES⁽¹⁾, teigė, kad reikia skirti deramą pagarbą darniam vystymuisi, aukštųjų turizmas turi būti įvairinamas, kad lygiau pasiskirstytų kalendorinių metų (geresnė lankytojų sezoninė pusiausvyra) ir teritorijos (geresnis lankytojų teritorinis pasiskirstymas) atžvilgiu.

1.10.5 EESRK ir toliau tvirtina, kad aukštųjų sričių patrauklumas turistams iš kitų sričių jas pasirinkti kelionės tikslu ar tiesiog rekreacijai didele dalimi yra susijęs su jų esminėmis savybėmis, tačiau mano, kad šis vaidmuo turi būti puoselėjamas ir derinamas prie besikeičiančios paklausos.

1.10.6 Tyrimai rodo, kad turizmas ir rekreacija šioms regionams yra pagrindinės vertybės, tačiau išpėja dėl pernelyg didelės specializacijos šiame ekonomikos sektoriuje keliamų sunkumų.

1.11 *Gebėjimas pritraukti investicijas ir kurti galimybes, kurios išlaikytų gyventojus regione ir vystytų jo endogeninį potencialą*

1.11.1 Kadangi šie regionai susiduria su objektyviais ir nuolatiniams trūkumais, kurie pastoviai lemia papildomas sąnaudas, EESRK mano, kad nepaprastai svarbu, jog būtų įgyvendinta aktyvi politika, pvz., per mokesčių priemones, kuri skatintų vietos ekonomikos vystymąsi taip, kad vietos gyventojai pasilikėtų.

1.11.2 Atsižvelgdamas į šioms regionams būdingas savybes ir suvaržymus, o taip pat aiškią svarbą kiekvienu atveju užtikrinti, kad strategija labiausiai atitiktų siekinius, EESRK tiki, kad itin svarbu remti darnaus ir aukštos kokybės turizmo augimą, kartu su vietos produkcija, siekiant, kad vietos ekonomika galėtų vystytis ir prisidėti prie darbo vietų kūrimo ir/arba išsaugojimo. Vienas iš būdų tai pasiekti galėtų būti pagalbinių paslaugų vystymas greta verslovių ir skatinimas kurti ir vystyti mažas ir mikro įmones.

1.11.3 EESRK jaučia, kad šių regionų vietos valdžios institucijų ir socialinių partnerių didesnis bendradarbiavimas ir dalyvavimas, pavyzdžiui, per integruotus veiksmus, galėtų sukurti sąlygas ir kritinę masę, kuri padėtų labiau pasinaudoti šių regionų vystymosi potencialu, taip siekiant juo priartinti prie labiau išvystytų ES regionų. Dėl su turizmu susijusios veiklos šie regionai tarnauja Europos Sąjungos vertybių paplitimui.

1.11.4 EESRK tiki, kad aukštos kokybės mokslo ir profesinio mokymo galimybė yra pagrindinis kelias į šių regionų vystymąsi.

1.12 *Nutolimas nuo pagrindinių rinkų ir pagrindinių sprendimų priėmimo centrų; daugialypių veiklų ekonomikos darnumui reikiamos „kritinės masės“ nebuvimas*

1.12.1 Šių regionų nutolimas, o taip pat jų vidaus fragmentacija, yra rimta kliūtis jų vystymuisi, ypač todėl, kad jų mažas dydis sunkiai gali užtikrinti didelių investicijų grąžą ir sukurti tokio masto ekonomiką, ar užtikrinti daugialypių veiklų ekonomikos darnumą.

(¹) OL C 61, 2003 03 14, 187 psl.

1.13 *Nagrinėjamų regionų atstovaujamo ekonominių ir socialinių judėjimų padėtis*

1.13.1 EESRK požiūriu kiekvieno regiono poreikius atitinkanti viešoji politika gali būti įdiegta tik kartu su iniciatyviais, atstovaujama ekonominiiais ir socialiniais judėjimais. Daugelyje šių regionų kritinės masės (žmonių, infrastruktūros, paslaugų ir pan.) nebuvimas ir veiksmingo organizacijos lygio tarp ekonominių ir socialinių partnerių trūkumas tampa vystymąsi ir konkurencingumą varžančiais veiksniais.

1.14 *Nuolatinių struktūrinių problemų mažinimui skirta Bendrijos ir nacionalinė politika*

1.14.1 Struktūriniai fondai apima didelę šių regionų gyventojų dalį (salų atveju daugiau, nei 95 %), nes atitinka pirmo ir antro siekinių reikalavimus.

1.14.2 Buvo įgyvendinta nemažai Bendrijos ir nacionalinės politikos remiamų programų, siekiant išjudinti darnų vystymąsi šiose regionuose, tam panaudojant jų specifinius privalumus. Svarbūs pavyzdžiai būtų parama vystyti vietos amatų veiklą, turizmo projektus ir naują transporto, mokymo ir aplinkosaugos infrastruktūrą.

1.14.3 Nemažai Bendrijos lėšų buvo skirta ekonomikos sektorių modernizavimui ir stiprinimui, siekiant paremti verslo kūrimą ar išsaugojimą. Kartu su įprastinėmis tiesioginėms paramos investicijoms priemonėmis, veiksmai apima tam tikras finansinės inžinerijos priemones (garantiniai susitarimai, nuosavų išteklių stiprinimas, lengvatinės palūkanų normos ir pan.), kurios veikia kaip svertas, kai mobilizuojami išteklių kapitalo rinkose. Viešoji parama taip pat buvo skiriama verslo aplinką įtakojantiems aspektams, kaip verslo sričių aprūpinimas įranga, teikiant bendras paslaugas, vystant taikomuosius mokslinių tyrimų projektus ir perėjimą prie technologijų, o taip pat pasinaudojant naujomis ryšių technologijomis.

1.14.4 Žemės ūkio srityje buvo įgyvendintos specifinės priemonės, skirtos stiprinti tradicines vietos grūdines kultūras, o taip pat skatinti įvairinimą, taikomuosius mokslinius tyrimus ir eksperimentavimą.

1.14.5 Žuvininkystės ir vandens gyvių bei augalų veisimo srityje kai kurie regionai galėjo gauti projektų, skirtų statyti ir modernizuoti laivus, žuvų veisykloms, aprūpinti įranga žvejybos uostus, perdirbimui ir rinkodarai, finansavimą.

1.14.6 Buvo investuota ir mokymo srityje (infrastruktūros ir mokymo kursų sukūrimas), atsižvelgiant į gebėjimą priimti paskatintą ir tam tikrų sektorių poreikius.

1.14.7 Buvo taikytos ir aplinkosaugai skirtos priemonės, siekiant sumažinti taršą, ypač susijusią su pramoninės ir namų ūkio kilmės atliekų ir nuotekų tvarkymu ir perdirbimu.

1.14.8 Bendrijos kaimo vystymosi priemonių, specialiai skirtų paremti aukštumų regionus, paskirtis buvo užtikrinti tęstinį žemės ūkio paskirties žemės naudojimą mažiau našiose srityse ir teikti didesnę paramą investicijoms jose. Aplinkosauginėmis priemonėmis buvo remiami gamtinių sričių konservavimo ir aplinkosaugos reikalavimus atitinkantys žemės ūkio produkcijos gamybos būdai.

1.15 *Šių regionų daugiametis vystymasis, atsižvelgiant į jiems taikomą viešą politiką*

1.15.1 Bendrijos politika, ypač per struktūrinius fondus, atlieka svarbų vaidmenį šių regionų bendrame vystyme, ypač konvergencijos su likusia Europos Sąjunga atžvilgiu. Šios politikos poveikis buvo itin didelis, o gal net lemiamas, daugelyje sričių, kaip transporto infrastruktūra ar žuvininkystė ir žemės ūkis, dviejose esminiuose ekonomikos sektoriuose.

1.15.2 Išorės izoliaciją mažinančios infrastruktūros kūrimas ar vystymas buvo vienas iš labiausiai matomų kiekviename iš šių regionų Europos bendrai finansuojamų projektų aspektų. Prieinamumas aiškiai pagerėjo visuose regionuose, o tai buvo naudinga tiek vietos gyventojams, tiek turizmo pramonei. Dideli kelių pagerinimai ir, kai kuriais atvejais, viešo transporto vystymo priemonės buvo naudingos regionams iš vidaus. Kai kuriose srityse ekonominės veiklos pagrindu esančios infrastruktūros buvo sustiprintos, kad atitiktų besikeičiančius reikalavimus.

1.15.3 Kartu su pagerėjusiu oro ir jūrų susisiekimu, naujausių ryšių technologijų iniciatyvos telekonferencijos, nuotolinė diagnostika, telematika ir kabeliniai tinklai) tai pat padėjo sumažinti salų statuso ir/arba atokumo keliamus trūkumus.

1.15.4 Įvairiems ekonomikos sektoriams skirtos pastangos prisidėjo prie padidėjusio bendrovių našumo ir tiekimo, labiau atitinkančių vietas ir eksporto rinkų galimybes.

1.16 *Solidarumo pastangos struktūrinėje politikoje*

1.16.1 Struktūrinių fondų 2006–2013 m. reformos kontekste reikėtų atsižvelgti ne tik į salų ir nuolatinių trūkumų turinčių regionų socialinius ir ekonominius bruožus, bet ir į jų specifinę padėtį ir nuolatinius struktūrinius suvaržymus.

1.16.2 EESRK itin patenkintas, kad Europos Komisijos 2004 m. vasario 18 d. patvirtintoje Trečiojoje ataskaitoje apie ekonominę ir socialinę sanglaudą nurodomos šių regionų konkrečios problemos ir poreikis taikyti jų padėtį atitinkančias priemones.

1.16.3 EESRK mano, kad išteklių paskirstyme, pagal 2007–2013 m. programiniam laikotarpiui skirtoje ES sanglaudos politikos naujoje architektūroje numatytus II (regioninis konkurencingumas ir užimtumas) ir III (Europos teritorinis bendradarbiavimas) prioritetus, reikėtų deramai atsižvelgti į kriterijus, kurie įvertina nuolatinius struktūrinius trūkumus, kaip atokumas, izoliacija, prastas prieinamumas ir nedidelis gyventojų skaičius. Žinoma, kad šie veiksniai sudaro rimtas kliūtis paveiktų regionų ekonomikos ir socialiniam vystymuisi.

1.16.4 Todėl EESRK remia Europos Komisijos ketinimą deramai atsižvelgti į teritorinį matmenį, kuris, kartu su ekonominiu ir socialiniu matmeniu, yra dalis naujo struktūrinių fondų požiūrio į naują finansinio programavimo laikotarpį. Europos Komisija siūlo, kad Bendrijos pagalbai pagal II prioritetą būtų taikomi teritoriniai kriterijai, atspindintys geografinių trūkumų turinčių regionų (salų, kalnų sričių ir nedaug gyventojų turinčių regionų) santykinę nepalankią padėtį.

1.16.5 EESRK sutinka su Europos Komisijos pasiūlymu, kad valstybės narės turėtų užtikrinti, jog yra atsižvelgiama į šių regionų specifiką, kai sprendžiamas klausimas dėl išteklių skyrimo programose, o taip pat, kad nuolatinių geografinių trūkumų turinčios teritorijos turėtų gauti naudos iš maksimalaus Bendrijos indėlio padidėjimo.

1.16.6 EESRK tiki, kad reikėtų skirti ypatingą dėmesį situacijoms, kur esama šių veiksmų sanaujų (pavyzdžiui, salos su kalnų sritimis ir nedideliu gyventojų skaičiumi).

1.16.7 Dar daugiau, tokių teritorijų specifiniai poreikiai turėtų atspindėti ne tik sanglaudos politikoje, bet ir visose Bendrijos politikos srityse.

1.16.8 EESRK įstiklinęs, kad, drauge su poreikiu, jog sanglaudos politika spręstų regionų, turinčių nuolatinių struktūrinių trūkumų, kurie įtakoja jų vystymąsi, konkurencingumo problemas, kitos Bendrijos politikos sritys, kaip konkurencijos politika, turėtų atsižvelgti į jų tiesiogines ir netiesiogines, teigiamas ir neigiamas pasekmes šiems regionams, siekiant juos visiškai integruoti į Bendriją, kuriai jie ir priklauso.

1.17 *Pirmas siekinys: darnios ir gerai pritaikytos pastangos*

1.17.1 Nepalankiose sąlygose esančių Europos Sąjungos sričių vystymas yra net tik socialiai teisingas, bet taip pat svarbus pačios ES politiniam stabilumui ir harmoningam vystymuisi. Visiškai teisėtai prioritetas teikiamas tiems regionams, kurių išsivystymo lygis yra tarp žemiausių ES ir kurie kenčia dėl aštrių socialinių problemų.

1.17.2 Struktūrinių fondų lėšų, skirtų pirmam siekiniui po 2006 m., ribose suvaržymai, susiję su nuolatiniams trūkumams, proporcingai jų intensyvumui, turėtų būti paskirstymo kriterijuose laikomi lemiamais veiksniais. Biudžeto asignavimuose taip pat reikėtų atsižvelgti į sunkinančius veiksnius, kaip salyno poveikis, virtimas dykuma ir dėl nelygios vietovės kylančios prieinamumo problemos.

1.17.3 Nėra labai svarbu, ar toks instrumentas bus teisiškai numatytas, kaip atskira programa, ar kaip naujo „Antro siekinio“ reglamento pagrindu parengtas specialių priemonių rinkinys, jei tik jis atitiks visą eilę tikslų ir kriterijų:

1.17.3.1 Ilgalaikių ar nuolatinių geografinių ar demografinių suvaržymų buvimas turėtų būti aiškus atitikimo reikalavimams kriterijus.

1.17.3.2 Srityse, kuriose jis taikomas, turėtų būti aiškiai susiduriama su ilgalaikiais geografiniais ar demografiniais suvaržymais. Ypač dėl:

— fiksuotos ar mobilios transporto infrastruktūros pirkimo ar atnaujinimo finansavimo;

— rizikos kapitalo, skirto vystyti naujus jūrų ar oro susisiekimo kelius Europos Sąjungoje ar į trečias šalis, finansavimo;

— viešos infrastruktūros, kurios vystymą pateisina dėl salyno statuso susidariusi padėtis arba izoliacija dėl nelygios vietovės ar nedidelio gyventojų skaičiaus, finansavimo;

— tam tikrų sąnaudų, atsirandančių dėl ES teisės aktų taikymo šiose srityse (pvz., standartų taikymas aplinkosaugos, atliekų valdymo, vandens valdymo ir pan. srityje), padengimo;

— pagalbos salos bendrovėms (ypač mažoms), skirtos akcijoms ir rinkos reklamos kampanijoms, kiek ši pagalba padeda joms įveikti problemas, kylančias dėl nedidelės jų vidaus rinkos apimties.

1.17.3.3 Šio instrumento asignavimo būdas turėtų būti pagrįstas proporcingumo principu pagal trūkumą, nuo kurių kenčiama, intensyvumą, matuojamą pagal prieinamumo laipsnį, demografinę padėtį ir galbūt našumą. Pagalbos paskirstymo kriterijuose reiktų leisti atsižvelgti į salų regionus veikiančių suvaržymų sanaušas (pvz., salyno tipo fragmentaciją, sunkią demografinę padėtį ar jų teritorijos dalies kalnuotumą).

1.17.4 Jei tokio instrumento kūrimas nebus tik simbolinis, jam reikia skirti nemažus išteklius. Ištekliams turėtų būti svyruoti nuo šiuo metu antro siekinio regionams skiriamos pagalbos mažiausios sumos iki pirmo siekinio regionams skiriamos pagalbos didžiausios sumos.

1.18 Valstybės pagalbos sistemų peržiūra ⁽¹⁾

1.18.1 Valstybėse narėse naudojami pagalbos mechanizmai yra susiję su palyginamai didesnėmis lėšomis, nei struktūriniai fondai. Todėl šiems regionams kritiškai svarbu, kad įvairios Bendrijos kontroliuojamos pagalbos sistemos atsižvelgtų į su jų specifinėmis savybėmis susijusias papildomas sąnaudas ir suvaržymus.

1.18.2 Šių regionų atstovų iškeltas klausimas dėl lankstesnių pagrindų yra grindžiamas tuo, kad papildomų sąnaudų atsivėrimui skirta pagalba toli gražu neiškreipia rinkos, o prisideda prie jos subalansavimo.

1.18.3 Todėl reikia peržiūrėti ES teisės aktus, reglamentuojančius pagalbą, ypač valstybės regioninę pagalbą ir pagalbą žemės ūkiui. Sutinkamai su teigiamo diferencijavimo principu, tokia pagalba turi apimti jų specifikos lemiamus suvaržymus ir jų galimas sanaušas su kitais geografinės ar demografinės prigimties suvaržymais. Štai keletas pavyzdžių:

1.18.3.1 Valstybės regioninės pagalbos sistemos atsižvelgia į suvaržymus, su kuriais susiduria labai nedaug gyventojų turintys regionai, ir šiuo metu leidžia teikti jiems daugiau pagalbos, o kartu numato galimybę teikti tiesioginę pagalbą transportui. Tačiau jose nėra jokios nuorodos į salas (išskyrus vieną anekdotišką nuorodą). Todėl minimalus reikalavimas yra, kad nedaug gyventojų turinčioms sritims teikiama pagalba būtų skirta visoms saloms, tai yra:

— palyginamos VPA (visos pagalbos apimties (angl. *net grant equivalent*) ribos;

— teisė naudotis papildomoms transporto sąnaudoms padengti skirta pagalba.

1.18.3.2 Dar daugiau, geriausiu atveju tie patys teisės aktai leidžia naudotis pagalba, tik kai ši pagalba yra „laikina ir vis labiau mažinama“. Šis apribojimas neatsižvelgia į salų reiškinio lemiamų suvaržymų nuolatinę prigimtį ir todėl turėtų būti panaikintas, ypač transporto subsidijų atžvilgiu.

⁽¹⁾ Valstybės pagalba laikomi tiesiogiai pervedimai įmonėms subsidijų, atleidimo nuo mokesčių, dalyvavimo akciniame kapitale, lengvatinių paskolų, mokesčių atidėjimo ar apskaičiuotų garantijų forma, kad harmonizuoti valstybės pagalbos sudėtinius duomenis pagal bendrą palyginamą rodiklį visose šalyse.

1.18.3.3 Oficialus tiesioginės pagalbos transportui prekybos tarp Bendrijos valstybių narių atveju uždraudimas turėtų būti peržiūrėtas salų atžvilgiu, nes tokia pagalba galėtų padėti pagerinti jų integraciją į Bendrijos erdvę ir leisti joms pasinaudoti jų geografinės padėties jūrų erdvėse aplink Europą teikiamais privalumais. Tai ypač liečia salas, kurios yra arčiau kitos valstybės narės krantų, nei savo žemyninės dalies, o dar labiau ir kitu masteliu tas, kurių prekyba su Bendrija vyksta transokeaninio transporto pagalba.

1.18.3.4 Pagalbos transportui klausimas turėtų būti sprendžiamas pagal PPO nustatytus pagrindus, kad būtų skatinamas tiesioginės prekybos su arčiausiai esančiomis šalimis vystymasis.

1.18.3.5 Jūrų ir oro transporto srityje vyraujančioje konkurencijos sistemoje esama įvairių su salomis susijusių nuostatų, kurios turėtų būti tobulinamos ar papildytos. Pavyzdžiui:

- „mažiausios kainos siūlytojo“ taisyklė turėtų būti pataisyta taip, kad būtų atsižvelgta, kaip sutarties priskyrimas gali ekonomiškai ir socialiai paveikti salą;
- reiktų vengti praktikos dalinti regioną aptarnaujančius maršrutus skelbiant atskirus konkursus ten, kur tokia praktika gali kelti pavojų šių paslaugų kokybei ir patikimumui;
- reiktų leisti pratęsti viešų sutarčių terminą laivininkystės srityje, taip atsižvelgiant į laivų nuvertėjimo laikotarpį.

1.18.3.6 Pagalbos žemės ūkiui ar žuvininkystei atveju turėtų būti numatytos specifinės paramos priemonės vietos produkcijai, skirtos riboti papildomų transporto sąnaudų poveikį arba riboto rinkos dydžio poveikį. Tai galėtų būti taikoma, pavyzdžiui, mažoms perdirbimo įmonėms (skerdykloms, pieninėms ir pan.), kurioms kuklus regionų produkcijos kiekis ar nedidelė rinkos apimtis neleidžia veikti ekonominio gyvybingumo sąlygomis, skirtai einamajai pagalbai.

1.18.3.7 Vienodų netiesioginių mokesčių tarifų (PVM, akcizo ir pan.) taikymas paprastai blogina padėtį salose, kur vartojimo kainos yra aukščiausios. Valstybėms turėtų būti leistas tam tikras lankstumo lygis tam tikrų mokesčių taikyme šiuose regionuose, kur toks metodas prididėtų prie papildomų struktūrinių

sąnaudų sumažinimo ir gyventojų gyvenimo sąlygų pagerinimo. Dėl akivaizdžių priežasčių tas pats taikytina transporto apmokestinimui naudojimo mokesčiais (pvz., oro uosto mokesčiai).

2 Išvados ir rekomendacijos

2.1 Nuolatinius trūkumus turinčius regionus apibūdinanti pažeidžiamumo būklė neretai apsunkina jų vystymąsi ir daugeliu atvejų gilina jų ekonominius ir socialinius sunkumus. Panašiomis aplinkybėmis su tokiais trūkumais nesusiduriančių regionų gyventojai gyvena geriau ar bent patiria mažiau sunkumų.

2.2 Būtų netikslu ir per daug paprasta teigti, kad esama tam tikros „lemties“, kuri pasmerkia nuolatinių trūkumų turinčius regionus likti antrarūšėmis teritorijomis, o jų gyventojus — būdingam nepakankamam išsivystymui. Daugeliu atvejų nuolatinių trūkumų turintys Europos regionai didžiuojasi tikrais išteklių ar potencialu, galinčiu skatinti vystymąsi: jų artumas prie reikiamų gamtinių išteklių, jų gebėjimas gaminti atsinaujinamą energiją, jų patrauklumas turistams, jų geostateginė padėtis, jų artumas laivininkystės linijoms, ekosistemų įvairovė ir pan.

2.3 Problema, su kuria susiduria šie regionai, yra ta, kad jie, norėdami pasinaudoti šiomis galimybėmis, greičiausiai turės dirbti sunkiau ar žymiai labiau rizikuoti, nei reiktų sėkmingam panašaus projekto įgyvendinimui kitose, daugiau privalumų turinčiose ES dalyse. Antra vertus, nuosmukio metu jie pirmi patirtų poveikį dėl prastesnio jų pramonės šakų pelningumo.

2.4 Todėl nuolatinių trūkumų turintiems regionams skirtoje Europos Sąjungos politikoje yra numatytos priemonės, skirtos mažinti jų pažeidžiamumą ir padėti sukurti realią „galimybių lygybę“ tarp šių regionų ir likusios Europos Sąjungos. Kadangi ši politika yra atsakas į objektyvius gamtinius suvaržymus, todėl teisėta ją graduoti pagal šių suvaržymų intensyvumą. Todėl ji turėtų būti ekonominės ir socialinės sanglaudos politikos pagrindu tradiciškai įgyvendinamų priemonių papildymas, o ne jų pakeitimas.

2.5 Kas tokioje politikoje turėtų būti numatyta?

2.5.1 Nuolatinių trūkumų turintiems regionams skirta Europos Sąjungos politika turėtų būti grindžiama trimis pagrindiniais principais ir keliais tikslais:

- **pirmas** yra „nuolatinumo“ principas, nes šias teritorijas veikiantys suvaržymai yra ilgalaikiai. Šis nuolatinumo principas yra priešingybė „pasivijimo“ koncepcijai, kuri iki šiol buvo visų ekonominėms ir socialinėms problemoms skirtų ES politikos sričių pagrindas;
- **antras** yra „teigiamos diskriminacijos“ principas. Remiantis juo tam tikroms teritorijoms teikiamos priemonės atsverti nuolatinius struktūrinius suvaržymus būtų skirtos sukurti ne nesąžiningus privalumus, bet realią lygybę užtikrinančias priemones. Šiuo atžvilgiu teigiama diskriminacija yra priešingybė diskriminacijai, kuri, kaip apibrėžė Europos Teisingumo Teismas, „...atsiranda, kai panašios situacijos traktuojamos skirtingai, o skirtingos situacijos — panašiai“ (Pirmos instancijos teismo ketvirtųjų rūmų 1993 m. spalio 26 d. sprendimas. Sujungtos bylos T-6/92 ir T-52/92);
- galiausiai **trečias** yra „**proporciningumo**“ principas, nes nuolatinius trūkumus turinčių regionų padėtys yra panašios geografinė ir demografinė įvairovė. Nuolatinių trūkumų turinčių regionų teigiamo diferencijavimo įgyvendinimas yra pateisinamas tik tada, jei jis pagrįstas jų geografinių, demografinių ir aplinkosauginių bruožų realijomis bei dėl jų atsirandančiais suvaržymais. Šios realijos būtinai skiriasi įvairiose regionuose.

2.5.2 Tikslas nėra pasiūlyti priemones, kurios sistemiskai ir vienodai būtų taikomos kiekvienai teritorijai, bet visų pirma ir svarbiausia — sukurti pagrindus, kurie leistų atsižvelgti į šiuos skirtumus. Kartais pagrįsti teisinėmis nuostatomis, kartais finansiniais ištekliais, o kartais — valdymo būdais, tokie nuolatiniai pagrindai leistų sukurti kiekvienam regionui pritaikytas priemones, kurios būtų proporcingos kylančių problemų prigimčiai ir intensyvumui. Kai kuriais atvejais tai bus visiems nuolatinių trūkumų turintiems regionams bendros priemonės, o kitais atvejais — nuostatos, būdingos tik konkrečiai padėčiai ir netinkamos bendram taikymui.

2.6 Nuolatinių trūkumų turinčių regionų politikos tikslai

2.6.1 Trys nuolatinių trūkumų turinčių regionų politikos tikslų tipai yra socialinio, ekonominio ir aplinkosauginio pobūdžio. Šie tikslai yra glaudžiai susipynę.

2.6.2 Siekiant tinkamai panaudoti pagalbą nepalankioje padėtyje atsidūrusiuose regionuose, „tvarumo“ sąvoką galbūt reiktų vartoti dvejopa prasme: visų pirma, socialine ir ekonomine prasme siekiant užtikrinti ūkininkų ūkių ir pajėgių gamybos sistemų tęstinumą ir šitaip kovoti su kaimo migravimu, ir antra vertus, siekiant sustiprinti aplinkai nekenksmingą veiklą

2.6.2.1 Socialiniai tikslai: „socialiniai tikslai“ yra leisti šių regionų gyventojams, kurie to nori, „gimti, gyventi ir dirbti namie“.

2.6.2.2 Šių regionų gyventojai turėtų turėti tam tikrą pasirinkimo laisvę ir paslaugų bei infrastruktūros kokybę, kuri būtų kaip galima artimesnė bendrai esančiai kitose Europos Sąjungos dalyse.

2.6.2.3 Tai liečia daugybę sektorių, ypač švietimo, visą gyvenimą trunkančio mokymosi sveikatos priežiūros, transporto ir telekomunikacijų. Lygybės su kitomis Europos Sąjungos dalimis negalima apibrėžti grynai statistiškai; ji turi būti įvertinta kokybiškai. Kai infrastruktūros ar paslaugos tokios sudėtingos, tai kuo mažiau regiono gyventojų, tuo labiau neproporcingas bus jų dydis ir sąnaudos gyventojų skaičiaus atžvilgiu. Nėra jokio vienodo būdo, kaip reaguoti į šią problemą, išskyrus taikyti principą: poreikį siekti optimalių kokybiškų paslaugų, kad bent jau išlaikyti gyventojus.

2.6.2.4 Reikiami ištekliai yra struktūriniai fondai, skirti ypač transporto (fiksotos ar mobilios infrastruktūros), atliekų valdymo, vandens, švietimo ir sveikatos priežiūros sritims. Transporto, energetikos ir telekomunikacijų srityje struktūrinių fondų įsikišimas turėtų būti sustiprintas veiksmingu Sutarties 154 straipsnio taikymu transeuropinių tinklų atžvilgiu su deramais finansiniais ištekliais.

2.6.2.5 Nuolatinių trūkumų turinčių regionų gyventojams turėtų būti leidžiama įsigyti vartojimo prekių ar paslaugų socialiai priimtinais kainomis.

2.6.2.6 Tam tikrais atvejais šią padėtį gali pataisyti priemonės, skirtos mažinti vartojimo kainas arba skatinti tam tikrų paslaugų teikėjų steigtis labiausiai izoliuotose ar mažiausiai apgyvendintose srityse.

2.6.2.7 Reikiami ištekliai yra socialinės prigimties intervencinės priemonės, kaip:

- tiesioginė pagalba tam tikroms komercinėms veikloms ar paslaugų teikėjams;
- specialios jūrų ar oro transporto bilietų kainos;
- aukštos kokybės viešos paslaugos.

Kai kurių šių priemonių intensyvumas gali būti proporcingas bendruomenių, kurioms jos taikomos, izoliuotumui ir atvirkščiai proporcingos jų rinkos dydžiui.

2.6.2.8 Europos Bendrijos sutarties 73 straipsnio (dėl viešų paslaugų transporto srityje), 86 straipsnio 2 dalies (dėl įmonių, kurioms patikėtas bendro ekonominio interesų paslaugų teikimas) ir 87 straipsnio 2 dalies (dėl atskiriems vartotojams teikiamos socialinio pobūdžio pagalbos) nuostatų platus panaudojimas galėtų tapti tokių nuostatų pagrindu.

2.6.3 **Ekonominiai tikslai:** nuolatinių trūkumų turintiems regionams skirtos Europos Sąjungos politikos ekonominiai tikslai turėtų prisidėti prie salų integravimo į bendrą rinką, tuo pačiu atsižvelgiant į jų socialinį ir aplinkosauginį trapumą. Todėl laisvos rinkos principai turi būti derinami su ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos principais.

2.6.3.1 Šių regionų ekonomikos integravimui į bendrą rinką būtinos lygiateisės sąlygos.

2.6.3.2 Bendrai tariant, tai būtų papildomų transporto sąnaudų sumažinimas per tiesioginę pagalbą bendrovėms.

2.6.3.3 Kiekvienu atskiru atveju ir priklausomai nuo padėčių, nuostatos yra skirtos subalansuoti vietos rinkos apribotą prigimtį ir gamtinių ar žmogiškų išteklių ribotą prigimtį. Tai apima paskatas ir paramos priemones privačiam sektoriui, parengtas pagal veiklų prigimtį, jų pelningumą, o taip pat jų socialinį ir poveikį aplinkosaugai.

2.6.4 **Aplinkosaugos tikslai:** nuolatinių trūkumų turintiems regionams skirtos Europos Sąjungos politikos „aplinkosaugos tikslai“ turėtų padėti išsaugoti šių regionų aplinką, visą tai harmoningai derinant su ekonominiais ir socialiniais reikalavimais. „Aplinka“ apima šių regionų gamtinius išteklius, kraštovaizdžius ir ekosistemas, kartu su jų kultūros paveldu jo pačiose įvairiausiose apraiškose: architektūroje, istoriniuose paminkluose, kalbos pavelde, dainose, šokiuose, literatūroje, menuose, amatuose ir pan.

2.6.4.1 Aplinkosaugos paveldo išsaugojimas neturėtų būti statiškas ar pasyvus būdas, kuriuo siekiama nuolatinių trūkumų

turinčius regionus paversti „indėnų rezervatais“. Priešingai, tai turėtų būti aktyvus ir dinamiškas būdas, ypač skirtas skatinti darnų vystymąsi, kuris būtinas išlaikyti gyventojus namie ir užtikrinti jiems geros kokybės gyvenimo sąlygas

2.6.4.2 Aplinkosaugos tikslams reikia įsikišimų įvairiuose lygmenyse, ne tik nacionaliniame, Europos Sąjungos, bet kartais ir visos planetos lygmenyje. Pavyzdžiui:

- kalbos paveldo išsaugojimui reikia įgyvendinti tiek vietos, tiek nacionaliniame lygmenyse parengtą politiką;
- pakrančių apsaugai nuo jūrų taršos reikia stebėti navigaciją nacionaliniuose ir tarptautiniuose vandenyse, o taip pat būtinos ribojančios priemonės (kaip praplaukimas per sąsiaurius), kurios aptariamoms ne tik tarp kaimyninių valstybių narių, bet ir pasauliniame lygmenyje (TJO pagrindais);
- žuvų išteklių valdymas apima ne tik regionus, valstybes nares, Bendriją, bet ir trečias šalis (pavyzdžiui Karibų jūros regione) ar tarptautines struktūras (kaip Šiaurės Atlanto žūklės rajonai);
- visi klausimai dėl politikos, susijusios su šiltnamio poveikio stebėjimu ir jo pasekmių ribojimu, turi būti sprendžiami visuose minėtuose lygmenyse, tačiau taip pat turi būti sprendžiami ir pasauliniame lygmenyje Jungtinių Tautų ir įvairių konferencijų aplinkosaugos klausimais pagrindais.

2.6.4.3 Aplinkosaugos tikslai didele dalimi yra valdymo klausimas. Su salų, labiausiai į šiaurę nutolusių, kalnų ir atokiausių regionų bendruomenėmis turėtų būti tariamasi ir, jei įmanoma, jos turi būti įtraukiamos į jas liečiančių sprendimų priėmimą.

2.6.4.4 Europos Sąjunga turėtų atsižvelgti į jos salų ypatingą pažeidžiamumą, kai aplinkosaugos klausimai aptariami tarptautinėje arenoje (pavyzdžiui sutartys su trečiomis šalimis dėl žūklės vietų arba kovos su šiltnamio poveikiu sritis).

3 Baigiamoji pastaba

3.1 Atsižvelgdamas į šioje nuomonėje aptartų ypatingus bruožus turinčių regionų svarbą ir platų geografinį paplitimą visoje ES teritorijoje, o taip pat į pastabas ir pasiūlymus, kuriuos EESRK ketina pateikti dėl jų geresnės integracijos, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas ir toliau stebės įvykius šioje srityje, tuo prisidėdamas prie jų problemų išsprendimui skirtos būsimos politikos įvertinimo.

2005 m. vasario 10 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Anne-Marie SIGMUND

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Vartotojų politikos po ES plėtros

(2005/C 221/24)

2003 m. liepos 17 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 punktu, nusprendė parengti nuomonę dėl: „ES plėtros poveikio vartotojų politikai“

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu parengimą, 2004 m. rugsėjo 8 d. priėmė šią nuomonę. Pranešėjas- **p. Pegado Liz**.

Savo 414-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2005 m. vasario 9-10 d. (2005 m. vasario 10 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, 95 balsais „už“ ir 2 susilaikius, priėmė šią nuomonę

1. Įžanga — pagrindai

1.1 ES plėtra, kai dešimt naujų valstybių narių prisijungs prie ES vienu metu, iškelia ne tik kiekybinės prigimties problemas.

Globali prisijungimo įtakos Europos Sąjungos struktūrai ir jos veikimo būdai analizė buvo vienas iš pagrindinių Europos Konvento rūpesčių ir yra visos eilės projekte dėl konstitucijos numatytų iniciatyvų pagrindas.

Plėtra taip pat ragina pradėti sektorinės politikos diskusiją apie poveikį įvairiems sektoriams, kurie bus paliesti. ⁽¹⁾

1.2 Tačiau ES vartotojų politikos ir ypač teisės atžvilgiu iki šiol nevyksta jokia sistemiska, gili diskusija nei apie plėtros kokybines pasekmes, nei apie galimus pokyčius ir pakeitimus, susijusius su vartotojų politikos ir teisės pritaikymu prie naujos 500 milijonų vartotojų turinčios rinkos.

1.2.1 Tačiau EESRK remto susitikimo 2003 m. kovo 14 ir 15 d. Salonikuose metu buvo pabrėžta, kad plėtra gali sąlygoti didžiulius vartotojų politiką nustatančių gairių pokyčius, net su galimomis pasekmėmis Sutarčiai, o taip pat konkreitiems metodams, naudojamiems apibrėžti naujas vartotojų apsaugos priemones taip, kad jos būtų veiksmingai taikomos ir pakankamai harmonizuotos visoje Europoje, kur skirtumai tarp valstybių narių vidaus teisės neišvengiamai didės.

1.3 Iš tiesų, tai yra klausimas, susijęs su tikru „kokybiniu šuoliu“ — nauju būdu ginti, apsaugoti ir remti vartotojų interesus, užtikrinti, kad vartotojai būtų konsultuojami ir dalyvautų, užtikrinti jų atstovavimą visuose politinių sprendimų priėmimo lygmenyse, naujame įvairių savybių kraštovaizdyje, skirtingoje vartotojų praktikoje ir įpročiuose, skirtingose kultūrinėse tradicijose ir skirtinguose įstatymuose ir elgesio kodeksuose.

⁽¹⁾ EESRK turėjo galimybę aptarti visus šiuos klausimus visoje eilėje nuomonių, iš kurių reikėtų išskirti:

- „Sauglaudos politikos ateitis plėtros kontekste ir perėjimas į besimokančią visuomenę“, kurios pranešėju buvo **p. Malosse**, OL C 241 2002-10-07.
- „Plėtros ekonominės ir socialinės pasekmės šalyse kandidatėse“, kurios pranešėjais buvo **p. Dimitriadis** ir **p. Belabed**, OL C 85 2003-04-08.
- „Plėtros poveikis EPS“, kurios pranešėju buvo **p. Vever**, OL C 61 2003-03-14.
- „Europos Sąjungos plėtros poveikis bendrai rinkai“, kurios pranešėju buvo **p. Belabed**, OL C 85 2003-04-08.
- „Transportas ir plėtra“, kurios pranešėju buvo **p. Kielman**, OL C 61 2003-03-14.
- „Finansinė parama šalims iki prisijungimo“, kurios pranešėju buvo **p. Walker**, OL C 61 2003-03-14.
- „ES plėtra: iššūkis valstybėms narėms įvykdyti ekonominius prisijungimo kriterijus“, kurios pranešėju buvo **p. Vever**, OL C 193 2001-07-10.
- „Europos Sąjungos plėtra į rytus ir miškininkystės sektorius“, kurios pranešėju buvo **p. Kallio**, OL C 2002-06-21.

1.4 Todėl savo iniciatyva parengtos nuomonės tikslas buvo paskatinti kuo nuodugnesnę diskusiją apie galimas plėtros pasekmes vartotojų politikai ir vartotojų teisei, kuri gali tapti pasiūlymų dėl vartotojų politikos gairių laikotarpiui po naujų valstybių narių pilnos integracijos ar galimų Bendrijos teisyno (*acquis*), reglamentuojančio vartotojų interesų apsaugą, gynybą ir rėmimą, pakeitimų ir vartotojų įtraukimo, ar net įstatymų leidybos iniciatyvų, kurios gali būti laikomos reikalingomis, pateikimo pagrindu.

2. Priimtas metodas ir parengiamasis darbas

2.1 Norint parengti šią nuomonę, atrodė buvo reikalinga gauti kaip galima tikslesnį supratimą apie problemas su kuriomis naujos narės susiduria įgyvendinant Bendrijos teisės aktus.

2.2 Taip pat parengti du klausimynai, kurie buvo išsiųsti visai eilei svarbių atsakingų už šią sritį pranešėjų, tiek iš viešo administravimo institucijų, tiek iš vartotojų organizacijų bei tam tikrų profesinių organizacijų, labiau tiesiogiai dalyvaujančių vartotojų santykiuose. Taip pat šiuo klausimu 2003 m. gruodžio 2 d. surengtame klausyme dalyvavo daug dalyvių.

2.3 Remiantis klausymo rezultatais ir atsakymų į klausimyną analize, papildomai panaudojus dvišalius kontaktus užmegztus darbo metu, šia nuomone galima remtis pateikiant išvadas ir rekomendacijas dėl galimų vartotojų politikos gairių pokyčių po plėtros.

3. „Vartotojų organizacijos atstovo“ apibrėžimas kaip pagrindas remti vartotojų interesus ir vartotojų dalyvavimą

3.1 Bendrai sutariama, kad bet kokios su gyvenimo realybe išsiplėtusioje bendroje rinkose suderintos vartotojų politikos pagrindinis siekinys turi būti vis didėjantis vartotojų, kaip „rinkos partnerių“ rėmimas, o taip pat priemonių bei mechanizmų, kurie leistų jiems dalyvauti poveikį turinčių politikos gairių nustatyme, skatinimas ir sukūrimas. (1)

3.2 Kadangi iš tikro ne tik vietos, regioninės ir nacionalinių vyriausybių organizacijos įvairiose valstybėse narėse, bet ir skirtingi įvairių Bendrijos institucijų ir struktūrų departamentai atlieka svarbų vaidmenį šio siekinio įgyvendinime, bendrai jaučiama, kad patys vartotojai turi nuspręsti, savaime ir realizuodami savo teisę steigti ir jungtis į asociacijas bei federacijas, kaip jiems geriausiai susiorganizuoti, kad jų interesai būtų ginami bei atstovaujami, o jie patys — įtraukti į juos įtakančių įvairiose politiniuose ir įstatymų leidybos sprendimų priėmimo lygmenyse politikos gairių aptarimą ir nustatymą.

3.3 Todėl pamatinis principas šioje srityje turi būti visiškai vartotojų galimybės ir autonomijos organizuoti ir valdyti save pripažinimas, kad jie galėtų steigti ir jungtis į asociacijas ir federacijas vietos, regioniniame, nacionaliniame, Bendrijos ir tarptautiniame lygmenyje, tuo užtikrinant, kad jų interesai yra tinkamai atstovaujami, o jie patys dalyvauja visose struktūrose, kur yra priimami juo liečiantys sprendimai.

Būtent nuo įstatymų leidėjo nacionaliniame ar Bendrijos lygmenyje priklauso šio reikalavimo įvykdymą užtikrinimas.

(1) Žr. Tarybos 2002 m. gruodžio 14 d. nutarimo dėl „Bendrijos vartotojų politikos strategijos 2002-2006 m.“ 14 punktą (OL C 11 2003-01-17, psl. 1), kur teigiama: „KVIEČIA KOMISIJĄ IR VALSTYBES NARĖS:

14. teikti paramą atstovaujamos vartotojų organizacijoms, kad jos galėtų nepriklausomai remti vartotojų interesus Bendrijos ir nacionaliniame lygmenyje, o taip leisti joms įtakoti, pradėti, pavyzdžiui, subalansuotą pokalbį verslo atstovais bei dalyvauti Bendrijos politikos formavime. Galimybių didinimo projektų vystymas, siekiant, kur reikia, sustiprinti vartotojų organizacijas, o taip pat švietimo įrankius konkrečių tarptautinių sandorių atžvilgiu, iš šios pusės yra esminis“.

3.4 Visgi yra nemažai kvietimų iš visų pusių, raginančių Bendrijos lygmenyje nustatyti vienodus parametrus, siekiant užtikrinti, kad visos vartotojų organizacijos savaime gerbtų demokratinio organizavimo ir metodų pamatinius principus, kurie savo ruožtu užtikrina vartotojų bendrai tinkamą ir nepriklausomą atstovavimą.

3.4.1 Nemažai Bendrijos instrumentų jau nustatė kriterijus, apibrėžiančius vartotojų organizacijų ir asociacijų atstovavimo matavimo parametrus, kad jas būtų galima palyginti visoje ES ⁽¹⁾. Tačiau šie kriterijai buvo laikomi nepakankamais.

3.4.2 Iš savo pusės ES taip pat apibrėžė visą eilę atstovaujama vartotojų organizacijų pripažinimo kriterijų, tokių, kaip išdėstyti 1998 m. gegužės 19 d. direktyvoje 98/27/EB dėl draudimų ginant vartotojų interesus ⁽²⁾.

3.4.2.1 Tačiau šie kriterijai apima valstybių narių „administracinių“ sprendimą ir todėl negali būti naudojami vienodo atstovaujamos asociacijos ar organizacijos, kuri yra identiška ir lygintina įvairiose šalyse narėse ir visoje bendros rinkos teritorijoje, apibrėžimo pagrindu.

⁽¹⁾ Žr. ypač į 2003 m. gruodžio 8 d. sprendimo, nustatančio bendrus Bendrijos finansavimo veiksmų, remiant vartotojų politiką 2004-2007 m., pagrindus, 7 straipsnio 2 ir 3 dalis (OL L 5 2004-01-09, psl. 1), kur yra teigiama:

„2. Finansinė pagalba 16 veiksmui gali būti suteikta Europos vartotojų organizacijoms, kurios:

- (a) yra nevyriausybinės, nesiekiančios pelno, nepriklausomos nuo pramonės, prekybos ar verslo, ar bet kokių kitų konfliktuojančių interesų, o savo pagrindinius siekinius ir veiklą nukreipusios į vartotojų sveikatos, saugos ir ekonominių interesų rėmimą ir apsaugą Bendrijoje;
- (b) yra nacionalinių vartotojų organizacijų, mažiausiai pusėje valstybių narių pagal nacionalines nuostatas ar praktiką atstovaujančių vartotojus ir aktyviai veikiančios regioniniame ar vietos lygmenyje, įgalios atstovauti vartotojų interesus Bendrijos lygmenyje, ir
- (c) pateikė Komisijai patenkinamą ataskaitą apie savo narystę, vidaus nuostatas ir finansavimo šaltinius.

3. Finansinė pagalba 17 veiksmui gali būti suteikta Europos vartotojų organizacijoms, kurios:

- (a) yra nevyriausybinės, nesiekiančios pelno, nepriklausomos nuo pramonės, prekybos ar verslo, ar bet kokių kitų konfliktuojančių interesų, o savo pagrindinius siekinius ir veiklą nukreipusios į vartotojų interesų atstovavimą standartizacijos procese Bendrijos lygmenyje, ir
- (b) yra mažiausiai dvejose trečdaliuose valstybių narių gavusios įgaliojimus atstovauti vartotojų interesus Bendrijos lygmenyje iš:
 - valstybių narių nacionalines vartotojų organizacijas atstovaujančios struktūros pagal nacionalines nuostatas ar praktiką, ar
 - nesant tokių struktūrų, nacionalinių vartotojų organizacijų šalyse narėse, kurios pagal nacionalines nuostatas ar praktiką atstovauja vartotojus ir aktyviai veikia regioniniame ar vietos lygmenyje“.
- (Taip pat žr. EESRK nuomonę šiuo klausimu, kurią parengė **p. Hernández Bataller** (INT/180) 2003-07-17, OL C 234 2003-09-30.)

⁽²⁾ Žr. OL L 166 psl. 51, kur teigiama:

Subjektai, kompetentingi pareikšti ieškinį

Šioje direktyvoje „kompetentingi subjektai“ – tai bet kokia pagal valstybės narės teisę tinkamai įsteigta įstaiga ar organizacija, kuri turi teisėtą interesą užtikrinti 1 straipsnyje nurodytų nuostatų laikymąsi, visų pirma:

- a) viena ar daugiau nepriklausomų valstybės įstaigų, konkrečiai atsakingų už 1 straipsnyje nurodytų interesų gynimą tose valstybėse narėse, kuriose yra tokių įstaigų, ir (arba)
- b) organizacijos, kurių tikslas – ginti 1 straipsnyje nurodytus interesus, vadovaujantis jų šalies nacionalinėje teisėje nustatytais kriterijais.

Arba jo dabartinis „kodifikuotas variantas“, kurias teigia:

Subjektai, kompetentingi pareikšti ieškinį

Šioje direktyvoje „kompetentingi subjektai“ – tai bet kokia pagal valstybės narės teisę tinkamai įsteigta įstaiga ar organizacija, kuri turi teisėtą interesą užtikrinti 1 straipsnyje nurodytų nuostatų laikymąsi, visų pirma:

- a) viena ar daugiau nepriklausomų valstybės įstaigų, konkrečiai atsakingų už 1 straipsnyje nurodytų interesų gynimą tose valstybėse narėse, kuriose yra tokių įstaigų, ir (arba)
- b) organizacijos, kurių tikslas – ginti 1 straipsnyje nurodytus interesus, vadovaujantis jų šalies nacionalinėje teisėje nustatytais kriterijais..

3.5 Kai kurios savybės buvo nustatytos bandant apibrėžti vienodą „atstovaujamos vartotojų asociacijos“ koncepciją, o būtent:

- (a) ji turi būti juridinis asmuo ir turėti teisę kreiptis į teismą;
- (b) ji turi būti nesiekianti pelno;
- (c) jos pagrindinis įstatinis siekinys turi būti bendra vartotojų interesų gynyba ir atstovavimas arba jos narių ir vartotojų ar konkrečių prekių ir paslaugų naudotojų apsauga ir atstovavimas (specifinių interesų asociacijos);
- (d) jos valdymo organai turi būti visų jos narių išrinkti laisvu ir slaptu balsavimu;
- (e) ji turi būti finansiškai autonomiška; ir
- (f) ji turi būti nepriklausoma *vis-à-vis* politinių ir ekonominių interesų, verslo ar verslo organizacijų (veikiančių rinkoje tiekėjų pusėje).

3.5.1 Taip pat buvo pasiūlyta, kad kooperatinės organizacijos, ypač vartotojų kooperatyvai, neturėtų būti prilyginami prie vartotojų asociacijų ⁽¹⁾.

3.5.2 Be to, buvo iškelta klausimas dėl galimybės reikalauti, kad atstovaujamos asociacijos būtų oficialiai pripažintos įgaliotos valstybinės institucijos šalyse narėse; nepasant to, taip pat buvo siūloma, kad parama vartotojų organizacijoms būtų teikiama atsižvelgiant į jų techninę kvalifikaciją ir darbo rezultatus, o ne vien tik pagal vietos institucijų suteiktą akreditaciją.

3.6 Dėl šio klausimo delikacijos prigimties, komitetas, pripažindamas jį svarbiu, mano, kad Komisija turėtų jį nuodugniai aptarti, o rezultatus paskelbti komunikate.

3.7 Siekiant užtikrinti, kad vartotojų bendrus ir specifinius interesus atstovaujančios organizacijos tinkamai realizuotų vartotojų teisę ypač į atstovavimą Bendrijos lygmenyje, kartu buvo nurodyti ir esamų sistemų trūkumai ar spragos.

3.7.1 Vienas aspektas, kurį reikėtų atskirai paminėti, yra vadovų ir instruktorių minėtose atstovaujamosose vartotojų asociacijose ir organizacijose lavinimas ⁽²⁾.

3.7.2 Be bendrų vartotojams skirtų informacinių programų, vartotojų asociacijos ir organizacijoms turėtų būti teikiama specialiai parengta išankstinė informacija, kurią jos galėtų perduoti savo nariams ar vartotojams bendrai savo atitinkamose šalyse ar regionuose.

3.7.3 Pačios vartotojų asociacijos turi būti geriau atstovaujamos įvairiose Bendrijos struktūrose, tiek tiesiogiai, tiek per savo skėtines organizacijas. Visgi EESRK sveikina Komisijos naujas iniciatyvas restruktūrizuoti Vartotojų komitetą ⁽³⁾ ir skirti Vartotojų ryšių pareigūną Konkurencijos generaliniame direktorate ⁽⁴⁾ ir tikisi, kad šiuo pavyzdžiu bus pasekta kitose vartotojus liečiančiose politikos srityse ⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Kooperatinio sektoriaus svarbos klausimais žr. Komisijos komunikatą dėl kooperatinių bendrijų Europoje rėmimo KOM(2004) 18 galutinis 2004 vasario 23 d., kuris iš naujo iškelia mintį dėl Europos kooperatinių asociacijų statuto. (Pranešėjas p. Sr. Hoffelt).

⁽²⁾ Todėl EESRK sveikina Komisijos naujausią iniciatyvą (DG SANCO) kreiptis į Europos vartotojų organizaciją (BEUC), kad šiais metais surengtų mokymo kursus finansų ir žmogiškųjų išteklių valdymo, viešųjų ryšių ir vartotojų įstatymų klausimais.

⁽³⁾ 2003 m. spalio 9 d. sprendimas dėl Europos vartotojų konsultacinės grupės sudarymo (OL L 258 2003-10-10).

⁽⁴⁾ 2002 m. gruodžio mėn. buvo paskelbta, kad šios pareigos bus įsteigtos siekiant užtikrinti pastovų dialogą su Europos vartotojais, jas užėmė **p. Juan Riviere y Marti**, komisaro **Mario Monti** paskyrimu 2003 m. gruodžio 9 d. (IP/03/1679 2003-12-09).

⁽⁵⁾ Didelės svarbos yra naujas Komisijos sprendimas dėl Mokslinių komitetų sudarymo vartotojų saugos, visuomenės sveikatos ir aplinkos srityse (OL L 66 2004-03-04).

3.7.4 Taip pat būtų puiki mintis pradėti vėl rengti nuolatinis Europos vartotojų forumus, kad paspartinti ir pagerinti dialogą, informaciją ir bendradarbiavimą tarp organizacijų.

4. Vartotojų organizacijų ir asociacijų finansavimas

4.1 Vienas iš pagrindinių tinkamo vartotojų atstovavimo prioritetų yra užtikrinti, kad atstovaujamosios struktūros būtų tinkamai finansuojamos tiek organizaciniame, tiek operaciniame lygmenyje ⁽¹⁾.

4.2 Nepriklausomai nuo kiekvienoje šalyje esančios nacionalinės tvarkos, daugelis vartotojų atstovų mano, kad tik užtikrinus svarią Bendrijos paramą ir paskatinimus, atstovaujamos vartotojų asociacijos turės reikiamus išteklius atlikti savo esminį vaidmenį ginant, remiant ir atstovaujant vartotojus regioniniame, nacionaliniame, Bendrijos ir tarptautiniame lygmenyje ⁽²⁾.

4.3 Buvo iškeltas esminis klausimas, kad, kadangi vartotojų asociacijos priklauso nuo finansavimo, gauto iš narių įnašų ir jų pačių iniciatyvų, šios organizacijos pačioms vienoms gali būti sunku išvengti bankroto, o tuo pačiu išsaugoti savo autonomiją ir nepriklausomybę *vis-à-vis* politinių ir ekonominių interesų ⁽³⁾.

Siekiant apsaugoti šiuos principus, bet kokia gaunama finansinė parama, kaip taisyklė, turi būti skiriama veiksmams, programoms, projektams ir iniciatyvoms lavinti techninį personalą ir šviesti vartotojus, o taip pat padengti grupinių ieškinių ginant vartotojų bendrus interesus išlaidas, o ne finansuoti šių struktūrų kasdienį valdymą.

4.4 Dabartiniai Bendrijos paramos pagrindai vartotojų organizacijoms ir asociacijoms yra nustatyti 2003 m. gruodžio 8 d. sprendimu 20/2004/EB, nustatančiu Bendrijos veiksmų remiant vartotojų politiką 2004-2007 metais bendrus finansavimo pagrindus ⁽⁴⁾, kurie turi būti apžvelgiami turint omenyje 2003 m. rugsėjo 15 d. Vartotojų politikos strategijos 2002-2006 m. tęstinės veiksmų programos peržiūrą ⁽⁵⁾.

5. Maksimalus harmonizavimas atitinka aukščiausių vartotojų apsaugos lygį

5.1 153 straipsnis aiškiai pateikia minimalaus harmonizavimo ir aukšto lygio vartotojų apsaugos koncepciją, kaip vieną iš Bendrijos vartotojų politikos pamatinių principų ⁽⁶⁾.

⁽¹⁾ Klausimyne 72 % respondentų teigė, kad vartotojų asociacijos gavo valstybės paramą, tačiau nepakankamą.

⁽²⁾ 2003 m. rugpjūčio mėn. BEUC itin laiku priėmė pareiškimą, kuriuo kreipėsi į naujų valstybių narių vyriausybes, kad jos suteiktų vartotojų asociacijoms deramą finansinę paramą ir iškėlė klausimą dėl galimybės naudoti PHARE programos lėšas iš savo pusės.

⁽³⁾ 75 % respondentų teigė, kad vartotojų asociacijos neturėjo naudoti iš mokesčių lengvatų.

⁽⁴⁾ OL C 5, 2004-01-09 psl. 1, plg., pranešėjas: **p. Hernández Bataller** - OL C 234 2003-09-30.

⁽⁵⁾ SEC (2003) 1387 2003-11-27.

⁽⁶⁾ Žr. 153 straipsnio 1 ir 5 dalis, pastaroji teigia, kad priemonės, kuriomis remiama, papildoma ir stebima valstybių narių vykdoma politika, ir kurios buvo priimtose Tarybos, remiantis 251 straipsniu ir pasikonsultavus su Europos ekonominių ir socialinių reikalų komitetu, „netrukdyt bet kuriai valstybei narei išlaikyti ar įvesti dar griežtesnes apsaugines priemones“, žinoma, užtikrinus, kad šios priemonės atitinka Sutartį, o ypač subsidiarumo ir proporcingumo principus.

5.2 Laikantis šio metodo, kuris, beje, nėra naujas ⁽¹⁾ ir taip pat nebuvo pakeistas Konstitucijos projekte, daugelyje priimtų vartotojų apsaugos direktyvų yra įtraukta „minimali išlyga“, kurios formuluotė daugmaž tokia:

„Ši direktyva neužkirs kelio valstybėms narėms priimti arba išlaikyti nuostatas, kurios konkrečiu klausimu yra palankesnės arba griežtesnės vartotojų apsaugos atžvilgiu, be išankstinio nusistatymo dėl šių šalių prievolių pagal Sutartį“ ⁽²⁾.

5.3 Tačiau atrodytų, bent jau iš Europos Sąjungos Vartotojų apsaugos Žaliosios knygos ⁽³⁾, o taip pat iš dar naujesnio Komisijos komunikato dėl Vartotojų politikos strategijos 2002-2006 m. ⁽⁴⁾, kad pilna harmonizacija dabar yra pageidautinas vartotojų apsaugą liečiančių įstatymų suartinimo būdas.

5.3.1 Būtent tokia pozicija buvo išreikšta ypač neseniai pasiūlytose direktyvose dėl kredito vartotojams ⁽⁵⁾ ir nesąžiningos komercinės praktikos ⁽⁶⁾. Kartu su didžiule su bendro pripažinimo principu ⁽⁷⁾ susijusia svarba, tai atrodytų esantis bendras, o ne jam priešpastatomas vienkartinis, principas, kurį pateisina arba keliamų klausimų prigimtis, arba poreikis užbaigti pagrindinius vidaus rinkos aspektus.

5.3.2 Kai paliečiamos priemonės, skirtos išimtinai arba pirmiausiai užtikrinti sklandų vidaus rinkos darbą, EESRK pripažįsta įstatymų, skirtų užtikrinti patį aukščiausią teisėtus sandorius tarp įmonių ir tarp įmonių ir vartotojų reglamentuojančių taisyklių harmonizacijos lygį, priėmimo privalumą. Tai ypač svarbu žinant, kad ES greitai sudarys 25 valstybės narės.

5.3.2.1 EESRK todėl mano, kad šio siekinio įgyvendinimui, kur tik įmanoma ir atsižvelgiant nagrinėjamos temos prigimtį, ES turi priimti reglamentus (arba, naudojant Europos Konstitucijos naują terminologiją, „Europos įstatymus“ ⁽⁸⁾) arba kitais atvejais — direktyvas (arba „Europos rėminius įstatymus“), kuriais siekiama pilnos harmonizacijos, nes tai geriausias būdas apsaugoti antrinės teisės tikrumą ir saugumą.

5.3.3 Visgi EESRK mano, kad tokios harmonizacijos siekio *sine qua non* yra vartotojų apsaugos užtikrinimas aukščiausiame lygmenyje, sutinkamai su dabarties technologijų vystymusi, mokslinėmis žiniomis ir kultūriniais modeliais.

5.4 Visose kitose situacijoje, kur pagrindinis šių interesų rėmimo siekinys nėra sklandaus vidaus rinkos darbo užtikrinimas ar užbaigimas, o vartotojų apsaugos garantavimas, EESRK mano, kad geriausias šių interesų apsaugojimo būdas yra minimalios harmonizacijos principo laikymasis. Pagrindinė mintis yra užtikrinti aukštą apsaugos lygį, o tuo pačiu leisti valstybėms narėms išlaikyti ar priimti griežtesnes vartotojų apsaugos priemones, pagal Sutarties nuostatas ir griežtai laikantis 153 straipsnio 5 dalies.

⁽¹⁾ Ta pati nuostata buvo įtraukta į 129-A straipsnį pagal Maastrichto sutarties pataisas.

⁽²⁾ Plg. Pavyzdžiui, direktyvos 90/314/EEB (kompleksinės atostogos) 8 straipsnį; 94/47/EB (laiko dalinimas), 11 straipsnį; 93/13/EEB (nesąžiningos sąlygos), 8 straipsnį; 97/7/EB (nuotolinės sutartys), 14 straipsnį; 85/577/EEB (sutartys, suderėtos už verslo patalpų ribų); 84/450/EEB (klaidinanti reklama), 7 straipsnį; ir 87/102/EEB (vartotojiškas kreditas), 15 straipsnį. Reikėtų paminėti Komisijos prašymu Vartotojų teisės centro atliktą ir Monique Goyens koordinuotą svarbų tyrimą. Šios nuomonės pranešėjas turėjo galimybę dalyvauti šiame tyrime, kartu su žymiais teisės specialistais, kaip profesoriai Klaus Tonner, Lopez-Sanchez, Susanne Storm, Jérôme Frank, Alexandros Voutsas, William Fagan, Paolo Martinello, Andrée Colomer, A. Tavassy ir Geraint Howells (SPC/02/93/CM, 1994 m. liepa). Galutinė ataskaita gana teisingai nustatė skirtumą tarp įvairių harmonizacijos formų: minimali, visiška, dalinė, pilna ir pasirinktinė.

⁽³⁾ KOM (2001) 531 galutinis 2001-10-02.

⁽⁴⁾ KOM (2002) 208 galutinis 2002-05-07.

⁽⁵⁾ KOM (2002) 443 galutinis 2002-09-11.

⁽⁶⁾ KOM (2003) 356 galutinis 2003-06-18.

⁽⁷⁾ Įtrauktas į Sutartį kai įsigaliojo Suvestinis Europos aktas.

⁽⁸⁾ Plg. Konstitucijos projekto 32 straipsnis.

5.5 Kadangi į ES stoja dar dešimt šalių, EESRK rekomenduoja, kad Komisija peržiūrėtų savo naują požiūrį, kuriuo bendrai linkstama teikti pirmenybę maksimaliai harmonizacijai, o vietoje to, tokiais atvejais, atsiriboti tik situacijomis, susijusiomis su vidaus rinkos darbu ar užbaigimu. Komitetas taip pat kviečia Komisiją visada užtikrinti, kad tokiais atvejais vartotojų apsauga būtų garantuota aukščiausiam lygmenyje, sutinkamai su dabarties technologijų vystymosi ir mokslinių žinių bei nagrinėjamos srities socialinių-kultūrinių modelių pažanga.

5.6 „Mokslinės žinios“ reiškia sprendimus dėl vartotojų politikos priimančių subjektų žinių pagrindą. Tai apima patvirtintus rezultatus iš

- a) vartojimo teorijos,
- b) vartotojų elgesio ir organizacijų raidos empirinių tyrimų,
- c) Komisijos ir kitų programų įtrauktų projektų ir priemonių įvertinimo.

Žinių pagrindo akivaizdūs trūkumai turėtų būti pašalinti suteikus reikiamus mokslinių tyrimų pajėgumus.

5.7 Kur tik galima, o taip pat, jei tai leidžia techniniai ir teisiniai pokyčiai, EESRK taip pat rekomenduoja naudoti reglamentus (arba „Europos įstatymus“ pagal naują terminiją), nes tai yra pats tinkamiausias įrankis veiksmingam įstatymų suartinimui užtikrinti, o taip pat užtikrinti teisinį tikrumą ir saugumą, kai tai liečia teisėtus sandorius⁽¹⁾.

6. Subsidiarumo, bendro pripažinimo ir atsargumo principai — vartotojų apsaugai skirtas aiškėjimas ir taikymas

6.1 Nemažai Sutartyje esančių pagrindinių principų taip pat yra ir antrinės teisės pagrindiniai principai, kurie turi būti visada taikomi, apibrėžiant reglamento priemonių prigimtį, būtinus požymius, tinkamumą ir sferą įvairiuose sektoriuose, o taip pat formuojant ES politiką. Vartotojų teisė nėra išimtis.

6.2 Svarbiausi iš šių yra subsidiarumo principas⁽²⁾, bendro pripažinimo principas ir atsargumo principas.

(1) Tai gerai parodo ir nauji reglamentai dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (Reg. (EB) No. 44/2001 2000-12-22); dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse (Reg. (EB) No. 1348/2000 2000-05-29); dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis abiejų sutuoktinių vaikams, pripažinimo bei vykdymo (Reg. (EB) No. 1347/2000 2000-05-29); dėl bankroto bylų (Reg. (EB) No. 1346/2000 2000-05-29); dėl prekybos akcijų Vidaus rinkoje (KOM(2002) 585 galutinis 2002-10-25); dėl už vartotojų apsaugos įstatymų vykdymo užtikrinimą atsakingų nacionalinių tarnybų bendradarbiavimo (KOM(2003) 443 galutinis 2003-07-18); dėl medžiagų ir daiktų, skirtų kontaktuoti su maistu (KOM(2003) 689 galutinis 2003-11-17).

(2) Žr. ES sutarties 5 straipsnio II dalį, kurioje teigiama:

„Pagal subsidiarumo principą Bendrija imasi veiksmų srityse, kurios nepriklauso jos išimtinėi kompetencijai, tik tada ir tokiu mastu, kai siūlomo veiksmo tikslų šalys narės negali deramai pasiekti, o Bendrija dėl siūlomo veiksmo masto arba poveikio gali juos pasiekti geriau“.

Tačiau Konstitucijos projekto 9 straipsnio I dalies formuluotėje esama nemažai skirtumų, kuriuos būtina nuodugniai iširti.

Konstitucijos projekte teigiama:

„Pagal subsidiarumo principą Sąjunga tose srityse, kurios nepriklauso jos išimtinėi kompetencijai, veiksmų imasi tik tada ir tik tokiu mastu, kai šalys narės numatomo veiksmo siekinių negali deramai pasiekti centriniu arba regioniniu ir vietos lygiu, o Sąjungos lygiu dėl numatomo veiksmo masto arba poveikio juos pasiekti būtų lengviau“.

Patys svarbiausi įnašai į diskusiją apie šį principą yra šie:

Subsidiarumas: pokyčio iššūkis, Jacques Delors Colloquium darbai, paskelbti Europos Viešojo administravimo instituto, Maastrichtas, 1991 m. (EIPA 11/04); „Subsidiarumo principas“, Jean-Louis Clergerie, Ellipses, 1997 m.; tyrimas, manoma nepaskelbtas, prof. G. Vandersanden, „*Considérations sur le principe de subsidiarité*“, 1992 m. sausis; „*Il principio di sussidiarietà nella prospettiva dell'attuazione del Trattato sull'Unione europea*“, Gian Pietro Orsello, Roma, 1993 m.; ir Mégret parengti Sutarties komentarai, I tomas, 2 leidimas, priedas, III sk., psl. 421 ir sekantys.

6.3 Giliai neanalizuojant subsidiarumo principo sferos, kiek ji taikoma vartotojų apsaugos teisės aktams, kai svarstoma ryšium su 153 straipsniu, jos dabartinė formuluotė vis dažniai kai kurių žmonių vadinama „dvigubu subsidiarumu“ ⁽¹⁾.

6.3.1 Iš tiesų, įstatymų leidėjas siekė ne tik „pirminio“ arba bendro subsidiarumo, numatytą ESS 3b straipsnyje, patikrinimo, bet ir dar griežtesnio „antrinio“ subsidiarumo patikrinimo priemonių, kurios minimos 153 straipsnio 3 dalies b pastraipoje, atžvilgiu. Tai reiškia, kad net ir išlaikiusios subsidiarumo patikrinimą, tokios Bendrijos priemonės bus leidžiamos, tik jei ir tiek, tiek jos „papildo“ ar „remia“ valstybių narių iniciatyvas minėtose srityse.

6.3.2 Kitaip tariant, šalys narės visada privalo imtis žingsnių priimti ar siūlyti priemones nacionaliniame lygmenyje iki Komisijai įvedant priemones „papildyti“ ar „paremti“ tokius žingsnius, kur reikia.

6.3.3 Trumpai tariant, Bendrija todėl neturi galios imtis veiksmų net ir aiškiai anksčiau nurodytose srityse, o taip pat net, jei, pagal 3b straipsnyje nustatytą subsidiarumo principą, tokie veiksmai pateisinami, nebent jie papildo ar remia konkrečias valstybių narių taikomas priemones.

6.4 Todėl būtina visomis aplinkybėmis, o ypač taikant subsidiarumo principą, kad vartotojų atstovai praneštų Bendrijos institucijoms, kad jų taikomas šio principo aiškinimas neturi užlaikyti būtinų ir tinkamų vartotojų apsaugos priemonių priėmimo.

6.5 Atitinkamai dėl bendro pripažinimo principo ⁽²⁾, komitetas jau pareiškė savo išsamų požiūrį 2000 m. lapkričio mėn. nuomonėje savo iniciatyva ⁽³⁾ po pagrindinio Komisijos komunikato dėl „Bendro pripažinimo bendros rinkos veiksmų plano tolesnių veiksmų kontekste“ ⁽⁴⁾.

6.6 Toliau Komisija paskelbė priemonių įgyvendinti bendro pripažinimo principą eilėje konkrečių sektorių programas, ypač dėl sprendimų kriminaliniuose, o taip pat civiliniuose ir komerciniuose klausimuose ⁽⁵⁾.

6.7 Vartotojus liečiančių priemonių atžvilgiu esama vis augančios tendencijos išplėsti tokias priemones į kitas įstatymų leidybos sritis, ypač kai siekiama pilnos harmonizacijos.

6.8 Būtina pažymėti, kad nors bendro pripažinimo principo taikymas bendrai leidžiamas, esama sričių, kur toks taikymas reiškia, kad vartotojams taikomi skirtingų valstybių narių įstatymai. Tai kelia sumaištį ir yra vienas iš pagrindinių tarptautinės prekybos stabdžių ⁽⁶⁾.

6.9 Todėl EESRK norėtų atkreipti Komisijos dėmesį į poreikį bendro pripažinimo principą taikyti atsargiai ir taip, kad jis, kai naudojamas įstatymų suartininimui, atitiktų konkretaus sektoriaus realią situaciją.

⁽¹⁾ Tačiau būtina atkreipti dėmesį, kad Komisija šį principą nuo pradžių taikė taip, kaip pateikia 1992 m. gruodžio 11 ir 12 d. Edinburgo Taryba, kad įstatymų leidybos pasiūlymų analizė, atlikta pagal minėtą principą, tapo visos eilės siūlomų direktyvų, kurios buvo rengiamos, pašalinimo, o taip pat daugelio kitų atidėjimo ar peržiūros priežastimi.

⁽²⁾ Šis principas buvo įtrauktas į 100-b straipsnį, kai įsigaliojo Suvestinis Europos aktas, galutinai įtraukiant *Cassis de Dijon* bylos verdiktą.

⁽³⁾ Bendras pripažinimas bendroje rinkoje - Pranešėjas: **p. Lagerholm** - OL C 116 2001-04-20.

⁽⁴⁾ KOM (1999) 299 galutinis 1999-06-16.

⁽⁵⁾ OL C 12 2001-03-15

⁽⁶⁾ Tai ypatingai liečia paštu parduodamus finansinius produktus.

6.10 Iš kitos pusės EESRK jaučia, kad atsargumo principas, įtrauktas į Bendrijos teisę įsigaliojus Mastrichto sutarčiai ir taikomas tik aplinkosaugos politikoje, turi būti laikomas visoje ES politikoje, o ypač vartotojų politikoje, taikomu teisiniu principu. Tai turėtų svarbių praktinių pasekmių, ypač sisteminiam ir objektyviam rizikos įvertinimui, o taip pat dėl pareigos įrodyti panaikinimo vartotojų naudai, kaip bendros civilinės atsakomybės teisės taisyklės ⁽¹⁾.

7. Tikrai horizontalus požiūris į vartotojų politiką

7.1 Kaip nurodyta anksčiau, mintis apie horizontalų požiūrį į vartotojų politiką, o kartu ir pagrindinė kryptis, buvo įtraukta į ES sutartį, kai įsigaliojo Amsterdamo sutartis; tai jau buvo paminėta įvairiose Komisijos programiniuose dokumentuose ⁽²⁾ ir dabar igijo svarų pagrindą Komisijos politikos gairėse, o net tik liko paminėta, kaip pamatinė teisė Konstitucijos projekte ⁽³⁾.

7.2 Iš tiesų Komisijos „Vartotojų politikos strategijoje 2002–2006 m.“ ⁽⁴⁾ teigiama, kad: „Kaip ir konkrečioms vartotojų apsaugos taisyklėms, taip ir patiems vartotojams poveikį turi svarbios ES politikos sritys, tokios kaip vidaus rinka, aplinkosauga ir tvari raida, transportas, finansinės paslaugos, konkurencija, žemės ūkis, išorės prekyba ir kitos. Pati vartotojų politika negali būti formuojama atskirai ir neatsižvelgiant į sritis, kurios daro poveikį vartotojams. Vartotojų rūpesčių sisteminė integracija į visas reikiamas ES politikos sritis yra būtina“ ⁽⁵⁾.

7.3 Tačiau tikrovėje šis principas nebuvo sistemškai perkeltas į praktiką priemonėse, skirtose įvairios Bendrijos politikos įgyvendinimui ir vystymui, o anksčiau minėtas strateginis dokumentas neteikė pirmenybės šiam siekiniui, priešingai nei siūlė EESRK nuomonėje dėl Komisijos komunikato ⁽⁶⁾.

7.4 Todėl būtina sukurti skaidrius mechanizmus ir įvesti patikimą praktiką, kad visada užtikrinti atsižvelgimą į vartotojų interesus bei aukšto lygio vartotojų apsaugą, kai yra priimamos ES atsakomybės sferai priklausančios priemonės ⁽⁷⁾.

⁽¹⁾ Plg. EESRK nuomonė dėl *Atsargumo principo naudojimo* - Pranešėjas: **p. Bedossa** - OL C 268 2000-09-19, psl. 6.

⁽²⁾ Plg. EEB Preliminari vartotojų apsaugos ir informacijos politikos programa 1975 m. balandžio 14 d., kurioje teigiama: „Visoms šioms [vartotojų] teisėms turėtų būti suteiktas didesnis turinys veiksmų pagal Bendrijos politiką, kaip ekonomikos, bendrą žemės ūkio, socialinę, aplinkosaugos, transporto ir energetikos politiką, pagalba, taip pat suartinant įstatymus, kurių visi daro poveikį vartotojų pozicijai“ (OL C 92 1975-04-25). Ši mintis vėliau virto 1985 m. liepos 4 d. Tarybos sprendimu, pavadinimu „Naujas impulsas“, kuriame pirmą kartą buvo visiškai teisingai atsižvelgta, kad Europos Ekonominės bendrijos kūrimo tikslais yra bendros rinkos užbaigimas buvo priemonė, o ne pabaiga (KOM(85) 314 galutinis). Tai tapo Tarybos 1986-06-23 nutarimo pagrindu.

Europos Parlamentas taip pat savo 1992 m. kovo mėn. Nutarime dėl atsižvelgimo į vartotojų apsaugos ir visuomenės sveikatos reikalavimus užbaigiant bendrą rinką, kreipėsi į Komisiją, kad vis labiau ir labiau būtų atsižvelgiama į vartotojų apsaugos reikalavimus visose politikos srityse (DOC. PE 152150).

Tačiau Europos Vadovų Tarybos Amsterdame išvakarėse EESRK buvo pavesta parengti nuomonę dėl Bendros rinkos ir vartotojų apsaugos (CES 1309/95 1995 m. lapkričio 22 d. – Pranešėjas: **p. Ceballo Herrero** OL C 39 1996-02-12) ir aiškiai nustatyti visą eilę rekomendacijų dėl horizontalaus požiūrio vartotojų politikoje taikymo, o taip pat ragino į peržiūrėtą sutartį įtraukti bendrą nuorodą šiuo klausimu.

⁽³⁾ Str. III-38 ir str. III-5.

⁽⁴⁾ KOM (2002) 208 galutinis 2002-05-07.

⁽⁵⁾ Ten pat psl. 7.

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė 276/2003 2003 m. vasario 26 d. – Pranešėja: **p. Ann Davison** - OL C 95 2003-04-23.

⁽⁷⁾ Anksčiau nurodytose nuomonėje CES 1309/95 EESRK šiuo klausimu rekomendavo:

- „— visuose ES prekybos politikos sprendimuose turėtų būti atsižvelgiama į vartotojų interesus, remiantis objektyviais ir paskelbtais kriterijais;
- vartotojų organizacijų konsultacija turėtų tapti privaloma pagal Sutarties 85 ir 86 straipsnius, prieš išimčių suteikimą susitarimams tarp verslo subjektų, o taip pat prieš tokių susitarimų patvirtinimą, ypač įmonių susijungimo atvejais, nes abi praktikos trukdo tvarkingam rinkos darbui;
- turėtų būti priimtos direktyvos dėl nesąžiningos konkurencijos ir nesąžiningos reklamos, o taip pat taikomos priemonės, kad išvengtų socialinio ir ekologinio dempingo, taip pat vartotojų interesais;
- teisė į vartotojų apsaugą nuo diskriminuojančios ar agresyvių pardavimų politikos šiame sektoriuje turėtų būti harmonizuota;
- bendradarbiavimo politika turėtų būti stiprinama saugos standartų patvirtinimo ir sankcijų prieš prekybą sveikatai ar saugai pavojingais produktais ar paslaugomis, srityje. 3.2.4 punktą“

7.5 Iš savo pusės EESRK ypač siūlo, kad Komisija pasvertų poreikį didinti Sveikatos ir vartotojų apsaugos (SANCO) generalinio direktorato žmogiškuosius ir materialinius išteklius ir iš naujo apibrėžtų, kaip jo metodai ir procedūros derinasi su kitais generaliniais direktoratais.

7.5.1 Kitos Bendrijos institucijos — nuo Tarybos iki Europos Parlamento, Regionų komiteto ir pačio EESRK, turėtų panašiai iš naujo suformuoti savo požiūrį, kad būtų galima padaryti daugiau užtikrinant, kad į vartotojų apsaugą tinkamai atsižvelgiama visose Bendrijos politikos srityse.

8. Vartotojų teisės paprastinimas ir kodifikavimas

8.1 Atsižvelgiant į naujų vartotojų teisės įstatymų ir reglamentų vis didėjantį skaičių ir sudėtingumą, būtų patartina, jei ne būtina, toliau gerinti įstatymų leidybą ir paprastinti įstatymus.

8.2 Komisija jau išreiškė didėjantį susirūpinimą dėl šių Bendrijos įstatymų leidybos proceso aspektų⁽¹⁾.

8.3 Tuo tarpu komitetas ne tik išreiškė tą patį susirūpinimą, kaip ir Komisija⁽²⁾, bet ir nuo 2000 m. „paprastinimui“ buvo teikiamas pastovus dėmesys Bendros rinkos observatorijoje.

8.4 Todėl EESRK sveikina pasiektą tarpžinybinį susitarimą tarp EP, Tarybos ir Komisijos šioje srityje⁽³⁾ ir dar daugiau, nurodo savo pastabas anksčiau minėtuose nuomonėse, o ypač neseniai priimtoje nuomonėje dėl Komisijos naujausio komunikato šia tema⁽⁴⁾.

8.5 Ši tema ypač svarbi vartotojų teisės atžvilgiu tiek, kiek pastaroji pirmiausiai paveikia fizinius asmenis; ypatingas dėmesys todėl turi būti skiriamas tolesniam vartotojų teisės paprastinimui, kad ją būtų lengviau suprasti ir taikyti⁽⁵⁾.

8.6 Tuo pačiu metu reikėtų imtis pastangų paspartinti kodifikavimą, kurį jau pradėjo Komisija, nors ir nedidelėje apimtyje tik su keletu direktyvų.

8.7 Atsižvelgiant, kad terminas „kodifikavimas“ turi daug galimų reikšmių, neatrodo, kad būtų naudinga parengti tikrą, specialų Europos Vartotojų kodeksą⁽⁶⁾; vietoje to mes turėtume tęsti darbą pagal sutartą principą — peržiūrėti Bendrijos teisę pagal pagrindinių temų linijas, harmonizuoti įvairiose įstatymų leidybos iniciatyvose įtvirtintas nuostatas ir organizuoti jas pagal temines sritis.

⁽¹⁾ Nuo 1992 m. didelės svarbos yra Komisijos dokumentai „Geresnė įstatymų leidyba“, ypač dokumentas 2002 (KOM(2002) 715 galutinis, 2002-12-11) ir jos 2001 m. gruodžio 5 d. komunikatai dėl „Reglamentavimo aplinkos paprastinimo ir gerinimo“ (KOM(2001) 726 galutinis, 2002 m. birželio 5 d. dėl „Europos valdymas: geresnė įstatymų leidyba“ (KOM(2002) 275-278 galutinė) ir 2003 m. vasario 11 d. dėl „Bendrijos teisyne (acquis) atnaujinimo ir paprastinimo“ (KOM(2003) 71 galutinis), ir ypač jos neseniai paskelbta įstatymų leidybos ir darbo programa 2004 m. (KOM(2003) 645 galutinė 2003-10-29), kuri Bendrijos įstatymų paprastinimui ir kodifikavimui suteikia pirmenybę 2004 m. (5 priedas).

⁽²⁾ Plg. EESRK nuomonės, kurių pranešėjais buvo **p. Vever** (OL C 14 2001-01-16), **p. Walker** (OL C 48 2002-02-21 ir OL C 125 2002-05-27), **p. Simpson** (OL C 133 2003-06-06) ir **p. Retureau** (INT 187 2004 m. kovo 17 d. – CESE 500/2004; OL C 112 2004-04-30).

⁽³⁾ OL C 321 2003-12-31. Plg. ypač svarbią EP 2003-09-25 atskaitą (A5-0313/2003), kurią parengė EP narė **Monica Frassoni**.

⁽⁴⁾ KOM(2003) 71 galutinis, kurios pranešėju buvo **p. Retureau** (CESE 500/2004; OL C 112 2004-04-30).

⁽⁵⁾ Į klausimą kiek pažangos pasiekti perkeliant Bendrijos teisyne (acquis), 65 % klausimyno respondentų atsakė, kad teisinių pagrindų reforma yra pilnai užbaigta, o 35 % teigė, kad perkėlimo procesas nėra baigtas.

⁽⁶⁾ Mintis apie Bendrijos vartotojų teisės „kodifikavimą“ ir daugelis termino „kodifikavimas“ reikšmių buvo išsamiai aptartos Lione 1997 m. gruodžio 12 ir 13 d. surengtame koliokviame, kurio protokolą paskelbė Bruylant (1998 m.) pavadinimu „Vers un Code Européen de la Consommation“. Šios temos vėl buvo aptartos 2000 m. sausio 14 ir 15 d. Bolognesur-Mer surengtame koliokviame, kurio protokolą paskelbė Documentation Française (Paryžius 2002). Ši tema taip pat aptarė įvairūs autoriai Dominique Fenouillet and Françoise Labarthe darbe, pavadinimu „Faut-il recodifier le droit de la consommation?“ (ECONOMICA, 2002 m.).

8.8 Vienas plačiai pripažintas būdas sumažinti įstatymų leidybos naštą yra plačiau naudotis savireglamentavimo ir bendro reglamentavimo mechanizmais.

8.8.1 Nesiekiant numatyti šiuo metu rengiamos EESRK nuomonės šiuo klausimu, galima iš karto pažymėti, kad ten, kur paliečiama ypač vartotojų teisė ir dar nesutelktoje rinkoje, kur yra pripažintas informacijos trūkumas, bus galima sukurti tik savireglamentavimo ir bendro reglamentavimo sistemas, kur yra teisiniai pagrindai su gerai apibrėžta sfera, parametrais ir kriterijais. Dar daugiau, EESRK jau išsakė tai savo nuomonėje dėl nesąžiningos komercinės praktikos ⁽¹⁾.

9. Vartotojų informavimas ir švietimas

9.1 Ilgą laiką EESRK rodė tinkamo vartotojų informavimo ir švietimo lemiamą vaidmenį remiant, apsaugant ir ginant vartotojų interesus.

9.2 Konkrečiai **vartotojų informavimo** klausimu EESRK pažymėjo, kad nepakanka pateikti konkrečią informaciją apie kiekvieną paslaugą ar produktą, kad ir kokia detali ši informacija būtų; nes iš tikro yra bendros informacijos apie vartotojų teises poreikis, kuris savo ruožtu galėtų tapti specialiai tam tikslui parengtos informacijos apie konkrečias prekes ir paslaugas pagrindu ⁽²⁾.

9.3 Konkrečiai **vartotojų švietimo** klausimu nauja EESRK savo iniciatyva priimta nuomonė net tik liaupsino „išsilavinusio vartotojo“ privalumus, bet taip pat smulkiai išdėstė vartotojų švietimo turinį ir technologijas, o taip pat nurodė įvairių dalyvių (Europos Sąjungos, valstybių narių, vartotojų asociacijų, profesionalų ir t. t.) vaidmenį švietimo procesuose ⁽³⁾.

9.4 Bet kokiuose veiksmuose iš naujo suformuluoti vartotojų politiką — būtiną plėtros pasekmę, vartotojų informavimas ir švietimas turėti atlikti dar didesnę vaidmenį užtikrinant veiksmingą vartotojų interesų rėmimą ir apsaugą, tačiau visgi leidžiant pačioms valstybėms narėms ir vartotojų asociacijoms apibrėžti gaires ir kriterijus, kaip tokį informavimą ir švietimą suderinti su kiekvienos nacionalinės, regioninės ar vietos rinkos specifinėmis aplinkybėmis ir savybėmis.

9.4.1 Tačiau net tik mokyklos, vartotojų asociacijos, verslo subjektai, profesionalai ir šalys narės atlieka savo vaidmenį šioje svarbioje užduotyje.

Europos Sąjungos atsakomybė yra ne tik koordinuoti iniciatyvas, bet taip pat skatinti ir remti priemones, skirtas pagerinti vartotojų informavimo kokybę ir jų švietimo lygį ⁽⁴⁾.

9.4.2 Tokios priemonės neturi būti apribotos finansinės paramos teikimu, bet taip pat turi apimti bendros informacijos, švietimo kampanijų bei programų rengimą.

9.4.3 Jos turėtų apimti ne tik vartotojus, bet ir profesionalus, prekių tiekėjus ir paslaugų teikėjus, o taip net ir reglamentuojančias institucijas ir struktūras, atsakingas už įstatymų įgyvendinimą, ypač susitelkiant ties teisinių profesijų atstovais (teisėjai, advokatų, prokurorų ir t. t.).

⁽¹⁾ EESRK nuomonė 105/2004, kurios pranešėju buvo **p. Hernindez Bataller** (OL C 108 2004-04-30).

⁽²⁾ Šiuo klausimu žr. bendrai EESRK nuomonės dėl „Bendros rinkos ir vartotojų apsaugos“, kurios pranešėjas buvo **p. Ceballo Herrero** (OL C 39 1996-02-12) ir dėl „Europos Sąjungos vartotojų apsaugos Žaliosios knygos“, kurios pranešėja buvo **p. Davison** (OL C 125 2002-05-27) ir ypač nuomonės dėl pasiūlymų direktyvoms dėl klaidinančios ir lyginamosios reklamos, prekybos į namus, vartotojų kredito, kompleksinių kelionių, nesąžiningų sąlygų, laiko dalinimo, nuotolinio prekių bendrai ir paslaugų konkrečiai pardavimo, gamintojo atsakomybės, elektroninės prekybos, produktų saugos ir nesąžiningos komercinės praktikos.

⁽³⁾ 2003 m. kovo 26 d. nuomonė, kurios pranešėju buvo **p. Hernindez Bataller** (OL C 133 2003-06-06). Olandijos Vartotojų reikalų komiteto 2000 m. lapkričio mėn. Ataskaita šiuo klausimu taip pat gali būti įdomi šiuo aspektu.

⁽⁴⁾ Kaip nurodyta Tarybos 1986 m. birželio 9 d. nutarime (OL C 184 1986-07-23).

10. Administracinis bendradarbiavimas vartotojų apsaugos įstatymų taikyme

10.1 Vienas labai svarbus elementas bus naujo pasiūlymo dėl reglamento dėl bendradarbiavimo tarp nacionalinių už vartotojų apsaugos įstatymų vykdymo užtikrinimą atsakingų valdžios institucijų išdava (KOM(2003) 443 galutinis 2003-07-18), dėl kurio komitetas jau priėmė nuomonę ⁽¹⁾.

10.2 Tam, kad Bendrijos teisės pažeidimų stebėsenos sistema būtų kuo veiksmingesnė, o nacionalinis įgyvendinimas — užtikrintų veiksmingą taikymą, reikės spręsti įvairius šiame pasiūlyme atskleistus trūkumus.

Vienas aspektas, kurį reikėtų iš karto pakeisti yra pati pasiūlymo sfera, kurią EESRK laiko per daug ribota.

11. Kai kurios mintys dėl vartotojų interesų veiksmingos ir deramos apsaugos, gynimo ir rėmimo išsiplėtusioje bendroje rinkoje

11.1 EESRK gerai žino, kad jokie įstatymų pakeitimai nepadarys iš karto poveikio ar neduos rezultatų nedelsiant. Todėl, be reikiamo susirūpinimo pabrėžti esančių įstatymų tinkamo sutelkimo ir rėmimo poreikį, — šioje diskusijoje apie įvairias sritis, kurias galima tvarkyti nuodugniau ir pagerinti, EESRK taip pat norėtų pabrėžti palaiptnę bei suderintą galimų veiksmų prigimtį, kad nebūtų pažeista būtina pusiausvyra tarp rūpimų pagrindinių interesų, tačiau neužmirštant, kad vartojimo procese daugeliu atvejų vartotojai mažiau palankioje padėtyje.

11.2 Būtent į tai atsižvelgdamas, EESRK toliau pateikia nemažai sričių, apie kurias būtina pagalvoti, siekiant pagerinti dabartinės įstatymų leidybos pagrindus, reglamentuojančius tiesiogiai vartotojus liečiančius teisėtus sandorius.

11.2.1 Viena iš tokių sričių liečia vartotojams skirtų **paslaugų saugą**, ir su tuo susijusį **teikėjo atsakomybės už netinkamas paslaugas** reglamentavimo būdą.

11.2.2 1992 m. pasiūlymas dėl direktyvos šiuo klausimu buvo atidėtas ⁽²⁾. Atsiliepdama į Tarybos ir Parlamento raginimą „nustatyti Bendrijos veiksmų paslaugų saugos srityje poreikius, galimybes ir prioritetus“ ⁽³⁾, Komisija nusprendė pradėti diskusijas šiuo klausimu dar kartą, paskelbdama 2003 m. birželio 6 d. *Ataskaitą* ⁽⁴⁾, o visai neseniai — pateikdama pasiūlymą dėl direktyvos dėl paslaugų vidaus rinkoje ⁽⁵⁾; šis sprendimas buvo sutiktas su atsinaujinusia viltimi.

⁽¹⁾ Nuomonė priimta 2004 m. sausio 28 d. - Pranešėjas: **p. Hernándež Bataller** (OL C 108 2004-04-30). Komisija 2002 m. gruodžio 11 d. komunikate (KOM(2002) 725 galutinis) jau atkreipė dėmesį į Bendrijos teisės taikymo geresnės stebėsenos poreikį.

⁽²⁾ 1992 m. gruodžio 11 ir 12 d. Edinburgo Tarybos posėdyje buvo nuspręsta išbraukti nemažai siūlomų ir jau rengiamų direktyvų, siekiant taikyti subsidiarumo principą; tai lietė ir nagrinėjamą tekstą. (SN/456/92 C priedas prie Pirmininkaujancios šalies išvadų)

⁽³⁾ Direktyva 2001/95/EB, 20 straipsnis.

⁽⁴⁾ KOM (2003) 313 galutinis 2003-06-06.

⁽⁵⁾ KOM (2004) 2 galutinis 2004-01-13. Žr. nuomonę, pranešėjai p. Metzler ir p. Ehnmark, t.p. 2003-12-01 Tarybos reglamentą (OL C 299 2003-12-10).

11.2.3 Visgi esama susirūpinimo, kad Komisijos požiūris šiuo klausimu, grįstas klaidingu subsidiarumo ir proporcingumo principų santykio su nacionaline teise aiškinimu, galėtų reikšti, kad nebus imtasi sava-laikių ir veiksmingų priemonių ⁽¹⁾.

11.2.4 Kita sritis, kurioje esama Bendrijos įstatymų didelių spragų, yra susijusi su **pagrindinių bendros svarbos paslaugų** sferos apibrėžimu ir standartiniais jas reglamentuojančiais principais, paslaugų tęstinumo ir visuotinio prigimties, kainos prieinamumo, teisės gauti bei pasirinkimo laisvės ir t. t. atžvilgiu. ⁽²⁾

11.2.4.1 Remdamasis savo nuomonėmis šiuo klausimu ⁽³⁾, komitetas mano, kad ES plėtrai reikia parengti tiksliai gaires dėl tam tikrų pagrindinių viešųjų paslaugų privatizavimo ir, skubos tvarka — esminių bendro intereso paslaugų, kurios turės apimti oro ir geležinkelio transportą, elektros tiekimą, dujų, pašto bei telekomunikacijų paslaugas, nustatymo. ⁽⁴⁾

11.2.4.2 Nesant pakankamai tikslų kokybinių rodiklių, leidžiančių atlikti šių paslaugų lyginamąjį įvertinimą, labai laukiamas Komisijos pažadėtas komunikatas dėl bendro intereso paslaugų horizontalaus įvertinimo metodo ⁽⁵⁾.

11.2.5 Vienas iš iki šiol pastebėtų trūkumų liečia visos Bendrijos teisės, taikomos nesutartinėms prievolėms, standartizaciją.

11.2.5.1 Todėl Komisijos iniciatyva pateikti pasiūlymą dėl reglamento ⁽⁶⁾ šiuo klausimu verta atskiro paminėjimo; kartu su EESRK pateiktais komentarais ir pasiūlymais šioje nuomonėje ⁽⁷⁾, šis pasiūlymas yra pagrindinė teisės harmonizacijos visoje išsiplėtusioje ES sudėtinė dalis deramam vartotojų apsaugos užtikrinimui gyvybiškai svarbioje srityje.

11.3 **Teisės į informaciją** atžvilgiu, ypač dėl maisto produktų ⁽⁸⁾, papildant tai, kad žymėjimas turi tapti vis aiškesnis vartotojams, panašiai turi būti naudojami ir kiti šiuolaikiniai būdai pagerinti vartotojų informavimą (Internetas, nemokamos telefono linijos, vartotojų paramos tarnybos ir t. t.), nepamirštant, kur reikia ir galima, nuorodos į gaminio kilmę ⁽⁹⁾.

⁽¹⁾ Šis komentaras išreikštas be jokio ketinimo numatyti, kokia bus EESRK šiuo metu rengiama (CES137/2005).

⁽²⁾ Plg. Žalioji knyga „Bendro intereso paslaugos“ (KOM(2003) 270 galutinė 2003-05-21) ir Komisijos komunikatas, pavadinimu „Bendro intereso paslaugos Europoje“ (KOM(96) 443 galutinė 1996-09-11).

⁽³⁾ Nuomonė CESE 1607/2003 2003-12-10 (OL C 80 2004-03-30) - Pranešėjas: **p. Hernández Bataller** ir nuomonė CES 605/1997 1997-05-29 (OL C 287 22.9.1997) - Pranešėjas: **p. Van Dijk**. Taip pat žr. EESRK sektorines nuomones dėl tam tikrų pagrindinių paslaugų, ypač nuomonę CES 1269/1996 1996-10-21 (OL C 66 1997-03-03) dėl energetikos ir nuomonę CES 229/2001 2001-03-01 (OL C 139 2001-05-11) dėl elektroninių ryšių paslaugų – Pranešėjas abiem atvejais: **p. Hernández Bataller**.

⁽⁴⁾ Neseniai priimtame sprendime Portugalijoje telefoninio ryšio paslaugos, dideliame mastelyje, nebuvo įtrauktos į pagrindines viešąsias paslaugas (Law 5/2004 2004-02-10)

⁽⁵⁾ Šis komunikatas yra dokumente KOM(2004) 374 galutinis 2003-07-22 („Roma II“)

⁽⁶⁾ Reglamentas dėl nesutartinėms prievolėms taikomos teisės (KOM(2003) 427 galutinis 2003-07-22 („Rome II“)

⁽⁷⁾ Nuomonė CESE 841/2004 – Pranešėjas: **p. Von Fürstenwerth** (OL C 241; 2004-09-28).

⁽⁸⁾ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/13/EB 2000 m. kovo 20 d., OL L 109 2000-05-06.

⁽⁹⁾ Direktyva nustato, kad gaminio kilmė privaloma tik tada, kai jo nenurodymas galėtų suklaidinti vartotojus; ši nuostata leidžia kilti nemažoms abejonėms, o teisinio tikrumo požiūriu nėra pakankamai aiški.

11.4 **Sveikatos apsaugos ir saugos** atžvilgiu vis veiksmingesnis RAPEX sistemos ⁽¹⁾ darbas priklauso nuo valstybės narės reagavimo galimybių. Todėl EESRK dar kartą pažymi, kad yra poreikis investuoti į Bendrijos rinkos stebėsenos sistemos kokybę per projektus, kurie padėtų suformuoti ir vystyti valstybių narių rinkos kontrolės mechanizmus, ypač naujose šalyse narėse, taip užtikrinant paramą tiek vartotojų atstovaujamosioms struktūroms, tiek reikiamoms valdžios institucijoms ⁽²⁾.

11.4.1 Savo ruožtu vartotojų organizacijos turi teikti patikimą informaciją apie saugiausias prekes ir paslaugas bei viešinti nacionaliniu lygiu atliktos patikros rezultatus.

11.5 Vartotojų **ekonominių interesų apsaugos** atžvilgiu būtinas dėmesys daugeliui aspektų ir jų naujas formulavimas:

11.5.1 **Gamintojo atsakomybės** ⁽³⁾ atžvilgiu dabartinė tvarka yra netekusi pusiausvyros vartotojo nenaudai, iš vienos pusės dėl pareigos įrodyti nustatymo vartotojui, o iš kitos — dėl gamintojo atleidimo nuo atsakomybės pagrindų.

11.5.1.1 Todėl yra rimtas pagrindas tęsti dabartinį darbą liepos 25 d. direktyvos 85/374/EEB atžvilgiu, vadovaujantis *inter alia* Atsakomybės už brokuotus gaminius Žaliosios knygos rekomendacijomis ⁽⁴⁾, kuriose atsižvelgiama į Komisijos užsakytų tyrimų tęstinumą ⁽⁵⁾.

11.5.2 Tam tikri nuogaštavimai buvo išreikšti dėl žingsnių, ribojančių vartotojų apsaugą nuo **prekybos į namus** ⁽⁶⁾ pagal aiškius vartotojų prašymus, nes yra sunku pateikti įrodymus, o taip pat kartais neaišku, kokios turėtų būti taikomos taisyklės. EESRK mano, kad ši problema turėtų būti peržiūrėta, kad padėti pagrindą vartotojų apsaugai nuo nesąžiningo elgesio, o be to visa direktyva turėtų būti peržiūrėta, atsižvelgiant į dabartines nesąžiningas ir agresyvias praktikas, o taip pat čia nurodytus Bendrijos dokumentus.

11.5.3 Dėl **nuotolinių sutarčių** ⁽⁷⁾ būtų svarbu skubos tvarka pasiekti sprendimą, kad gamintojui tektų pareiga įrodyti atitikimą reikalavimams dėl išankstinės informacijos buvimo, raštiško patvirtinimo ir vartotojų sutikimo ⁽⁸⁾. Dar daugiau, derėtų išnagrinėti informacijos reikalavimų nuotolinėse sutartyse tinkamumą naujų technologijų požiūriu.

⁽¹⁾ Greito pasikeitimo informacija sistema.

⁽²⁾ Analogiškai teigiama: EESRK nuomonėje dėl „Pasiūlymo Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai dėl bendros gaminių saugos“ (OL C 367 2000-12-20). Į klausimą apie rinkos stebėsenos mechanizmus, 65 % respondentų juos laikė pakankamais, o 37 % laikė juos santykinai neveiksmingais.

⁽³⁾ Direktyva 85/374/EEB 1985 m. liepos 25 d. dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių atsakomybę už gaminius su trūkumais, derinimo, kurią iš dalies pakeitė 1999 m. gegužės 10 d. Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/34/EB, energetikos rinkos įtraukimu išplėtusi direktyvos sferą.

⁽⁴⁾ KOM (1999) 396 galutinis 1999-07-28.

⁽⁵⁾ Ypatinga nuoroda čia pateikiama į Lovells ataskaitą (MARKT/2001/II/D), sutarties Nr. ETD/2001/B5-3001/D/76; dabartinis pranešėjas taip pat dalyvavo anksčiau minėtos ataskaitos rengime.

⁽⁶⁾ Tarybos 1985 m. gruodžio 20 d. direktyva 85/577/EEB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su sutartimis, sudarytomis ne prekybai skirtose patalpose; OL L 372 1985-12-31.

⁽⁷⁾ Europos Parlamento ir Tarybos 1997 m. gegužės 20 d. direktyva 97/7/EB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su nuotolinės prekybos sutartimis, OL L 144 1997-06-04.

⁽⁸⁾ Ten pat 11 str. 3a d.)

11.5.4 EESRK susirūpinimą kelia ir **teisės pasitraukti** taikymas, nes mano, kad svarbu standartizuoti įvairiose teisės aktuose terminus, o taip pat parengti aiškias šios teisės taikymo taisykles, ypač nuotolinės finansinių paslaugų ⁽¹⁾ ir vartotojų kredito ⁽²⁾ rinkodaros atžvilgiu. EESRK mano, kad turėtų pažymėti poreikį paprastinti šią tvarką, kuri yra sudėtinga ir nepakankamai skaidri ⁽³⁾.

11.5.5 Dėl vartotojų apsaugos nuo **nesąžiningų sąlygų vartojimo sutartyse** ⁽⁴⁾, būtų naudinga, jei Komisija atliktų sistemiską ir paremtą naujausiais duomenimis bendrų sutartinių sąlygų, kurios buvo aiškiai pripažintos nesąžiningomis tiek valstybių narių teismų praktikoje, tiek Teisingumo Teismo praktikoje, apžvalgą, su tikslu šią informaciją perduoti vartotojų ir profesinėms organizacijoms ⁽⁵⁾.

11.5.5.1 Iš kitos pusės, kadangi pripažįstama, kad reglamentuojantys teisiniai pagrindai pasenę, EESRK kreipiasi į Komisiją, kad po Ataskaitos apie direktyvos ⁽⁶⁾ įgyvendinimą ir daugybės šiuo klausimų surengtų susitikimų, kuo greičiau būtų užbaigtas peržiūrėjimas.

11.5.6 Dėl **vartotojų kredito** ⁽⁷⁾, EESRK jau turėjo progą išreikšti savo požiūrį į naują Komisijos pasiūlymą ⁽⁸⁾ šia tema; komitetas mano, kad derėtų čia pakartotinai pažymėti poreikį kovoti su plėšikiška pinigų skolinimo praktika ir pasiekti vartotojų ir kredito teikėjų teisių bei prievolių pusiausvyrą. Skirtumai tarp nacionalinės teisės šioje sferoje ir vartotojų apsaugos įvairių lygių, kurie tik pablogės į ES įstojus naujoms valstybėms narėms, yra žalingi pasitikėjimui finansinių paslaugų rinka ir iškreipia konkurenciją.

11.5.7 Vienas iš klausimų, kurių reikia skubos tvarka spręsti Bendrijos lygmenyje, kaip pabrėžė EESRK ne vieną kartą, yra **namų ūkio per didelis išsiskolinimas**; padėtis pastaruoju metu tik blogėjo ir esama nuogastavimų, kad blogės ir toliau, kartu su greičiausiai didėsiomis palūkanų normomis ⁽⁹⁾.

11.5.8 EESRK mano, kad gyvybiškai svarbu toliau tobulinti teisės aktus, reglamentuojančius **elektroninių mokėjimų saugumą** ⁽¹⁰⁾; komitetas sveikina Komisijos naują iniciatyvą pradėti diskusiją dėl bendros mokėjimų erdvės sukūrimo bendroje rinkoje ⁽¹¹⁾.

⁽¹⁾ Europos Parlamento ir Tarybos 2002 m. rugsėjo 23 d. direktyva 2002/65/EB dėl nuotolinės prekybos vartotojams skirtomis finansinėmis paslaugomis; OL L 271 2002-10-09.

⁽²⁾ Pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai dėl valstybių narių vartotojų kreditus reglamentuojančių įstatymų, reglamentų ir administracinių nuostatų harmonizavimo KOM(2002) 443 galutinis 2002-09-11.

⁽³⁾ 89 % respondentų teigė, kad ši teisė nustatyta įstatymuose, tačiau 30 % manė, kad šie mechanizmai nėra tinkamai taikomi.

⁽⁴⁾ 1993 m. balandžio 5 d. direktyva 93/13/EEB, OL L 95 1993-04-21, psl. 29.

⁽⁵⁾ Kiek yra žinoma, Nesąžiningų sutarties sąlygų duomenų bazė (CLAB) nebeatnaujinama ir prie jos sunku prisijungti. 52 % respondentų manė, kad vartotojų apsauga nuo nesąžiningų išlygų yra pakankama, o tik 19 % laikė ją nepakankama.

⁽⁶⁾ COM(2000) 248 galutinis 2000-07-06; plg. nuomonė - Pranešėjas: **p. Atažde Ferreira** – OL C 116 2001-04-20.

⁽⁷⁾ Direktyva 87/102/EEB, OL L 42 1987-02-12 ir direktyva 98/7/EB, OL L 101 1998-04-01.

⁽⁸⁾ EESRK nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl valstybių narių vartotojų kreditus reglamentuojančių įstatymų, reglamentų ir administracinių nuostatų harmonizacijos, 2003 m. liepos 17 d. (OJ C 234 2004-09-30), kur EESRK pažymi, kad jis nesutinka, kad pasiūlyme, kaip ir direktyvoje 87/102/EEC, būtų laikoma, kad bendros rinkos vystymas vis dar pagrindinis rūpestis, ir kad vartotojų apsauga yra svarbi tiek, kiek gali skatinti kredito pasiūlos laisvą judėjimą, pati savaime nebūdama tikslu, o tik bendros rinkos vystymo priemone.

⁽⁹⁾ Šiuo klausimu reikėtų pažymėti vis dar aktualias EESRK informacinę ataskaitą ir savo iniciatyva parengtą nuomonę šiuo klausimu (2002-04-24 - Pranešėjas: **p. Atažde Ferreira**, OL C 149 2002-06-21) ir įvairius susitikimus, kuriuos šiuo klausimu surengė Komisija ir nacionalinės organizacijos.

⁽¹⁰⁾ Komisijos rekomendacija 87/598/EEB dėl „Europos Elgesio kodekso elektroninių mokėjimų klausimais“ (OL L 365, 1987 12 24) nėra pakankama, kad apsaugotų vartotojų interesus šioje srityje.

⁽¹¹⁾ Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui dėl „Naujų teisinių pagrindų, reglamentuojančių mokėjimus vidaus rinkoje“ (KOM(2003) 718 galutinis); EESRK parengs nuomonę šiuo klausimu, kurios pranešėju bus **p. Ravoet** (2004 m. birželio 30 d.).

11.5.8.1 Tačiau vis dar trūksta kompleksinio požiūrio į elektroninę prekybą, toks požiūris reikalingas, kad įgyti vartotojų pasitikėjimą, kaip aiškiai buvo išsakyta 2004 m. Europos vartotojų dienos proga surengtoje konferencijoje Dubline.

11.5.8.1.1 Be to, iki šiol atliktas darbas kuriant šios sferos profesionalų akreditacijos sistemas net nesąlygojo jokių savireglamentavimo priemonių priėmimo, kas vartotojams leistų nustatyti patikimus tinklalačius.

11.5.8.1.2 Todėl naujos Komisijos iniciatyvos remti saugesnį naudojimąsi Internetu ⁽¹⁾ ir dėl mažumų apsaugos bei žmogiško orumo, o taip pat dėl teisės atsakyti, santykių su Europos audiovizualinių ir informacinių paslaugų pramonės konkurencingumu, yra sveikintinos, nepaisant jų ribotumo ⁽²⁾.

11.5.8.2 Dar daugiau, pasaulyje nėra panašių teisinių pagrindų, ES įvestų Briuselio I reglamentu, kurie buvo būtini saugiam tarptautinių elektroninių sandorių vystymuisi užtikrinti; todėl Hagos konferencijos pagrindinis siekinys yra konvencija dėl klausimų, susijusių su teismo sprendimų civiliniuose ir komerciniuose klausimuose jurisdikcija ir vykdymu.

11.5.9 Viena didžiulę reikšmę turinti sritis yra **sutarčių teisės** standartizacija, kurią pradėjo Komisija ir remia EESRK ⁽³⁾; šį klausimą reikėtų nagrinėti ir toliau dirbti, dėmesį sutelkiant ties labiausiai vartotojams rūpimų konkrečių sutarčių tipų standartizacija ⁽⁴⁾.

11.5.10 Neseniai paskelbtoje direktyvoje dėl tam tikrų vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų aspektų ⁽⁵⁾ sprendžiami aspektai, susiję su prekių pardavime taikomomis garantijomis. EESRK išsakyta šio pasiūlymo kritika, išdėstyta komiteto nuomonėje šiuo klausimu ⁽⁶⁾, vis dar aktuali, ypač dėl ryšių tarp komercinių ir teisinių garantijų, o taip pat dėl jų įgyvendinimo procedūrų.

11.5.10.1 Dabar reikės ne tik iš naujo apgalvoti dėl direktyvos sferos išplėtimo paslaugoms po pardavimo ⁽⁷⁾, bet ypač Komisijai reikės atidžiai stebėti, kaip šios nuostatos perkeliamos į valstybių narių įstatymus, atsižvelgiant į tvarkos sudėtingumą ir tai, kad nuostatas bus sunku suderinti su nacionaliniais įstatymais.

11.5.11 Viena sritis, kurios atžvilgiu tikėtasi, kad Komisija priims poziciją po Vartotojų apsaugos Žaliosios knygos ⁽⁸⁾, būtent ir buvo **nesąžininga komercinė praktika**.

11.5.11.1 Visgi EESRK savo nuomonėje šiuo klausimu ⁽⁹⁾ jau turėjo galimybę pareikšti nepasitenkinimą ir tam tikrą nuogąstavimą dėl šioje direktyvoje nustatytos linijos ir gairių.

⁽¹⁾ Plg. KOM(2004) 91 galutinis 2004-03-12 ir EESRK šiuo metu rengiama nuomonė, kurios pranešėjai yra **p. Retureau** ir **p. Davison**.

⁽²⁾ Plg. KOM(2004) 341 galutinė ir nuomonė, kurios pranešėjai yra kartu ir šios nuomonės pranešėjai.

⁽³⁾ Plg. Komisijos komunikatas dėl „Europos sutarčių teisės“ (KOM(2001) 398 galutinis 2001-07-11) ir atitinkama EESRK nuomonė – pranešėjas: **p. Retureau** (OL C 241 2002-01-07).

⁽⁴⁾ Plg. EESRK savo iniciatyva rengia nuomonę dėl „Europos draudimo sutarčių“ (INT/202) – pranešėjas: tas pats, kaip ir šios nuomonės.

⁽⁵⁾ Direktyva 1999/44/EEB 1999-05-25, OL L 171 1999-07-07.

⁽⁶⁾ EESRK 1994 m. birželio 1 d. nuomonė 743/94 – pranešėjas: **p. J. Proumens** (OL C 295 1994-10-22).

⁽⁷⁾ Kaip nustatyta Komisijos puikioje „Žaliojoje knygoje“ (KOM(1993) 509 galutinis 1993-11-15); nagrinėjama direktyva neatitiko šios Žaliosios knygos dvasios.

⁽⁸⁾ KOM(2001) 531 galutinis; cf. parecer CESE 344/2002, pranešėjas: **Davison** (OL C 125, 2002 05 27).

⁽⁹⁾ nuomonė 2004-01-28 – pranešėjas: **p. Hernández Bataller** (OL C 108 2004-04-30).

11.5.11.2 Todėl šis klausimą ateityje atidžiai stebės ypač vartotojų atstovai ir ypatingai naujose šalyse narėse.

11.5.12 Analogiškai, EESRK jau išreiškė nepasitenkinimą dėl direktyvos projekto dėl **prekybos akcijų** ⁽¹⁾ ir čia dar kartą pažymi, kad nuogaustauja dėl šio reglamento galutinės formos ir kaip jis derinsis su pasiūlymu dėl nesąžiningos komercinės praktikos, būgštaujant, kad šie du instrumentai galiausiai taps žingsniu atgal nuo dabartinio vartotojų apsaugos lygio, o ne padės remti vartotojų interesus.

11.6 Galiausiai dėl **prieigos prie teisingumo**, EESRK laiko, kad būtina stiprinti net tik kolektyvinių, bendrų ir individualių interesų apsaugą ⁽²⁾ — skubos tvarka peržiūrint direktyvą dėl nurodymų vartotojų interesų apsaugos klausimais ⁽³⁾ bei išplečiant jos sferą, kad ši virstų tikru „grupiniu ieškiniu“, nukreiptu į žalos atlyginimo skatinimą, o ne tik neteisėtos ar nesąžiningos praktikos sustabdymą, bet ir konfliktinėse situacijose atsidūrusių privačių vartotojų teisėtus interesus, ypač dėl greito teisingumo, geriausiai — nemo-kamai ⁽⁴⁾. Šiuo atžvilgiu EESRK norėtų dar kartą pažymėti, kad remia net tik alternatyvius konflikto sprendimo būdus (alternatyvus ginčo sprendimas — AGS) ⁽⁵⁾, bet ir arbitražo procedūras, ir mano, kad labai svarbu suteikti nacionalinėms valdžios institucijoms operacinę ir techninę paramą AGS ir arbitražo procedūrų nustatymui ir įgyvendinimui įvairiose šalyse narėse ⁽⁶⁾.

11.6.1 EESRK taip pat remia teisiškai privalomų teisės aktų priėmimą, kurie, ne išankstinės nuostatos subsidiarumo ir proporcingumo principų atžvilgiu, užtikintų Komisijos rekomendacijoje šiuo klausimu išdėstytus siekinius ⁽⁷⁾. Tai ypatingai liečia vartotojų laisvės ir proceso nešališkumo bei skaidrumo principus, paverčiant dabartines rekomendacijas, kurios nebuvo veiksmingai taikomos praktikoje plačiu mastu, teisiškai privalomais reglamentais.

11.7 Šiuo atžvilgiu EESRK sveikina Komisijos naujas iniciatyvas dėl teismų darbo; norėtų pažymėti naujus reglamentus dėl nemokumo procedūrų ⁽⁸⁾ ir teismų jurisdikcijai taikomos teisės (Briuselio konvencija) ⁽⁹⁾, o taip pat ir pasiūlytą reglamentą dėl nesutartinėms prievolėms taikomos teisės (Roma II) ⁽¹⁰⁾, Žaliąją knygą dėl 1980 m. Romos konvencijos dėl sutartinių prievolių konversijos į Bendrijos instrumentą (Roma I) ⁽¹¹⁾, ir reglamentą, nustatantį bendrus teisinius pagrindus Bendrijos veiksmams, skirtiems palengvinti Europos teisminės erdvės civiliniuose klausimuose įgyvendinimą ⁽¹²⁾. Komitetas ragina Komisiją tęsti žingsnius toliau kuriant bendrą teisminę erdvę, kad vieną iš struktūrinės paramos bendros rinkos užbaigimui pagrindų, kurio svarba išsiplėtusioje ES didėja.

⁽¹⁾ Nuomonė OL C 221 2002-09-17 - pranešėjas: **p. Dimitriadis** – dėl Komisijos pasiūlymo dėl šio klausimo reglamentavimo (KOM(2001) 546 galutinis 2001-10-02).

⁽²⁾ 71 % respondentų teigė, kad yra mechanizmai, leidžiantys vartotojams pasiekti prieigą prie teisingumo, tačiau tik 29 % teigė, kad tokių mechanizmų nėra; į klausimą apie jų veiksmingumą, 58 % manė, kad pakankamai veiksmingi, o 35 % laikė juos sąlyginai neveiksmingais.

⁽³⁾ 1998 m. gegužės 19 d. direktyva 98/27/EB (OL L 166 1998-06-11) dabar yra kodifikuota (KOM(2003) 241 galutinė 2003-05-12).

⁽⁴⁾ Į klausimą ar yra nuostatas, atleidžiančios vartotojų asociacijas nuo teismo išlaidų, 73 % respondentų teigė, kad tokių nuostatų nėra.

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė dėl „Alternatyvaus ginčų sprendimo civilinėje ir komercinėje teisėje Žaliosios knygos“ (KOM(2002) 196 2002-04-19) – pranešėjas: **p. Malosse** - , OL C 85 2003-04-08. Tęsiant toliau šį darbą, EESRK laukia ataskaitos apie Europos neteisminio tinklo (EEJ-NET) darbą paskelbimo; tačiau komitetas norėtų pažymėti, kad jo veiksmingumo didinimas reikalingas čia ir dabar.

⁽⁶⁾ 78 % respondentų teigė, kad yra alternatyvios ginčo sprendimo priemonės, o tik 33 % teigė, kad nėra jokių.

⁽⁷⁾ 1998 m. gegužės 30 d. rekomendacija 98/257/EB dėl „principų, taikomų struktūroms, atsakingoms už neteisminį vartotojų ginčų sprendimą“, OL L 115 1998-04-17 ir 2001 m. balandžio 4 d. rekomendacija 2001/310/EC, OL L 2001-04-19.

⁽⁸⁾ Tarybos dokumentas 9179/99 ir Corr 1-99/00806; EESRK nuomonės šiuo klausimu buvo **p. Ravoet** (OL C 75 2000-03-15); šie Tarybos dokumentai dabar tapo Tarybos direktyva (OL L 160 2000-06-30, psl. 1).

⁽⁹⁾ Reglamentas 44/2001/EB (OL L 12 2001-01-16).

⁽¹⁰⁾ KOM (2003) 427 galutinis 2003-07-22.

⁽¹¹⁾ KOM(2002) 654 galutinis; EESRK nuomonės šiuo klausimu pranešėjas buvo šios nuomonės autorius (Nuomonė CESE 88/2004 OL C 108 2004-04-30).

⁽¹²⁾ KOM(2001) 705 galutinis; EESRK nuomonės šiuo klausimu pranešėjas buvo **p. Atağde Ferreira** (2001-10-17, , OL C 36; 2002-02-08).

12. Išvados

12.1 Vartotojų interesų rėmimas, apsauga ir gynyba, o taip pat vartotojų įtraukimas turi būti pastovus ES politikos siekinys, kaip tikra ES piliečių teisė.

12.2 Dabar, kai dešimt naujų valstybių narių įstojo į ES, iš kurių daugumoje vartotojų apsauga yra santykinai nauja sritis, vartotojų politika kaip visuma turėtų būti peržiūrėta, kad atitiktų rinkos iš 500 milijonų vartotojų naujas realijas.

12.3 ES ir jos institucijos atlieka pagrindinį vaidmenį teisinių ir institucinių pagrindų peržiūrėjimo ir programų bei veiksmų, būtinų užtikrinti veiksmingą vartotojų politiką, kuri užtikrina ir atitinka šiuos siekinius, prioritetų nustatyme.

12.4 Šioje savo iniciatyva parengtoje nuomonėje EESRK, kaip institucija įgaliota perduoti pilietinei visuomenei rūpimus klausimus, norėtų dalyvauti šio politikos formavime, ypač daug pastangų skiriant atstovų iš naujų valstybių narių įtraukimui.

12.5 EESRK požiūriu vartotojų politikos neatidėliotini prioritetai turi būti:

- Bendrijos teisyno (*acquis*) konsolidavimas per paprastinimą ir kodifikavimą;
- Veiksmingas jau priimtų ir tinkamai į nacionalinę teisę perkeltų įstatymų taikymas, o taip pat atidus stebėjimas, kaip laikomasi šių įstatymų;
- rėminių direktyvų dėl nesąžiningos komercinės praktikos įgyvendinimas;
- skubių žingsnių gerinti vartotojų informavimą ir švietimą įgyvendinimas;
- nuspręsta pagrindinė vartotojų politika tiek nacionaliniu, tiek bendrijos lygmeniu;
- parama vartotojų organizacijoms tam, kad būtų galima tirti produkciją ir keistis informacija apie jos kokybę.

12.6 EESRK mano, kad stiprios ir nepriklausomos vartotojų organizacijos užtikrina veiksmingos vartotojų interesų gynybos ir rėmimo politikos bei vartotojų įtraukimo pagrindą.

12.7 Iš savo pusės EESRK mano, kad būtina užtikrinti tinkamą vartotojų organizacijų finansavimą, kad jos galėtų imtis veiksmų, rengti programas ir iniciatyvas.

12.8 EESRK tiki, kad pagrindinis būdas padidinti vartotojų politikos veiksmingumą yra kriterijų vartotojų organizacijų dalyvavimui ir atstovaujimumui įvertinti nustatymas.

12.9 EESRK mano, kad, neužmirštant atsižvelgti į poreikį išlaikyti interesų pusiausvyrą šiuo klausimu, turėtų būti palaipsniui priimamos naujos įstatymų leidybos iniciatyvos, ypač šiose srityse:

- paslaugų sauga ir atsakomybė už netinkamų paslaugų teikimą;
- pagrindinės bendro intereso paslaugos;
- sveikatos apsauga ir sauga;
- didesnis elektroninių mokėjimų ir Interneto naudojimo saugumas;
- namų ūkių per didelis išsiskolinimas;
- mokėjimo priemonės;
- sutarčių teisė;
- prieiga prie teisingumo ir bendra teisminė erdvė.

12.10 EESRK taip pat tiki, kad dabartiniai Bendrijos įstatymai turi būti peržiūrėti ir harmonizuoti, atsižvelgiant į naują išsiplėtusią bendrą rinką, ypatingą dėmesį skiriant šioms sritims:

- gamintojo atsakomybė;
- prekyba į namus, nuotolinė prekyba, el. prekyba ir prekybos akcijos;
- vartojimo sutarčių nesąžiningos sąlygos;
- vartotojų kreditas;
- garantijos, susijusios su paslaugų ir prekių pardavimu.

12.11 EESRK primena savo pasiūlymą įteigti Europos vartotojų apsaugos mokslinių tyrimų institutą, kuris užtikrintų vartotojų politikos žinių pagrindą ⁽¹⁾.

12.12 EESRK ragina valstybes nares vartotojų interesų apsaugą, gynybą ir rėmimą bei vartotojų įtraukimą paversti visų jų politikos prioritetu.

12.13 EESRK rekomenduoja, kad Komisija, nustatydamą naujas vartotojų politikos gaires, atsižvelgtų į šioje nuomonėje pateiktus pasiūlymus ir pastabas bei periodiškai rengtų ataskaitas apie vartojimo ir vartotojų situaciją Europoje.

2005 m. vasario 10 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių
reikalų komiteto
pirmininkė
Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Nuomonė „Vartotojų politikos strategija 2002-2006 m.“ (2003-02-26, OJ C 95 2003-04-23) - pranešėja: **p. Ann Davison**; Nuomonė „Vartotojų politikos finansiniai pagrindai 2004-2006 m.“ (2003-07-17, OJ C 234 2003-09-30) - pranešėjas: **p. Hernández Bataller**

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės

Toliau pateikiami pakeitimai debatų metu buvo atmesti, nors už kuriuos balsavo ne mažiau kaip ketvirtadalis visų balsų:

12.5 punktas

Minimus prioritetus papildyti tokia įtrauka:

„— Galimybė spręsti vartotojų apsaugos problemas užsienyje savo gimtąja kalba tarpininkaujant nacionaliniam vartotojų apsaugos įgaliotam atstovui.“

Paiškinimas

Šiuo metu vartotojui sunku ginti savo teises dėl kalbos barjerų ir procesų bei apribojimų nežinojimo kitoje ES valstybėje narėje, pvz. kai latvis Olandijoje nepaiso vartotojų teisių ar atvirkščiai.

Balsavimo rezultatai:

Balsavo „už“: 23

Balsavo „prieš“: 43

Susilaikė: 3
